

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

**ΓΕΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ**
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ & ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Τέχνη Τοιχογραφίας

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΣΑΕΚ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2026

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ

Τέχνη Τοιχογραφίας

ΣΑΕΚ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2026

ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ «ΤΕΧΝΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ»

Συγγραφική ομάδα

Ευαγγελία Διάγκου
Ειρήνη Ασπρίδου
Χρυσούλα Βαρλάμου
Γεώργιος Δαμασκηνίδης
Χριστίνα Ζαχοπούλου
Ελευθερία Μαυρομάτη
Αριστείδης Συργκάνης
Δρ Γεωργία Χειρχαντέρη

Σύμβουλος μεθοδολογίας ανάπτυξης του εκπαιδευτικού εγχειριδίου

Δρ Κωνσταντίνος Κατσινίκας

Γλωσσική επιμέλεια

Εκδόσεις Σοκόλη

Σχεδιασμός-σελιδοποίηση

Mr. Moschos / WINK DESIGN

Το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού εγχειριδίου της ειδικότητας διαμορφώθηκε από τη συγγραφική ομάδα με βάση μεθοδολογικές προδιαγραφές και ειδικά πρότυπα που επεξεργάστηκε το ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ στο πλαίσιο της Πράξης «ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΗΓΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΙΕΚ)» [κωδικός ΟΠΣ (ΜΙΣ) 5069281] του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020».

Περιεχόμενα

1	Πρόλογος	7
2	Εισαγωγή	9
A	Περιγραφή ειδικότητας	11
1	Τίτλος της ειδικότητας και ομάδα προσανατολισμού	11
1 . 1	Τίτλος ειδικότητας	11
1 . 2	Ομάδα προσανατολισμού (επαγγελματικός τομέας)	11
2	Συνοπτική περιγραφή ειδικότητας	12
2 . 1	Ορισμός ειδικότητας	12
2 . 2	Αρμοδιότητες/Καθήκοντα	13
2 . 3	Προοπτικές απασχόλησης στον κλάδο ή τομέα	14
2 . 4	Πρόσθετες πηγές πληροφόρησης	17
B	Σκοπός και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας	18
1	Σκοπός του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας	18
2	Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης	19
Γ	Βασικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές και αναλυτικό περιεχόμενο του προγράμματος της θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης	24
1	Ωρολόγιο πρόγραμμα	25
2	Αναλυτικό περιεχόμενο προγράμματος θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης	27
2 . 1	ΕΞΑΜΗΝΟ Α΄	27
2 . 1 . A	ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ	27
2 . 1 . B	ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	32
2 . 1 . Γ	ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ I	39
2 . 1 . Δ	ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ I	45
2 . 1 . E	ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ I	51
2 . 1 . ΣΤ	ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΚΑΤΟΙΚΙΑ	56
2 . 2	ΕΞΑΜΗΝΟ Β΄	66
2 . 2 . A	ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ	66
2 . 2 . B	ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ	72

2 . 2 . Γ	ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΤΙΡΙΟ	79
2 . 2 . Δ	ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ II	88
2 . 2 . Ε	ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ II	94
2 . 2 . ΣΤ	ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ II	99
2 . 3	ΕΞΑΜΗΝΟ Γ΄	106
2 . 3 . Α	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	106
2 . 3 . Β	ΑΓΓΛΙΚΑ: ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ	113
2 . 3 . Γ	ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ	120
2 . 3 . Δ	ΜΕΤΡΑ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	126
2 . 3 . Ε	ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΑΥΤΟCΑΔ	133
2 . 3 . ΣΤ	ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΧΩΡΟ	139
2 . 3 . Ζ	ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ	145
2 . 3 . Η	ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ	152
2 . 4	ΕΞΑΜΗΝΟ Δ΄	161
2 . 4 . Α	ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ (PHOTOSHOP)	161
2 . 4 . Β	ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ (STREET ART)	168
2 . 4 . Γ	ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	175
2 . 4 . Δ	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ (ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ)	182
2 . 4 . Ε	ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΧΗΜΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ	189
3	Διδακτική μεθοδολογία	197
4	Υγεία και ασφάλεια κατά τη διάρκεια της κατάρτισης	200
4 . 1	Βασικοί κανόνες υγείας και ασφάλειας	200
4 . 2	Μέσα ατομικής προστασίας	201
Δ	Προδιαγραφές υλοποίησης της πρακτικής άσκησης	202
1	Ο θεσμός της πρακτικής άσκησης	203
2	Οδηγίες για τον/την πρακτικά ασκούμενο/-η	205
2 . 1	Προϋποθέσεις εγγραφής στο πρόγραμμα πρακτικής άσκησης	205
2 . 2	Δικαιώματα και υποχρεώσεις του/της πρακτικά ασκούμενου/-ης	205
2 . 3	Φορείς υλοποίησης πρακτικής άσκησης	207
3	Ο ρόλος του/της εκπαιδευτή/-τριας της πρακτικής άσκησης	211
4	Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της πρακτικής άσκησης	212
5	Αναλυτικό περιεχόμενο προγράμματος πρακτικής άσκησης	220
5 . 1 . Α	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΩΡΟ	220
5 . 1 . Β	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΣΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ	

	ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ	220
5 . 1 . Γ	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΤΑΞΙΟ	221
5 . 1 . Δ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ, ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΕΡΓΟΥ	222
5 . 1 . Ε	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ	223
5 . 2	Μεθοδολογία υλοποίησης πρακτικής άσκησης	224
	Βιβλιογραφία	226
A	Βιβλιογραφικές αναφορές σχετικές με την ειδικότητα	227
B	Βιβλιογραφικές αναφορές σχετικές με τη μεθοδολογία ανάπτυξης των εκπαιδευτικών εγχειριδίων	239
Γ	Σχετική εθνική νομοθεσία	242

1 | Πρόλογος

Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο της ειδικότητας «Τέχνη Τοιχογραφίας» αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΗΓΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΙΕΚ)» [κωδικός ΟΠΣ (MIS) 5069281], η οποία υλοποιήθηκε με σύμπραξη των κοινωνικών εταίρων, και, ειδικότερα από το ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ (επικεφαλής εταίρο της κοινοπραξίας), το ΙΝΕ/ ΓΣΕΕ, το ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ, το ΚΑΕΛΕ/ΕΣΕΕ, το ΙΝΣΕΤΕ και τον ΕΟΠΠΕΠ, και συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση».

Το έργο αυτό αποτέλεσε μια ολοκληρωμένη παρέμβαση για τη βελτίωση και ενίσχυση του θεσμού της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης σε μία περίοδο κατά την οποία, περισσότερο από ποτέ, το αίτημα της διασύνδεσής του με την αγορά εργασίας είναι επιτακτικό και επίκαιρο. Ιδιαίτερα, μετά τη μακρά περίοδο οικονομικής κρίσης και ύφεσης την οποία αντιμετώπισε η ελληνική κοινωνία, αλλά και τις συνέπειες από την πανδημική κρίση Covid-19, οι αναδυόμενες προκλήσεις καθιστούν αναγκαία στοχευμένα μέτρα εκσυγχρονισμού του θεσμού. Το συγκεκριμένο έργο αποτέλεσε μία συστηματική προσπάθεια αντιμετώπισης χρόνιων αδυναμιών του πεδίου, αναβάθμισης του επιπέδου των παρεχόμενων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, και βελτίωσης των μαθησιακών αποτελεσμάτων που απορρέουν από την επαγγελματική κατάρτιση σε συγκεκριμένες ειδικότητες.

Εμπερικλείοντας μια καινοτόμο δέσμη αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων, μεθόδων και πρακτικών επιδίωξε να συμβάλει με πολλαπλασιαστικό τρόπο στην ενίσχυση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του πεδίου της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του έργου:

- Διεξήχθη ποιοτική έρευνα με στόχο τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών και της δυναμικής που διέπει το πεδίο της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης στη χώρα μας και στον ευρωπαϊκό χώρο, με στόχο τη διαμόρφωση σχετικών προτάσεων πολιτικής.
- Αναπτύχθηκαν:
 - Επικαιροποιημένοι «οδηγοί κατάρτισης» για 130 ειδικότητες αρχικής κατάρτισης,
 - Αντίστοιχα εκπαιδευτικά εγχειρίδια, για την υποστήριξη της κατάρτισης/εκπαίδευσης των σπουδαστών/-τριών,
 - Συναφείς τράπεζες θεμάτων για κάθε ειδικότητα.
- Το σύνολο των παραπάνω στηρίχθηκε σε ένα ενιαίο μεθοδολογικό πλαίσιο, μέσω του οποίου επιδιώχθηκε η σύνδεση της κοινωνικής εμπειρίας της εργασίας, της εκπαίδευσης και της πιστοποίησής της λαμβάνοντας υπόψη του το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, καθώς και τις ιδιαιτερότητες του πεδίου της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης.

- Τέλος, με γνώμονα την ενίσχυση της θετικής επενέργειας του έργου σε θεσμικό επίπεδο αναπτύχθηκε μια μεθοδολογία ευέλικτης τακτικής περιοδικής επανεξέτασης και επικαιροποίησης των περιεχομένων των οδηγιών κατάρτισης, των εγχειριδίων και των τραπεζών θεμάτων, ώστε αυτά να βρίσκονται –κατά το δυνατόν– σε αντιστοιχία με τα νέα τεχνολογικά, οργανωσιακά, εργασιακά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των εκπαιδευομένων.

2 | Εισαγωγή

Το παρόν εγχειρίδιο, εκκινώντας από την περιγραφή της ειδικότητας, εστιάζεται στο αναλυτικό περιεχόμενο και τις βασικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές ενός προγράμματος κατάρτισης στην ειδικότητα «Τέχνη Τοιχογραφίας». Στοχεύει στην ενημέρωση του συνόλου των συντελεστών του λαμβάνοντας υπόψη τα περιεχόμενα των καθηκόντων και τις ιδιαιτερότητές της, καθώς και τους ισχύοντες θεσμικούς περιορισμούς στο πεδίο.

Απευθύνεται κυρίως στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες, αλλά και στους/στις εκπαιδευτές/-τριες των προγραμμάτων αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Επιπλέον, αποτελεί ένα χρήσιμο εγχειρίδιο για τα στελέχη σχεδιασμού, τους σχετικούς φορείς υλοποίησής τους –τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης–, αλλά και για το σύνολο των υπόλοιπων δυνητικών συντελεστών ενός προγράμματος αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, ιδιαίτερα για όσους/-ες συμμετέχουν στην υλοποίηση της πρακτικής άσκησης.

Το εγχειρίδιο αυτό αποτελεί μία συστηματική βάση η οποία περιλαμβάνει βασικά στοιχεία για την κατανόηση του πεδίου της συγκεκριμένης ειδικότητας, αλλά κυρίως εστιάζεται στην ανάλυση των μαθησιακών ενοτήτων και των εκπαιδευτικών προδιαγραφών της θεωρητικής και της εργαστηριακής κατάρτισης, καθώς και την υλοποίηση της πρακτικής άσκησης.

Στην κατεύθυνση αυτή, για το κάθε πρόγραμμα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης το οποίο δύναται να υλοποιηθεί, είναι απαραίτητο να ληφθούν συστηματικά υπόψη τα εκπαιδευτικά περιεχόμενα αλλά και οι μεθοδολογικές προδιαγραφές που περιλαμβάνονται.

Ειδικότερα, το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο αποτελείται από τέσσερα (Α΄-Δ΄) Μέρη.

- **Το Μέρος Α΄ παρέχει συνοπτικά τις πληροφορίες που αφορούν την περιγραφή της ειδικότητας.**

Περιλαμβάνει την περιγραφή της ειδικότητας, των κύριων εργασιακών καθηκόντων της, των προοπτικών απασχόλησης σε αυτήν, ενώ γίνεται αναφορά σε βασικές πηγές πληροφόρησης σε σχέση με την ειδικότητα.

- **Το Μέρος Β΄ εστιάζεται στον καθορισμό των ευρύτερων αλλά και των επιμέρους ενοτήτων προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων του προγράμματος κατάρτισης.**

Αναφέρεται στις δραστηριότητες που θα είναι σε θέση να επιτελέσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μετά το πέρας της συνολικής κατάρτισής τους στη συγκεκριμένη ειδικότητα.

- Το Μέρος Γ΄ εστιάζεται στο περιεχόμενο και τη διάρθρωση του προγράμματος θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης, καθώς και σε βασικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές υλοποίησής του.

Το Μέρος Γ΄ περιλαμβάνει το ωρολόγιο πρόγραμμα, την περίληψη, τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, τις ώρες διδασκαλίας ανά εβδομάδα, τις βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά, ένα κείμενο αναφοράς και τις προτεινόμενες πηγές μελέτης κάθε μαθησιακής ενότητας. Επιπλέον, αναφέρεται στην προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία, καθώς και σε σημαντικές πληροφορίες που αφορούν την υγεία και την ασφάλεια κατά τη διάρκεια της κατάρτισης.

- Το Μέρος Δ΄ εστιάζεται στην περιγραφή του περιεχομένου, των χαρακτηριστικών και των προδιαγραφών υλοποίησης της πρακτικής άσκησης.

Περιλαμβάνεται η περιγραφή του θεσμού της πρακτικής άσκησης και παρέχονται χρήσιμες οδηγίες για τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες και τους/τις εκπαιδευτές/-τριες στον χώρο εργασίας. Στα περιεχόμενα συγκαταλέγονται, επίσης, οι ενότητες μαθησιακών αποτελεσμάτων της πρακτικής άσκησης, ενδεικτικές εργασίες τις οποίες θα εκτελέσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες, καθώς και οι ειδικές προδιαγραφές υλοποίησης που αφορούν τον εξοπλισμό. Αναλύονται οι ενότητες μαθησιακών αποτελεσμάτων, ενώ προτείνονται βασικές μεθοδολογικές αρχές για την υλοποίηση της πρακτικής άσκησης.

Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο και η τράπεζα θεμάτων της ειδικότητας συνδέονται οργανικά με τον αντίστοιχο οδηγό κατάρτισης της ειδικότητας¹.

Μαυρομάτη, Ε. Διάγκου, Ε., Δίκου, Χ. & Κατσινίκας, Κ. (2024). Οδηγός Κατάρτισης Τέχνη Τοιχογραφίας. Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης. Ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2024 από: <https://gsvetlly.minedu.gov.gr/publications/docs2023/.../82.pdf>.

Για τη συγγραφή της μεθοδολογίας ανάπτυξης των εκπαιδευτικών εγχειριδίων συνεργάστηκαν οι Ρένα Βαρβιτσιώτη, Ελένη Θεοδωρή, Κωνσταντίνος Μαρκίδης και Δέσποινα Μπαμπανέλου, η οποία ανέλαβε και τη συντακτική της επιμέλεια. Αυτή εκπονήθηκε στο πλαίσιο της «Οριζόντιας Εκπαιδευτικής Μεθοδολογίας» της εν λόγω Πράξης «ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΗΓΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΙΕΚ)» και με βάση μια κατάλληλα προσαρμοσμένη εκδοχή του προτύπου ανάπτυξης εκπαιδευτικών υλικών του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (Γούλας, Μαρκίδης & Μπαμπανέλου, 2021).

1 Μαυρομάτη, Ε., Διάγκου, Ε., Δίκου, Χ. & Κατσινίκας, Κ. (2024). Οδηγός Κατάρτισης «Τέχνη Τοιχογραφίας». Αθήνα: Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης. Ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2024 από: <https://gsvetlly.minedu.gov.gr/publications/docs2023/.../82.pdf>

A

Περιγραφή ειδικότητας

1 | Τίτλος της ειδικότητας και ομάδα προσανατολισμού

1.1 • Τίτλος ειδικότητας

«Τέχνη Τοιχογραφίας»

1.2 • Ομάδα προσανατολισμού (επαγγελματικός τομέας)

«Εφαρμοσμένων Τεχνών και Καλλιτεχνικών Σπουδών»

2 | Συνοπτική περιγραφή ειδικότητας

2.1 • Ορισμός ειδικότητας

Υπό τον όρο τεχνικός της ειδικότητας «Τέχνη Τοιχογραφίας» συμπεριλαμβάνεται ο/η κάτοχος διπλώματος της ειδικότητας, εξειδικευμένος/-η τεχνικός ο/η οποίος/-α, έχοντας τη θεωρητική και τεχνική κατάρτιση της τέχνης της τοιχογραφίας, την τεχνογνωσία στα υλικά της τοιχογραφίας και την ικανότητα εφαρμογής τους με την επιλογή της κατάλληλης μεθοδολογίας, μπορεί να δημιουργεί τοιχογραφίες και αντίγραφα τοιχογραφιών.

Εργάζεται στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα, συνθέτει και αναπτύσσει τη σχεδιαστική ιδέα της τοιχογραφίας για έναν χώρο, σχεδιάζει και παρουσιάζει το τελικό έργο της τοιχογραφίας, οργανώνει και προμηθεύεται τα υλικά και τον εξοπλισμό, γνωρίζει τον χειρισμό των εργαλείων και λαμβάνει μέτρα ασφαλούς αποθήκευσης, εφαρμόζει τη μελέτη και τα υλικά, ελέγχει, επιβλέπει και παραδίδει το έργο, δημιουργεί αντίγραφο τοιχογραφίας.

Επίσης ο/η τεχνικός τοιχογραφίας αναφέρεται ως ο/η ζωγράφος τοιχογραφιών σε μεγάλες επιφάνειες (τοιχούς, οροφές) αλλά και σε επιφάνειες επίπλων και λοιπών επιφανειών. Ειδικότερα, ο/η τοιχογράφος (τεχνικός τοιχογραφίας) γνωρίζει την ιστορία της τοιχογραφίας από την αρχαιότητα έως σήμερα (αρχαία τοιχογραφία, βυζαντινή εντοίχια εικόνα, λαϊκή, ιστορική και σύγχρονη τοιχογραφία) καθώς και τις τεχνικές και τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν ανά περιόδους (αρχαιότητα, Μεσαίωνας, Αναγέννηση, σύγχρονη εποχή) για τη δημιουργία τοιχογραφιών. Κατανοεί τις βασικές περιόδους και τα κινήματα/ρεύματα της ιστορίας της τέχνης, και εμπνέεται από τα ιστορικά έργα και από τη σύγχρονη εικαστική δημιουργία για τη δημιουργία τοιχογραφίας. Οργανώνει τους χώρους εργασίας, γνωρίζει και προμηθεύεται τα υλικά και τον εξοπλισμό του εργαστηρίου, γνωρίζει τον χειρισμό των εργαλείων και λαμβάνει μέτρα ασφαλούς χρήσης και αποθήκευσης. Δημιουργεί τα κατάλληλα υποστρώματα, την προετοιμασία και την τοιχογραφία ή, ενίοτε, επιβλέπει την ομάδα εργασίας του ή συμμετέχει στον προγραμματισμό και την εκτέλεση των εργασιών για την άρτια υλοποίηση ενός έργου τοιχογραφίας. Συγκεκριμένα, σχεδιάζει την τοιχογραφία, κατασκευάζει τα αναγκαία υποστρώματα, αναμειγνύει και εφαρμόζει τα χρώματα και τα υλικά με παραδοσιακές (fresco-secco, demi secco κ.λπ.) ή σύγχρονες τεχνικές (paste up, stencil, μεικτές κ.λπ.) και δημιουργεί έργα τέχνης (τοιχογραφίες, οροφογραφίες, διακόσμηση επίπλων και σκευών) κατά παραγγελία ή κατά βούληση.

Η δημιουργία έργων τοιχογραφίας από τον/την τεχνικό τοιχογραφίας, στον χώρο στον οποίον εργάζεται (ιδιωτικό ή δημόσιο κτίριο, σύγχρονος ναός, δημόσιος χώρος, εργαστήριο αντιγράφων τοιχογραφίας κ.λπ.) έχει ως σκοπό διατήρηση των αρχαίων τεχνικών τοιχογραφίας, την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της τέχνης της

ζωγραφικής του τοίχου και την προώθηση των σύγχρονων τεχνικών τοιχογραφίας, πάντα σύμφωνα με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των κτιρίων, των δημοσίων χώρων και των οικιστικών συνόλων αλλά και σε συνάρτηση με την προκαθορισμένη αξιολόγηση των αισθητικών απαιτήσεων των ιδιοκτητών/-τριών των κτιρίων.

Ο/Η τεχνικός τοιχογραφίας (Mural Painter, Constructor Painter ή εναλλακτικά Muralist ή Commercial Painter) είναι υπεύθυνος/-η για την εκτέλεση των εργασιών ζωγραφικής μεγάλων επιφανειών κτιρίων και η ειδικότητα αποτελεί τμήμα του επαγγέλματος του/της ζωγράφου και του/της διακοσμητή/-τριας. Το Escο δεν δίνει σχετική περιγραφή.

Τα προτεινόμενα επίπεδα επαγγελματικής ιεραρχίας στο επάγγελμα του/της τεχνικού τοιχογραφίας είναι τα εξής:

1. Εικαστικός Ανώτατων Σχολών,

1.1. Ζωγράφος (Painter) απόφοιτος/-η Σχολών Καλών Τεχνών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής και ισότιμων και αντίστοιχων σχολών της αλλοδαπής,

1.2. Αρχιτέκτονας/Διακοσμητής Εσωτερικού Χώρου (Interior Architect/Decorator) απόφοιτος/-η Τμήματος Διακοσμητικής ή Εσωτερικής Αρχιτεκτονικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής και ισότιμων και αντίστοιχων σχολών της αλλοδαπής,

1.3. Ζωγράφος Fresco τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ισότιμων και αντίστοιχων σχολών της αλλοδαπής,

2. Τεχνικός Τοιχογραφίας (Mural painter, Constructor Painter ή εναλλακτικά Commercial Painter) απόφοιτος δημόσιου ή ιδιωτικού Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης (IEK),

3. Τεχνίτης Αγιογράφος Εικόνων και Τοιχογραφιών απόφοιτος Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ)/ΥΠΑΙΠΘ/Τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών,

4. Muralist απόφοιτος σχολείων εξωτερικού ή κολλεγίων ημεδαπής ή εξωτερικού, βλ. σχολείο τοιχογραφίας Λονδίνου: <https://www.isomuralism.org/>,

5. Στις Επαγγελματικές Σχολές ΕΠΑΣ/ΔΥΠΑ (πρώην ΟΑΕΔ) δεν υφίσταται η ειδικότητα,

6. Στα Επαγγελματικά λύκεια δεν υφίσταται η ειδικότητα:

<https://edu.klimaka.gr/sxoleia/epaggelmatika/229-epal-kykloi-tomeis-eidikothtes>.

2.2 • Αρμοδιότητες/Καθήκοντα

Ο/Η απόφοιτος της ειδικότητας «Τέχνη Τοιχογραφίας» ασκεί (ενδεικτικά και όχι περιοριστικά) τις παρακάτω αρμοδιότητες/καθήκοντα, σε συνεργασία και υπό την επίβλεψη του/της υπευθύνου/-ης μελέτης ή του/της επιβλέποντα/-ουσας μηχανικού, ή ανεξάρτητα:

- Γνωρίζει και εμπνέεται από την ιστορία της τέχνης και της τοιχογραφίας,
- Προσδιορίζει τις βασικές πληροφορίες του έργου,

- Παρουσιάζει και εκπονεί τα σχέδια (προσχέδιο και τελικό σχέδιο) και προτείνει την υλοποίηση του έργου,
- Εφαρμόζει τις αναγκαίες μεθόδους και τεχνικές για την οπτικοποίηση του σχεδίου της τοιχογραφίας,
- Εντοπίζει και καταγράφει τις ανάγκες του χώρου εργασίας για υλικά, εργαλεία και χημικές ουσίες,
- Ελέγχει και μεριμνά για την προμήθεια των υλικών/εργαλείων και χημικών ουσιών ζωγραφικής σε κτίρια,
- Γνωρίζει τις συνθήκες διατήρησης και λαμβάνει μέτρα ασφαλούς αποθήκευσης των υλικών, των χημικών ουσιών και των εργαλείων συντήρησης,
- Λαμβάνει ειδικά μέτρα προστασίας κατά τη διάρκεια εργασίας στο εργοταξιακό περιβάλλον,
- Εφαρμόζει τη μελέτη της σύγχρονης τοιχογραφίας,
- Ελέγχει, επιβλέπει και παραδίδει το έργο τοιχογραφίας,
- Επιμελείται, τροποποιεί και επιδιορθώνει ένα υφιστάμενο σύγχρονο έργο τοιχογραφίας (όταν δεν είναι μνημείο και δεν προστατεύεται από την αρχαιολογική νομοθεσία),
- Αναγνωρίζει και κατανοεί τον τρόπο δημιουργίας ενός αντιγράφου τοιχογραφίας,
- Προσδιορίζει τον τρόπο δημιουργίας του αντιγράφου της τοιχογραφίας και το δημιουργεί.

2.3 • Προοπτικές απασχόλησης στον κλάδο ή τομέα

Ο/Η κάτοχος διπλώματος της ειδικότητας «Τέχνη Τοιχογραφίας» μπορεί να εργαστεί στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα. Μπορεί να εργαστεί ως ελεύθερος επαγγελματίας, να έχει δικό του εργαστήριο τοιχογραφίας, να αναλάβει έργα κατ' αποκοπή σε ιδιωτικά και δημόσια έργα ή να εργαστεί ως υπάλληλος σε φορείς με ανάλογο αντικείμενο. Η εργασία του γίνεται υπό την εποπτεία του/της υπευθύνου/-ης μελέτης, μηχανικού ή αρχιτέκτονα εσωτερικής αρχιτεκτονικής, πανεπιστημιακής ή τεχνολογικής εκπαίδευσης, όσον αφορά τους δημόσιους φορείς, είτε στο εργαστήριο τοιχογραφιών κάποιου φορέα ή ιδιώτη, είτε ιδιωτικά κατά τη διάρκεια των εργασιών ιδιωτικών έργων, χωρίς εποπτεία και κατά τη διάρκεια φεστιβάλ, events, συνεργειών κ.λπ. Μπορεί να εργάζεται ατομικά ή σε συνεργασία με άλλους/-ες ειδικούς. Το ωράριο εργασίας είναι συνήθως σταθερό. Σε περίπτωση, όμως, που έχει συμφωνήσει να παραδοθεί κάποια δουλειά σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα θα πρέπει να εργασθεί σε εντατικούς ρυθμούς.

Ειδικότερα οι προοπτικές απασχόλησης του/της τεχνικού τοιχογραφίας έχουν διαμορφωθεί όπως αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα ως εξής:

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ/ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ/ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Υπουργείο Πολιτισμού, Κε-ντρική Υπηρεσία	Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού/ Διεύθυνση Εικαστικών, Αρχιτεκτονικής, Φωτογραφίας και Μουσείων Σύγχρονου Πολιτισμού/ Τμήμα Εικαστικών Τεχνών, Αρχιτεκτονικής, Φωτογραφίας και Σχεδίου	Αντικείμενο του τμήματος	Μέσω πρόσληψης από τον δημόσιο φορέα
Υπουργείο Πολιτισμού, Κε-ντρική Υπηρεσία	Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολι-τιστικής Κληρονομιάς /Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρο-νομιάς /Τμήμα Άυλης Πολιτιστικής Κληρο-νομιάς και Διαπολιτι-σμικών Θεμάτων	Αντικείμενο του τμήματος	Μέσω πρόσληψης από τον δημόσιο φορέα
Οργανισμοί Τοπικής Αυ-τοδιοίκησης, κυρίως Δήμοι της Ελληνικής Επικράτειας		Προγράμματα δημοσίων τοιχογραφιών, φεστιβάλ, δράσεις, σχολεία και τοίχοι δημοτών	Κατόπιν προσκλήσεως ή ανάθεσης ή διαγωνισμού για την εκπόνηση έργου
Πρεσβείες και Μορφωτικά Ινστιτούτα πρε-σβειών			Κατόπιν προσκλή-σεως, ανάθεσης ή υποστήριξης για την εκπόνηση έργου
Πανεπιστήμια της Ελληνικής Επικράτειας		Προγράμματα και δράσεις εξωστρέφειας	Κατόπιν προ-σκήσεως, για την εκπόνηση έργου
Εθνικές και κρατικές Βιβλιοθήκες και Αναγνωστήρια		Προγράμματα και δράσεις εξωστρέφειας	Κατόπιν προσκλή-σεως ή ανάθεσης ή διαγωνισμού για την εκπόνηση έργου

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ/ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ/ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Νομοθετικά σώ- ματα, Συλλογικά πολιτικά όργανα	• Βουλή/Τμήμα Εκδόσε- ων και Ερευνών	• Φεστιβάλ και τοιχογραφή- σεις δημόσιων φορέων	• Κατόπιν προσκλή- σεως ή ανάθεσης ή διαγωνισμού για την εκπόνηση έργου, εξωτερικοί (όψεις) τοίχοι δημοσίων φορέων
Εκκλησία, εκκλησιαστικές αρχές, ιδρύματα, ιεροί ναοί, ιερές μονές		• Αγιογράφηση, τοιχογράφηση εξωτερικών και εσωτερικών τοίχων και αποκατάσταση τοιχογραφιών	• Κατόπιν προσκλή- σεως ή ανάθεσης ή διαγωνισμού για την εκπόνηση έργου

ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Ιδρύματα/Κοινωνική ιδρύματα	• Πολιτιστικά κτίρια, προγράμματα	• Ανάθεση έργου, συμπαράγωγες και επιτόπιες καλλιτεχνικές παρεμβάσεις στον δημόσιο χώρο
Χρηματοπιστωτικά ιδρύματα	• Συμμετοχή σε ευρωπαϊκούς στόχους και πρωτοβουλίες	• Ανάθεση έργου
Σύλλογοι		• Ανάθεση έργου
Επιχειρήσεις (μαγαζιά πώλησης διαφόρων ειδών, ξενοδοχεία, μπαρ)		• Ανάθεση έργου
Ιδιώτες (οικίες, βίλες)		• Ανάθεση έργου
Γκαλερί, Δίκτυο γκαλερί με δημιουργία εκδηλώ- σεων και καλλιτεχνικά δίκτυα	• Φεστιβάλ και ετήσιες εκδηλώσεις, εκθέσεις	• Συνεργίες, συνεργασίες, παραγγελίες έργων

ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Ομάδες διοργάνωσης δράσεων πολιτισμού, μη κερδοσκοπικές εταιρείες και ομάδες γκράφιτι	• Θεσμοί πολιτισμού και εναλλακτικού τουρισμού	• Συνεργίες, συνεργασίες
Εθελοντικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις	• Φεστιβάλ	• Επιλογή μετά την αίτηση συμμετοχής, διοργάνωση του φεστιβάλ
Ιδιωτικό εργαστήριο τοιχογραφίας	• Δημιουργία τοιχογραφιών	

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η ειδικότητα του τεχνικού τοιχογραφίας στην Ελλάδα μέσω των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης δημιουργείται με τον παρόντα οδηγό, δεν υφίσταται θεσμικό πλαίσιο με συγκεκριμένες ρυθμίσεις που αφορούν την ειδικότητα. Εφόσον υπάρξει η ειδικότητα, οι απόφοιτοι της ειδικότητας οι οποίοι θα έχουν Δίπλωμα Επαγγελματικής Κατάρτισης ΣΑΕΚ στην ειδικότητα «Τέχνη Τοιχογραφίας» θα μπορούν να εργαστούν ως εκπαιδευτικοί του κλάδου ΠΕ08, όπως οι κατέχοντες Δίπλωμα Επαγγελματικής Κατάρτισης ΣΑΕΚ στην ειδικότητα «Αγιογράφος Βυζαντινών Εικόνων και Τοιχογραφιών» ή «Ειδικός Βυζαντινής Αγιογραφίας»

2.4 • Πρόσθετες πηγές πληροφόρησης

- Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ): <https://www.eoppep.gr/index.php/el/>
- Ινστιτούτο Εργασίας (ΙΝΕ/ΓΣΕΕ): <https://www.inegsee.gr/>
- Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης: <https://gsvetlly.minedu.gov.gr/>
- Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Πρόγραμμα Διαύγεια: <https://diavgeia.gov.gr/>
- European Skills, Competences, Qualifications and Occupations (ESCO): <https://esco.ec.europa.eu/el>
- Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Έργων Εικαστικών Τεχνών και των Εφαρμογών τους (ΟΣΔΕΕΤΕ): <https://osdeete.gr/>
- Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος (ΕΕΤΕ): <http://www.eete.gr/>

B

Σκοπός και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας

1 | Σκοπός του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας

Ο βασικός σκοπός του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας είναι να προετοιμάσει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία στην ειδικότητα «Τέχνη Τοιχογραφίας».

2 | Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης

Οι γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που θα αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατά τη διάρκεια της κατάρτισής τους, οργανώνονται σε ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Στον πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζονται τα επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα ανά ενότητα.

Πίνακας 1 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	Επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα Με την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:
A. «Μεθοδολογία σύνθεσης και ανάπτυξης της σχεδιαστικής ιδέας της τοιχογραφίας για έναν χώρο»	• Αναγνωρίζουν τις διάφορες περιόδους της τέχνης από την αρχαιότητα έως σήμερα, κατανοώντας την εξέλιξη της τέχνης παράλληλα με τα ιστορικά γεγονότα ξεχωρίζοντας τις διάφορες μορφές τέχνης και τα υλικά κατασκευής, • Αναφέρουν σημαντικά έργα τέχνης και καλλιτέχνες/-ιδες της κάθε περιόδου, αξιολογώντας τη συμβολή τους στη μετάβαση της τέχνης στη σημερινή της μορφή, • Κατέχουν και να αναφέρονται στην εξέλιξη της τέχνης της τοιχογραφίας, χρησιμοποιώντας την ως υπόβαθρο για τη δημιουργία των έργων τους, • Δημιουργούν πρωτότυπα έργα και αντίγραφα τοιχογραφίας, ακολουθώντας διαδικασίες σύμφωνες με την κείμενη νομοθεσία, • Επεξεργάζονται τις πληροφορίες που δόθηκαν από τον/την πελάτη/-ισσα, για τις προσδοκίες του/της για το έργο, εξετάζοντας τα χαρακτηριστικά του χώρου και διερευνώντας τις αισθητικές προθέσεις σε συνεννόηση με τον/την υπεύθυνο/-η μελέτης, • Εφαρμόζουν τις βασικές αρχές σύνθεσης, αξιοποιώντας το εικαστικό λεξιλόγιο, αποσκοπώντας και προσβλέποντας στη δημιουργία προτάσεων, • Αντλούν έμπνευση από την ιστορία τέχνης και τις σύγχρονες τάσεις ζωγραφικής, μελετώντας έργα του παρελθόντος και αναλύοντας σύγχρονα έργα, • Δημιουργούν την αρχική τους πρόταση εντάσσοντάς τη στο πλαίσιο της εποχής που θα ανήκει ο χώρος, • Αποτυπώνουν την αρχική ιδέα σε προσχέδια, εφαρμόζοντας σωστές αναλογίες και κλίμακες, • Ορίζουν την τεχνολογία κατασκευής και τα υλικά του έργου της τοιχογραφίας, εξετάζοντας λεπτομερώς τον χώρο και τα υλικά κατασκευής του.

[συνέχεια >>](#)

Πίνακας 1 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	Επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα Με την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:
Β. «Πρακτικές βέλτιστης παρουσίασης και λεπτομερής σχεδιαστική εκτέλεση του έργου τοιχογραφίας»	• Παρουσιάζουν τα προσχέδια τεκμηριώνοντας τις επιλογές και συνδιαλέγοντας με τον/την πελάτη/-ισσα για εναλλακτικές λύσεις, • Εκπονούν τα απαραίτητα σχέδια φροντίζοντας να πετύχουν τους αρχικούς στόχους της μελέτης, • Προτείνουν τον τρόπο, τα χρονοδιαγράμματα και τις φάσεις υλοποίησης του έργου, επιλέγοντας τη βέλτιστη μέθοδο, σύμφωνα με το πρόγραμμα της μελέτης και με τη σύμφωνη γνώμη του/της υπευθύνου/-ης μελέτης, • Εφαρμόζουν ποικίλες τεχνικές οπτικοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων του/της πελάτη/-ισσας, χρησιμοποιώντας με άνεση προγράμματα σχεδίασης μέσω Η/Υ, • Χειρίζονται με άνεση συμβατικές μεθόδους σχεδίασης και προγράμματα σχεδίασης μέσω Η/Υ, εκτιμώντας σύμφωνα με τις αξίες και την αισθητική του/της ιδιοκτήτη/-τριας, ακολουθώντας την αρχιτεκτονική μορφή του κτιρίου, με καθοδήγηση από τον/την υπεύθυνο/-η μελέτης, • Αναπτύσσουν μεθόδους και τεχνικές παρουσίασης υπό κλίμακα της μελέτης της τοιχογραφίας, εφαρμόζοντας ποικίλες τεχνικές οπτικοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων με έγχρωμα καλλιτεχνικά σχέδια και δισδιάστατες μακέτες, αποτιμώντας την εφαρμογή διαφορετικών τεχνικών και υλικών και συγκρίνοντας τα τελικά αποτελέσματα.
Γ. «Οργάνωση και διαχείριση υλικών και εξοπλισμού στο εργαστήριο και το εργοτάξιο» συνχία >>	• Εντοπίζουν και να καταγράφουν τις ανάγκες του χώρου εργασίας και των εργαζομένων για εξοπλισμό προστασίας και υγιεινής, τηρώντας την τάξη και καθαριότητα, καθώς και το πρωτόκολλο ενεργειών ασφάλειας και υγείας στην εργασία, • Αναγνωρίζουν τις χημικές ουσίες και την ονομασία τους (χημική και εμπορική), ταξινομώντας τις ανά είδος σύμφωνα με τις εργασίες εκπόνησης της τοιχογραφίας, • Οργανώνουν την προμήθεια των κατάλληλων υλικών ζωγραφικής, χημικών ουσιών και εξοπλισμού για την τοιχογραφία, τηρώντας αρχείο καταλόγων για τη διενέργεια συστηματικής απογραφής. Επίσης, εκτελούν την προμήθεια ακολουθώντας τις προδιαγραφές μεταφοράς και αποθήκευσης, • Αναζητούν τα αναγκαία υλικά/εργαλεία και χημικές ουσίες των τοιχογραφιών, ακολουθώντας τις προδιαγραφές ποιότητας και ασφάλειας, που έχουν τεθεί από τον/την υπεύθυνο/-η του έργου,

συνχία >>

Πίνακας 1 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	Επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα Με την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:
« συνέχεια Γ. «Οργάνωση και διαχείριση υλικών και εξοπλισμού στο εργαστήριο και το εργοστάσιο»	- Χειρίζονται με ασφάλεια τα υλικά, τα εργαλεία και τον εξοπλισμό ζωγραφικής σε κτίρια, ακολουθώντας πρωτόκολλο ενεργειών για την αποτροπή προσωπικού ατυχήματος, πρόκλησης βλάβης εξοπλισμού, αντικειμένων και κτιρίου, - Φροντίζουν για την εξασφάλιση και επάρκεια του εξοπλισμού προστασίας και υγιεινής για τους/τις εργαζόμενους/-ες, τον προγραμματισμό εργασιών του εργαστηρίου ή εργοστασίου, εξασφαλίζοντας την καταλληλότητά τους σύμφωνα με τις προδιαγραφές χρήσης (π.χ. μάσκες για οργανικούς διαλύτες και χρώματα), - Γνωρίζουν τις κατάλληλες περιβαλλοντικές συνθήκες για την ασφαλή διατήρηση των υλικών και χημικών ουσιών της τοιχογραφίας, χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία και εξοπλισμό, ακολουθώντας τις τεχνικές οδηγίες, - Οργανώνουν τον χώρο και τοποθετούν με ασφάλεια τα εργαλεία ζωγραφικής, ακολουθώντας πρωτόκολλο ενεργειών για την αποτροπή προσωπικού ατυχήματος, πρόκλησης βλάβης εξοπλισμού, συλλογής και κτιρίου, πυρκαγιάς και οποιουδήποτε είδους κινδύνου, - Διαμορφώνουν τις περιβαλλοντικές συνθήκες ασφαλούς αποθήκευσης των χημικών ουσιών και υλικών ζωγραφικής, επιβλέποντας τη διακίνηση των υλικών, φροντίζοντας τη σωστή περίδεση και μετακίνηση για να μην κινδυνεύουν εργαζόμενοι/-ες και διερχόμενοι/-ες, - Λαμβάνουν ειδικά μέτρα και μέτρα ατομικής προστασίας για την ασφάλεια, φροντίζοντας τον προσωπικό εξοπλισμό και την απομάκρυνση των επικίνδυνων υλικών, - Γνωρίζουν και να ελέγχουν την κατασκευή και αποξήλωση των ικριωμάτων, χρησιμοποιώντας σε πληρότητα τα κατάλληλα υλικά και δεσίματα, για την ασφαλή έδραση και στήριξή τους, - Επιβλέπουν τη διακίνηση των υλικών, φροντίζοντας τη σωστή περίδεση και μετακίνηση για να μην κινδυνεύουν εργαζόμενοι/-ες και διερχόμενοι/-ες, - Δημιουργούν προσωρινό εργαστήριο στο κτίριο εργασίας, εξασφαλίζοντας τις κατάλληλες συνθήκες και εξοπλισμό για τη διενέργεια των εργασιών της τοιχογραφίας και της αποθήκευσης υλικών.

συνέχεια >>

Πίνακας 1 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	Επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα Με την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:
Δ. Εφαρμογή της μελέτης, επίβλεψη και παράδοση έργου»	• Γνωρίζουν και να προετοιμάζουν τα υλικά και τα εργαλεία της σύγχρονης τοιχογραφίας διαλέγοντας τα κατάλληλα για την επίτευξη του επιλεγμένου αποτελέσματος στο συγκεκριμένο έργο, • Χρησιμοποιούν τις σωστές τεχνικές εφαρμογής των υλικών, ερμηνεύοντας το σχέδιο της τοιχογραφίας, • Εκπονούν τη σχεδίαση της σχεδιαστικής παράστασης στους τοίχους, ακολουθώντας τη σωστή κλίμακα εφαρμογής, • Αποδίδουν σωστά σχεδιαστικά και χρωματικά την παράσταση, προσθέτοντας τα χρώματα και συνθέτοντας την τελική τοιχογραφία, • Ελέγχουν την ορθή τήρηση και εφαρμογή των προδιαγραφών του έργου, αναλαμβάνοντας ελέγχους και χρησιμοποιώντας ορθά τα υλικά για τη σύνθεση της τοιχογραφίας, • Τηρούν το οικονομικό πλαίσιο και το χρονοδιάγραμμα της πρότασης υλοποίησης της τοιχογραφίας, ακολουθώντας τους αρχικούς υπολογισμούς και τα χρονικά περιθώρια ολοκλήρωσης του έργου, εφαρμόζοντας τα χρονικά διαγράμματα, • Παρατηρούν, να αναλύουν και να αναγνωρίζουν τις φθορές στη σύγχρονη τοιχογραφία (όταν δεν είναι μνημείο και δεν προστατεύεται από τον αρχαιολογικό νόμο), διεξάγοντας μακροσκοπική έρευνα. Ενίοτε, θα είναι ικανοί/-ές να συνεργάζονται με τον/την επιβλέποντα/-ουσα του έργου, όταν το κτίριο παρουσιάζει φθορές, διεξάγοντας επιστημονική τεκμηρίωση πριν από την εκπόνηση/επιδιόρθωση της τοιχογραφίας, • Αναγνωρίζουν και να προτείνουν τις ενέργειες ή τις επεμβάσεις που χρειάζονται για τη βελτίωση της ζωγραφικής επιφάνειας της σύγχρονης τοιχογραφίας, εφαρμόζοντας σύγχρονες μεθόδους, με κριτήριο την καταλληλότητα των υλικών κατασκευής, την αντοχή και την εργονομία, • Τεκμηριώνουν τα στάδια επιδιόρθωσης ή τροποποίησης της σύγχρονης τοιχογραφίας, διενεργώντας επιμελώς ελέγχους και εποπτεύοντας τις εργασίες στο σύγχρονο έργο τοιχογραφίας.

συνέχεια >>

Πίνακας 1 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	Επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα Με την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:
Ε. «Δημιουργία αντιγράφου έργου τοιχογραφίας»	- Αναγνωρίζουν τον τρόπο δημιουργίας ενός έργου τοιχογραφίας, ταυτοποιώντας τα υλικά με τα οποία έχει δημιουργηθεί, την τεχνοτροπία και το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται ως έργο τέχνης, - Κατανοούν και να επεξεργάζονται το ύψος (στιλ) και τις τεχνικές των έργων τοιχογραφίας, επιλέγοντας τις ίδιες ή παρόμοιες τεχνικές για τη δημιουργία του αντιγράφου, - Εκτιμούν τον χώρο επεξεργασίας και να προτείνουν κατάλληλα αντίγραφα παραστάσεων τοιχογραφίας, καλύπτοντας την αισθητική του/της ιδιοκτήτη/-τριας και εντάσσοντας την τοιχογραφία στις κτιριακές επιταγές, - Προσδιορίζουν τις τεχνικές που πρέπει να εφαρμοστούν στο αντίγραφο της τοιχογραφίας, υιοθετώντας τις βέλτιστες για το συγκεκριμένο κτίριο, - Ερευνούν και να προτείνουν τα κατάλληλα υλικά για το αντίγραφο, ακολουθώντας τις προδιαγραφές των ιδιοτήτων και της ποιότητας των ζωγραφικών υλικών, τις τεχνικές ή αισθητικές απαιτήσεις του έργου και παρακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις και κατασκευές. Σε περίπτωση μικρού φορητού αντιγράφου, θα είναι ικανοί/-ές να προσδιορίζουν επίσης τα υλικά του υποστρώματος του αντιγράφου, - Προτείνουν τα χρονοδιαγράμματα της υλοποίησης δημιουργίας του αντιγράφου της τοιχογραφίας, ακολουθώντας το πρόγραμμα της μελέτης ή τον προγραμματισμό της επιχείρησης πώλησης αντιγράφων, - Υποβάλλουν συνολικό προϋπολογισμό του κόστους των εργασιών, τηρώντας την αρχική οικονομική πρόταση και προσαρμόζοντας τη δημιουργία του αντιγράφου στα τιθέμενα οικονομικά πλαίσια του φορέα ή του ιδιώτη, - Ακολουθούν τις διαδικασίες προμήθειας και αγοράς των υλικών, λαμβάνοντας υπόψη το είδος, τις ποσότητες, το κόστος και την ποιότητα των υλικών που απαιτούνται και μέτρα για την υγεία και ασφάλεια στην εργασία, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές κατασκευής και τις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Χημικών Προϊόντων (ECHA), - Δημιουργούν το αντίγραφο της τοιχογραφίας, λαμβάνοντας υπόψη το είδος, τις ποσότητες, το κόστος και την ποιότητα των υλικών που απαιτούνται.

Βασικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές και αναλυτικό περιεχόμενο του προγράμματος της θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης

1 | Ωρολόγιο πρόγραμμα

Παρατίθεται το ωρολόγιο πρόγραμμα της ειδικότητας «Τέχνη Τοιχογραφίας», με παρουσίαση των εβδομαδιαίων ωρών θεωρίας (Θ), εργαστηρίων (Ε) καθώς και του συνόλου (Σ) αυτών ανά μάθημα και ανά εξάμηνο:

Πίνακας 2 /// Ωρολόγιο πρόγραμμα

ΕΞΑΜΗΝΟ		Α			Β			Γ			Δ		
Α/Α	ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	Θ	Ε	Σ	Θ	Ε	Σ	Θ	Ε	Σ	Θ	Ε	Σ
1	ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ		4	4									
2	ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	2		2									
3	ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ Ι		3	3									
	ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΙΙ					3	3						
4	ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ Ι		3	3									
	ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ ΙΙ					3	3						
5	ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ Ι	1	3	4									
	ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΙΙ				1	3	4						
6	ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΚΑΤΟΙΚΙΑ		4	4									
7	ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΤΙΡΙΟ					4	4						
8	ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ				2		2						
9	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ							2		2			
10	ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΧΗΜΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ										1	1	2
11	ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ							2		2			
12	ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ							1	1	2			
13	ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΣΤΟ AUTOCAD								4	4			
14	ΜΕΤΡΑ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ							1		1			
15	ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ				2	2	4						

συνέχεια >>

Πίνακας 2 /// Ωρολόγιο πρόγραμμα

ΕΞΑΜΗΝΟ		Α			Β			Γ			Δ		
Α/Α	ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	Θ	Ε	Σ	Θ	Ε	Σ	Θ	Ε	Σ	Θ	Ε	Σ
16	ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΧΩΡΟ								4	4			
17	ΑΓΓΛΙΚΑ: ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ							2		2			
18	ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ							3		3			
19	ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ (PHOTOSHOP)											4	4
20	ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ (STREET ART)										2	4	6
21	ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ										2		2
22	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ (ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ)										2	4	6
ΣΥΝΟΛΟ		3	17	20	5	15	20	11	09	20	7	13	20

2 | Αναλυτικό περιεχόμενο προγράμματος θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης

2.1 • ΕΞΑΜΗΝΟ Α΄

2.1.Α. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στη μαθησιακή ενότητα των βασικών αρχών σύνθεσης οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν τη σύνθεση στις εφαρμοσμένες τέχνες, τα γεωμετρικά και τα χρωματικά στοιχεία της σύνθεσης, τις αρχές σύνθεσης, τα μετρικά στοιχεία και τους κανόνες σύνθεσης και τέλος την προοπτική απεικόνιση – οφθαλμαπάτη που έχει εφαρμοστεί στην τέχνη της τοιχογραφίας. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν τη δημιουργία συνθέσεων με συμμετρικές και ασύμμετρες διατάξεις κυρίως με γεωμετρικά σχήματα που θα τους δίνονται, την αναδιάταξη συμμετρικών συνθέσεων ώστε να δίνεται έμφαση στην αρχή της ασυμμετρίας και τη σύγκριση συμμετρικών και ασύμμετρων συνθέσεων. Επίσης, θα διδαχθούν τα βασικά και τα συμπληρωματικά χρώματα, τις τίντες και τις σκιές και τη δυνατότητα δημιουργίας συνθέσεων με αρμονικά και με αντίθετα χρώματα. Στη συνέχεια, θα διδαχθούν τους γεωμετρικούς κανόνες της σύνθεσης και τη χρυσή τομή, εξετάζοντας παραδείγματα συνθέσεων από διάφορες ιστορικές περιόδους. Τέλος, θα μάθουν την τρισδιάστατη απεικόνιση με τους κανόνες της προοπτικής, διερευνώντας την εφαρμογή της σε διάφορες περιόδους στην τέχνη της τοιχογραφίας. Το μάθημα είναι αμιγώς εργαστηριακό, όμως κατά τη διάρκεια του μαθήματος θα δίνονται συνοπτικά από τους/τις διδάσκοντες/-ουσες οι απαιτούμενες θεωρητικές γνώσεις, ώστε οι εκπαιδευόμενοι/-ες να είναι ικανοί/-ές να πραγματοποιούν τις ασκήσεις. Σκοπός της συγκεκριμένης μαθησιακής ενότητας είναι να ενσωματώσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες στην εικαστική τους γλώσσα τις βασικές αρχές σύνθεσης ώστε να μπορούν να τις εφαρμόσουν στον σχεδιασμό των δικών τους τοιχογραφιών.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Προσδιορίζουν τους άξονες που χαρακτηρίζουν ένα ζωγραφικό έργο,
- Αναγνωρίζουν τις αρχές σύνθεσης (αξονικότητα, συμμετρία κ.λπ.) σε ένα ζωγραφικό έργο,
- Αναγνωρίζουν τα στοιχεία που βρίσκονται στη χρυσή τομή ζωγραφικών έργων που θα προβληθούν,
- Αναλύουν τα γεωμετρικά στοιχεία που συνθέτουν διάφορες τοιχογραφίες,

- Αναλύουν τα χρωματικά στοιχεία που συνθέτουν διάφορες τοιχογραφίες,
- Αναλύουν τα υλικά στοιχεία που συνθέτουν διάφορες τοιχογραφίες,
- Αναλύουν τη δομή διαφόρων ζωγραφικών έργων/τοιχογραφιών,
- Διατυπώνουν κριτική ως προς τις ιδεολογικές προεκτάσεις που μπορεί να έχει μια συμμετρική ή μια ασύμμετρη σύνθεση,
- Κάνουν συγκριτική ανάλυση του ύφους διαφόρων τοιχογραφιών ανάλογα με τον χώρο που βρίσκονται και την κουλτούρα του λαού που τη δημιούργησε,
- Διαχειρίζονται τον τρόπο οργάνωσης και παρουσίασης της δουλειάς τους (παρουσίαση μελέτης),
- Εφαρμόζουν τις βασικές αρχές σύνθεσης σε μελέτες/προτάσεις τοιχογραφίας,
- Επικοινωνούν με τους/τις υποψήφιους/-ες πελάτες/-ισσες καταγράφοντας τις επιθυμίες τους.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Αξονικότητα / Γεωμετρικά στοιχεία / Μετρικά στοιχεία / Οπτική συνοχή / Προοπτική / Ρεαλισμός / Τρισδιάστατη αίσθηση / Χρυσή τομή / Χρωματικά στοιχεία / Χρωματική αρμονία.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ
2	ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ
3	ΧΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ
4	ΜΕΤΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ
5	ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΚΑΙ ΟΦΘΑΛΜΑΠΑΘΗ
6	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

Κείμενο αναφοράς

2.1.A.1 | ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τις βασικές αρχές σύνθεσης με έμφαση στην τοιχογραφία. Οι αρχές σύνθεσης είναι θεμελιώδεις για την οργάνωση των στοιχείων στις τοιχογραφίες. Η αξονικότητα, με τη χρήση κάθετων, οριζόντιων και διαγώνιων γραμμών, προσφέρει κατευθυντήριες γραμμές για την τοποθέτηση θεμάτων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στους διάφορους τρόπους με τους οποίους οι άξονες δημιουργούν ισορροπία και καθοδηγούν το βλέμμα του/της θεατή/-τριας.

Η συμμετρία και η ασυμμετρία είναι δύο μεταβλητές ή μέσα έκφρασης, που χρησιμεύουν στη δημιουργία μιας τάξης και ηρεμίας, και ενός δυναμισμού, αντίστοιχα. Η συμμετρία βασίζεται στη δημιουργία ισορροπίας γύρω από έναν ή περισσότερους άξονες. Όταν τα στοιχεία κατανέμονται συμμετρικά, το αποτέλεσμα είναι σταθερό, ήρεμο και αρμονικό. Αντίθετα, η ασυμμετρία βασίζεται σε διαφοροποιημένα στοιχεία, που συνδυάζονται με τρόπο που διατηρεί τη συνολική ισορροπία και ενισχύει τη δυναμική και τη ζωντάνια της σύνθεσης. Παράδειγμα εφαρμογής είναι οι τοιχογραφίες σε μοναστηριακό πλαίσιο, όπου η συμμετρία ενισχύει το ιερό μήνυμα.

Η έννοια της ισορροπίας σχετίζεται με το οπτικό βάρος των στοιχείων. Στις τοιχογραφίες, η σχέση μεγέθους, χρώματος και τοποθέτησης είναι ζωτικής σημασίας. Επίσης, οι τεχνικές δημιουργίας έμφασης, όπως η χρήση αντίθεσης και εστιακών σημείων, ενισχύουν τη δυναμική του έργου. Επίσης, η επαναληψιμότητα και ο ρυθμός συνδέονται με μοτίβα που ενισχύουν την οπτική συνοχή.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τοιχογραφίες από διάφορους χώρους (π.χ. εκκλησίες, μοναστήρια, αρχαίους ναούς), για να κατανοήσουν πώς οι αρχές σύνθεσης μπορούν να εφαρμόζονται σε μεγάλης κλίμακας έργα. Τέλος, μέσα από πρακτικές ασκήσεις, εξασκούνται στη δημιουργία έργων που ισορροπούν καλλιτεχνική έκφραση και τεχνική αρτιότητα.

2.1.A.2 | ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενοότητα παρουσιάζει τη χρήση γεωμετρικών στοιχείων για τη δημιουργία τοιχογραφιών με ισορροπημένη σύνθεση. Στις τοιχογραφίες, τα βασικά γεωμετρικά σχήματα, όπως ο κύκλος, το τετράγωνο, το τρίγωνο και το ορθογώνιο, λειτουργούν ως θεμέλιο για τον σχεδιασμό. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στον συνδυασμό γεωμετρικών σχημάτων για να επιτύχουν συμμετρικές ή ασύμμετρες διατάξεις. Η χρήση γεωμετρικών σχημάτων αποτελεί εργαλείο για τη δομή και τη διάταξη. Στη συμμετρική σύνθεση, τα σχήματα, όπως οι κύκλοι, τα τρίγωνα ή τα τετράγωνα, οργανώνονται γύρω από κεντρικούς άξονες. Από την άλλη, στην ασύμμετρη διάταξη, οι καλλιτέχνες αξιοποιούν τις γραμμές, τα σχήματα και τις αναλογίες για να πετύχουν ισορροπία χωρίς συμμετρία.

Αναφορικά με τις τοιχογραφίες, η συμμετρία χρησιμοποιείται συχνά για να αποδώσει μια αίσθηση τάξης και ιερότητας, όπως συμβαίνει κατά κύριο λόγο στις βυζαντινές εκκλησίες. Από την άλλη πλευρά, η ασυμμετρία προσδίδει σε αυτές τις εκκλησίες δυναμισμό και μοντέρνα αισθητική. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στην αναδιάταξη των γεωμετρικών στοιχείων για να δημιουργούν ένταση και κίνηση στις συνθέσεις τους.

Μέσα από ιστορικά παραδείγματα, όπως οι αιγυπτιακές τοιχογραφίες που χρησιμοποιούν γεωμετρικές φόρμες για να διαχωρίσουν τις σκηνές, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενισχύουν την επίγνωσή τους για τη σημασία της γεωμετρίας στον σχεδιασμό. Επιπλέον, ενθαρρύνονται να εντοπίζουν γεωμετρικές δομές σε διάφορα έργα, ενσωματώνοντας αυτές τις αρχές στις δικές τους τοιχογραφίες.

2.1.A.3 | ΧΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

Η εν λόγω μαθησιακή υποεπενότητα εστιάζεται στο χρώμα ως ένα από τα πιο ισχυρά εργαλεία στην τέχνη, καθώς επηρεάζει άμεσα τη διάθεση και την έκφραση του έργου. Η κατανόηση των βασικών χρωματικών αρχών είναι απαραίτητη στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες για τη δημιουργία μιας επιτυχημένης σύνθεσης. Το χρώμα είναι ζωτικό στοιχείο στη δημιουργία τοιχογραφιών, καθώς συμβάλλει στη διάθεση και το νόημα του έργου.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τη βασική θεωρία των χρωμάτων, εξετάζοντας τα βασικά (κόκκινο, μπλε, κίτρινο), τα συμπληρωματικά (π.χ. μπλε και πορτοκαλί) και τα ανάλογα χρώματα, καθώς και τον χρωματικό κύκλο του Itten, που προσφέρει μια βάση για την κατανόηση των σχέσεων μεταξύ των χρωμάτων. Στις τοιχογραφίες, οι τίτλες και οι σκιές χρησιμοποιούνται για να αποδοθεί βάθος και τρισδιάστατη αίσθηση.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες πειραματίζονται με χρωματικές αρμονίες –μονόχρωμες, ανάλογες και συμπληρωματικές– για να πετύχουν ισορροπία. Χρωματικές αντιθέσεις, όπως θερμά και ψυχρά χρώματα, δίνουν έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία της τοιχογραφίας, ενώ η ψυχολογία του χρώματος συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της συναισθηματικής τους επίδρασης. Τα πρακτικά παραδείγματα περιλαμβάνουν αναλύσεις από τοιχογραφίες του Μιχαήλ Άγγελου και αφαιρετικές συνθέσεις της μοντέρνας τέχνης, βοηθώντας τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να εφαρμόσουν το χρώμα ως εργαλείο επικοινωνίας.

Στις επόμενες θεματικές ενότητες οι εκπαιδευόμενοι/-ες έχουν την ευκαιρία για περαιτέρω εξάσκηση με το χρώμα ως έναν παράγοντα σύνθεσης στην τοιχογραφία.

2.1.A.4 | ΜΕΤΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποεπενότητα εξετάζει τα μετρικά στοιχεία και τους κανόνες σύνθεσης που έχουν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία τοιχογραφιών, καθώς προσφέρουν τη βάση για την αρμονική τοποθέτηση των στοιχείων σε μεγάλες επιφάνειες. Η χρυσή τομή, ως το «τέλειο σημείο ισορροπίας» με τη μαθηματική αναλογία 1.618, αποτελεί ένα εργαλείο που επιτρέπει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες να οργανώνουν τα οπτικά στοιχεία ώστε να προκαλούν ισορροπία και αισθητική αρμονία. Παραδείγματα από τοιχογραφίες αναγεννησιακών καλλιτεχνών, όπως του Μιχαήλ Άγγελου και του Ραφαήλ, δείχνουν πώς αυτή η αρχή μπορεί να εφαρμοστεί σε μεγάλες επιφάνειες.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν τον κανόνα των τρίτων, που διαιρεί την επιφάνεια της τοιχογραφίας σε εννέα ίσα μέρη και χρησιμεύει στη δημιουργία εστιακών σημείων και στη σωστή τοποθέτηση των κεντρικών θεμάτων. Μέσω πρακτικών ασκήσεων εφαρμόζουν τον κανόνα σε συνθέσεις, διασφαλίζοντας ότι το έργο παραμένει ενδιαφέρον και ισορροπημένο. Επίσης, η έννοια της αναλογίας εξετάζεται ειδικά για μεγάλες τοιχογραφικές συνθέσεις, καθώς είναι απαραίτητο να υπάρχει συνοχή μεταξύ του μεγέθους των στοιχείων και του χώρου που καταλαμβάνουν. Παραδείγ-

ματα όπως οι τοιχογραφίες του Ντιέγκο Ριβέρα αναλύονται για την αναλογική τους ισορροπία και τη χρήση κλίμακας.

Τέλος, μέσα από την ανάλυση ιστορικών έργων και τη δημιουργία δικών τους συνθέσεων, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν μετρικούς κανόνες στις τοιχογραφίες, διασφαλίζοντας ότι τα έργα τους είναι οπτικά συνεκτικά και εντυπωσιακά.

2.1.A.5 | ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΚΑΙ ΟΦΘΑΛΜΑΠΑΤΗ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στην έννοια της προοπτικής απεικόνισης. Αυτή η έννοια αποτελεί βασικό εργαλείο για την τοιχογραφία, ειδικά όταν πρόκειται για την αποτύπωση βάθους και ρεαλισμού σε μεγάλες επιφάνειες.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν τις βασικές αρχές της προοπτικής, όπως ο ορίζοντας και τα σημεία φυγής. Εξασκούνται στη μονοσημειακή και δισημειακή προοπτική, που συχνά χρησιμοποιούνται στις τοιχογραφίες για να δημιουργούν την αίσθηση του βάθους, όπως στις τοιχογραφίες της Καπέλα Σιστίνα. Η χρήση του φωτός και της σκιάς, αλλά και η αλλαγή κλίμακας, είναι δύο απαραίτητα στοιχεία για την ενίσχυση της τρισδιάστατης αίσθησης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στις τεχνικές της «οφθαλμαπάτης» (Trompe l'oeil) που δημιουργούν την ψευδαίσθηση της πραγματικότητας. Επίσης, μελετούν διάφορες εκκλησιαστικές τοιχογραφίες κατά την καλλιτεχνική περίοδο που επικράτησε το ύφος του Μπαρόκ, όπου η οροφή μιας εκκλησίας φαίνεται να ανοίγει προς τον ουρανό. Επιπλέον, δίνεται έμφαση στις ιστορικές εφαρμογές της προοπτικής, όπως στις τοιχογραφίες της πρώιμης Αναγέννησης, που εισήγαγαν την προοπτική στην ευρωπαϊκή τέχνη, ή οι Μπαρόκ τοιχογραφίες που αξιοποίησαν το οπτικό φαινόμενο της οφθαλμαπάτης για θεαματικά αποτελέσματα.

Μέσα από ειδικές ασκήσεις, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν την προοπτική στις δικές τους συνθέσεις, πειραματίζονται με διαφορετικές τεχνικές και κατανοούν πώς να ενσωματώνουν την οφθαλμαπάτη για να ενισχύσουν την αλληλεπίδραση με τον/τη θεατή/-τρια.

2.1.A.6 | ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

Η τελευταία μαθησιακή υποενότητα κάνει μια ιστορική αναδρομή της σύνθεσης στην τοιχογραφία και εστιάζεται στη σύνδεση των τεχνικών με τις πολιτισμικές συνθήκες και την εκάστοτε ιστορική εποχή.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τις μινωικές τοιχογραφίες που χαρακτηρίζονται από αφαιρετικά και φυσιοκρατικά μοτίβα, όπως στα ανάκτορα της Κνωσού, καθώς και τις αιγυπτιακές τοιχογραφίες που χρησιμοποιούν τον συμβολισμό και τη γεωμετρία για να αποδώσουν την ιερότητα των θεμάτων τους. Η περίοδος της Αναγέννησης εισήγαγε την προοπτική και τον ρεαλισμό στις τοιχογραφίες, με τον «Μυστικό Δείπνο» του Λεονάρντο ντα Βίντσι να αποτελεί ένα από τα πλέον αντιπροσωπευτικά παραδείγματα αυτού του είδους. Στον αντίποδα, η μοντέρνα τέχνη έφερε την αφαίρεση

και τον πειραματισμό, με καλλιτέχνες όπως ο Ντιέγκο Ριβέρα να χρησιμοποιούν την τοιχογραφία ως μέσο κοινωνικού σχολιασμού.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες επικεντρώνονται, επίσης, στη σύγκριση του ύφους μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών, εξετάζοντας πώς οι τεχνικές σύνθεσης, τα χρώματα και τα σχήματα επηρεάζονται από το ευρύτερο πολιτιστικό πλαίσιο. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναλύουν παραδείγματα από διαφορετικές περιόδους και εθνότητες, αποκτώντας βαθύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι κοινωνικές, θρησκευτικές και ιστορικές συνθήκες αντικατοπτρίζονται στις τοιχογραφίες.

Μέσα από αυτή τη διαδικασία, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενσωματώνουν την ιστορική γνώση στη δική τους πρακτική, εμπλουτίζοντας τη δημιουργική τους προσέγγιση με την πολιτιστική και ιστορική διάσταση της τέχνης.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Kandinsky, W. (2011). *Σημείο, Γραμμή, Επίπεδο. Συμβολή στην Ανάλυση των Ζωγραφικών στοιχείων* (μτφρ. Ε. Μαλάκη-Σταθάκη). Αθήνα: Εκδόσεις Δωδώνη.
2. Πρέσσας, Α. Χ. (1998). *Συνθέτοντας βασικές αρχές εικονοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

Συμπληρωματικές

1. Σιαπκίδης, Ν. & Τροβά, Β. (1999). *Αρχές Σύνθεσης*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3759>
2. Φατούρος, Α. Δ. (1995). *Ένα συντακτικό της αρχιτεκτονικής σύνθεσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.

2.1.B • ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στην παρούσα ενότητα, επιχειρείται γνωριμία των εκπαιδευομένων με τις αντιλήψεις για την τέχνη και την αισθητική, από την Προϊστορία έως και τη Ρωμαϊκή τέχνη. Αρχικά, θα γνωρίσουν τα πιο σημαντικά προϊστορικά έργα τέχνης (ζωγραφικές παραστάσεις [σηπλαιογραφίες, βραχογραφίες], αγαλματίδια από πηλό ή λίθο, κοσμήματα, όπλα κ.ά.), την τέχνη της Νεολιθικής εποχής (οικισμούς, πήλινα αγγεία, ειδώλια) και τα ίχνη του Παλαιολιθικού και Νεολιθικού ανθρώπου στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, θα εξοικειωθούν με την τέχνη των πολιτισμών της Μεσοποταμίας (Σουμέριοι, Ασσύριοι, Βαβυλώνιοι) και της Αιγύπτου μέσα από χαρακτηριστικά δείγματα ζωγραφικής, γλυπτικής και αρχιτεκτονικής (με ιδιαίτερη σημασία στις τοιχογραφίες και την ταφική

ζωγραφική). Κατόπιν, θα έρθουν σε επαφή με τα μορφολογικά στοιχεία των πολιτισμών που αναπτύχθηκαν στην ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου (Κυκλαδικός, Μινωικός και Μυκηναϊκός πολιτισμός) μέσα από τα σπουδαιότερα δείγματα τέχνης (ζωγραφική, γλυπτική, κεραμική κ.ά.), αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας, με βαρύτητα στις εξεχουσες τοιχογραφίες αυτών των εποχών και με επιδίωξη την προσέγγιση των διαχρονικών αλληλεπιδράσεων στις διάφορες μορφές τέχνης και κυρίως στην τοιχογραφία. Επιπρόσθετα, θα διδαχθούν τις νέες μορφές της ελληνικής τέχνης που εμφανίζονται στη Γεωμετρική και Αρχαϊκή περίοδο στις πόλεις-κράτη. Στη συνέχεια, θα εξοικειωθούν με τα σπουδαία έργα καλλιτεχνών της Κλασικής και Ελληνιστικής περιόδου και, τέλος, θα γνωρίσουν τις καινοτομίες και τα ιδιαίτερα τεχνοτροπικά γνωρίσματα των γλυπτών, των τοιχογραφιών και των ψηφιδωτών της εποχής αυτής. Σκοπός της μαθησιακής ενότητας είναι να αποκτήσουν οι καταρτιζόμενοι/-ες την ικανότητα να συνδέσουν το ύφος και την τεχνοτροπία μιας τοιχογραφίας με τις αισθητικές αντιλήψεις της εποχής που τη δημιούργησε, να αναλύουν το ύφος και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά τους, ώστε να τα μετουσιώνουν σε μεταγενέστερο χρόνο στα δημιουργήματά τους.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αναγνωρίζουν το είδος της απεικόνισης των αρχαίων πολιτισμών της ανθρωπότητας,
- Παρουσιάζουν σημαντικά έργα της κάθε εποχής στους/στις συνεκπαιδευόμενους/-ές τους.
- Εντοπίζουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν την εποχή στην οποία δημιουργήθηκε ένα έργο τέχνης,
- Αναλύουν την εξέλιξη των μορφολογικών στοιχείων σε σχέση με τις κοινωνικές επιδράσεις και τις αισθητικές αντιλήψεις της κάθε εποχής «περί του κάλλους στην τέχνη»,
- Κάνουν συγκριτική ανάλυση μεταξύ των έργων διαφορετικών εποχών,
- Τεκμηριώνουν την επιλογή των μορφολογικών χαρακτηριστικών των πολιτισμών που θα επιλέξουν να μεταφέρουν στην πρόταση της τοιχογραφίας που θα δημιουργήσουν,
- Πραγματοποιούν αισθητική ανάλυση των τεχνοτροπιών των αντιπροσωπευτικών έργων των περιόδων που θα διδαχθούν

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Ακρόπολη / Ανάκτορα / Γλυπτά / Δωρικός ρυθμός / Ειδώλια / Ζιγκουράτ / Ιωνικός ρυθμός / Κεραμικός τροχός / Μελανόμορφος και ερυθρόμορφος ρυθμός / Μεγαλιθικές κατασκευές / Μήτρες / Μνημειακή τέχνη.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (0), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
2	ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ
3	ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ
4	ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
5	ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΧΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ
6	ΚΛΑΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Κείμενο αναφοράς

2.1.B.1 | ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Η υποενότητα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας της τέχνης, ενώ εστιάζεται στις ανθρώπινες δημιουργίες και τις πολιτιστικές τους ρίζες. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στις αξίες και τα χαρακτηριστικά των αρχαιότερων έργων, συνδέουν το παρελθόν με το παρόν, αποκτούν βασικές γνώσεις για τις απαρχές της τέχνης (55000-3000 π.Χ.), τη μορφή της αρχιτεκτονικής, τα έργα μικροτεχνίας και τις κατασκευές που κάλυπταν τις καθημερινές ανάγκες της ανθρώπινης ζωής.

Αρχικά, μελετούν τις δημιουργίες της Παλαιολιθικής περιόδου (σπηλαιογραφίες, βραχογραφίες, μικρά γλυπτά και κοσμήματα). Στέκονται στις προϊστορικές τοιχογραφίες, (σπήλαιο Λασκώ, Αλταμίρα), αποκαλύπτουν τις πρώτες προσπάθειες ανθρώπινης καλλιτεχνικής έκφρασης, με φυσικές χρωστικές και αφηγηματικές σκηνές και εμπνέονται από την αυθεντικότητα, την απλότητα των τεχνικών και τη σύνδεση με τη φύση. Στη συνέχεια, εξετάζουν μεγαλιθικά μνημεία που εντοπίζονται στην Ευρώπη και αλλού.

Ακολουθεί η μελέτη της Νεολιθικής εποχής, με έμφαση στις τοιχογραφίες που απεικονίζουν σκηνές της καθημερινής ζωής, θρησκευτικές πρακτικές ή συμβολικά μοτίβα (Χοιροκοιτία/Κύπρος, Catalhöyük/Τουρκία). Μελετώνται επίσης σημαντικοί νεολιθικοί οικισμοί της Ελλάδας, όπως το Σέσκλο, το Διμήνι και το Δισπηλιό, καθώς και περιοχές παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Ουνέσκο, όπως οι ναοί της Μάλτας και το Στόουνχεντζ στην Αγγλία. Η εξέλιξη της μεταλλουργίας, η αγγειοπλαστική, και οι μήτρες είναι σημαντικές πτυχές αυτής της υποενότητας και ανήκουν στην πρώιμη χαλκοκρατία.

Συνοψίζοντας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εμβαθύνουν στο πολιτιστικό πλαίσιο των αντικειμένων της Προϊστορικής εποχής, αναγνωρίζουν τους τρόπους απεικόνισης, κατανοούν τις προϊστορικές τοιχογραφίες, τις φυσικές χρωστικές (χώμα, πηλός), που τους/τις βοηθούν στην κατανόηση της εξέλιξης της τέχνης και της τεχνολογίας

και στην προαγωγή της χρήσης βιώσιμων υλικών και τη δημιουργία έργων με ισχυρό συμβολικό χαρακτήρα.

2.1.B.2 | ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ

Η υποεπνότητα εστιάζεται στους μεγάλους πολιτισμούς της Εγγύς Ανατολής, όπως είναι οι Σουμερίοι, οι Ασσύριοι και οι Βαβυλώνιοι, που αναπτύχθηκαν στη Μεσοποταμία κατά την περίοδο 5000-539 π.Χ. Σκοπός είναι να αναδειχθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ανατολικής Μεσογείου, μέσα από τη μελέτη σημαντικών χρονικών φάσεων και καλλιτεχνικών επιτευγμάτων, όπως της αρχιτεκτονικής, της γλυπτικής, της ζωγραφικής, της υφαντικής, της αγγειοπλαστικής και της κοσμηματοποιίας.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στα καλλιτεχνικά ρεύματα της Μεσοποταμίας και στην ανάπτυξη των αυτοκρατοριών της περιοχής. Μελετώνται τεχνολογικές εφευρέσεις, καθώς και αρχιτεκτονικά επιτεύγματα, όπως οι ναοί και τα ζιγκουράτ.

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στις τοιχογραφίες, συχνά συνοδευτικές σε γλυπτά και ανάγλυφα, που χαρακτηρίζονται από την απεικόνιση διαφόρων θεμάτων, δημιουργούνται κυρίως σε ναούς και παλάτια, με φυσικές χρωστικές ουσίες και απεικονίζουν στιλιζαρισμένες μορφές, δίνοντας έμφαση στην ιεραρχία και τη συμμετρία. Η υποεπνότητα εξετάζει επίσης την εξέλιξη της αγγειοπλαστικής και την ανακάλυψη του κεραμικού τροχού, που οδήγησε σε πολιτιστική και καλλιτεχνική πρόοδο.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναλύουν τη σχέση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και των καλλιτεχνικών έργων, ενώ αναγνωρίζουν τον ρόλο των ηγεμόνων στη διαμόρφωση του πολιτισμού. Αυτή η γνώση τους/τις βοηθά να κατανοήσουν την αλληλεπίδραση τέχνης, κοινωνίας και τεχνολογίας.

Η μελέτη της Μεσοποταμίας συνδέεται με την υποεπνότητα για τους προϊστορικούς και νεολιθικούς πολιτισμούς, αναδεικνύοντας τη συνέχεια στις τεχνολογικές και καλλιτεχνικές εξελίξεις. Επιπλέον, προσφέρει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες τα εφόδια για να κατανοήσουν την τέχνη της Εγγύς Ανατολής, τη διαχρονική της σχέση με τη λογοτεχνία, την πολιτική και την εξέλιξη του ελληνικού πολιτισμού και να ενσωματώσουν διαχρονικά στοιχεία του κάλλους στη λειτουργία και την αισθητική των χώρων που τοιχογραφούν.

2.1.B.3 | ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Στην υποεπνότητα της αιγυπτιακής τέχνης, αναλύονται, ερμηνεύονται και διερευνώνται τα αρχαιολογικά ευρήματα της αρχαίας Αιγύπτου, προσφέροντας ένα βαθύτερο επίπεδο κατανόησης για την άνθηση του αιγυπτιακού πολιτισμού. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με τον πολιτισμό που αναπτύσσεται στις παρόχθιες περιοχές του ποταμού Νείλου, διαρκεί πολλές χιλιετίες και δίνει έργα τέχνης απaráμιλλης ομορφιάς και τεχνικής δεινότητας, κάτω από την προστασία των βασιλέων Φαραώ που δημιουργούν ισχυρά βασίλεια, λόγω της γονιμότητας των παραποτάμιων περιοχών και της πλωτότητας του ποταμού.

Αντιλαμβάνονται τις μνημειώδεις κατασκευές και τις ποικίλες μορφές τέχνης που ανθούν, με κυρίαρχο χαρακτηριστικό τα ευκρινή περιγράμματα, τις λεπτομερείς αναπαραστάσεις και τη χρήση καθαρών χρωμάτων (επίδραση έντονου φωτός και επιπεδότητας περιοχής). Διανύουν την εξέλιξη του αιγυπτιακού πολιτισμού και των διαφόρων ιστορικών περιόδων (Αρχαίο, Μέσο, Νέο Βασίλειο), αντιλαμβάνονται την αιγυπτιακή αρχιτεκτονική, την κατασκευή των πυραμίδων και τη μνημειακή τους μορφή, την εξέλιξη των τεχνικών στη λάξευση της πέτρας, τη χρήση των χρωμάτων και τη γλυπτική. Παρακολουθούν την τέχνη της τοιχογραφίας που χρησιμοποιείται με διακοσμητική/αφηγηματική διάσταση για τους τοίχους τάφων, ναών και μνημείων, τη χρήση των έντονων χρωμάτων, των γεωμετρικών συνθέσεων και την τυποποιημένη απεικόνιση των ανθρώπων και των θεοτήτων σε προφίλ, με ιερατική διάταξη. Εξοικειώνονται με την αιγυπτιακή τεχνική, που βασιζόταν στην εφαρμογή φυσικών χρωμάτων πάνω σε γύψο ή ασβεστοκονίαμα, με εξαιρετική ανθεκτικότητα στον χρόνο.

Ολοκληρώνοντας τη μαθησιακή υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν βασικές γνώσεις και δεξιότητες, κατανοούν τη διαχρονική αλληλεπίδραση του αιγυπτιακού με τον ελληνικό πολιτισμό και εντοπίζουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν την εποχή και τη σημασία τους για την εξέλιξη της παγκόσμιας τέχνης.

2.1.B.4 | ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Στην υποενότητα, μελετώνται οι πολιτισμοί που δημιουργήθηκαν από τη μετακίνηση πληθυσμών και αναπτύχθηκαν στην ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου (3000-1100 π.Χ.) και συγκεκριμένα ο Κυκλαδικός, ο Μινωικός και ο Μυκηναϊκός. Μέσα από τις διάφορες μορφές της τέχνης τους, επιδιώκεται η προσέγγιση των διαχρονικών αλληλεπιδράσεων μεταξύ των πολιτισμών αυτών και του ελληνικού, καθώς και η κατανόηση της μακράιωνης παρουσίας του ελληνισμού στην περιοχή αυτή.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες λαμβάνουν γνώσεις για τους οικισμούς, τη γλυπτική και την κεραμική στη νησιωτική περιοχή των Κυκλάδων κατά τις τρεις περιόδους ανάπτυξης του Κυκλαδικού πολιτισμού. Περαιτέρω, διδάσκονται τις τοιχογραφίες που απεικονίζουν φυσικά θέματα (ψάρια, πουλιά), με έντονα χρώματα και αφαιρετική αισθητική. Παράλληλα, εξετάζουν τη σημασία του Μινωικού πολιτισμού στην Κρήτη και τις διάφορες καλλιτεχνικές του εκφάνσεις, με χρονικό ορόσημο τη δημιουργία ανακτόρων όπως η οικιστική και η ταφική αρχιτεκτονική, τα ανάκτορα, η δημιουργία αγγείων, αλλά και οι τοιχογραφίες με σκηνές καθημερινής ζωής, θρησκευτικά δρώμενα και φυσικά τοπία, δοσμένα με χαρακτηριστική ρευστότητα στις γραμμές και ζωντάνια. Εντρυφώντας, τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες στη Μυκηναϊκή τέχνη που αναπτύχθηκε στην ηπειρωτική Ελλάδα, στην αρχιτεκτονική, την κεραμική, τη γλυπτική, τη μεταλλουργία και κυρίως στις πολεμικές, αυστηρές τοιχογραφικές απεικονίσεις, με θέματα που περιλαμβάνουν κυνηγετικές και μαχητικές σκηνές, ολοκληρώνουν τους πολιτισμούς του Αιγαίου, τις καλλιτεχνικές δημιουργίες τους και τις τοιχογραφίες που δημιουργήθηκαν με την τεχνική της νωπογραφίας.

Συνολικά, η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα παρέχει την απαραίτητη βάση για την κατανόηση της αρχαίας ελληνικής τέχνης, τη σύγκριση των διαφορετικών έργων σύμφωνα με τις κοινωνικές και πολιτικές επιδράσεις και την επιρροή τους στην ανάπτυξη του Κλασικού και Ελληνικού πολιτισμού.

2.1.B.5 | ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΧΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εξετάζει την ελληνική τέχνη κατά τη Γεωμετρική και την Αρχαϊκή περίοδο, δίνοντας έμφαση στη συνέχιση της Μυκηναϊκής παράδοσης, αλλά και στις σημαντικές αλλαγές που συντελέστηκαν. Καλύπτει την περίοδο από τον 11ο έως τον 6ο αι. π.Χ., όπου οι Γεωμετρικοί χρόνοι χαρακτηρίζονται από ανανεώσεις στην κεραμογραφία, ενώ οι Αρχαϊκοί χρόνοι σηματοδοτούν την εμφάνιση νέων μορφών τέχνης στις ελληνικές πόλεις-κράτη.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τη μετάβαση της Μυκηναϊκής αγγειογραφίας σε γεωμετρικά σχέδια, παρακολουθώντας την εξέλιξη προς τις πρώτες εικονιστικές συνθέσεις. Εξετάζουν τη γλυπτική μέσω μικρών ειδωλίων, μεταλλικών αγγείων με μυθολογικές παραστάσεις, καθώς και κοσμήματα. Επιπλέον, αναλύουν τη Γεωμετρική αρχιτεκτονική μέσα από ελλειψοειδείς δομές και κατανοούν τη σημασία του τύπου «εν παραστάσι» ως προδρόμου του περίπτερου ναού. Η Αρχαϊκή τέχνη παρουσιάζεται μέσα από τις ανατολίζουσες επιρροές, τον μελανόμορφο και ερυθρόμορφο ρυθμό, καθώς και τη γένεση της μεγάλης γλυπτικής με κούρους, κόρες και επιτύμβιες συνθέσεις. Τονίζεται η συμβολή της μνημειακής αρχιτεκτονικής, με έμφαση στους πρώτους ναούς και την ανάπτυξη των δωρικού και ιωνικού ρυθμού.

Αναφορά γίνεται στην απουσία τοιχογραφιών στη Γεωμετρική εποχή, παρότι σε ομοιώματα παρουσιάζεται τοιχογραφική διακόσμηση (ομοίωμα ναού, Ηραίο Άργους, δεύτερο μισό του 8ου αιώνα π.Χ.), που ενδεχομένως βασιζόταν στη χρήση φυσικών χρωστικών σε τοιχοποιίες πηλού ή λίθου, με διακοσμητικό χαρακτήρα και με συμβολή στη μετάβαση από τον αυστηρό Γεωμετρικό ρυθμό στις πιο ρεαλιστικές παραστάσεις της Αρχαϊκής τέχνης.

Τέλος, η υποενότητα στοχεύει να δώσει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες μια ολοκληρωμένη κατανόηση της καινοτομίας της Γεωμετρικής περιόδου και της ποικιλομορφίας της Αρχαϊκής τέχνης, που αποτελούν τη βάση για την τέχνη της Κλασικής περιόδου.

2.1.B.6 | ΚΛΑΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα επικεντρώνεται στην εκτίμηση της αξίας της Κλασικής και Ελληνιστικής τέχνης, οι οποίες έχουν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και άσκησαν σημαντική επιρροή στην παγκόσμια καλλιτεχνική παραγωγή. Οι Μηδικοί πόλεμοι και οι κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές αποτελούν το σημείο καμπής για την Κλασική τέχνη, η οποία από το 480 έως το 333 π.Χ. προτείνει μια νέα προσέγγιση στην αρχιτεκτονική και τη γλυπτική, ενώ η Ελληνιστική τέχνη συνεχίζει αυτή την πορεία μέχρι το 31 π.Χ.

Στην υποεπνότητα αναλύονται τα βασικά χαρακτηριστικά της Κλασικής εποχής, στην αρχιτεκτονική της αρχαίας Αθήνας, τα έργα του Παρθενώνα και τη γλυπτική των μεγάλων καλλιτεχνών της εποχής, με έμφαση στις κλασικές τοιχογραφίες με τη ρεαλιστική και ιδανική απεικόνιση των ανθρώπινων μορφών, των θεών και των καθημερινών σκηνών, τη λεπτομέρεια και την κίνηση («Θυσία της Ιφιγένειας»/Μουσείο της Νάπολι, τοιχογραφίες των μακεδονικών τάφων της Βεργίνας του 4ου αιώνα π.Χ.). Εξετάζονται οι διάφοροι ρυθμοί της Κλασικής περιόδου, καθώς και η εξέλιξη των ελληνικών νάνων, ιερών, θεάτρων και πολεοδομικών έργων. Αναφέρονται, επίσης, οι μεγάλοι γλύπτες και η εξέλιξη της αγγειογραφίας και μνημειακής ζωγραφικής.

Στη συνέχεια, αναλύεται η Ελληνιστική τέχνη, η οποία εισάγει νέες αρχιτεκτονικές και γλυπτικές τάσεις, όπως είναι οι μνημειακές προσόψεις και τα πορτρέτα, ο κορινθιακός ρυθμός, ενώ προβάλλονται οι τοιχογραφίες, πιο συναισθηματικές και δραματικές, με μεγαλύτερη έμφαση στην έκφραση και την κίνηση των μορφών («Οδυσσέας και Λαιστρυγόνες»/Ρώμη, οικίες Πομπηίας, «Τοπία της Οδύσσειας»/βίλα του λόφου Εσκουιλίνε στη Ρώμη).

Η κατανόηση αυτών των δύο καλλιτεχνικών περιόδων εξοπλίζει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με γνώσεις που συνιστούν θεμέλια για την κατανόηση της σύγχρονης τέχνης του δυτικού πολιτισμού.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Winckelmann, J. (2010). *Ιστορία της Αρχαίας Τέχνης. Η τέχνη των ανατολικών λαών, των Ετρούσκων, των Ελλήνων και των Ρωμαίων* (μτφρ. Λ. Αναγνώστου). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
2. Gombrich E. H. (2011). *Το χρονικό της τέχνης* (μτφρ. Λ. Κάσδαγλη). Αθήνα: Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.

Συμπληρωματικές

1. Ζιρώ, Ο., Μερτζάνη, Ε. & Πετρίδου, Β. (2009). *Ιστορία της Τέχνης*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/4706/Istoria-tis-Technis_B-G-EPAL_html-apli/
2. Πλάντζος, Δ. (2018). *Η τέχνη της ζωγραφικής στον αρχαιοελληνικό κόσμο*. Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν.
3. Φίκας, Ι. (2005). *Τέχνη και πολιτισμός του αρχαίου κόσμου*. Αθήνα: Εκδόσεις Καρακώτσογλου.

2.1.Γ • ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ Ι

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στις βασικές αρχές του σχεδίου και συγκεκριμένα στην έννοια της δισδιάστατης απεικόνισης του χώρου, στα υλικά και στα όργανα σχεδίασης καθώς και στις βασικές έννοιες γραμμογραφίας, μέσα από συγκεκριμένες πρακτικές ασκήσεις που θα κληθούν να ολοκληρώσουν. Επιπλέον, θα διδαχθούν βασικές γεωμετρικές κατασκευές καθώς και τη σχεδίαση διακοσμητικών μοτίβων με ακρίβεια. Θα μάθουν να χειρίζονται με ευχέρεια συναρμογές ευθύγραμμων και καμπύλων τμημάτων, να επιλέγουν τα κατάλληλα πάχη γραμμών, καθώς και να σχεδιάζουν με ακρίβεια σύνθετες διακοσμητικές κατασκευές. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να σμικρύνουν και να μεγεθύνουν ένα ζωγραφικό σχέδιο δύο διαστάσεων με τη βοήθεια του καννάβου και να τοποθετήσουν το θέμα τους στη σχεδιαστική επιφάνεια. Επίσης, θα είναι σε θέση να κατανοούν τις κλίμακες σχεδίασης και το σύστημα ορθών προβολών (κατόψεις, όψεις), καθώς και τη διαστασιολόγηση των σχεδίων, τους συμβολισμούς για τις υψομετρικές στάθμες, τα υλικά, τα διάφορα είδη τοιχοποιίας και πλακοστρώσεων και άλλες ενδείξεις του γραμμικού σχεδίου. Σκοπός αυτής της μαθησιακής ενότητας είναι οι καταρτιζόμενοι/-ες να είναι ικανοί/-ές να αντιλαμβάνονται τη γεωμετρική απεικόνιση ενός αντικειμένου ή ενός χώρου και να εφαρμόζουν ένα μέρος της δισδιάστατης απεικόνισης (κατόψεις, όψεις) υπό κλίμακα. Τέλος, θα μάθουν να χειρίζονται τα διάφορα σχεδιαστικά μέσα (όπως μολύβι, κάρβουνο, πινέλο κ.λπ.) με ευχέρεια και να σχεδιάζουν με ακρίβεια και υπό κλίμακα στο χαρτί μια τοιχογραφία.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αναγνωρίζουν τις βασικές αρχές της σχεδιαστικής γλώσσας σε δισδιάστατη απεικόνιση,
- Οργανώνουν και να παρουσιάζουν έναν πίνακα σχεδίασης,
- Επιλέγουν και να εφαρμόζουν με ευχέρεια τις αρχές της γεωμετρίας στη σχεδίαση γεωμετρικών κατασκευών και διακοσμητικών σχεδίων,
- Ταυτοποιούν κατόψεις και όψεις που αναφέρονται στο ίδιο αντικείμενο,
- Χρησιμοποιούν τα βασικά όργανα σχεδίασης σύμφωνα με τους κανόνες χρήσης τους,
- Εφαρμόζουν τη μέθοδο σχεδίασης των ορθών προβολών,
- Τροποποιούν τις πραγματικές διαστάσεις σε σχεδιαστικές, ανάλογα με την κλίμακα σχεδίασης,
- Σχεδιάζουν με ακρίβεια απλούς χώρους και αντικείμενα χρησιμοποιώντας το σύστημα των ορθών προβολών,
- Εμπλουτίζουν τα σχέδιά τους με επιμέρους στοιχεία και πληροφορίες όπως διαστάσεις, υψόμετρα, συμβολισμούς υλικών,

- Εφαρμόζουν τις αρχές της γεωμετρίας σε προσχέδια που θα πραγματοποιήσουν για τη διδαστατή απεικόνιση της ιδέας τους,
- Σχεδιάζουν με ακρίβεια και υπό κλίμακα στο χαρτί μια τοιχογραφία,
- Αναδεικνύουν και να εμπλουτίζουν σχεδιαστικά τις προτάσεις τοιχογραφίας που γίνονται σε πιθανούς/-ές πελάτες/-ισσες.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Γραμμικό σχέδιο / Κλίμακα / Κλιμακόμετρο / Κάνναβος / Ορθές προβολές / Κάτοψη / Όψη / Τομή / Διαστασιολόγηση / Υψόμετρο / Αποτύπωση.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ. ΓΡΑΜΜΟΓΡΑΦΙΑ
2	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΙΝΑΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ. ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΙ
3	ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
4	ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ
5	ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΣΕ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ
6	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ
7	ΔΙΑΣΤΑΣΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ

Κείμενο αναφοράς

2.1.Γ.1 | ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ. ΓΡΑΜΜΟΓΡΑΦΙΑ

Η εκπαιδευτική υποενότητα «Εισαγωγή στο γραμμικό σχέδιο. Γραμμογραφία» αποσκοπεί στην εισαγωγή των εκπαιδευομένων στο γραμμικό σχέδιο και στις βασικές αρχές του, στα υλικά και μέσα σχεδίασης, καθώς και στη χρησιμότητά του ως ενός από τα βασικά εργαλεία επικοινωνίας και παρουσιάσεων των προτάσεων στον/την πελάτη/-ισσα. Το γραμμικό σχέδιο είναι ένα από τα πιο σημαντικά εργαλεία για τη δι-ατύπωση, την επεξεργασία, την πραγματοποίηση και παρουσίαση μιας ιδέας. Για να πραγματοποιηθεί ένα σχέδιο, είναι απαραίτητο να διαθέτουμε τα κατάλληλα υλικά, μέσα και όργανα σχεδίασης και να είμαστε σε θέση να επιλέξουμε το ενδεδειγμένο σε κάθε περίπτωση.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μέσα από αυτή την υποενότητα, θα γίνουν ικανοί/-ές να αναγνωρίζουν τις βασικές αρχές της σχεδιαστικής γλώσσας σε διδαστατή απεικόνιση και θα μάθουν να σχεδιάζουν με το χέρι, αρχικά, με μολύβι πάνω σε χαρτί. Μέσα

από μια σειρά ασκήσεων και χρησιμοποιώντας διάφορα σχεδιαστικά όργανα, εκπαιδούνται να χαράζουν ευθείες και καμπύλες γραμμές. Διδάσκονται τη σημασία της ακρίβειας, της ομοιομορφίας και της καθαρότητας των γραμμών και μαθαίνουν να χειρίζονται με άνεση τα σχεδιαστικά όργανα.

Οι ασκήσεις αυτές θα περιλαμβάνουν τη χάραξη καννάβων, διακοσμητικών μοτίβων και συνθέσεων, συναρμογές γραμμών και κυκλικών τμημάτων, καθώς και είδη διαγραμμίσεων. Όταν η ευχέρεια στο μολύβι έχει κατακτηθεί, θα μάθουν να χειρίζονται και το μελάνι. Θα διδαχθούν, επίσης, με ποια κριτήρια θα επιλέγουν το είδος και το πάχος των γραμμών που θα σχεδιάζουν είτε με μολύβι, είτε με μελάνι. Οπότε, θα χρησιμοποιούν τα βασικά όργανα σχεδίασης σύμφωνα με τους κανόνες χρήσης τους. Η γνώση αυτή είναι απαραίτητη για τις υποενότητες που ακολουθούν.

2.1.Γ.2 | ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΙΝΑΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ. ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΙ

Στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αρχικά θα μάθουν να τοποθετούν και να συνθέτουν τα διάφορα στοιχεία του πίνακα σχεδίασης πάνω στο χαρτί. Η ορθολογική οργάνωση του πίνακα έχει ως στόχο την ευκολία στη σχεδίαση, τον έλεγχο και τη σωστή ανάγνωση των σχεδίων για την παροχή πληροφοριών, καθώς και ένα αισθητικά άρτιο αποτέλεσμα.

Στα τεχνικά σχέδια χρησιμοποιούνται γράμματα και αριθμοί για να δοθούν πρόσθετες πληροφορίες, όπως χαρακτηρισμοί χώρων, ονομασίες υλικών, διαστασιολόγηση, κατασκευαστικές λεπτομέρειες και τίτλοι.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, στην υποενότητα αυτή, θα γνωρίσουν τους τρόπους γραφής και θα γίνουν ικανοί/-ές να επιλέγουν αντίστοιχα τον τύπο γραμμάτων, το μέγεθος, τις αποστάσεις και την τοποθέτησή τους μέσα στον χώρο σχεδίασης. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να πραγματοποιηθούν αντίστοιχες ασκήσεις, όπου, αφού γίνει επίδειξη κάποιων προτύπων, θα καλούνται να οργανώσουν μόνοι τους τον πίνακα σχεδίασης, τοποθετώντας τα στοιχεία του, αφήνοντας τα κατάλληλα κενά, δημιουργώντας υπόμνημα και εμπλουτίζοντάς τον με την ενδεδειγμένη επιλογή γραμμάτων και αριθμών.

Όταν τα γράμματα και οι αριθμοί παρουσιάζουν ομοιογένεια και καθαρότητα, τότε η γραφή χαρακτηρίζεται από ευκολία ανάγνωσης, κατανόησης και σωστό αισθητικό αποτέλεσμα. Αυτό επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ολοκληρωμένη εμφάνιση του σχεδίου και τη συνολική τελική εικόνα του παραδοτέου πίνακα. Ολοκληρώνοντας την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα οργανώνουν και θα παρουσιάζουν σωστά έναν πίνακα σχεδίασης.

2.1.Γ.3 | ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Στην υποενότητα «Γεωμετρικές κατασκευές» οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν τις αρχές της γεωμετρίας στη σχεδίαση γεωμετρικών κατασκευών και διακοσμητικών σχεδίων. Στα σχέδια εφαρμόζονται γεωμετρικές κατασκευές προκειμένου να επιλυθούν προβλήματα που απαιτούν μεγάλη σχεδιαστική και κατασκευαστική ακρίβεια.

Τα γεωμετρικά και σχεδιαστικά προβλήματα μπορούν σε πολλές περιπτώσεις να αντιμετωπιστούν απλούστερα και συντομότερα μόνο με τη χρήση οργάνων όπως του χάρακα, του υποδεκάμετρου και των τριγώνων. Με τη χρήση του διαβήτη, όμως, και με τη βοήθεια των γεωμετρικών κατασκευών, κάποιες φορές επιτυγχάνεται η μεγαλύτερη δυνατή σχεδιαστική ακρίβεια. Ανάλογα με τις ανάγκες του σχεδίου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες επιλέγουν τη μία ή την άλλη μέθοδο.

Μέσα από μια σειρά κατάλληλων ασκήσεων και εφαρμογών, και με τη βοήθεια των σχεδιαστικών οργάνων, θα κατακτηθεί αυτή η γνώση. Κάποιες ενδεδειγμένες ασκήσεις περιλαμβάνουν: τη διχοτόμηση ή τη χάραξη μεσοκαθέτου ευθύγραμμου τμήματος, τη χάραξη ευθείας κάθετης σε δεδομένο σημείο άλλης ευθείας, τη χάραξη ευθείας κάθετης σε άλλη από δεδομένο σημείο εκτός αυτής, τη διαίρεση ευθύγραμμου τμήματος σε ίσα ή ανάλογα μέρη, τη διχοτόμηση γωνίας, την τριχοτόμηση ορθής γωνίας, τη μεταφορά γωνίας σε άλλη θέση, την κατασκευή ισόπλευρου τριγώνου όταν είναι γνωστή η πλευρά του, τις κατασκευές πολυγώνων, την κατασκευή κύκλου που περνά από τρία δοσμένα σημεία, την εύρεση του κέντρου ενός κύκλου, την κατασκευή κυκλικού τόξου, καθώς και την κατασκευή έλλειψης.

Με την ολοκλήρωση των ασκήσεων της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να επιλέγουν και να εφαρμόζουν με ευχέρεια τις αρχές της γεωμετρίας στη σχεδίαση γεωμετρικών κατασκευών και διακοσμητικών σχεδίων. Επιπλέον, θα εφαρμόζουν τις αρχές της γεωμετρίας σε προσχέδια που θα πραγματοποιήσουν για τη δισδιάστατη απεικόνιση της ιδέας τους.

2.1.Γ.4 | ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ

Με σχέδια κατόψεων, τομών και όψεων είναι δυνατόν να απεικονίζονται ολόκληρες πόλεις, οικισμοί, κτίρια, βιομηχανικά αντικείμενα, μηχανές και τα εξαρτήματά τους, επίπλα και οι λεπτομέρειές τους. Καθένα από αυτά τα θέματα έχει διαφορετικό μέγεθος. Πολλά από αυτά δεν χωρούν στο χαρτί στο φυσικό τους μέγεθος, ενώ άλλα είναι πολύ μικρά για να μπορούν να μελετηθούν με λεπτομέρεια ή για να δοθούν σαφείς οδηγίες για την κατασκευή τους.

Γι' αυτούς τους λόγους, στη σχεδίαση, συνήθως, μικραίνουμε ή μεγαλώνουμε τις πραγματικές τους διαστάσεις. Σχεδιάζουμε, δηλαδή, υπό κλίμακα. Στη σχεδίαση υπό κλίμακα υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στο σχεδιασμένο μήκος ενός αντικειμένου και στο αντίστοιχο πραγματικό. Η κλίμακα είναι η σχέση ενός πραγματικού μήκους προς το μήκος του ίδιου αντικειμένου στο σχέδιο. Το ίδιο αντίστοιχα συμβαίνει και για τις άλλες δύο διαστάσεις, δηλαδή το πλάτος και το ύψος.

Έτσι, για τη σχεδίαση κτιρίων, κατοικιών, επαγγελματικών χώρων, μεταβλητών κατασκευών, σκηνικών κ.λπ., επιλέγονται μεσαίες κλίμακες, που είναι συνήθως οι 1:100, 1:50, 1:25, 1:20. Για τις λεπτομέρειες όλων των παραπάνω και για τον σχεδιασμό επίπλων και αντικειμένων, καθώς και για κατασκευαστικές λεπτομέρειες, χρησιμοποιούνται οι μεγάλες κλίμακες που είναι συνήθως οι 1:10, 1:5, 1:2.

Στην υποεπένδυση αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μέσα από κατάλληλες ασκήσεις, θα διαχειρίζονται τη σχεδίαση σε σμίκρυνση, τη σχεδίαση σε φυσικό μέγεθος και τη σχεδίαση σε μεγέθυνση. Θα τροποποιούν τις πραγματικές διαστάσεις σε σχεδιαστικές, ανάλογα με την κλίμακα σχεδίασης, και θα σχεδιάζουν με ακρίβεια και υπό κλίμακα στο χαρτί μια τοιχογραφία.

2.1.Γ.5 | ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΣΕ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποεπένδυση αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της μαθησιακής ενότητας «Γραμμικό Σχέδιο Ι», καθώς επιδιώκει να παράσχει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για την αποτελεσματική σχεδίαση ορθών προβολών των αντικειμένων που μας περιβάλλουν.

Ο κατασκευαστικός χαρακτήρας του τεχνικού σχεδίου έχει στόχο την εύκολη αντίληψη της μορφής του, με τη χρήση των σχεδίων. Η διευκόλυνση της επικοινωνίας επιβάλλει να χρησιμοποιούμε κοινή γλώσσα και μάλιστα σε διεθνές επίπεδο, δηλαδή κοινά σύμβολα και συμβολισμούς, αλλά και τρόπους παράστασης και παρουσίασης των πληροφοριών. Η παρουσίαση των ορθών προβολών ορθογωνίων παραλληλεπιπέδων, σύνθετων στερεών, τριγωνικών πρισμάτων, κυλίνδρων και κάθε είδους αντικειμένου είναι το ζητούμενο. Τα βασικά σχέδια ορθών προβολών περιλαμβάνουν κατόψεις, όψεις και τομές από τις πλευρές και στα σημεία που κρίνονται κάθε φορά αναγκαία, έτσι ώστε να έχουμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για το αντικείμενο προς μελέτη.

Μέσα από πολλαπλά παραδείγματα και ασκήσεις, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αρχικά θα εξοικειωθούν στο να αντιλαμβάνονται τον χώρο και τα αντικείμενα τρισδιάστατα, και στην πορεία θα είναι ικανοί/-ές να τα σχεδιάζουν και να τα παρουσιάζουν με ορθές προβολές, δίνοντας όλες τις πληροφορίες που κρίνονται κάθε φορά αναγκαίες.

Οι ασκήσεις αυτές ξεκινούν από τη μελέτη απλών γεωμετρικών όγκων, που στη συνέχεια γίνονται πιο σύνθετοι. Έτσι, θα αναγνωρίζουν τις βασικές αρχές της σχεδιαστικής γλώσσας σε δισδιάστατη απεικόνιση, θα εφαρμόζουν τη μέθοδο σχεδίασης των ορθών προβολών και θα ταυτοποιούν κατόψεις και όψεις που αναφέρονται στο ίδιο αντικείμενο.

2.1.Γ.6 | ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

Το αρχιτεκτονικό σχέδιο αναφέρεται σε κτιριακές κατασκευές που, σε σχέση με άλλες κατηγορίες αντικειμένων, παρουσιάζουν κάποιες ιδιαιτερότητες. Οι κατασκευές αυτές έχουν μεγάλο μέγεθος, είναι σύνθετες, παρουσιάζουν ενδιαφέρον τόσο οι εξωτερικές όσο και οι εσωτερικές πλευρές της κατασκευής και, τέλος, παρουσιάζουν πολλές φορές εικαστικό ενδιαφέρον.

Η αντιμετώπιση των ιδιαιτεροτήτων αυτών οδηγεί σε διαφοροποίηση στην παράσταση της κάτοψης, διαφοροποιήσεις στη γραμμογραφία, με απλοποιημένες σχεδιαστικά ή και συμβολικές παραστάσεις στοιχείων, καθώς και στην προσθήκη διαφόρων ειδικών ενδείξεων (προσανατολισμού, υλικών κ.ά.). Στην υποεπένδυση αυτή, οι

εκπαιδευόμενοι/-ες θα ακολουθήσουν ασκήσεις μέσω των οποίων θα αρχίσουν να αντιλαμβάνονται και να επιλέγουν τη σωστή γραμμογραφία του αρχιτεκτονικού σχεδίου και θα ακολουθούν την κατάλληλη πορεία εργασίας σε σχέση με τα ζητούμενα.

Η αρχή γίνεται κατά κύριο λόγο από την κάτοψη, που είναι ένα σχέδιο τομής με οριζόντιο επίπεδο. Εκεί δίνονται όλες οι απαραίτητες πληροφορίες, όπως το πάχος των τοίχων, οι θέσεις και η μορφή των ανοιγμάτων, το σχήμα και οι διαστάσεις των επίπλων κ.ά. Στη συνέχεια, ακολουθούν οι όψεις, που είναι τα σχέδια των ορθών προβολών των εξωτερικών πλευρών ενός κτιρίου. Και τέλος, σχεδιάζονται οι τομές του κτιρίου όπου δίνονται οι απαραίτητες πληροφορίες για τις ιδιαιτερότητες στη μορφολογία του, τα υλικά κατασκευής του, υψόμετρα κ.ά. Οι ασκήσεις αφορούν μόνο απλούς χώρους, απεικονίζοντας με σχέδια ορθών προβολών όλα τα στοιχεία που εμπεριέχονται σε αυτούς.

Με την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα σχεδιάζουν με ακρίβεια απλούς χώρους και αντικείμενα χρησιμοποιώντας το σύστημα των ορθών προβολών. Η υποενότητα αυτή αποτελεί τη βάση ώστε στο επόμενο εξάμηνο να ασχοληθούν με πολυπλοκότερα θέματα.

2.1.Γ.7 | ΔΙΑΣΤΑΣΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ

Σε συνέχεια της προηγούμενης υποενότητας, ακολουθεί ο εμπλουτισμός πλέον των σχεδίων κατόψεων, όψεων και τομών χώρων και αντικειμένων με πρόσθετες πληροφορίες και με τα κατάλληλα σύμβολα. Βασικές πληροφορίες παρέχει η διαστασιολόγηση των σχεδίων. Οι διαστάσεις που περιλαμβάνει ένα σχέδιο προβολών ορίζουν τα μήκη, τα ύψη και τα πλάτη των χώρων, καθώς και τα μεγέθη διαφόρων στοιχείων του. Επιπρόσθετα, τα αρχιτεκτονικά σύμβολα συμπληρώνουν, υποστηρίζουν και αναδεικνύουν τον σχεδιασμένο χώρο, δίνοντάς του ταυτόχρονα μεγαλύτερη σαφήνεια και αναγνωσιμότητα.

Η σχεδίαση των συμβόλων μπορεί να κυμαίνεται από τη ρεαλιστική απεικόνιση έως την απόδοση με απλές, γεωμετρικές, σχηματοποιημένες μορφές, λαμβάνοντας υπόψη πάντα την έννοια της κλίμακας, των αναλογιών του χώρου και το γενικότερο ύψος του σχεδίου. Οι συμβολισμοί των υλικών είναι μια σημαντική κατηγορία και μπορεί να αφορά πλακοστρώσεις, τούβλα, πλακάκια, ξύλο, λιθοδομές, κεραμίδια, τζάμια κ.ά. Άλλη κατηγορία είναι οι ενδείξεις που έχουν προορισμό να βοηθούν στην ευκρινέστερη αναγνωσιμότητα του σχεδίου. Κάποιες από αυτές τις ενδείξεις είναι ο βορράς, η γραφική κλίμακα, τα βέλη τομής, η στάθμη, τα βέλη ύψους και η γραμμή ανάβασης. Εμπλουτισμό στα σχέδια προσφέρουν και τα στοιχεία περιβάλλοντος, όπου περιλαμβάνονται τα φυτά, οι άνθρωποι, τα αυτοκίνητα κ.λπ. Η σχεδιάσή τους διαφοροποιείται από αυτή των υπολοίπων καθώς μπορούν να σχεδιαστούν με ελεύθερο χέρι, προσδίδοντας έτσι έναν εικαστικό χαρακτήρα στο σχέδιο.

Πραγματοποιώντας τις αντίστοιχες ασκήσεις, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να εμπλουτίζουν τα σχέδιά τους με επιμέρους στοιχεία και πληροφορίες όπως

διαστάσεις, υψόμετρα, συμβολισμούς υλικών, αλλά και να αναδεικνύουν σχεδιαστικά τις προτάσεις τοιχογραφίας που γίνονται σε πιθανούς/-ές πελάτες/-ισσες.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Αρφαράς, Μ. & Μελισσουργάκη, Μ. (2003). *Το γραμμικό σχέδιο. Α΄ Διακοσμητικά – Ναοδομία*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάμειρος.
2. Αρφαράς, Μ. & Μελισσουργάκη, Μ. (2003). *Το γραμμικό σχέδιο. Β΄ Παραδοσιακά θέματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάμειρος.

Συμπληρωματικές

1. Αυγερινού-Κολώνια, Σ., Γεράκης, Γ. & Καραλής, Γ. (2013). *Αρχιτεκτονικό Σχέδιο/Πολοδομία και Αρχιτεκτονικές Λεπτομέρειες*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3755>
2. Εφεσίου, Ε., Μονεμβασίτου, Α., Παυλίδης, Γ. & Παυλίδου, Α. (1999). *Αρχιτεκτονικό Σχέδιο*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/5511>
3. Μονεμβασίτου, Α., Παυλίδης, Γ. & Παυλίδου, Α. (2013). *Γραμμικό Σχέδιο*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2752/Grammiko-Schedio_G-Lykeiou-Epilogis_html-apli/

2.1.Δ • ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ Ι

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Σε αυτή τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ανακαλύπτουν την έννοια του ελεύθερου σχεδίου και τις βασικές αρχές του, τα υλικά και μέσα σχεδίασης, καθώς και τη χρησιμότητά του στο περιβάλλον του τοιχογράφου, ως βασικό εκφραστικό εργαλείο των σκίτσων του. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν να σχεδιάζουν συνθέσεις απλών γεωμετρικών σχημάτων με μολύβι, μελετώντας τους άξονες, τις κλίσεις και την τονικότητά τους, την ισομέρεια του ζωγραφικού θέματος με το φυσικό θέμα και την ένταξη στη σύνθεση των πληροφοριών του περιβάλλοντος χώρου που καθορίζουν και οργανώνουν το εκάστοτε θέμα. Θα γίνει εξάσκηση στη χρήση διαφόρων τύπων μολυβιών (σκληρά, μαλακά) και δειγματική άσκηση στη χρήση οργάνων και υλικών σχεδίασης με γρήγορη και εκφραστική κίνηση. Θα κατανοήσουν πώς εκφράζεται σχεδιαστικά το βάρος της σύνθεσης (μέγεθος του αντικειμένου, υλικό, σχέση του τόνου

του αντικειμένου με τον τόνο του φόντου ή του περιβάλλοντος χώρου). Ταυτόχρονα, θα εξασκηθούν συνθετικά στις έννοιες της στατικής και δυναμικής ισορροπίας, στην παρατήρηση και ανάγνωση μορφών χώρου, την προσαρμογή του θέματος στο χαρτί, το μέγεθος και την τοποθέτηση του θέματος στη σχεδιαστική επιφάνεια. Θα δοθεί έμφαση στην απόδοση του όγκου σε σχέση με τον φωτισμό του αντικειμένου, καθώς και της υφής των αντικειμένων. Θα εξασκηθούν στην τοποθέτηση των τόνων, αφού πρώτα έχουν επιλέξει την τονική κλίμακα, μελετώντας τις εικαστικές προσεγγίσεις των ζωγράφων της Αναγέννησης, του Μπαρόκ και των σύγχρονων ρευμάτων. Σκοπός του μαθήματος είναι να γνωρίζουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες τις βασικές αρχές του ελεύθερου σχεδίου και να τις περιγράφουν, να σχεδιάζουν με ευχέρεια από πρωτότυπο και να εμπλουτίζουν τα εκφραστικά τους μέσα για την απόδοση της ιδέας τους.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Προσδιορίζουν τις αναλογίες σε δισδιάστατη απεικόνιση,
- Μεταφέρουν τις κλίσεις των αντικειμένων στη σχεδιαστική επιφάνεια,
- Αναλύουν τα βασικά στοιχεία μιας σύνθεσης (σημείο, γραμμή, περίγραμμα και φόρμα),
- Εφαρμόζουν τονικές διαβαθμίσεις με διάφορους τύπους μολυβιών,
- Χρησιμοποιούν τα διάφορα υλικά για την απόδοση της υφής των αντικειμένων,
- Διαχειρίζονται τα εκφραστικά τους μέσα για τη ρεαλιστική απεικόνιση της σύνθεσης,
- Αναγνωρίζουν την αξία της χρήσης φωτός στην ανάδειξη του όγκου των αντικειμένων,
- Αποτυπώνουν απλές συνθέσεις και όγκους,
- Δομούν μεταγενέστερα σε σκίτσα την ιδέα τους για μία τοιχογραφία.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Γεωμετρικό σχήμα / Γραμμή / Διαστάσεις / Εικονικά στοιχεία / Όγκος / Οπτική αντίληψη / Σημείο / Σύνθεση / Σχεδιαστικά εργαλεία / Φόρμα.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ
2	ΚΥΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ
3	ΑΝΑΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ
4	ΧΩΡΟΣ, ΑΞΟΝΕΣ ΚΑΙ ΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ
5	ΤΟΝΙΚΕΣ ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ
6	Η ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Κείμενο αναφοράς

2.1.Δ.1 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα εξετάζει βασικές αρχές σύνθεσης προσανατολισμένες στο ελεύθερο σχέδιο. Πρόκειται για μια εξειδίκευση των βασικών αρχών σύνθεσης που διδάχθηκαν στην ενότητα 2.1.Α. «Βασικές αρχές σύνθεσης». Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ορίζουν τη σύνθεση ως μια διάταξη επιμέρους στοιχείων σε ένα ενιαίο σύνολο, αποτελούμενη στη βάση της εικαστικής αποτύπωσης διαφόρων θεμάτων και τεχνοτροπιών. Αναγνωρίζουν ότι τα στοιχεία σε μια εικόνα είναι το σημείο, η γραμμή, το σχήμα, η μορφή, η φωτοσκίαση και το χρώμα, σύμφωνα με τον τρόπο που τα χρησιμοποιεί ο/η καλλιτέχνης/-ες στη σύνθεσή του. Μελετούν έργα τέχνης και περιγράφουν με ποιον τρόπο η οργάνωση των στοιχείων της εικόνας παρουσιάζει ένα συνεκτικό και λειτουργικό χαρακτήρα, τόσο το καθένα ξεχωριστά, όσο και μεταξύ τους, στο πλαίσιο της συνολικής δομής της σύνθεσης. Ανάλογα με τα επιμέρους στοιχεία της δομής, διακρίνουν τον δυναμισμό της σύνθεσης, την ηρεμία που μπορεί να αποπνέει και την κίνηση ή τη στατική της διάσταση.

Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρατηρούν πότε η διάταξη των εικονικών στοιχείων σε μια επιφάνεια παρουσιάζει αναλογίες με τη φύση, όπως τη βαρύτητα και την ισορροπία, χωρίς απαραίτητα να επιτελούν την ίδια λειτουργία. Στη συνέχεια, εξετάζουν τη θεωρία της οπτικής αντίληψης παρατηρώντας εικόνες και έργα τέχνης και περιγράφουν τις βασικές λειτουργίες της σύνθεσης, όπως είναι η σχέση μορφής-φόντου, η ιεραρχική δομή και οι αναλογίες των μεγεθών.

Η μαθησιακή υποενότητα ολοκληρώνεται με την παρατήρηση των αναλογιών ύψους και πλάτους σε εικαστικά έργα (π.χ. τοιχογραφίες, γκράφιτι, πίνακες ζωγραφικής και φωτογραφίες), ώστε να πλαισιώνουν με διαφορετικούς τρόπους τα θέματα που αποδίδουν εικαστικά.

2.1.Δ.2 | ΚΥΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη της θεωρητικής ικανότητας των εκπαιδευομένων να μεταφέρουν σε μια σχεδιαστική επιφάνεια τρισ-

διάστατους όγκους και φόρμες, με αναγωγή ενός πολύπλοκου αντικειμένου σε επιμέρους γεωμετρικά σχήματα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εστιάζουν την προσοχή τους στις βασικές αρχές και τα στάδια του ελεύθερου σχεδίου και γνωρίζουν ότι η διαδικασία σχεδίασης χωρίζεται σε τέσσερα κύρια στάδια: τη μελέτη της σύνθεσης, τη μέτρηση των διαστάσεων και των αναλογιών, την ολοκλήρωση του σχεδίου με τις απαραίτητες επεμβάσεις στις λεπτομέρειες, καθώς και την προσθήκη των τόνων σταδιακά.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις έννοιες και τη χρήση των μετρήσεων, των συγκρίσεων και των αναλογιών, και μελετούν τη μορφή των αντικειμένων και τη σχέση τους με τον χώρο σε κλίμακα. Γνωρίζουν τους κανόνες της τοποθέτησης του θέματος στη σχεδιαστική επιφάνεια, υπολογίζοντας τα στοιχεία για τη δημιουργία μιας συμμετρικής ή ασύμμετρης ισορροπίας. Καλλιεργούν το προσωπικό τους ύφος ως δημιουργοί και αποτιμούν την ποιότητα των έργων τους.

Ταυτόχρονα, η μαθησιακή υποεπάρκεια παρουσιάζει και τους κανόνες της σχεδίασης. Δηλαδή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες οργανώνουν τον χώρο τους για τη σωστή τοποθέτηση του εικαστικού θέματος και χρησιμοποιούν ως σχεδιαστικά εργαλεία το νοητό πλέγμα και τις αναλογίες διαστάσεων. Επιπλέον, αναπτύσσουν περαιτέρω τη δεξιότητα της μεταφοράς του τρισδιάστατου χώρου στις δύο διαστάσεις της ζωγραφικής/σχεδιαστικής επιφάνειας, αξιοποιώντας τις τεχνικές της γραμμικής και της ατμοσφαιρικής προοπτικής. Όσον αφορά την περαιτέρω βελτίωση των δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων στις τονικές σχέσεις, προτείνεται η χρήση κάρβουνου.

2.1.Δ.3 | ΑΝΑΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποεπάρκεια εστιάζεται στα βασικά στοιχεία και τα αρχικά στάδια ανάπτυξης του ελεύθερου σχεδίου, με έμφαση στην παρατήρηση των μορφών και στις μετρήσεις. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται αρχικά στους διαφορετικούς τρόπους χρήσης των υλικών που χρησιμοποιούνται στο ελεύθερο σχέδιο, ώστε να εξοικειωθούν με τις ιδιότητές τους. Στη συνέχεια, επιλέγουν το θέμα της σύνθεσης των αντικειμένων του ελεύθερου σχεδίου, όπως για παράδειγμα μια νεκρή φύση (still life). Έπειτα, οριοθετούν οπτικά το θέμα (δηλαδή, το «καδράρουν») και το απεικονίζουν με τη σχεδίαση του αντίστοιχου πλαισίου πάνω σε χαρτί. Για την καλύτερη οριοθέτηση, οι εκπαιδευόμενοι/-ες λαμβάνουν υπόψη ότι το θέμα μπορεί να καταλαμβάνει μεγάλο μέρος της επιφάνειας εργασίας αλλά δεν «εγκλωβίζεται» σε αυτό.

Στο επόμενο στάδιο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στη χρήση της «βελόνας» σχεδίου, ώστε να παρατηρούν, να μετρούν και να απεικονίζουν τις αναλογίες του θέματος πάνω στην επιφάνεια εργασίας. Κάνοντας χρήση της βελόνας ως όργανο μέτρησης, αντιλαμβάνονται ότι οι μετρήσεις γίνονται μέσω της σύγκρισης των μεγεθών του θέματος και της αναλογικής μεταφοράς τους στο χαρτί. Συνιστάται η χρήση μιας ακτίνας ποδηλάτου, η οποία δεν έχει καμία ένδειξη μονάδας μέτρησης επάνω της.

Μέσω της εξάσκησης στην παρατήρηση, στις μετρήσεις και στη σύγκριση των βασικών μεγεθών, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εντοπίζουν τις αναλογίες του θέματος και τις

σχεδιάζουν πάνω στο χαρτί. Ως περαιτέρω εξάσκηση, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποτυπώνουν τα όρια των αντικειμένων μεγαλύτερων φορμών και βασικών σχημάτων του θέματος, ώστε να είναι αντιληπτό με γραμμικό τρόπο.

2.1.Δ.4 | ΧΩΡΟΣ, ΑΞΟΝΕΣ, ΚΛΙΣΗ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

Η εν λόγω μαθησιακή υποεπένδυση παρουσιάζει την απόδοση του χώρου, τον εντοπισμό και τον σχεδιασμό των αξόνων και των κλίσεων για τις ανάγκες του ελεύθερου σχεδίου. Στην αρχή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν τη σπουδαιότητα της απόδοσης των τριών διαστάσεων του χώρου στο δισδιάστατο χαρτί. Με τη χρήση διαφορετικών σχεδίων, εξοικειώνονται με το φαινόμενο της προοπτικής συνίζησης ως αποτέλεσμα της αύξησης της απόστασης από το σημείο παρατήρησης. Εξασκούνται στη σχεδιαστική μέθοδο της προοπτικής αναπαράστασης του χώρου, και συγκεκριμένα στη γραμμή του ορίζοντα και τα σημεία φυγής, ώστε να κατανοήσουν τις συγκλίσεις των παραλλήλων γραμμών και επιπέδων, και τις παραμορφώσεις στερεών σχημάτων στο οπτικό πεδίο.

Στη συνέχεια, χρησιμοποιούν τη βελόνα σχεδίου ώστε να εντοπίσουν τις κλίσεις των αντικειμένων του σχεδίου, να τις σχεδιάσουν στο χαρτί, και να αποδώσουν με γραμμικό τρόπο την αίσθηση του βάθους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ανακαλύπτουν ότι η βελόνα χρησιμεύει και για τον εντοπισμό των καθέτων και οριζοντίων, εμφανών ή νοητών, αξόνων της σχεδιαστικής σύνθεσης. Επίσης, κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο ο σχεδιασμός των αξόνων αναδεικνύει τη δομή της σύνθεσης και συμβάλλει στη γενικότερη οργάνωση του θέματος και του χώρου στη σχεδιαστική επιφάνεια.

Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αξιοποιούν τη μέθοδο της αναγωγής των αντικειμένων του σχεδίου και των λεπτομερειών του σε στερεά σχήματα και κατανοούν τη δομή τους για τον ορθό σχεδιασμό τους.

2.1.Δ.5 | ΤΟΝΙΚΕΣ ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποεπένδυση εστιάζεται στην παρατήρηση των φωτοσκιάσεων και στους τρόπους απόδοσής τους για τους σκοπούς του ελεύθερου σχεδίου. Πρώτα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρατηρούν τις μεταβολές του φωτισμού σε διάφορες περιβαλλοντικές συνθήκες και αντιλαμβάνονται ότι η ικανότητα αναγνώρισης του κόσμου οπτικά οφείλεται στην ύπαρξη μιας πηγής φωτός. Από την άλλη, αντιλαμβάνονται ότι η απουσία του φωτός προκαλεί σκοτάδι, στο οποίο είναι αδύνατη η αναγνώριση του περιβάλλοντος με οπτικό τρόπο.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν ότι, εάν το πλήρες φως και το απόλυτο σκοτάδι είναι οι δύο ακραίες καταστάσεις ενός συνεχούς, ενδιάμεσα υπάρχουν πρακτικά απεριορίστες τονικές διαβαθμίσεις φωτεινού/σκούρου. Αναγνωρίζουν την αξία, ή αλλιώς φωτεινότητα, ως μια από τις τρεις ιδιότητες του χρώματος, καθώς και τα χρωματικά χρώματα: άσπρο, μαύρο και γκρι. Εξασκούνται στη δημιουργία διαβαθμίσεων από το άσπρο μέχρι το μαύρο για να αποδώσουν το βάθος και τον όγκο με τη

χρήση των μολυβιών ελεύθερου σχεδίου, του κάρβουνου και του μελανιού πάνω σε χαρτί, αλλά και με τη χρήση υδατοχρωμάτων και πινέλου σε χαρτί ή σε καμβά.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποδίδουν τονικές διαβαθμίσεις ελεύθερα και σε κλίμακες, αποδίδουν όγκους αφηρημένα και συγκεκριμένα, και σκιστάρουν και σκιαγραφούν στο χαρτί θέματα από την παρατήρηση αντικειμένων μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας. Τέλος, εξασκούνται στις τεχνικές του κιαροσκοπού (chiaroscuro) και της μονοχρωματικής διαβάθμισης τόνων για την απόδοση ενός σχεδιαστικού θέματος.

2.1.Δ.6 | Η ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Η τελευταία μαθησιακή υποενότητα εξετάζει την ανατομία του ανθρώπινου σώματος και την απόδοσή του σχεδιαστικά. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν τις ανατομικές ιδιαιτερότητες του ανθρώπινου σώματος και τον τρόπο που απεικονίζονται σχεδιαστικά σε σημαντικούς ζωγραφικούς πίνακες και σε γλυπτικές συνθέσεις.

Με έναν παιγνιώδη τρόπο, παρατηρούν και μετρούν τα διάφορα μέρη του σώματος άλλων εκπαιδευομένων (εκπαιδευόμενοι με εκπαιδευόμενες, εκπαιδευόμενες με εκπαιδευόμενους), απαριθμούν τα χαρακτηριστικά τους, συσχετίζουν τις αναλογίες τους, εντοπίζουν τους κύριους άξονες στους οποίους αυτά εντάσσονται και σχεδιάζουν το σώμα αναδεικνύοντας τη βασική δομή του από διαφορετικές οπτικές.

Επίσης, αναγνωρίζουν διαφορετικούς τύπους προσώπων και τα κατατάσσουν σύμφωνα με τη μορφολογία τους, το σχήμα, το φύλο και την ηλικία τους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν την ιστορία της τέχνης του ανθρώπινου σώματος ως πορτρέτου και αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα των μερών του για τον άνθρωπο και τον πολιτισμό ιστορικά. Εστιάζουν την προσοχή τους στην εκφραστικότητα του προσώπου αλλά και των επιμέρους στοιχείων του, όπως των ματιών και του στόματος, σε μελέτες περίπτωσης έργων τέχνης, καθώς και στους ιδιαίτερους τρόπους με τους οποίους ο ρουχισμός, τα μαλλιά και η κόμμωση επιδρούν στη διαδικασία σχεδίασης του ανθρώπινου σώματος.

Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες πειραματίζονται με τους τρόπους σχεδιασμού των ανθρώπινων μελών σε σχέση με το σώμα αλλά και με άλλα ανθρώπινα μέλη, και αποδίδουν εικαστικά ανθρώπινα σώματα σε τόνους του γκρι και σε έγχρωμα σχέδια.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Αρφαράς, Μ. (2001). *Το Ελεύθερο Σχέδιο* (Α΄ & Β΄ τόμοι). Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
2. Hill, A. (2000). *Προχωρημένα μαθήματα στο σχέδιο και στο σκίτσο* (μτφρ. Ρ. Χατχούτ). Αθήνα: Εκδόσεις Ντουντούμη.

Συμπληρωματικές

1. Παπασταμούλης, Κ. (2005). *Το σχέδιο και το χρώμα στη ζωγραφική*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
2. Arnheim, R. (2005). *Τέχνη και οπτική αντίληψη. Η ψυχολογία της δημιουργικής όρασης* (μτφρ. Ι. Ποταμιανός). Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.

2.1.Ε • ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ Ι

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η μαθησιακή ενότητα «Χρωματικές εφαρμογές Ι» έχει στόχο να ενισχύσει τις γνώσεις των εκπαιδευομένων στη χρήση και εφαρμογή του χρώματος σε ζωγραφικά έργα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν τη θεωρία του χρώματος: βασικά/συμπληρωματικά, θερμά/ψυχρά, καθώς και τις χρωματικές κλίμακες και τα χαρακτηριστικά του χρώματος, όπως απόχρωση, κορεσμό και λαμπρότητα. Πιο αναλυτικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διερευνήσουν τις σχέσεις και τις συγγένειες των χρωμάτων, αλλά και τις διαφορές μεταξύ τους, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένα τα χρώματα και πώς αλληλοεπιδρούν. Θα μελετήσουν την παράμετρο της λειτουργίας του χρώματος που συνδέεται με το συναισθηματικό μας κόσμο, ώστε να χρησιμοποιηθεί εκ των υστέρων ως εκφραστικό εργαλείο. Θα κατασκευάσουν τον κύκλο του Σεβρέλ με 18 χρωματικές υποδιαίρεσεις, καθώς και δύο διαφοροποιημένες εκδοχές του, μία φωτεινότερη με χρήση άσπρου και μία σκοτεινότερη με χρήση μαύρου. Θα εξασκηθούν στις εφαρμογές χρωματικών αντιπαραθέσεων αλλά και χρωματικής αρμονίας. Στη συνέχεια, θα διδαχθούν τη χρήση του χρώματος μέσα από διάφορες υφές υλικών και θα πειραματιστούν σε ποικίλες χρήσεις ειδών χρωμάτων για την αποκατάσταση τμήματος ζωγραφικών έργων. Θα εφαρμόσουν διάφορες μεικτές τεχνικές ζωγραφικής και θα μάθουν να αποδίδουν τις υφές των υλικών που χρησιμοποιούν στις συνθέσεις τους με την αποτύπωση ματιέρας. Σκοπός του μαθήματος είναι, με την ολοκλήρωση του εξαμήνου, να γνωρίζουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες τις βασικές αρχές της θεωρίας του χρώματος και να κατανοούν την αξία της φόρμας και του χρώματος στη σύνθεση, ώστε να πειραματιστούν με προσωπικές τους συνθέσεις. Επίσης, να είναι σε θέση να διαχειρίζονται τις χρωματικές τους επιλογές και τις υφές των διαφόρων υλικών στην αποκατάσταση ενός τμήματος ζωγραφικού έργου.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Υλοποιούν ματιέρες υλικών οπτικές και απτικές σε επιφάνειες δύο διαστάσεων,
- Συνθέτουν τη χροιά που αντιπροσωπεύει το σημείο αναπαραγωγής τμήματος του έργου,
- Χρησιμοποιούν μεικτές τεχνικές συνθέσεων στη ζωγραφική τέχνη,
- Εφαρμόζουν τη θεωρία του χρώματος σε υφές υλικών ώστε να τις χρησιμοποιούν στην αποκατάσταση τμήματος ζωγραφικού έργου,
- Διαχειρίζονται τις χρωματικές επιλογές και τις υφές των υλικών μελετώντας παραδείγματα υφιστάμενων ζωγραφικών έργων,
- Διαχειρίζονται τις χρωματικές κλίμακες σε συνθέσεις ζωγραφικών έργων,
- Αποδίδουν σε μεταγενέστερο χρόνο χρωματικά την παράσταση, συνθέτοντας την τελική.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Βασικά χρώματα / Συμπληρωματικά χρώματα / Διαλύτες χρωμάτων / Δωδεκαμερής χρωματικός κύκλος / Θερμό χρώμα / Ψυχρό χρώμα / Κύρια χρώματα / Βασικά χρώματα / Προσμίξεις / Χρωματική αρμονία / Χρωματολογία / Χρωστική ουσία.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΧΡΩΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ
2	ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΧΡΩΜΑΤΟΣ
3	ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
4	ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΣΜΟΣ ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΟΣ
5	ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΞΙΑ ΧΡΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑΤΟΣ
6	ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΕΙΣ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

Κείμενο αναφοράς

2.1.Ε.1 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΧΡΩΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στις βασικές αρχές της θεωρίας της χρωματολογίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες δημιουργούν υφές και διαφάνειες πάνω στη ζωγραφική επιφάνεια. Ορίζουν το φως ως μια ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία η οποία

συμπεριφέρεται άλλοτε ως σωματίδιο και άλλοτε ως κύμα. Καθώς οι χρωστικές ουσίες συμπεριφέρονται με διαφορετικό τρόπο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται στην εφαρμογή του χρώματος, είτε ως ηλιακού φωτός είτε ως χρωστικής ουσίας με τονιότητες, αρμονίες, προσμείξεις και αντιθέσεις. Επιπλέον, κατανοούν την ηλεκτρομαγνητική θεωρία του χρώματος και δημιουργούν συνθέσεις όπου εφαρμόζουν όλες τις αρχές της χρωματολογίας, καθώς και τις τεχνικές του χρώματος για τη δημιουργία ενός έργου τέχνης. Επίσης, εκφράζονται μέσω του χρώματος για τη νοηματοδότηση σημείων και αναπαράστάσεων.

Εξασκούνται στη μείξη των χρωμάτων χρησιμοποιώντας τα τρία βασικά χρώματα για να παράγουν όλη τη χρωματική παλέτα. Συγκεκριμένα, εισάγονται στον χρωματικό κύκλο του Ίττεν, καθώς επίσης και στην έννοια της χρωματικής αρμονίας. Παράλληλα, παρουσιάζονται δύο κύριες κατηγοριοποιήσεις του χρώματος, ψυχρά και θερμά, καθώς και η επίδρασή τους στην πρόσληψη του έργου από τον/τη θεατή/-τρια.

Έπειτα, αναλύουν τη σχέση του χρώματος με τα διάφορα σχήματα. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες συσχετίζουν το φως με το χρώμα ώστε να αξιοποιήσουν αυτά τα δύο στοιχεία σε μια ζωγραφική σύνθεση και αναλύουν τις επτά χρωματικές αντιθέσεις ως βασικές ιδιότητες της χρωματολογίας.

2.1.E.2 | ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΧΡΩΜΑΤΟΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενοότητα παρουσιάζει τις τρεις βασικές ιδιότητες του χρώματος: απόχρωση, τόνος και ένταση. «Απόχρωση» είναι ο χρωματικός χαρακτήρας του κάθε χρώματος σε σχέση με τα υπόλοιπα χρώματα. Υπάρχουν περισσότερες από 100 αποχρώσεις χρωμάτων που ορίζονται από τη θέση τους πάνω στην περιφέρεια του χρωματικού κύκλου. Για να αναγνωρίσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες την απόχρωση ενός χρώματος ανατρέχουν στον χρωματικό κύκλο, αφήνοντας στην άκρη το πόσο φωτεινό ή σκούρο είναι και αν είναι καθαρό ή μουντό. Επίσης, μια απόχρωση επηρεάζεται σημαντικά από το χρώμα που το περιβάλλει.

Ο «τόνος» ή «φωτεινότητα» αναφέρεται στη σχέση που έχει ένα χρώμα με το λευκό και το μαύρο, όπως για παράδειγμα, ανοιχτό μπλε ή σκούρο μπλε, υπό την έννοια ότι ένα μπλε μπορεί να είναι ψηλότερο ή χαμηλότερο σε χρωματική αξία από το κανονικό μπλε του φάσματος. Για να αλλάξουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες την αξία ενός χρώματος το αναμειγνύουν με ένα πιο ανοιχτό ή πιο σκούρο. Ως εξάσκηση, για να κάνουν το κίτρινο πιο φωτεινό βάζουν μια μικρή ποσότητα λευκού, ενώ στο μπλε βάζουν μεγαλύτερη ποσότητα λευκού.

Η «ένταση» ή «κορεσμός» αναφέρεται στη χρωματική δύναμη μιας απόχρωσης, όταν συγκρίνεται με ένα άχρωμο γκρίζο, δηλαδή πόσο καθαρό ή μουντό είναι ένα χρώμα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αλλάζουν την ένταση με την ανάμειξή του με ένα χρώμα που είναι πιο γκρίζο, αλλά με την ίδια χρωματική αξία, δηλαδή ούτε πιο σκούρο αλλά ούτε και πιο ανοιχτό. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται και με την ανάμειξη και άλλων χρωμάτων.

2.1.Ε.3 | ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα κάνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή του χρώματος στη ζωγραφική. Στους προϊστορικούς-αρχαίους χρόνους η αιγυπτιακή ζωγραφική χρησιμοποίησε την ώχρα και τη νωπογραφία. Στην κλασική εποχή δημιουργήθηκε το εργαστήριο χρωμάτων στην Κω, οι έγχρωμες τοιχογραφίες, η παρασκευή τέμπερας, και ο μηχανισμός στεγνώματος. Στον Ύστερο Μεσαίωνα εμφανίστηκαν οι Αθωνίτες αγιογράφοι, ο Γοτθικός ρυθμός με το βιτρό και τα Αραβουργήματα. Στην Αναγέννηση, χρησιμοποιήθηκε το οξείδιο χρωμίου, το κυανούν Βρέμης, το κίτρινο Νεάπολης και ο λευκός μόλυβδος (το πρώτο οικοδομικό υδρόχρωμα). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν τα ελαιοχρώματα, τον μηχανισμό βρασμένου λαδιού, και το λάδι ως στεγνωτικό. Άλλα συναφή υλικά είναι το ρετσίνι πεύκου, το βερνίκι, το βάλασμο της Μέκκας, η ρητίνη πεύκου, η γομαλάκα-σελάκ, το νέφτι και τα βερνικέλαια.

Τον 19ο αιώνα χρησιμοποιήθηκαν χρωμικά άλατα, το κόκκινο μολυβδαινίου, τα χρώματα καδμίου, ο λευκός ψευδάργυρος και το πράσινο της Σαξονίας. Παράλληλα, παρουσιάζεται η βιβλιογραφία για τις οργανικές χρωστικές, τη βαφική, τις φυτικές χρωστικές (π.χ. κουρκουμάς, κάσσια), το κίτρινο Ινδίας, τις βασικές χρωστικές, τις όξινες αζωχρωστικές, το θειοϊνδικό, το ξεθώριασμα και τις αντοχές. Στον 20ό αιώνα, εμφανίστηκε η χρήση του θειούχου ψευδάργυρου και των συνθετικών και αλκυδικών ρητινών. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη συγκριτική ανάλυση των ιδιοτήτων διαφόρων υλικών, όπως το λάδι και τα βερνικέλαια, τα γαλακτώματα πολυμερών, τα πλαστικά χρώματα, και τα ακρυλικά γαλακτώματα. Εξετάζεται επίσης η βιομηχανία χρωμάτων, ακουαρέλες, τέμπερα, παστέλ, νιτροκυτταρίνη, και χρώματα δύο συστατικών.

Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενημερώνονται για τις νεότερες εξελίξεις, όπως το οικολογικό χρώμα, οι τοξικές χρωστικές, οι διαλύτες χρωμάτων, τα χρώματα νερού, και η τεχνολογία στο εμπόριο χρωμάτων.

2.1.Ε.4 | ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΣΜΟΣ ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΟΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα συσχετίζει τα χρώματα με τα αντίστοιχα σχήματα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν χρώματα και σχήματα που, όταν συμπίπτουν στην έκφρασή τους, τα αποτελέσματά τους αθροίζονται. Δημιουργούν συνθέσεις δίνοντας προσοχή στον τρόπο με τον οποίο τοποθετούν τα σχήματα στον καμβά. Κάθε σχήμα αλληλεπιδρά με τα χρώματα που βρίσκονται γύρω του και έτσι πρέπει να δημιουργείται ένα ενιαίο σύνολο που να διαθέτει μια ισορροπημένη αρμονία. Το ίδιο συμβαίνει και με το σύνολο των σχημάτων και των χρωμάτων της σύνθεσης, τα οποία πρέπει να αποτελούν μια αρμονική ένωση.

Ως πρακτική εξάσκηση στην αίθουσα διδασκαλίας, για να επιτευχθεί η ισορροπία σε ένα σχέδιο με έντονα κάθετα σχήματα (όπως σε ένα τοπίο με κυπαρίσσια), οι εκπαιδευόμενοι/-ες σχεδιάζουν στο συγκεκριμένο τοπίο ορισμένα σχήματα που είναι οριζόντια ή κυκλικά. Παράλληλα, δίνεται η οδηγία να επιλέγουν χρώματα που είναι πιο θερμά στο πρώτο πλάνο του πίνακα, ώστε να δημιουργείται η αίσθηση της ισορροπίας.

Δίνεται έμφαση στο γεγονός ότι ένας πίνακας, του οποίου η έκφραση καθορίζεται κυρίως από το χρώμα, πρέπει να αναπτύσσει τα σχήματά του με βάση το χρώμα, ενώ στον πίνακα που στηρίζεται στο σχήμα, τα χρώματα ακολουθούν και υποστηρίζουν τη φόρμα. Τέλος, γίνεται κατανοητό ότι, όπως κάθε άνθρωπος έχει τα δικά του υποκειμενικά χρώματα, το ίδιο ακριβώς ισχύει και για τα σχήματα.

2.1.E.5 | ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΞΙΑ ΧΡΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑΤΟΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει την αισθητική, αλλά και την ηθική, αξία του χρώματος και του σχήματος, χρησιμοποιώντας ιστορικά παραδείγματα αλλά και διάφορα καλλιτεχνικά ρεύματα. Τα τρία βασικά χρώματα, το κόκκινο, το κίτρινο και το μπλε εναρμονίζονται με τα τρία βασικά σχήματα, το τετράγωνο, το τρίγωνο και ο κύκλος, με διάφορους συμβατικούς τρόπους.

Το τετράγωνο αντιστοιχεί σε ένα δυνατό χρώμα, το κόκκινο. Το τρίγωνο με τον ανήσυχο και ανυψωτικό χαρακτήρα του ταιριάζει στο κίτρινο χρώμα. Οι οξείες γωνίες του προδιαθέτουν για έναν επιθετικό χαρακτήρα ενώ οι τεμνόμενες διαγώνιες προδιαθέτουν σε ένα μαχητικό και ανήσυχο συναίσθημα. Σε αντίθεση με την άκαμπτη και τεντωμένη ακαμψία του τετραγώνου, ο κύκλος δημιουργεί αίσθημα χαλάρωσης και συνεχούς κίνησης.

Από μία ιστορική οπτική, οι Αιγύπτιοι, για παράδειγμα, συμβόλιζαν τον «αγρό» με ένα τετράγωνο. Αναφορικά με το χρώμα και το σχήμα σε καλλιτεχνικά κινήματα, σε έναν εξπρεσιονιστικό πίνακα τα σχήματα και τα χρώματα είναι συγχρονισμένα, δηλαδή, η έκφραση του σχήματος και αυτή του χρώματος εναρμονίζονται ώστε το ένα να υποστηρίζει το άλλο. Επίσης, οι κυβιστές στήριζαν τις δημιουργίες τους στο σχήμα και, γι' αυτόν τον λόγο, σχεδόν παρέλειπαν το χρώμα. Οι εξπρεσιονιστές και οι φουτουριστές χρησιμοποίησαν το σχήμα και το χρώμα σαν εκφραστικό μέσο απεικόνισης. Από την άλλη, οι ιμπρεσιονιστές διέλυσαν τα σχήματα προς χάριν των χρωμάτων.

Στο πλαίσιο της ιστορικής αναδρομής για το χρώμα και το σχήμα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να αναζητήσουν παρόμοια παραδείγματα από διάφορα καλλιτεχνικά ρεύματα, σε διαφορετικές εποχές, και να εξετάσουν συγκριτικά την εξέλιξη της σχέσης χρώματος και σχήματος.

2.1.E.6 | ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΕΙΣ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

Η τελευταία μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στις διαβαθμίσεις των χρωμάτων. Τα χρώματα στη ζωγραφική χωρίζονται σε βασικά και συμπληρωματικά. Βασικά είναι τα χρώματα που βρίσκονται ατόφια στη φύση (κίτρινο, κόκκινο, μπλε), ενώ τα συμπληρωματικά δημιουργούνται από την ανάμειξη δύο βασικών: πορτοκαλί (κίτρινο + κόκκινο), πράσινο (κίτρινο + μπλε) και μοβ (κόκκινο + μπλε). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται σε ποια αναλογία πρέπει να χρησιμοποιούνται τα χρώματα για να ζωγραφίσουν ένα πίνακα.

Τα χρώματα κοντά στο κόκκινο θεωρούνται θερμά και αυτά που τείνουν προς το

μπλε ψυχρά, ενώ ένα χρώμα μπορεί ταυτόχρονα να είναι και θερμό και ψυχρό, σε σχέση με τα χρώματα που βρίσκονται δίπλα του. Βέβαια, υπάρχουν χρώματα που είναι ψυχρότερα και άλλα πιο θερμά. Τα θερμά χρώματα έχουν την τάση να προβάλλονται προς το μάτι, ενώ τα ψυχρά φαίνεται να αποσύρονται προς το βάθος, επειδή τα θερμά δίνουν την αίσθηση του φωτός και τα ψυχρά της σκιάς.

Τα προβαλλόμενα αντικείμενα συλλαμβάνουν και αντανακλούν τους θερμούς τόνους του φωτός, ενώ τα αποσυρόμενα αντανακλούν τους πιο ψυχρούς, σκιασμένους τόνους. Τα ουδέτερα χρώματα μπορεί να είναι ψυχρά ή θερμά και είναι ιδανικά για τη δημιουργία περιβάλλοντος χαμηλής αντανάκλασης και έχουν μια γήινη απόχρωση.

Τα ουδέτερα χρώματα (λευκό, μαύρο, γκρι, καφέ και μπεζ) δεν εμφανίζονται στον χρωματικό κύκλο και παράγονται είτε από τη μείξη συμπληρωματικών χρωμάτων είτε βασικών και την προσθήκη λευκού ή μαύρου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν διάφορα ζωγραφικά έργα γνωστών καλλιτεχνών και παρουσιάζουν στην τάξη τον τρόπο που έχει χρησιμοποιηθεί η μείξη των χρωμάτων. Αυτή η δραστηριότητα είναι χρήσιμη κατά την αποκατάσταση των χρωμάτων ενός ζωγραφικού έργου.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Τσίλαγα, Ε. Μ. (2001). *Το χρώμα στη ζωγραφική και οι τεχνικές του. Από την Αναγέννηση μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.
2. Sargent, W. (1987). *Το Χρώμα στη Φύση και στην Τέχνη. Η απόλαυση και η χρήση του χρώματος* (μτφρ. Ε. Καλκάνη). Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος.

Συμπληρωματικές

1. Πάντος, Θ. (1990). *Το χρώμα. Σύλληψη – αντίληψη – αίσθηση – πρακτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος.
2. Clair, K. St. (2016). *Τα χρώματα και οι μυστικές ζωές του* (μτφρ. Β. Γκρέστα). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
3. Παπασταμούλης, Κ. (2005). *Το σχέδιο και το χρώμα στη ζωγραφική*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

2.1.ΣΤ • ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η συγκεκριμένη μαθησιακή ενότητα έχει σκοπό να αξιοποιήσει και να ενισχύσει τα μαθησιακά αποτελέσματα που αποκτούν οι εκπαιδευόμενοι/-ες στα υπόλοιπα μαθήματα του εξαμήνου Α΄. Στο μάθημα πραγματοποιούνται κατά κύριο λόγο εργαστηριακές εφαρμογές, όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν τους τρόπους παρουσίασης

και οργάνωσης της σχεδιαστικής τους πρότασης. Αντικείμενο εφαρμογής αποτελεί η μελέτη και η σύνθεση τοιχογραφίας μικρού μεγέθους. Κατά τη διάρκεια της μαθησιακής ενότητας, θα γνωρίσουν το επάγγελμα του/της τοιχογράφου, τις θέσεις απασχόλησης, καθώς και τους τρόπους παρουσίασης και οργάνωσης της δουλειάς του. Θα διδαχθούν τη χρησιμότητα των λειτουργικών χώρων μιας κατοικίας, την αλληλεπίδρασή τους με τους/τις χρήστες/-τριες, οι οποίοι/-ες μπορεί να είναι ΑμεΑ, καθώς και την ανάδειξη της σύνθεσης μέσω πηγών φωτισμού.

Αντικείμενο της εργαστηριακής εφαρμογής θα είναι η σχεδιαστική πρόταση μιας τοιχογραφίας για έναν χώρο κατοικίας, είτε πρόκειται για κύριο χώρο (σαλόνι, χώροι υποδοχής), είτε για πιο προσωπικούς χώρους (δωμάτια και ξενώνες). Ενδέχεται επίσης να τους ζητηθεί η δημιουργία τοιχογραφικής πρότασης για τους εξωτερικούς ή βοηθητικούς χώρους της κατοικίας (μεγάλες εξωτερικές όψεις, κλιμακοστάσια κ.λπ.). Για τη δημιουργία της πρότασης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εφαρμόσουν τις βασικές αρχές σύνθεσης, προσαρμογής κατάλληλης κλίμακας σχεδίασης και μεταφοράς, που έχουν διδαχθεί σε άλλες μαθησιακές ενότητες, καθώς και τις θεωρίες του χρώματος. Βασικό κομμάτι είναι η άντληση έμπνευσης σε σχέση με την προσωπικότητα και τα δεδομένα των χρηστών/-τριών του χώρου, καθώς και η ένταξη της τοιχογραφίας στον ρυθμό-στιλ του χώρου. Η παρουσίαση της εργασίας περιλαμβάνει την ανάπτυξη σκίτσων, προσχεδίων και τελικών σχεδίων δύο διαστάσεων, καθώς και τη θεωρητική τεκμηρίωση της επιλογής του ύφους της τοιχογραφίας, ακολουθώντας τις επιθυμίες του/της πελάτη/-ισσας. Στην τελική παρουσίαση, θα συμπεριλαμβάνεται και ογκομετρική μακέτα σε κλίμακα 1:20 του χώρου που έχει επιλεγεί να εφαρμοστεί η τοιχογραφία.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Γνωρίζουν τους τομείς και το εύρος απασχόλησής τους, με έμφαση στη σημασία των τοιχογραφιών στις κατοικίες,
- Αναγνωρίζουν σε κάτοψη τους χώρους από τους οποίους αποτελείται μια κατοικία,
- Εμβαθύνουν στη χρησιμότητα και τις έννοιες των εκάστοτε λειτουργικών χώρων μιας κατοικίας,
- Αντιλαμβάνονται την αξία των διαστάσεων, της μορφής και του φωτισμού των προς μελέτη επιφανειών και των γύρω χώρων,
- Αποτυπώνουν την αρχική ιδέα σε προσχέδια, εφαρμόζοντας αναλογίες και κλίμακες,
- Διαχειρίζονται σχέδια δυο διαστάσεων με προτάσεις διαμόρφωσης του ύφους της τοιχογραφίας,
- Εντοπίζουν και να εξετάζουν τα χωρικά και τα κύρια αισθητικά χαρακτηριστικά του χώρου που θα εφαρμοστεί η εικαστική τους πρόταση,
- Διερευνούν τις αισθητικές προθέσεις του/της πελάτη/-ισσας σε συνεννόηση με

τον/την υπεύθυνο/-η μελέτης,

- Αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της μακέτας εργασίας και τη διαφορά της από την τελική μακέτα παρουσίασης,
- Δημιουργούν μια πρόταση που να καλύπτει τις απαιτήσεις και πιθανές ιδιαιτερότητες (ΑμεΑ) του/της πελάτη/-ισσας,
- Συνθέτουν έργα που θα επηρεάζουν τόσο το περιβάλλον όσο και τον/τη χρήστη/-τρια του,
- Υιοθετούν τους ενδεδειγμένους τρόπους προσέγγισης και υλοποίησης των εικαστικών προτάσεων αναλόγως του χώρου (εσωτερικών ή εξωτερικών) εφαρμογής τους,
- Κατασκευάζουν τη μακέτα παρουσίασης της ιδέας τους με ποικιλία τεχνικών κατασκευής,
- Προτείνουν το ύφος της τοιχογραφίας εντάσσοντάς τη στο πλαίσιο της υπάρχουσας διαμόρφωσης του χώρου (μέγεθος χώρου και επιφάνειας εφαρμογής, αισθητικά δεδομένα).

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Τοιχογραφία / Κατοικία / Λειτουργικοί χώροι / Αναλογίες / Αρχές σύνθεσης / Θεωρία χρώματος / Προσαρμογή κλίμακας / Προσχέδια / Μακέτα / Χαρακτηριστικά χώρου / Φωτισμός / Προσαρμογή / Συμπερίληψη.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ
2	ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗΣ
3	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΙΦΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ
4	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΔΕΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΧΕΔΙΑ
5	ΠΡΟΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
6	ΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ
7	ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Κείμενο αναφοράς

2.1.ΣΤ.1 | ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Επιδιώκεται η παρουσίαση των συνθηκών και προοπτικών στην αγορά εργασίας των επαγγελματιών τοιχογράφων, των στρατηγικών προώθησης της δουλειάς τους, καθώς και του ρόλου τους στη σύγχρονη αγορά. Είναι σημαντικό να ενταχθούν ειδικά

στοιχεία που αφορούν τη συνεργασία με καλλιτέχνες/-ιδες ή πελάτες/-ισσες ΑμεΑ, καθώς προωθούν την προσβασιμότητα, τη συμπερίληψη και την εξατομικευμένη καλλιτεχνική προσέγγιση.

Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν τεχνικές υλοποίησης μιας τοιχογραφίας, που θα ανταποκρίνονται και στις ανάγκες ατόμων με μειωμένη ή καθόλου όραση ή κωφών ή ατόμων με ψυχικές παθήσεις. Κατανοούν πώς ενδέχεται να συνεργαστούν με καλλιτέχνες/-ιδες ΑμεΑ για την από κοινού ανάπτυξη σχεδίων. Η εστίαση σε αυτόν τον τομέα προσθέτει βάθος και κοινωνική ευαισθησία στις επαγγελματικές δεξιότητες των εκπαιδευομένων. Παράλληλα, μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τις επαγγελματικές ευκαιρίες, όπως θέσεις σε εταιρείες διακόσμησης, αρχιτεκτονικά γραφεία ή την ανεξάρτητη εργασία (freelancing). Διδάσκονται τεχνικές προώθησης της εργασίας τους μέσω ψηφιακών πλατφορμών, της δημιουργίας ιστοσελίδας, των κοινωνικών δικτύων, αλλά και της δικτύωσης στον επαγγελματικό χώρο.

Για την καλύτερη κατανόηση του κλάδου, οργανώνονται επισκέψεις σε ή από επαγγελματίες, καθώς και οργανισμούς που υποστηρίζουν την ένταξη καλλιτεχνών/-ιδων ΑμεΑ, με τους/τις οποίους/-ες οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα συζητήσουν και θα ακούσουν χρήσιμες εμπειρίες και συμβουλές γύρω από την οργάνωση του χρόνου, την οικονομική διαχείριση και τις στρατηγικές επικοινωνίας με πελάτες/-ισσες. Επιπλέον, επιδιώκεται η δημιουργία ενός project portfolio, μέσω της άσκησης της ενότητας με την τοιχογραφία σε κατοικία ή κάποιας άλλης άσκησης μικρής κλίμακας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες πρέπει να εστιάσουν την προσοχή τους στη σαφήνεια και την αισθητική της παρουσίασης του portfolio, καθώς και στη χρήση κατάλληλων εργαλείων προώθησης.

Συνιστάται η συμμετοχή τους σε μικρές επαγγελματικές κοινότητες και η πρακτική εξάσκηση στις παρουσιάσεις μπροστά σε κοινό, όπως στην τάξη τους, σε ομάδα εκπαιδευτών/-τριών, σε στελέχη της σχολής ή σε ομάδες ΑμεΑ. Τέλος, οι γνώσεις αυτές θεωρούνται απαραίτητες για τη μετάβαση από το εργαστήριο στην επαγγελματική πραγματικότητα, συνδέοντας δημιουργικά τη δημιουργικότητα με την επιχειρηματικότητα.

2.1.ΣΤ.2 | ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗΣ

Η υποενότητα εστιάζεται στη σύνδεση της τέχνης της τοιχογραφίας με την αισθητική και λειτουργική βελτίωση του χώρου κατοικίας. Παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη της τοιχογραφίας, από τις πρώιμες εφαρμογές σε οικίες έως τις σύγχρονες τάσεις διακόσμησης, αναδεικνύοντας τον ρόλο της ως μέσου που εμπλουτίζει την καθημερινότητα μιας κατοικίας, δημιουργεί μια μοναδική ατμόσφαιρα ενώ μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της λειτουργικότητας ενός χώρου.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν πώς να ενσωματώνουν τις τοιχογραφίες στους κύριους χώρους μιας κατοικίας, όπως το σαλόνι ή τα υπνοδωμάτια, αλλά και στους βοηθητικούς χώρους, όπως τα κλιμακοστάσια, τις εισόδους, ακόμα και τους

ανελκυστήρες. Βασικό στοιχείο της ενότητας είναι να μάθουν να αναγνωρίζουν κάθε λειτουργικό χώρο μέσα από κατόψεις, τομές και σκίτσα, να αντιλαμβάνονται και να προσεγγίζουν τις ιδιαίτερες αισθητικές και λειτουργικές του ανάγκες, να τις καταγράφουν και να τις αξιοποιούν κατάλληλα στην εργασία εφαρμογής. Παράλληλα, θα μελετήσουν πώς οι απαιτήσεις των κατοίκων/χρηστών/-τριών επηρεάζουν την επιλογή του ύφους και της θεματολογίας της τοιχογραφίας. Μέσα από δραστηριότητες, όπως η ανάλυση κατόψεων και η αναγνώριση βασικών αρχών σχεδιασμού, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα αποκτήσουν δεξιότητες στη σύνθεση σχεδίων που ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες κάθε χώρου. Θα εξοικειωθούν με τη χρησιμότητα και λειτουργικότητά τους, θα μάθουν να συνδυάζουν αισθητική με πρακτικότητα.

Σημεία προσοχής είναι η αλληλεπίδραση μεταξύ χρήστη/-τριας και χώρου και η διασφάλιση ότι η τοιχογραφία εντάσσεται αρμονικά στην υπάρχουσα αρχιτεκτονική και αισθητική του σπιτιού. Είναι σημαντικό να δίνονται αφορμές για συζήτηση μέσω ποικιλίας κατόψεων και τομών, για τις απαιτήσεις των διαφόρων χώρων. Στόχος είναι η ανάπτυξη συνθετικών ικανοτήτων αλλά και η εξοικείωση με τα τεχνικά σχέδια και τους λειτουργικούς χώρους κατοικιών.

2.1.ΣΤ.3 | ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΙΦΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ

Εξαιρετικής σημασίας είναι η κατανόηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των χώρων και των επιφανειών μιας κατοικίας, ως απαραίτητης προϋπόθεσης για τη δημιουργία τοιχογραφιών που εντάσσονται αρμονικά στο περιβάλλον τους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα μάθουν να παρατηρούν τις διαστάσεις, τη μορφή και τον φωτισμό (φυσικό και τεχνητό) των χώρων, ώστε να προσαρμόζουν τη σύνθεση στις συγκεκριμένες συνθήκες κάθε επιφάνειας εφαρμογής. Τονίζεται ο ρόλος του φωτισμού, που μπορεί να αναδείξει ή να αλλοιώσει τα στοιχεία μιας πρότασης. Διερευνάται η επιρροή των χωρικών ιδιαιοτεροτήτων, όπως είναι οι καμπύλες, οι γωνίες, οι τραπεζοειδείς ή κεκλιμένες επιφάνειες ή ασυνήθιστες διαστάσεις, που απαιτούν εξατομικευμένη σχεδιαστική προσέγγιση για την αισθητική ισορροπία του έργου.

Σημαντικό μέρος της υποενότητας είναι η διερεύνηση των αισθητικών προθέσεων και πιθανών ιδιαιοτεροτήτων (ΑμεΑ) του/της πελάτη/-ισσας. Μέσα από πρακτικές συζήτησης, ανάλυση απαιτήσεων και σενάρια σχεδιαστικής επικοινωνίας, όπως τα γρήγορα σκίτσα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να κατανοούν τις ανάγκες και τις αισθητικές προτιμήσεις των χρηστών/-τριών. Επιπλέον, μέσω παρατήρησης και φωτογράφισης χώρων και μέτρησης επιφανειών, αποκτούν τις τεχνικές δεξιότητες που απαιτούνται για την ανάπτυξη ρεαλιστικών και λειτουργικών προτάσεων.

Ως πρακτική δραστηριότητα, τους δίνεται κατοικία για τη σχεδίαση μικρής κλίμακας τοιχογραφιών, διερευνούν τις ανάγκες του/της χρήστη/-τριας, φωτογραφίζουν, καταγράφουν, αναλύουν τα χωρικά χαρακτηριστικά του χώρου, στάδια χρήσιμα για το επόμενο στάδιο διαμόρφωσης της κεντρικής ιδέας και παραγωγής προσχεδίων. Στόχος είναι η εξάσκηση στην οργάνωση της σχεδιαστικής διαδικασίας με αφετηρία

την οργανωμένη καταγραφή και ανάλυση των απαραίτητων πληροφοριών που θα επηρεάσουν την εικαστική πρόταση.

Σημαντικό μέρος της εργασίας είναι η ανταλλαγή απόψεων μέσα στην εκπαιδευτική ομάδα, καθώς, αν είναι εφικτό, προτείνεται η ανάληψη της κατοικίας άλλων εκπαιδευομένων ως χώρου μελέτης. Με αυτόν τον τρόπο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έχουν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν σε дуάδες, αναλαμβάνοντας εναλλάξ τον ρόλο του/της πελάτη/-ισσας και του/της μελετητή/-τριας.

2.1.ΣΤ.4 | ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΔΕΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΧΕΔΙΑ

Τώρα η ύλη επικεντρώνεται στη σύνθεση της κεντρικής ιδέας, την ανάπτυξη των αρχικών ιδεών και τη μετατροπή τους σε προσχέδια, που αποτελούν τη βάση για τη δημιουργία της τοιχογραφίας. Αναπτύσσεται η διαδικασία επεξεργασίας πληροφοριών για τον χώρο εφαρμογής, όπως των διαστάσεων, της μορφής και των κύριων αισθητικών χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος. Μέσα από τις φωτογραφίες και τις επιμετρήσεις, εξηγείται η σημασία των αναλογιών, με έμφαση στην κλίμακα της πρότασης και την προσαρμογή της στην επιλεγμένη επιφάνεια σε σχέση με το μέγεθος του χώρου. Εμπλουτίζεται η θεωρία των χρωμάτων στη σύνθεση αλλά και στον χώρο, επιδεικνύονται τρόποι που επηρεάζουν την τελική πρόταση.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα αποκτήσουν δεξιότητες αποτύπωσης της κεντρικής ιδέας σε σκίτσα και προσχέδια, εφαρμόζοντας αρχές σύνθεσης και αισθητικής ισορροπίας που έχουν ήδη διδαχθεί. Οι τεχνικές επεξεργασίας των αισθητικών προθέσεων του/της πελάτη/-ισσας και άλλων πληροφοριών, αναδύουν προοπτικές προσαρμογής της τοιχογραφίας στις λειτουργικές και αισθητικές ανάγκες του χώρου και χρήστη/-τριας. Έμφαση δίνεται στην οργάνωση της σχεδιαστικής διαδικασίας και στη χρήση εργαλείων σχεδίασης, στον σχεδιασμό βάσει κλίμακας και αναλογιών, στην προσαρμογή των προτάσεων σε συγκεκριμένο περιβάλλον, στη χρήση της θεωρίας του χρώματος για αρμονία. Στο εργαστήριο, εφαρμόζονται η αποτύπωση της ιδέας σε σκίτσα, η δημιουργία προσχεδίων βάσει κλίμακας, η σύνθεση πιθανής χρωματικής παλέτας για την τοιχογραφία και, εάν είναι αναγκαίο, για τον χώρο.

Είναι χρήσιμο να δοθεί αρκετός χρόνος στην ερμηνεία των συστατικών της κεντρικής ιδέας μέσω των απαιτήσεων του/της πελάτη/-ισσας και στην ανάλυση αισθητικών χαρακτηριστικών του χώρου μέσω επαναλαμβανόμενης παρατήρησης. Στόχος είναι να καλλιεργηθεί η καλλιτεχνική και κοινωνική ευαισθησία και η κατά στάδια ανάπτυξη της σχεδιαστικής προσέγγισης στον σχεδιασμό τοιχογραφιών.

2.1.ΣΤ.5 | ΠΡΟΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Είμαστε στο στάδιο δημιουργίας προχωρημένων τοιχογραφικών προτάσεων που θα ανταποκρίνονται στις αισθητικές και λειτουργικές απαιτήσεις ενός χώρου, καθώς και στις προσδοκίες του/της πελάτη/-ισσας. Οι ιδέες μετατρέπονται σε συνθέσεις. Στόχος είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να κατανοήσουν πώς να ενσωματώνουν το ύφος,

τις αναλογίες και τη χρωματική αρμονία σε έργα μικρότερης ή μεγαλύτερης κλίμακας, ώστε να επιδρούν θετικά στον/στη χρήστη/-τρια και το περιβάλλον, μέσω πειραματισμών σε δισδιάστατα και τρισδιάστατα προπλάσματα.

Εφαρμόζουν τις αρχές της ισορροπίας χρωμάτων, μοτίβων και σχημάτων που διδάχθηκαν σε προηγούμενες ενότητες. Παράλληλα, μαθαίνουν τεχνικές προσαρμογής των χρωμάτων και των υφών σε περιπτώσεις χρηστών/-τριών ΑμεΑ, κυρίως για άτομα με μειωμένη ή καθόλου όραση, καθώς και κωφούς/-ές. Συνθέτουν επιμελημένα σκίτσα ως ρεαλιστικά σχέδια δύο διαστάσεων που αποτυπώνουν την εικαστική πρόταση και αντιλαμβάνονται τη διαφοροποίηση μεταξύ μακέτας εργασίας και τελικής μακέτας παρουσίασης.

Μετά τις πολλαπλές δοκιμές με σκίτσα, επιλέγεται το τελικό ύφος της τοιχογραφίας, προσαρμοσμένης στις διαστάσεις του χώρου, στις χωρικές και αισθητικές ανάγκες του περιβάλλοντος, καθώς και στις προσωπικές απαιτήσεις του/της πελάτη/-ισσας. Επιχειρείται η επεξεργασία των σχεδίων τόσο αναλογικά όσο και με ψηφιακά λογισμικά, με τα οποία θα μπορούν να διαχειριστούν περιορισμούς όπως το μέγεθος, τον φωτισμό και τις αρχιτεκτονικές ιδιαιτερότητες. Επόμενο στάδιο αποτελούν οι επαναλαμβανόμενες δοκιμές με μακέτες εργασίας, δισδιάστατες και τρισδιάστατες, με προσομοίωση του χώρου σε κλίμακα 1:25, 1:20 ή και μεγαλύτερη. Ο σχεδιασμός και η κατασκευή των μακετών φέρει λεπτομέρειες επιφάνειας και χρώματος.

Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στη σημασία της κριτικής αξιολόγησης των σχεδίων από εκπαιδευτές/-τριες, καθώς συγχρόνως και από εκπαιδευόμενους/-ες. Έμφαση δίνεται επίσης στην ανάγκη για πειραματισμούς σε μακέτες εργασίας με εναλλακτικές τεχνικές απόδοσης και υλικά, αλλά και στην επαγγελματική πρακτική των αλληπάλληλων προσαρμογών της τοιχογραφίας στις μεταβαλλόμενες προσωπικές απαιτήσεις του/της πελάτη/-ισσας.

2.1.ΣΤ.6 | ΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Φτάσαμε στην ολοκληρωμένη εφαρμογή της ιδέας της τοιχογραφίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να μετατρέψουν την αρχική τους σύλληψη σε ένα πλήρως τεκμηριωμένο και εφαρμόσιμο έργο, αναπτύσσοντας δεξιότητες σχετικές με τη λεπτομερή τεχνική τεκμηρίωση και τη δημιουργία τρισδιάστατων μακετών. Μαθαίνουν τεχνικές δημιουργίας μιας τελικής μακέτας παρουσίασης (χρώματα, φόρμες, φωτισμό κ.ά.) σε κλίμακα 1:20. Εκπονούν τελικά σχέδια και συντάσσουν συνοδευτικό υλικό τεκμηρίωσης, όπως τον τελικό προϋπολογισμό υλοποίησής του, σύμφωνα με τους αρχικούς στόχους της τοιχογραφίας. Ανακαλύπτουν μεθόδους επιλογής και συνδυασμού υλικών, ανάλογα με τις απαιτήσεις του έργου και τον τρόπο εφαρμογής, για εσωτερικούς ή εξωτερικούς χώρους μιας κατοικίας.

Στο εργαστήριο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες επαληθεύουν τις μετρήσεις στον χώρο εγκατάστασης, εξασφαλίζοντας ακρίβεια και συμβατότητα με το περιβάλλον. Εφαρμόζουν τεχνικές για τη δημιουργία μακέτας παρουσίασης, δισδιάστατης ή/και τρισδιά-

στατης, αναλογικής (χρησιμοποιώντας ποικιλία τεχνικών, όπως χαρτόνια, αφρώδες υλικό και χρώματα) ή ψηφιακής (εάν ήδη γνωρίζουν κάποιο ψηφιακό λογισμικό επεξεργασίας εικόνας κ.ά.). Πειραματίζονται με τον φωτισμό και τις χρωματικές παλέτες. Σχεδιάζουν το γραμμικό σχέδιο της εικαστικής πρότασης, ενταγμένο στον λειτουργικό χώρο της κατοικίας. Εφόσον η άσκηση αφορά δυαδικές ομάδες κατά προτίμηση (πελάτης/-ισσα, σχεδιαστής/-τρια) μεταξύ των εκπαιδευομένων, συζητούν και βελτιώνουν σημεία του έργου, στο πλαίσιο μιας προσομοίωσης επικοινωνίας με πελάτες/-ισσες.

Οι καταληκτικές επισημάνσεις αφορούν την προσοχή στην ακρίβεια των διαστάσεων και στη μεταφορά της αρχικής ιδέας στην τελική σύνθεση, καθώς και τον επανέλεγχο για την εξακρίβωση ότι το έργο προσαρμόστηκε στις ανάγκες του χώρου και των χρηστών/-τριών, χωρίς να παραβλέπεται η ελευθερία έκφρασης του/της καλλιτέχνη/-ιδας. Σκοπός είναι η ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης μέσω συνθηκών εξάσκησης και επαγγελματικής άσκησης σε μελέτες περίπτωσης, σε πραγματικούς χώρους.

2.1.ΣΤ.7 | ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Η υποενότητα επικεντρώνεται στην επαγγελματική παρουσίαση του τελικού έργου τοιχογραφίας, συνδυάζοντας πρακτικές δεξιότητες και θεωρητική ανάλυση. Έτσι διασφαλίζεται ότι οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν την ικανότητα να επικοινωνούν την καλλιτεχνική τους πρόταση με σαφήνεια και επαγγελματισμό, ενισχύοντας την αυτοπεποίθησή τους ως καλλιτέχνες/-ιδες.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να παρουσιάζουν τα τελικά σχέδια και τη μακέτα σε ογκομετρική μορφή, αναδεικνύοντας χρώματα, υφές και φωτισμό, τεκμηριώνοντας θεωρητικά τις καλλιτεχνικές και τεχνικές επιλογές τους, λαμβάνοντας υπόψη τις επιθυμίες του/της πελάτη/-ισσας. Εξασκούνται στη μεταφορά του σχεδίου από τη μακέτα στη δική τους τελική επιφάνεια (εάν δεν επιτυγχάνεται στο πραγματικό κτίριο), χρησιμοποιώντας τεχνικές όπως το πλέγμα (grid) ή τον προβολέα, ως προσομοίωση έργου. Μυούνται στη δημόσια κριτική ανάλυση της δικής τους εργασίας αλλά και των έργων άλλων, προτείνοντας βελτιώσεις. Δοκιμάζουν τεχνικές παρουσίασης σε άτομα ΑμεΑ.

Δραστηριοποιούνται στη δημιουργία και παρουσίαση φακέλου έργων (portfolio), συμπεριλαμβανομένων σχεδίων, μακετών, ψηφιακών αρχείων και κειμένων τεκμηρίωσης, καθώς και στην ομαδική παρουσίαση με προφορική επεξήγηση των επιλογών τους μπροστά σε εκπαιδευτές/-τριες και συμμαθητές/-τριες. Εξοικειώνονται με μεθόδους εκτύπωσης και με την προετοιμασία ψηφιακών αρχείων, κατάλληλων για εκθέσεις ή εμπορική χρήση, με δοκιμαστικές παρουσιάσεις, με την αξιολόγηση έργων μέσω ομάδων εργασίας και με πειραματισμούς σε διαφορετικά μέσα προβολής (φυσικά και ψηφιακά).

Ολοκληρώνοντας, η παρουσίαση πρέπει να είναι δομημένη, επαγγελματική και αισθητικά συνεπής, ενώ οι θεωρητικές εξηγήσεις να συνδέονται με τις ανάγκες και

ιδιαιτερότητες του/της πελάτη/-ισσας και τις ιδιαιτερότητες του χώρου. Στόχος είναι η προετοιμασία των εκπαιδευομένων για την αγορά εργασίας.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Μποττόν, Α. ντε. (2013). *Η αρχιτεκτονική της ευτυχίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
2. Συλλογικό Έργο. (2015). *Κατοικία: Σχεδιάζω, κατασκευάζω, σκέπτομαι. Κείμενα για τη διδασκαλία και τον σχεδιασμό της κατοικίας* (μτφρ. Α. Λαδά). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις University Studio Press.
3. Παπαϊωάννου, Κ. (2003). *Το ελληνικό παραδοσιακό σπίτι*. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ.
4. Eltokhy, M. A., Gabr, H. S. & Zayed, M. A. (2024). "Importance of murals in beautifying residential buildings and their impact on urban aesthetics", in: *Journal of Engineering Research*, 12(2024), pp. 587-598. Retrieved November 20, 2024, from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2307187723002560/pdf?md5=f929000fda959fae9cc6b4067ddc304f&pid=1-s2.0-S2307187723002560-main.pdf>
5. American Institute for Conservation (AIC). (2024). *Mural Creation Best Practices*. Washington, DC. USA.
6. Nelson Police Department. (n.d.). *A Practical Guide to Creating a Mural*. Nelson, Canada. Retrieved November 22, 2024, from: <https://www.nelson.ca/DocumentCenter/View/294/Practical-Guide-to-Creating-aMural-PDF>
7. Οικονόμου, Κ. Ε. (2013). *Αστική και Λαϊκή Κατοικία στην ελληνική παράδοση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.

Συμπληρωματικές

1. Schacter, R. (2013). *The World Atlas of Street Art and Graffiti*. London: Quintessence Editions. Yale University Press. Retrieved from: <https://oceanofpdf.com/authors/rafael-schacter/pdf-the-world-atlas-of-street-art-and-graffiti-download/>
2. Siracusa, B. (2024). *Murals as Fine Art*. Retrieved November 20, 2024, from: <https://bonniesiracusa.com/pdf/BonnieSiracusa-Residential-Murals.pdf> και <https://bonniesiracusa.com/murals-applications.php>
3. Falzone, P. (2019). "Color Architecture Landscape in the Ancient Mediterranean World Mural Painting, Analysis and Comparison: Mutual Influence and Contamination through the Mediterranean Sea", in: *Athens Journal of Architecture*, 5(3), pp. 199-262. Retrieved November 18, 2024, from: <https://www.athensjournals.gr/architecture/2019-5-3-1-Falzone.pdf>
4. Theisen, O. J. (2010). *Walls That Speak: The Murals of John Thomas Biggers*. Texas: University of North Texas Press.
5. Ramstedt, F. (2022). *Πρακτικός οδηγός Εσωτερικής Διακόσμησης* (μτφρ. Π. Βασιλάτος). Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.

2.2 • ΕΞΑΜΗΝΟ Β΄

2.2.A • ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η μαθησιακή ενότητα εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στις γενικές αρχές και στις διαδικασίες δημιουργίας μιας τοιχογραφίας και τους/τις εξοικειώνει με τα στάδια δημιουργίας της. Συγκεκριμένα περιγράφεται η τεχνολογία κατασκευής τοιχογραφιών, οι διαφορετικές τεχνικές και τεχνοτροπίες, καθώς και τα συγκεκριμένα υλικά που χρειάζονται για την επιτυχημένη απόδοση του τελικού αποτελέσματος. Μελετώνται τα διάφορα υποστρώματα που χρειάζονται για τη δημιουργία νωπογραφίας ή φρεσκογραφίας (fresco), οι ιδιότητες του ασβεστοκονιάματος, οι διαφορές μεταξύ νωπογραφίας και ξηρογραφίας (secco), καθώς και ενδιάμεσες τεχνικές δημιουργίας τοιχογραφίας (mezzo fresco). Κατανοούν τη διαφορά στη χρωματική απόδοση μεταξύ των τεχνικών και έρχονται σε επαφή με τα εργαλεία, τα χρώματα και τα συνδετικά υλικά της τοιχογραφίας. Τα εργαστηριακά μαθήματα περιλαμβάνουν όλες τις εργασίες που απαιτούνται για τη δημιουργία των τοιχογραφιών, εφαρμοσμένες σε κατάλληλα δοκίμια τοιχογραφιών. Μέσα από τη διαδικασία δημιουργίας δοκιμών, οι καταρτιζόμενοι/-ες εξασκούνται στην κατασκευή τοιχογραφίας με διάφορες τεχνικές, στη δημιουργία υποστρωμάτων, καθώς και στην εφαρμογή πιγμέντων ζωγραφικής σε διαφορετικά υποστρώματα τοιχογραφίας, χωρίς ή με διάφορα συνδετικά υλικά. Εξοικειώνονται με τη δημιουργία προπλασμών και τον τρόπο που εφαρμόζονται τα υλικά πάνω στη νωπή ή ξηρή επιφάνεια, δημιουργούν τα συνδετικά υλικά και πραγματοποιούν μείξεις χρωμάτων και υλικών, προκειμένου να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες για τη δημιουργία μιας σύγχρονης τοιχογραφίας, με τη χρήση των παλιών και νέων διαθέσιμων υλικών και τεχνοτροπιών. Τέλος, το μάθημα στοχεύει στην κατανόηση των φθορών που προκύπτουν από τη χρήση ή τους περιβαλλοντικούς παράγοντες σε σύγχρονα έργα τοιχογραφίας σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους, και επιδιώκει την εκπαίδευση των καταρτιζομένων στη χρωματική και αισθητική αποκατάσταση αυτών.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αναγνωρίζουν τις συνθετικές αρχές δημιουργίας μιας τοιχογραφίας,
- Δημιουργούν τοιχογραφίες σε μικρή κλίμακα εφαρμόζοντας τη θεωρία που έχουν διδαχθεί,
- Κατασκευάζουν τα αναγκαία υποστρώματα για την επιλεγμένη ζωγραφική επιφάνεια,
- Γνωρίζουν τη χρήση των χρωμάτων και των υλικών που χρησιμοποιούνται στην κατασκευή μιας τοιχογραφίας,

- Αποδίδουν το ύφος της τοιχογραφίας που αναλογεί στον χώρο που ζητήθηκε,
- Εφαρμόζουν τις μεθόδους μεταφοράς του σχεδίου τους στην πραγματική επιφάνεια,
- Προτείνουν τα υλικά και τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουν για τη μεταφορά του σχεδίου τους στην επιφάνεια του τοίχου,
- Εντοπίζουν τις ενέργειες που χρειάζονται για τη βελτίωση της ζωγραφικής επιφάνειας της σύγχρονης τοιχογραφίας,
- Προτείνουν τις επεμβάσεις που χρειάζονται για τη βελτίωση της ζωγραφικής επιφάνειας της σύγχρονης τοιχογραφίας,
- Εφαρμόζουν τις σύγχρονες μεθόδους για τη βελτίωση αυτή, με κριτήριο την καταλληλότητα των υλικών κατασκευής, την αντοχή και την εργονομία,
- Ελέγχουν την ορθή τήρηση και εφαρμογή των προδιαγραφών του έργου,
- Χρησιμοποιούν τα κατάλληλα υλικά για τη σύνθεση της τοιχογραφίας,
- Τηρούν τα μέτρα υγιεινής και ασφάλειας,
- Τηρούν το οικονομικό πλαίσιο και το χρονοδιάγραμμα της πρότασης υλοποίησης της τοιχογραφίας.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Προδιαγραφές τοιχογραφίας / Υπόστρωμα / Τεχνικές τοιχογραφίας / Νωπογραφία / Ξηρογραφία / Πιγμέντα / Τεχνοτροπίες / Αερογράφος / Κάνναβος / Προτζέκτορας.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (3), Σύνολο (5).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ
2	ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΥΠΟΣΤΡΩΜΑΤΟΣ
3	ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΣΧΕΔΙΟΥ
4	ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΞΗΡΟΓΡΑΦΙΑΣ
5	ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑΣ
6	ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΥ

Κείμενο αναφοράς

2.2.A.1 | ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα αποσκοπεί στην εισαγωγή των εκπαιδευομένων στις γενικές αρχές και διαδικασίες της τοιχογραφίας, από την πρώτη επαφή με τον/την εργοδότη/-τρια ως το τελευταίο βήμα της εφαρμογής της. Περιγράφεται ο τρόπος επαφής με τον/την εργοδότη/-τρια (ιδιώτη ή δημόσιο φορέα), η επιλογή του

θέματος και η σύλληψη της ιδέας σύμφωνα με τις βασικές αρχές σύνθεσης που έχουν μελετηθεί σε άλλες μαθησιακές ενότητες, καθώς και οι διαδικασίες εφαρμογής σε σχέση με την τεχνική που θα ακολουθηθεί. Η τεχνική αυτή αποφασίζεται με βάση τα ζητούμενα του/της εργοδότη/-τριας, τη θέση του κτιρίου ή του τοίχου και τις περιβαλλοντικές συνθήκες.

Σημαντικό κριτήριο είναι και το συνολικό κοστολόγιο του έργου της τοιχογραφίας, καθώς και ο χρονικός προγραμματισμός του έργου, που θα πρέπει να συνταχθούν και να συμφωνηθούν με τον/την πελάτη/-ισσα πριν από την έναρξη των εργασιών. Επιπρόσθετα, επισημαίνεται η υποχρέωση της τήρησης των βασικών μέτρων υγιεινής και ασφάλειας, τα οποία αναλύονται σε άλλη μαθησιακή ενότητα.

Μέσα από πολλαπλά παραδείγματα και θεωρητικές παρουσιάσεις, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις συνθετικές αρχές δημιουργίας μιας τοιχογραφίας και να δημιουργούν τοιχογραφίες σε μικρή κλίμακα εφαρμόζοντας τη θεωρία που έχουν διδαχθεί. Θα ελέγχουν την ορθή τήρηση και εφαρμογή των προδιαγραφών του έργου και θα τηρούν τα μέτρα υγιεινής και ασφάλειας, καθώς και το οικονομικό πλαίσιο και το χρονοδιάγραμμα της πρότασης υλοποίησης της τοιχογραφίας.

2.2.A.2 | ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΥΠΟΣΤΡΩΜΑΤΟΣ

Στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα γνωρίσουν τον τρόπο εφαρμογής του υποστρώματος της τοιχογραφίας. Δεδομένου ότι απαιτείται η τοιχογραφία να έχει μεγάλη διάρκεια ζωής, είναι σημαντικό ο τοίχος στον οποίο δημιουργείται να είναι απόλυτα υγιής, χωρίς υγρασία ή ασταθή τούβλα. Μετά τις κατασκευαστικές παρεμβάσεις, εάν είναι απαραίτητες, όπως η αποκατάσταση αποκολλημένων τούβλων ή άλλων στοιχείων της τοιχοποιίας, ακολουθεί η εφαρμογή του τοιχογραφικού σοβά.

Το κονίαμα εφαρμόζεται συνήθως σε τρία στρώματα, και αποτελείται από σβησμένο ασβέστη και άμμο. Είναι σημαντικό να τηρούνται οι κανόνες τοποθέτησής του, ώστε το υπόστρωμα να είναι σταθερό και καλά δεμένο στον τοίχο. Το πρώτο στρώμα παρασκευάζεται με άμμο μεγάλου κόκκου και ασβέστη και τοποθετείται στον τοίχο σε χονδροειδείς και τριχοειδείς επικαλύψεις έτσι ώστε να συνδεθεί καλύτερα το δεύτερο στρώμα πάνω του. Το επόμενο στρώμα εφαρμόζεται ύστερα από μισή ώρα ξήρανσης του πρώτου. Το προπαρασκευαστικό σχέδιο γίνεται πάνω από το δεύτερο στρώμα κονιάματος και αποτελεί οδηγό του τοιχογράφου. Το τελευταίο στρώμα τοιχογραφικού σοβά, στις νωπογραφίες, δεν εφαρμόζεται σε ολόκληρη την επιφάνεια, αλλά μόνο στο κομμάτι που μπορεί να ζωγραφιστεί σε μία μέρα, όσο το κονίαμα θα παραμείνει υγρό. Αυτό το τελευταίο στρώμα είναι το λεπτότερο και πρέπει να είναι καλά εξομαλυμένο.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, ολοκληρώνοντας αυτή την υποενότητα, θα κατασκευάζουν τα αναγκαία υποστρώματα για την επιλεγμένη ζωγραφική επιφάνεια, θα εντοπίζουν τις ενέργειες που χρειάζονται για τη βελτίωση της ζωγραφικής επιφάνειας της

σύγχρονης τοιχογραφίας και θα εφαρμόζουν τις σύγχρονες μεθόδους για τη βελτίωση αυτή, με κριτήριο την καταλληλότητα των υλικών κατασκευής, την αντοχή και την εργονομία.

2.2.A.3 | ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΣΧΕΔΙΟΥ

Στην υποεπαιρέτητα «Μεταφορά σχεδίου», οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν, αρχικά, τις γνώσεις και τεχνικές που έχουν διδαχτεί σε άλλες μαθησιακές ενότητες για τη σύλληψη και τη σχεδίαση προσχεδίων για την πρότασή τους.

Αφού γίνεται σχολιασμός των προσχεδίων, επιλέγεται και κατασκευάζεται το τελικό σχέδιο εφαρμογής με χρώμα και υπό κλίμακα στο χαρτί. Ακολουθεί η μεταφορά του σχεδίου στην επιφάνεια που θα εφαρμοστεί η τοιχογραφία. Για τη μεταφορά του σχεδίου θα γίνει εφαρμογή διαφορετικών μεθόδων κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου. Θα γίνει εφαρμογή της μεθόδου του καννάβου, όπου είναι σημαντικό ο αριθμός των τετραγώνων του καννάβου στην επιφάνεια εργασίας να είναι ίδιος με αυτόν του σχεδίου, σε οριζόντια και κάθετη κατεύθυνση. Θα γίνει επίδειξη αλλά και κατασκευή βοηθητικών στένσιλ αλλά και του ανθιβόλου, που χρησιμοποιούνταν συχνότατα στην εκκλησιαστική τοιχογραφία αλλά και γενικότερα σε τοιχογραφίες παλαιότερων χρόνων.

Στη συνέχεια, θα γίνουν και εφαρμογές μεταφοράς του σχεδίου με τη βοήθεια φορητού υπολογιστή και προτζέκτορα. Η μέθοδος αυτή είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στη σύγχρονη τοιχογραφία. Ενδείκνυται να εφαρμοστεί και η απόδοση με ελεύθερο χέρι, που είναι δεξιοτέτα η οποία θα έχει κατακτηθεί από άλλες μαθησιακές ενότητες, όπως αυτές του ελεύθερου σχεδίου.

Με την ολοκλήρωση των ασκήσεων της υποεπαιρέτητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να προτείνουν τα υλικά και τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουν για τη μεταφορά του σχεδίου τους στην επιφάνεια του τοίχου και να εφαρμόζουν τις μεθόδους μεταφοράς του σχεδίου τους στην πραγματική επιφάνεια.

2.2.A.4 | ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΞΗΡΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στην υποεπαιρέτητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εφαρμόσουν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου την τεχνική της ξηρογραφίας σε διάφορες παραλλαγές της. Η ξηρογραφία περιλαμβάνει ζωγραφική επάνω σε στεγνό κονίαμα και γίνεται με την ανάμειξη των χρωστικών με κάποιο οργανικό συνδετικό.

Τα συνδετικά που έχουν χρησιμοποιηθεί σε τοιχογραφίες με την τεχνική της ξηρογραφίας (secco) είναι οι ζωικές κόλλες, οι φυτικές γόμες, η καζεΐνη, ο κρόκος του αβγού, τα ξηρανόμενα έλαια και διάφορα σύγχρονα συνθετικά υλικά, όπως τα ακρυλικά και τα βινυλικά πολυμερή. Η καζεΐνη είναι ένα πρωτεϊνικό υλικό που προκύπτει από τον διαχωρισμό του αποβουτυρωμένου γάλακτος ή με την προσθήκη μέσων όξυνσης σε τυρόγαλα και παρουσιάζει αρκετά καλή σύνδεση με τα υλικά του κονιάματος. Οι ζωικές κόλλες προκύπτουν από τη διάσπαση του κολλαγόνου από δέρματα ζώων ή ψαριών. Ο κρόκος του αβγού περιέχει πρωτεΐνες, λιπαρές ουσίες και γαλα-

κτωματοποιητή (λεκιθίνη). Η στερεοποίησή του γίνεται με τη μετουσίωση των αλμπουμινών (είδος πρωτεϊνών) και με την οξείδωση των ελαίων που περιέχει.

Τα ξηραίνόμενα έλαια (τριακυλογλυκερόλες) που χρησιμοποιήθηκαν είναι το λινέλαιο, το καρυδέλαιο και το παπαρουνέλαιο. Χρησιμοποιούνται σε σύγχρονες τεχνικές τοιχογραφίας επάνω σε προετοιμασμένο ύφασμα (μουσαμά), που επικολλάται στη συνέχεια στον τοίχο. Για την ίδια τεχνική, χρησιμοποιούνται ως συνδετικά τα βινυλικά και τα ακρυλικά συνθετικά πολυμερή.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα πειραματιστούν σε αυτά τα είδη ξηρογραφίας, καταλήγοντας σε συμπεράσματα όσον αφορά την ευκολία εφαρμογής τους σε σχέση με τις συνθήκες και τις απαιτήσεις του εκάστοτε έργου. Με την ολοκλήρωση της υποεπένδυσης, θα επιλέγουν και θα χρησιμοποιούν τα κατάλληλα υλικά για τη σύνθεση της τοιχογραφίας που έχουν αναλάβει.

2.2.A.5 | ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η εκπαιδευτική υποεπένδυση «Εφαρμογή νωπογραφίας» αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της συγκεκριμένης μαθησιακής ενότητας. Η νωπογραφία είναι η ζωγραφική που εφαρμόζεται επάνω σε νωπό ασβεστοκονίαμα. Οι χρωστικές τοποθετούνται ανακατεμένες με νερό ή με διάλυμα υδροξειδίου του ασβεστίου (ασβεστόνερο) στο κονίαμα που δεν έχει ακόμα στεγνώσει.

Το κονίαμα στερεοποιείται με τον μετασχηματισμό του υδροξειδίου του ασβεστίου σε ανθρακικό ασβέστιο, με τη βοήθεια του διοξειδίου του άνθρακα της ατμόσφαιρας. Με αυτόν τον τρόπο, οι κόκκοι της χρωστικής συγκατοούνται στο κρυσταλλικό πλέγμα του ανθρακικού ασβεστίου, το οποίο λειτουργεί ως συνδετικό του χρώματος και το προφυλάσσει. Πρόκειται για μια από τις ανθεκτικότερες μεθόδους ζωγραφικής λόγω της μεγάλης χημικής συγγένειας και σχέσης του χρωματικού στρώματος με την προετοιμασία και με το υποστρίγμα του, αλλά και λόγω της ανόργανης και αρκετά σταθερής σύστασης του συνδετικού του.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εξασκηθούν στην εφαρμογή της νωπογραφίας, καθώς και σε ενδιάμεσες τεχνικές δημιουργίας τοιχογραφίας (mezzo fresco). Αυτό γίνεται όταν συνδυάζεται στην ίδια τοιχογραφία η τεχνική της νωπογραφίας με την τεχνική της ξηρογραφίας. Οι τοιχογράφοι ξεκινούν με νωπό υπόστρωμα, αλλά ολοκληρώνουν το έργο σε στεγνό κονίαμα με τη χρήση κάποιου συνδετικού. Αυτό μπορεί να συμβεί είτε διότι οι ίδιοι/-ες το επέλεξαν από την αρχή, είτε διότι δεν πρόλαβαν να ολοκληρώσουν το έργο τους προτού να στεγνώσει το ασβεστοκονίαμα, και έτσι το τελειώνουν με χρωστικές που έχουν κάποιο οργανικό συνδετικό.

Μέσα από πολλαπλά παραδείγματα και ασκήσεις, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εξοικειωθούν στο να αντιλαμβάνονται και να χρησιμοποιούν τα κατάλληλα υλικά για τη σύνθεση της τοιχογραφίας που ενδείκνυται να εφαρμοστεί στην εκάστοτε περίπτωση.

2.2.A.6 | ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΥ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται σε άλλα είδη τοιχογραφίας που εφαρμόζονται στη σύγχρονη εποχή, προκειμένου να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες για τη δημιουργία μιας σύγχρονης τοιχογραφίας. Δοκιμάζουν την τεχνική του αερογράφου ή σπρέι που χρησιμοποιείται κυρίως στην street art, ώστε να αντιληφθούν τις ιδιαιτερότητές της και τους τρόπους εφαρμογής της. Η τεχνική αυτή εξασφαλίζει ευκολία και ταχύτητα στην εκτέλεση. Ο αερογράφος με κομπρέσορα ή αεροσυμπιεστή καλύπτει την ανάγκη να βαφτούν μεγάλες επιφάνειες σε μικρό χρονικό διάστημα και να έχουν μεγαλύτερη αντοχή στις εξωτερικές συνθήκες. Δεν είναι τόσο κατάλληλη για εσωτερικές επιφάνειες όπου η απόσταση θέασης είναι σχετικά μικρή, διότι ο αερογράφος δεν επιτρέπει πολλές χρωματικές διαβαθμίσεις, σκιάσεις ή λεπτομέρειες. Έτσι λοιπόν, εφαρμόζουν και τεχνικές που δουλεύονται με πινέλα.

Η ζωγραφική με πινέλα και χρώματα, ειδικά για τοίχους, δίνει τη δυνατότητα στον/στην τοιχογράφο που ξέρει καλά την τέχνη του/της να εμβαθύνει στη λεπτομέρεια και να φτάσει σε μεγάλη χρωματική και τονική ανάλυση, πετυχαίνοντας αποτελέσματα πλούσια, ολοζώντανα, σπάνιας ποιότητας και αξίας. Για τις τοιχογραφίες εσωτερικών χώρων χρησιμοποιούνται συνήθως οικολογικά χρώματα, υδατοδιαλυτά, που δεν έχουν οσμή και δεν είναι τοξικά. Ακόμα, υπάρχει και η δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν χρώματα κιμωλίας, για ένα ακόμα πιο φιλικό προς το περιβάλλον και τον άνθρωπο αποτέλεσμα.

Συνεπώς, δοκιμάζοντας και άλλες τεχνικές, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα γνωρίζουν τη χρήση των χρωμάτων και των υλικών που χρησιμοποιούνται στην κατασκευή μιας τοιχογραφίας και θα αποδίδουν το ύφος της τοιχογραφίας που αναλογεί στον χώρο που ζητήθηκε. Επιπρόσθετα, θα ελέγχουν την ορθή τήρηση και εφαρμογή των προδιαγραφών του έργου και θα χρησιμοποιούν τα κατάλληλα υλικά για τη σύνθεση της εκάστοτε τοιχογραφίας.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Βρανός, Ι.-Χ. (2022). *Η τεχνική της αγιογραφίας. Με προσθήκη κεφαλαίου και έγχρωμων σχεδίων για την ένωση του φωτίσματος με τον προπλάσμο στο πρόσωπο* (Α΄ τόμος). Ιδιωτική έκδοση.
2. Thompson, D. V. (1997). *Αυγοτέμπερα: Θεωρία και πρακτική* (μτφρ. Α. Σπανός). Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός.
3. Myatt, G. (2019). *Designing and Painting Murals*. UK: The Crowood Press.
4. Bradley, D. et.al. (2014). *Mural Production – A recourse handbook* (2nd edition). Ontario: Karin Eaton for Mural Routes. Retrieved November 17, 2024, from: <https://muralroutes.ca/wp-content/uploads/2018/04/muralresourcehandbook.pdf>

Συμπληρωματικές

1. Αλεβιζόπουλος, Α. Γ. (2022). *Γενικές αρχές της ζωγραφικής και της αγιογραφίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κούρος.
2. Καραγιαννίδου, Ε. Γ. (2024). «Τοιχογραφίες», in: *Culture – Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 4(1). Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2024 από: <https://pasithee.library.upatras.gr/culture/article/download/4777/4598>

2.2.B • ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στη μαθησιακή ενότητα της Ιστορίας Τέχνης του εξαμήνου Β΄, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τη Χριστιανική Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής περιόδου έως και την Αναγέννηση. Ξεκινώντας από την Ετρουσκική και Ρωμαϊκή τέχνη θα κατανοήσουν τη μετάβαση από τα ελληνιστικά πρότυπα στους πρώτους χριστιανικούς χρόνους, θα έρθουν σε επαφή με την τέχνη που αναπτύχθηκε μέσα στις κατακόμβες και τις οικίες και την πνευματικότητα που αποτυπώνεται σε όλες τις μορφές τέχνης στη βυζαντινή/μεσαιωνική περίοδο (τη ναοδομία, τις τοιχογραφίες και τα εικονογραφικά προγράμματα των λατρευτικών κτιρίων, τα ψηφιδωτά και τη μικροτεχνία), τις δύο σημαντικές σχολές αγιογραφίας (Μακεδονική και Κρητική). Η μαθησιακή ενότητα συνεχίζεται με τη ρομανική και γοτθική τέχνη, με έμφαση κυρίως στη νωπογραφία, στις φορητές εικόνες, στα ιστορημένα χειρόγραφα, στα υαλοθετήματα και στην τοιχοποιία και στην τεχνική της αντίστροφης προοπτικής και ολοκληρώνεται με την τέχνη της Αναγέννησης. Περιγράφονται οι τομείς των τεχνών που αναπτύχθηκαν (αρχιτεκτονική, ζωγραφική, γλυπτική, σχέδιο), τα κύ-

ρια χαρακτηριστικά της τέχνης (μίμηση της φύσης, αρχή της κεντρικής προοπτικής [ανθρωποκεντρισμός], φωτοσκίαση, αφηγηματικότητα της παράστασης, αναζήτηση της ιδανικής ομορφιάς και της ισορροπίας, επίσημη θεματολογία), η τεχνολογία και οι τεχνικές των έργων τέχνης (π.χ. τεχνικές χύτευσης γλυπτών, η τεχνική της ελαιογραφίας, σινώπιες κ.ά.) και οι κυριότεροι εκπρόσωποι, καλλιτέχνες της εποχής αυτής. Σκοπός της μαθησιακής ενότητας είναι να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες την ικανότητα να συνδέουν το ύφος και την τεχνοτροπία μιας τοιχογραφίας (από τη χριστιανική τέχνη μέχρι και τις τοιχογραφίες της Αναγέννησης) με τις αισθητικές αντιλήψεις της εποχής που τη δημιούργησε, να αναλύουν το ύφος και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των έργων, ώστε να τα μεταφέρουν σε μεταγενέστερο χρόνο στα δημιουργήματά τους.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αναγνωρίζουν το είδος της απεικόνισης της πρωτοχριστιανικής τέχνης,
- Παρουσιάζουν σημαντικά έργα της κάθε εποχής στους/στις συν εκπαιδευόμενους/-ές τους,
- Εντοπίζουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν την εποχή στην οποία δημιουργήθηκε ένα έργο τέχνης,
- Αναλύουν την εξέλιξη των μορφολογικών στοιχείων σε σχέση με τις κοινωνικές επιδράσεις και τις αισθητικές αντιλήψεις της κάθε εποχής «περί του κάλλους στην τέχνη» με έμφαση στην αισθητική του Πλωτίνου,
- Κάνουν συγκριτική ανάλυση μεταξύ των έργων διαφορετικών εποχών,
- Τεκμηριώνουν την επιλογή των μορφολογικών χαρακτηριστικών των πολιτισμών που θα επιλέξουν να μεταφέρουν στην πρόταση της τοιχογραφίας που θα δημιουργήσουν,
- Είναι σε θέση να πραγματοποιούν αισθητική ανάλυση των τεχνοτροπιών των αντιπροσωπευτικών έργων των περιόδων που θα διδαχθούν.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Ανεικονικές παραστάσεις / Αντιγραφή έργων / Αψίδες / Βυζαντινός πολιτισμός / Δυτική μεσαιωνική τέχνη / Εικονομαχία / Έννοια του κέντρου / Επιτοίχιες μορφές / Θρησκευτική τέχνη / Μεγάλη κλίμακα / Μνημειακή τέχνη / Σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (0), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΕΤΡΟΥΣΚΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ
2	ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
3	ΠΡΩΤΟΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ
4	ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΟΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ
5	ΡΟΜΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΓΟΤΘΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
6	ΤΕΧΝΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΜΑΝΙΕΡΙΣΜΟΥ

Κείμενο αναφοράς

2.2.B.1 | ΕΤΡΟΥΣΚΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

Η υποενότητα εστιάζεται στη διεύρυνση των γνώσεων γύρω από την τέχνη που αναπτύχθηκε και διαδόθηκε σε όλον τον τότε γνωστό κόσμο κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (περίπου 31 π.Χ. έως 313 μ.Χ.), πριν ξεκινήσει η σταδιακή της παρακμή. Στην αρχή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενημερώνονται για την ετρουσκική τέχνη ως πρόδρομο της ρωμαϊκής, καθώς και για την επίδραση των ελληνικών εργαστηρίων στην Ετρουρία, που διαμόρφωσαν τη ρωμαϊκή τέχνη, μέσα από την αντιγραφή ελληνικών έργων και τη δημιουργία νέων έργων με διαφορετική θεματολογία και μεγαλύτερη κλίμακα.

Γνωρίζουν την ετρουσκική κεραμική, τα ρεαλιστικά ταφικά πορτρέτα από ψημένη γη (terracotta), αλλά, κυρίως, τις ετρουσκικές τοιχογραφίες σε τάφους, όπως εκείνους της Ταρκυνίας, που απεικονίζουν σκηνές καθημερινής ζωής, συμπόσια και χορούς με έντονα χρώματα και απλοϊκή, δυναμική γραμμή. Εξοικειώνονται με τα βασικά στοιχεία της ρωμαϊκής αρχιτεκτονικής, της πολεοδομίας και της γλυπτικής (προτομές, ιστορικά ανάγλυφα).

Μαθαίνουν για την τεχνοτροπία στις τοιχογραφίες, τα ψηφιδωτά και τη ζωγραφική. Ειδικότερα, εξετάζουν τις τοιχογραφίες, που επηρεάζονται από την ελληνιστική τέχνη, και τα τέσσερα «στιλ της Πομπηίας» (Incrustation, Architectural, Ornate και Intricate), με περίτεχνες απεικονίσεις φανταστικών αρχιτεκτονημάτων, μυθολογικών σκηνών και τοπίων (τοιχογραφίες της Βίλας των Μυστηρίων στην Πομπηία, που παρουσιάζουν μυστηριακές τελετές, λεπτοδουλεμένα τοπία στη Βίλα της Λιβίας στην Prima Porta).

Επίσης, κατανοούν τη μικροτεχνία, τη ρωμαϊκή κεραμική (terra sigillata, αρρετινά αγγεία) και τα αιγυπτιακά νεκρικά πορτρέτα της πόλης Φαγιούμ, χαρακτηριστικά της ελληνορωμαϊκής τέχνης. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της γλυπτικής, περιλαμβάνοντας αυτοκρατορικά και ιδιωτικά πορτρέτα, κοσμήματα και σαρκοφάγους.

Η μελέτη αυτής της περιόδου, σε συνδυασμό με τη Βυζαντινή τέχνη, παρέχει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες το απαραίτητο ιστορικό υπόβαθρο για την ανάλυση, αναγνώριση και καλλιτεχνική ταξινόμηση των έργων. Παράλληλα, προσφέρει εμβάθυνση σε τεχνικές όπως η νωπογραφία (fresco) και σε θεματολογία που συμβάλλει στην επαγγελματική τους κατάρτιση και την αισθητική τους.

2.2.B.2 | ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Στην υποενότητα, γίνεται ανάλυση των μνημείων της ελληνικής τέχνης κατά την παλαιοχριστιανική εποχή. Χωρίζοντας τη βυζαντινή τέχνη σε τρεις βασικές περιόδους (Παλαιοχριστιανική, Πρωτοβυζαντινή, Βυζαντινή-Υστεροβυζαντινή), δίνουμε έμφαση στην παλαιοχριστιανική τέχνη, η οποία άνθησε σε διάφορα κέντρα του Βυζαντίου κατά τους πρώτους τρεις αιώνες του Χριστιανισμού.

Αρχικά, οι συμμετέχοντες εισάγονται στην παλαιοχριστιανική τέχνη ως το θεμέλιο της βυζαντινής παράδοσης, κατανοώντας την έναρξη του βυζαντινού πολιτισμού. Παράλληλα, εξοικειώνονται με την αισθητική του Πλωτίνου (204/5-270 μ.Χ.), που εστιάζεται στην ανάβαση της ψυχής προς το «Ένα» μέσω της ομορφιάς, ως αντανάκλαση της θεϊκής αρμονίας. Εξετάζεται η παλαιοχριστιανική αρχιτεκτονική, περιλαμβάνοντας τις κατακόμβες, τα υπόγεια κοιμητήρια, τους πρώτους χριστιανικούς ναούς, το οικοδομικό πρόγραμμα του Ιουστινιανού (περίκεντρα οικοδομήματα, σταυροειδείς ναοί, Αγία Σοφία), καθώς και τα μοναστήρια και την κοσμική αρχιτεκτονική.

Η ανάλυση συνεχίζεται με τη ζωγραφική των πρώτων αιώνων, εξετάζοντας τη συνάφεια των τοιχογραφιών (κατακόμβες, τάφοι) με τη χριστιανική διδασκαλία. Αυτές αποτυπώνουν θρησκευτικά θέματα με συμβολική διάσταση, συνδέοντας την τέχνη με το χριστιανικό δόγμα, χρησιμοποιώντας απλές μορφές και αφηγηματικές σκηνές, αναδεικνύοντας την πνευματικότητα και την ελπίδα της σωτηρίας. Επεξηγούνται οι διαφορετικές μορφές και τεχνικές ψηφιδωτών, η θεματολογία τους, καθώς και οι σημαντικότερες φορητές εικόνες, τα εικονογραφημένα χειρόγραφα και οι τεχνικές δημιουργίας τους. Τέλος, αναδεικνύεται η μικροτεχνία και η σύνδεσή της με το αυτοκρατορικό κύρος.

Ολοκληρώνοντας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν τη δυνατότητα να ερμηνεύσουν την απεικόνιση της παλαιοχριστιανικής τέχνης, να αναγνωρίζουν την πολιτιστική της αξία, σύμφωνα με την αισθητική του Πλωτίνου και τη σημασία των τοιχογραφιών, συγκρίνοντάς τις με τις σύγχρονες τοιχογραφίες σε εκκλησιαστικούς χώρους που διατηρούν τη μνήμη της παλαιοχριστιανικής εποχής.

2.2.B.3 | ΠΡΩΤΟΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

Η υποενότητα αναφέρεται στην περίοδο που σηματοδοτεί το τέλος της ελληνορωμαϊκής παράδοσης και την αρχή της βυζαντινής τέχνης, η οποία συνδέεται στενά με τις ιστορικές εξελίξεις της εποχής. Ως σημείο εκκίνησης αναφέρεται ο θάνατος του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Γ΄ και η αρχή των αραβικών επιδρομών.

Στην αρχιτεκτονική, τονίζεται η σταδιακή διαμόρφωση και επικράτηση νέων αρχιτεκτονικών τύπων (του σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού με τρούλο και του σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού με τρούλο και περίστω, συχνά σε συνδυασμό με βασιλικές). Παράλληλα, αναλύονται τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής ζωγραφικής πριν από την Εικονομαχία (αντικλασική, αφηρημένη τεχνοτροπία, κυρίως σε αφιερωτικά έργα, εικόνες και λίγες φορητές εικόνες) σε μοναστήρια, μουσεία, τοιχογραφίες και ψηφιδωτά, όπως αυτά του Αγίου Δημητρίου στη Θεσσαλονίκη και σε άλλες περιοχές (χερσόνησος του Αίμου, Ρώμη, Μιλάνο, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτος).

Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρακολουθούν τις πρωτοβυζαντινές τοιχογραφίες ως προς την τεχνοτροπία τους (αφαιρετική, αντικλασική) και τη θεματολογία τους (θρησκευτική). Αυτές συνήθως απεικονίζουν αγίους και σκηνές από τη ζωή του Χριστού, ενώ συχνά ενσωματώνουν γεωμετρικά μοτίβα και σύμβολα, αποφεύγοντας τις ρεαλιστικές παραστάσεις. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν την αλλαγή στην καλλιτεχνική διακόσμηση με την εμφάνιση ανεικονικών παραστάσεων (σταυροί, τετράγωνα και γεωμετρικά μοτίβα με πουλιά), καθώς και τη μειωμένη καλλιτεχνική παραγωγή λόγω των ιστορικών συνθηκών της Εικονομαχίας.

Τέλος, εξοικειώνονται με τα εικονογραφημένα χειρόγραφα, καθώς και με χρηστικά, διακοσμητικά και λατρευτικά αντικείμενα (κοσμήματα, νομίσματα, μεταξωτά υφάσματα με μοτίβα), αναζητώντας την εξέλιξη της μικροτεχνίας (εικόνες, ευαγγέλια, άγια λείψανα, σμαλτωμένη κεραμική).

Στην υποενότητα αυτή, αφού μελετήσουν τα χαρακτηριστικά έργα της πρωτοβυζαντινής περιόδου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να πραγματοποιούν αισθητική ανάλυση των τεχνοτροπιών των αντιπροσωπευτικών έργων της εποχής που σχετίζονται με την εργασία τους.

2.2.B.4 | BYZANTINH KAI YSTEPOBYZANTINH TEXNH

Αυτή η μαθησιακή ενότητα ασχολείται με την εξέταση της κοσμικής και θρησκευτικής τέχνης που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του Χριστιανισμού, από την ακμή και την παρακμή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας έως τη σύσταση του ελληνικού κράτους.

Αρχικά, δίνεται έμφαση στην τέχνη που εμφανίστηκε την περίοδο μεταξύ 867-1071 μετά την Εικονομαχία, περιλαμβάνοντας την αρχιτεκτονική, τα έργα του Ιουστινιανού Β΄, καθώς και τις πρακτικές αποκατάστασης, ανακαίνισης και ανέγερσης κτιρίων. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν τις διαφορετικές τάσεις που επικράτησαν στη βυζαντινή τέχνη, όπως τη σύνθεση της κλασικής ελληνικής παράδοσης με το πνευματικό στοιχείο, και αναλύουν τα εικονογραφικά χαρακτηριστικά, τα σύμβολα και τα θέματα των παραστάσεων, τα οποία διαμορφώθηκαν από το εκάστοτε ιστορικό, φιλοσοφικό και θρησκευτικό περιβάλλον.

Μέσω της μαθησιακής ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με την τέχνη ως συνολική έκφραση, αναγνωρίζοντας τη «γλώσσα» της σε διάφορες μορφές, όπως στη ζωγραφική (τοιχογραφίες, εικόνες, αγιογραφικές σχολές, συνθέσεις), στη γλυπτι-

κή (ολόγλυφα, ανάγλυφα, αρχιτεκτονικά διακοσμητικά), στην αρχιτεκτονική (κατακόμβες, βασιλικές, ναούς σταυροειδείς με τρούλους, μοναστήρια, κοσμικά κτίρια) και στη μνημειακή τέχνη (ναούς, τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, μωσαϊκά δάπεδα). Επιπλέον, δίνεται έμφαση στις τοιχογραφίες που χαρακτηρίζονται από έντονη πνευματικότητα, αφηγηματική σύνθεση και εικονογραφικές συμβάσεις που αποδίδουν θρησκευτικά μηνύματα με σαφήνεια. Η εμβάθυνση στη βυζαντινή και υστεροβυζαντινή τέχνη επιτρέπει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες να κατανοήσουν τις δημιουργικές πτυχές αυτής της περιόδου.

Οι τοιχογραφίες αποτελούν πολύτιμη πηγή έμπνευσης για τους/τις σύγχρονους/-ες τοιχογράφους, προσφέροντας τεχνικές καινοτομίες, όπως η χρήση του φωτός και της προοπτικής για την ανάδειξη μορφών. Επιπλέον, οι συμβολισμοί και οι θεματικές των βυζαντινών παραστάσεων μπορούν να προσαρμοστούν σε μοντέρνα έργα, διατηρώντας την ισορροπία μεταξύ παράδοσης και σύγχρονης έκφρασης.

2.2.B.5 | ΡΟΜΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΓΟΤΘΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Η μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στην ανάπτυξη της τέχνης κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα στη Δυτική Ευρώπη, μιας περιόδου καθοριστικής για την καλλιτεχνική και πολιτισμική πορεία της περιοχής. Ο/Η εκπαιδευτικός αναφέρεται στις δύο βασικές φάσεις της τέχνης, τη ρομανική και τη γοτθική, καθεμιά από τις οποίες έχει ξεχωριστά χαρακτηριστικά.

Στην πρώτη φάση (κυρίως 11ο-12ο αιώνα), τονίζεται η εκτενής χρήση της πέτρας στην αρχιτεκτονική και η ενίσχυση των εκκλησιαστικών οικοδομών με τις περίτεχνες αψίδες και τα διακοσμητικά στοιχεία. Αναλύεται η ζωγραφική, κυρίως των τοιχογραφιών, που επικεντρώνεται σε θρησκευτικά θέματα με μορφές συμβολικές, συχνά στατικές, χωρίς ρεαλιστική προοπτική, αλλά με πνευματικό βάθος και απλοποιημένα χαρακτηριστικά. Παρουσιάζονται επίσης τα έντονα χρώματα, που χρησιμοποιούνται σε επίπεδες επιφάνειες για να δημιουργηθεί δραματικότητα. Στη γοτθική τέχνη (έναρξη τον 12ο αιώνα, 13ο και 14ο αιώνα), παρουσιάζονται τα ψηλά, λεπτά κτίρια με πολύπλοκες λεπτομέρειες, εντυπωσιακά βιτρό και περίπλοκες κατασκευές, που αντικατοπτρίζουν τον έντονο θρησκευτικό ζήλο, την πνευματικότητα και την οικονομική ακμή της περιόδου.

Στη διάρκεια αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις μεγάλες διαστάσεις και την ανάπτυξη της τέχνης του ψηφιδωτού, που σηματοδοτούν τη στροφή από τα «ελληνικά ιδιώματα» προηγούμενων περιόδων. Ενδιαφέρονται για τις γοτθικές τοιχογραφικές παραστάσεις που γίνονται πιο λεπτομερείς και ρεαλιστικές, δίνοντας συναισθηματική έμφαση και αναπαριστώντας τη φύση. Παρατηρούν τη χρήση της προοπτικής που εξελίσσεται, προσφέροντας μεγαλύτερο βάθος στις εικόνες και την περίτεχνη εικονογράφηση με σκηνές θρησκευτικές, καθημερινές ή και κοσμικές, αποκτώντας βαθύτερη κατανόηση της δυτικής μεσαιωνικής τέχνης. Ολοκληρώνοντας την υποενότητα, θα είναι σε θέση να εμπνευστούν από τα ρομανικά και γοτθικά χαρακτηριστικά, ενσωματώνοντάς τα στις καλλιτεχνικές τους δημιουργίες.

2.2.B.6 | ΤΕΧΝΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΜΑΝΙΕΡΙΣΜΟΥ

Η υποεπνότητα στοχεύει στην εξοικείωση με την τέχνη της Αναγέννησης και του Μανιερισμού, που αναπτύχθηκαν στη Δυτική Ευρώπη (15ο-16ο αιώνα). Η Αναγέννηση αποτελεί μια καθοριστική περίοδο στην ιστορία της ευρωπαϊκής τέχνης, και δίνεται έμφαση στην κατανόηση των βασικών χαρακτηριστικών της.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν πώς η τέχνη επηρεάστηκε από το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο της εποχής, γνωρίζουν τους κύριους καλλιτέχνες της και αναλύουν την έκφρασή της σε διαφορετικά είδη τέχνης, όπως η αρχιτεκτονική (έμφαση στην έννοια του κέντρου), η ζωγραφική (ανάπτυξη της προοπτικής και της τρίτης διάστασης) και η γλυπτική (επιτοίχια και ολόγλυφη μορφή, μανιεριστική σύνθεση). Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στις τοιχογραφίες, ως μέσο έκφρασης που συνδέει την Αναγέννηση με τον Μανιερισμό, και στους καλλιτέχνες που τις ανέδειξαν. Οι συμμετέχοντες/-ουσες διερευνούν την αισθητική της εποχής, όπως την απομάκρυνση από τον θρησκευτικό δογματισμό, τη στροφή προς τον ουμανισμό και την προσπάθεια ανάδειξης της αρμονίας και της αντικειμενικής ομορφιάς.

Παράλληλα, γνωρίζουν τους κύριους εκπροσώπους, όπως τους Μπραμάντε, Αλμπέρτι, Παλάντιο και Ραφαήλ στην αρχιτεκτονική, καθώς και σημαντικούς ζωγράφους, όπως τους Λεονάρντο ντα Βίντσι, Μιχαήλ Άγγελο και Δομίνικο Θεοτοκόπουλο (Ελ Γκρέκο).

Η υποεπνότητα εξετάζει επίσης τον Μανιερισμό (1525-1600), που χαρακτηρίζεται από την εισαγωγή υπερβολών και αποκλίσεων από τα κλασικά πρότυπα της Αναγέννησης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν πώς το κίνημα αυτό διαμόρφωσε μια νέα αισθητική, μέσα από το έργο καλλιτεχνών όπως οι Παρμιτζανίνο και Θεοτοκόπουλος.

Στο τέλος της μαθησιακής υποεπνότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έχουν αποκτήσει μια σφαιρική κατανόηση της πολιτισμικής και καλλιτεχνικής δυναμικής της εποχής, ώστε να αναγνωρίζουν και να ερμηνεύουν τις τέχνες της Αναγέννησης και του Μανιερισμού στο ιστορικό τους πλαίσιο.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Gombrich E. H. (2011). *Το χρονικό της τέχνης* (μτφρ. Λ. Κάσδαγλη). Αθήνα: Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.
2. Φίκας, Ι. (2005). *Τέχνη και πολιτισμός του αρχαίου κόσμου*. Αθήνα: Εκδόσεις Καρακώτσου.

Συμπληρωματικές

1. Janson, H.-W. & Janson, A. F. (2011). *Ιστορία της Τέχνης. Η Δυτική Παράδοση* (μτφρ. Μ. Αντωνοπούλου & Ν. Κουβαράκου). Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
2. Honour, H. & Fleming, J. (1998). *Ιστορία της Τέχνης* (μτφρ. Α. Παππάς). Αθήνα: Εκδόσεις Υποδομή.
3. Γούναρης, Γ. Γ. (2008). *Εισαγωγή στην Παλαιοχριστιανική Αρχαιολογία. Αρχιτεκτονική* (Α΄ τόμος), (2η έκδοση). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις University Studio Press.
4. Γούναρης Γ. Γ. (2007). *Εισαγωγή στην Παλαιοχριστιανική Αρχαιολογία. Ζωγραφική* (Β΄ τόμος). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις University Studio Press.

2.2.Γ • ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΤΙΡΙΟ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η συγκεκριμένη μαθησιακή ενότητα έχει σκοπό να αξιοποιήσει και να ενισχύσει τα μαθησιακά αποτελέσματα που αποκτούν οι εκπαιδευόμενοι/-ες στα υπόλοιπα μαθήματα του εξαμήνου Β΄. Αντικείμενο εφαρμογής αποτελεί η μελέτη και η σύνθεση τοιχογραφίας σε δημόσιο κτίριο. Κατά τη διάρκεια της μαθησιακής ενότητας, θα γνωρίσουν το αντικείμενο του/της τοιχογράφου όσον αφορά την ανάληψη έργων σε δημόσια κτίρια, τις θέσεις απασχόλησης, καθώς και τους τρόπους παρουσίασης και οργάνωσης της δουλειάς του/της. Θα επιχειρηθεί μια περιορισμένη εισαγωγή στους κανόνες ασφαλείας και στους νομοθετικούς περιορισμούς των ζωγραφικών παρεμβάσεων σε δημόσιους χώρους, οι οποίοι θα διδαχθούν εκτενώς στα εξάμηνα Γ΄ και Δ΄. Επίσης, θα ενταχθούν ειδικά στοιχεία που αφορούν τη συνεργασία με καλλιτέχνες/-ιδες ή πελάτες/-ισσες ΑμεΑ.

Στο μάθημα πραγματοποιούνται κατά κύριο λόγο εργαστηριακές εφαρμογές, όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν τους τρόπους έρευνας, παρουσίασης και οργάνωσης της σχεδιαστικής τους πρότασης. Αντικείμενο της εργασίας είναι η σχεδιαστική πρόταση μιας τοιχογραφίας για έναν δημόσιο χώρο που θα τους υποδειχθεί από τον/την εκπαιδευτή/-τριά τους. Εφαρμόζοντας τις αρχές σύνθεσης και με βάση τις ιδιαιτερότητες του κτιρίου, καθώς και του κοινού στο οποίο απευθύνεται, οι εκ-

παιδευόμενοι/-ες θα προτείνουν και θα σχεδιάσουν ανάλογα έργα τοιχογραφίας. Η παρουσίαση της εργασίας περιλαμβάνει την ανάπτυξη σκίτσων, προσχεδίων και τελικών σχεδίων δύο διαστάσεων, καθώς και τη θεωρητική τεκμηρίωση της επιλογής του ύφους της τοιχογραφίας, ακολουθώντας τις επιθυμίες του εργοδότη ή του φορέα. Στην τελική παρουσίαση θα συμπεριλαμβάνεται και ογκομετρική μακέτα σε κλίμακα 1:20 του χώρου που έχει επιλεγεί για την εφαρμογή της τοιχογραφίας.

Τέλος, κατά τη διάρκεια των εργαστηριακών ασκήσεων, υπάρχει ισχυρό ενδεχόμενο οι εκπαιδευόμενοι/-ες να συμμετάσχουν στην υλοποίηση μιας τοιχογραφίας εσωτερικού ή εξωτερικού χώρου ή οροφογραφίας σε δημόσιο κτίριο, σε συνεργασία με φορείς του Δημοσίου ή με εξειδικευμένα εργαστήρια τοιχογραφίας που έχουν αναλάβει σχετικά έργα.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Εντοπίζουν τις ιδιαίτερες απαιτήσεις της εικαστικής παρέμβασης σε δημόσιο κτίριο,
- Διενεργούν την απαιτούμενη έρευνα εννοιών, περιβάλλοντος, χρήσης, κοινωνικού πλαισίου, που θα απαρτίζουν το χωρικό περίγυρο ενός δημόσιου κτιρίου,
- Προσεγγίζουν τις ζωγραφικές εφαρμογές μεγάλης κλίμακας εξετάζοντας τη αλληλεπίδρασή τους με αρχιτεκτονικά και διακοσμητικά στοιχεία,
- Προτείνουν το κατάλληλο μέγεθος μιας πρότασης τοιχογραφίας σύμφωνα με το μέγεθος και τη μορφή της επιφάνειας εφαρμογής, την απόσταση θέασης και των μορφολογικών χαρακτηριστικών του ευρύτερου χώρου εγκατάστασης,
- Αποτυπώνουν την αρχική ιδέα σε προσχέδια, εφαρμόζοντας αναλογίες και κλίμακες,
- Διαχειρίζονται σχέδια δυο διαστάσεων με προτάσεις διαμόρφωσης του ύφους της τοιχογραφίας,
- Επεξεργάζονται τις πληροφορίες που δόθηκαν από τον/την πελάτη/-ισσα σχετικά με τις προσδοκίες του/της για το έργο εξετάζοντας τα χαρακτηριστικά του χώρου,
- Διερευνούν τις αισθητικές προθέσεις του/της πελάτη/-ισσας σε συνεννόηση με τον/την υπεύθυνο/-η μελέτης,
- Αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της μακέτας εργασίας και τη διαφορά της από την τελική μακέτα παρουσίασης,
- Δημιουργούν μια πρόταση που να καλύπτει τις απαιτήσεις του/της πελάτη/-ισσας, συνυπολογίζοντας την αρχή «σχεδιάζοντας για όλους»,
- Κατασκευάζουν τη μακέτα παρουσίασης της ιδέας τους,
- Προτείνουν το ύφος της τοιχογραφίας εντάσσοντάς τη στο πλαίσιο της υπάρχουσας διαμόρφωσης του χώρου,
- Φιλοτεχνούν έργα που θα ελκύουν το ενδιαφέρον του/της θεατή/-τριας (περαστικού/-ής και χρήστη/-τριας) και θα αλληλοεπιδρούν με το περιβάλλον.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Δημόσιο κτίριο / Τοιχογραφία / Μεγάλη κλίμακα / Αλληλεπίδραση / Αρχιτεκτονική και διακόσμηση / Απόσταση θέασης / Έρευνα / Μακέτα / Προσομοίωση / Κλίμακα / Ασφάλεια / Θεωρητική τεκμηρίωση / Συμπερίληψη.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΤΙΡΙΑ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
2	ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
3	ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΜΕ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
4	ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΠΡΟΣΧΕΔΙΑ
5	ΤΕΛΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ: ΜΑΚΕΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΕΡΓΟΥ
6	ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ
7	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΟΥ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΩΡΟ

Κείμενο αναφοράς

2.2.Γ.1 | ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΤΙΡΙΑ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Πλέον περνάμε σε μεγαλύτερης κλίμακας εφαρμογές, όπως των δημοσίων κτιρίων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εμβαθύνουν στις έννοιες του δημόσιου χώρου και κτιρίων: αρχιτεκτονική, χρήστες/-τριες, κοινωνικό πλαίσιο. Θα διδαχθούν τρόπους εντοπισμού των χαρακτηριστικών των δημοσίων κτιρίων, καθώς και να αναλύουν τη λειτουργία τους και τη σχέση τους με το κοινό. Θα διερευνήσουν το πώς οι εικαστικές παρεμβάσεις, όπως οι τοιχογραφίες, μπορούν να προκαλέσουν το αισθητικό ενδιαφέρον, να βελτιώσουν τη λειτουργικότητα των εγκαταστάσεων και να προάγουν τη συλλογική τους ταυτότητα.

Οι τοιχογράφοι δημοσίων κτιρίων χρειάζεται να επιδεικνύουν προσαρμοστικότητα στη σχεδίαση, λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά του χώρου, τη χρήση του από ένα ποικίλο κοινό, όπως τους ΑμεΑ, την αντοχή των έργων σε περιβαλλοντικές συνθήκες, την αλληλεπίδραση με αρχιτεκτονικά και διακοσμητικά στοιχεία που θα πλαισιώνουν το έργο. Όμως υπάρχουν νομοθετικοί περιορισμοί για εικαστικά έργα σε δημόσια κτίρια, για τους οποίους οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα ακούσουν αλλά δεν θα εμβαθύνουν παρά μόνο σε μεγαλύτερο εξάμηνο.

Ως θεωρητική και πρακτική εξάσκηση, μέσω οπτικοακουστικού υλικού, θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν υλοποιημένα έργα τοιχογραφίας σε δημόσια έργα,

με διερεύνηση των λόγων σχεδιασμού τους. Επίσης, συμπληρωματικές δια ζώσης επισκέψεις θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη της παρατηρητικότητας σε στοιχεία του περιβάλλοντος, και όσων πληροφοριών μπορεί να επίδρασαν στη δημιουργία των τοιχογραφιών.

Είναι σημαντικό οι εκπαιδευόμενοι/-ες να καταλάβουν πως μια εικαστική πρόταση σε χώρο δημόσιου κτιρίου (εσωτερικό ή εξωτερικό) επιδρά στην κοινότητα, είτε με την κλίμακα του έργου επηρεάζοντας την οπτική εμπειρία του/της θεατή/-τριας, είτε συνυπολογίζοντας αρχιτεκτονικές ή διακοσμητικές ιδιαιτερότητες του περιβάλλοντα χώρου καθώς και τις εκάστοτε νομοθετικές απαιτήσεις.

2.2.Γ.2 | ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η υποεπένδυση εστιάζεται στην εννοιολογική ανάλυση και όχι απλώς στη γενική παρατήρηση του χώρου, θέτοντας τις βάσεις για τη φάση της σύνθεσης. Λειτουργεί, δηλαδή, ως γέφυρα μεταξύ της έρευνας και της διαμόρφωσης της καλλιτεχνικής ιδέας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εκπαιδεύονται στη δημιουργία μιας τοιχογραφίας μέσω της διερεύνησης των εννοιών και των στοιχείων που θα καθορίσουν το έργο τους. Επικεντρώνονται στην εννοιολογική ανάλυση, μελετώντας το κοινωνικό, πολιτισμικό και περιβαλλοντικό πλαίσιο του δημόσιου χώρου ή κτιρίου στον οποίο πρόκειται να παρέμβουν, ενώ παράλληλα εξασκούνται στη συστηματική έρευνα για τη συλλογή δεδομένων και πληροφοριών που θα στηρίξουν τη δημιουργική τους διαδικασία.

Ως πρακτική εφαρμογή, επιχειρείται οπτική και ιστορική ανάλυση του χώρου με επιτόπια παρατήρηση, διενέργεια συνεντεύξεων με χρήστες/-τριες ή διαχειριστές/-τριες του κτιρίου, λήψη φωτογραφιών και πραγματοποίηση επιμετρήσεων. Ακολουθεί η καταγραφή και η επεξεργασία των δεδομένων αυτών, προκειμένου να διαμορφωθεί η αρχική εικαστική πρόταση. Με τη διαδικασία αυτή, βελτιώνονται οι δεξιότητες στη μεθοδολογία της έρευνας, καθώς και στον εντοπισμό και την αξιολόγηση στοιχείων, όπως είναι οι ανάγκες της κοινότητας, η αρχιτεκτονική του χώρου, η ιστορία και οι αισθητικές προτιμήσεις των χρηστών/-τριών. Επίσης, εξελίσσεται η ικανότητα κριτικής σκέψης, καθώς οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνδέουν τα συλλεχθέντα δεδομένα με την εννοιολογική κατεύθυνση που θα ακολουθήσει το έργο τους.

Η υποεπένδυση αποτελεί κομβικό σημείο στη συνολική εκπαιδευτική διαδικασία, διότι υποστηρίζει τις πρακτικές που θα αναβαθμίσουν τον ρόλο της τοιχογραφίας στο περιβάλλον για το οποίο προορίζεται, συνδυάζοντας τις απαιτήσεις του/της εργοδότη/-τριας με τις ιδιαιτερότητες του χώρου. Για τον λόγο αυτόν, απαιτείται επαναλαμβανόμενη εξάσκηση, ώστε να επιτευχθεί η ιδανική ισορροπία μεταξύ της προσωπικής δημιουργικότητας και των κοινωνικών αναγκών.

2.2.Γ.3 | ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΜΕ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το επόμενο στάδιο γνώσεων επιδιώκει να καθοδηγήσει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες, ώστε να μην αντιμετωπίζουν τις τοιχογραφίες ως ανεξάρτητα έργα τέχνης, αλλά ως συνθέσεις που ενσωματώνονται αρμονικά στο δομημένο περιβάλλον, λαμ-

βάνοντας υπόψη τόσο τη λειτουργικότητα όσο και την αισθητική του χώρου. Στο πλαίσιο αυτό, καλλιεργούνται ικανότητες ανάλυσης των δομικών και διακοσμητικών χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος χώρου εφαρμογής, ενώ δίνεται έμφαση στη σύνθεση που συνδυάζει τις καλλιτεχνικές ιδέες με τις ιδιαιτερότητες των επιφανειών, των όγκων και των γραμμών του δημόσιου κτιρίου.

Ως διδακτική ύλη, προκρίνεται ο συνεχής πειραματισμός. Τονίζεται η σημασία της σχέσης κλίμακας μεταξύ του έργου, της επιφάνειας εφαρμογής και του χώρου υποδοχής, ενώ η εκτενής χρήση της γεωμετρίας και της προοπτικής βοηθά στην ανάδειξη των αρχιτεκτονικών λεπτομερειών. Παράλληλα, διερευνώνται εναλλακτικοί τρόποι αξιοποίησης των υπάρχοντων διακοσμητικών στοιχείων (όπως γύψινα, κολώνες, καμάρες ή μωσαϊκά) και ένταξης μοτίβων, χρωμάτων και υφών. Αξιολογείται, επίσης, η αλληλεπίδραση του χρώματος και της υφής της τοιχογραφίας με τα αισθητικά χαρακτηριστικά του χώρου, ώστε οι προτάσεις να προσαρμόζονται ιδανικά στις αρχιτεκτονικές δομές, επιτυγχάνοντας αισθητική ισορροπία. Επιπλέον, εξετάζεται η περαιτέρω ανάδειξη της σύνθεσης μέσω των διαθέσιμων πηγών φωτισμού.

Στο κομμάτι της πρακτικής εξάσκησης, και μετά τις προγραμματισμένες επισκέψεις σε δημόσια κτίρια με τοιχογραφίες, ζητείται από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες –υπό την καθοδήγηση των εκπαιδευτών/-τριών– η σύνταξη ενός κειμένου ανάλυσης των κτιρίων με έντονη διακόσμηση, καθώς και η αξιολόγηση της αλληλεπίδρασής τους με τις τοιχογραφίες. Παράλληλα, ως άσκηση εφαρμογής, σχεδιάζουν ή πειραματίζονται με μακέτες εργασίας πάνω σε μικρές εικαστικές παρεμβάσεις, οι οποίες εναρμονίζονται με συγκεκριμένα αρχιτεκτονικά ή διακοσμητικά στοιχεία.

Είναι σημαντικό οι εκπαιδευόμενοι/-ες να αποφεύγουν τις σχεδιαστικές υπερβολές που θα μπορούσαν να «ανταγωνιστούν» τη διακόσμηση ή την αρχιτεκτονική του κτιρίου. Γενικότερα, αυτό το στάδιο στοχεύει στην προετοιμασία των εκπαιδευομένων για την τελική υλοποίηση του έργου, όπου όλα τα επιμέρους στοιχεία ενοποιούνται.

2.2.Γ.4 | ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΠΡΟΣΧΕΔΙΑ

Ξεκινά η αναλυτική και οργανωμένη προσέγγιση της δημιουργίας σχεδίων αρχικού σταδίου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα αναπτύξουν τις ιδέες τους διαδοχικά, από τη σύλληψη της αρχικής ιδέας έως την επεξεργασία ολοκληρωμένων προσχεδίων σε δύο διαστάσεις, μαθαίνοντας πώς να οργανώνουν και να παρουσιάζουν προτάσεις με σκίτσα και μακέτες εργασίας, με ιδιαίτερη προσοχή στη σύνθεση, την κλίμακα και την αναλογία. Παράλληλα, θα αποκτήσουν δεξιότητες καταγραφής και ανάλυσης των χαρακτηριστικών και των ζητουμένων των χρηστών –προσβλέποντας σε προτάσεις συμπερίληψης για ΑμεΑ– καθώς και αποτύπωσης χωρικών δεδομένων, ώστε τα προσχέδια να λειτουργούν ως ουσιαστικά εργαλεία επικοινωνίας με πελάτες/-ισσες και συνεργάτες/-ιδες.

Η ενότητα περιλαμβάνει κυρίως εργαστηριακές ασκήσεις, όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες παροτρύνονται να πειραματίζονται με εναλλακτικές ιδέες, προσαρμόζοντας

τα σχέδιά τους στα δεδομένα των χρηστών και του οικοδομήματος. Εξασκούνται στη διαχείριση της κλίμακας και της προοπτικής, λαμβάνοντας υπόψη τις επιφάνειες εφαρμογής και τις αποστάσεις θέασης. Για την οπτικοποίηση των ιδεών τους, δοκιμάζουν ποικίλα εργαλεία, όπως μολύβια, χρώματα, υλικά σε κολάζ, ψηφιακές εφαρμογές ή διαφάνειες, εφαρμόζοντας την ίδια ιδέα σε διαφορετικές συνθέσεις και χρωματικούς συνδυασμούς.

Μέσα από αυτή τη διαδικασία, καλλιεργείται η ικανότητα ανταλλαγής απόψεων μέσω ομαδικών συζητήσεων και κριτικών αξιολογήσεων των προσχεδίων, προσομοιώνοντας την επαγγελματική διαδικασία παρουσίασης σε πελάτες/-ισσες. Για τον λόγο αυτόν, προτείνεται η ανάθεση ασκήσεων σε ομάδες εργασίας, ώστε να εκπολούνται πληρέστερες προτάσεις και να ενισχύεται η συνεργατικότητα.

Η συνάφεια μεταξύ των αποτελεσμάτων της έρευνας (που έχει προηγηθεί κατά τις διαδικασίες ανάλυσης) και των πειραματικών σχεδίων είναι καθοριστική ήδη από αυτό το στάδιο. Στόχος είναι να επιτευχθεί η μετάβαση στη φάση της τελικής σύνθεσης και υλοποίησης της τοιχογραφίας με τα λιγότερα δυνατά απρόοπτα, διασφαλίζοντας ότι το τελικό έργο θα αντανakλά πιστά τις προσδοκίες του/της πελάτη/-ισσας και τις απαιτήσεις του χώρου.

2.2.Γ.5 | ΤΕΛΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ: ΜΑΚΕΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΕΡΓΟΥ

Η υποενότητα διδάσκει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες πώς να κατασκευάζουν δισδιάστατες και ογκομετρικές μακέτες τελικού σταδίου, οι οποίες αποδίδουν την τοιχογραφία ενταγμένη στον χώρο όπου πρόκειται να τοποθετηθεί. Μέσα από τη διαδικασία αυτή, έχουν τη δυνατότητα να ελέγξουν αν η ιδέα τους εναρμονίζεται με το περιβάλλον, αλλά και να την παρουσιάσουν με ρεαλιστικό τρόπο. Η μακέτα διευκολύνει την πλήρη κατανόηση της τοιχογραφίας σε σχέση με τον χώρο της, αποτελώντας ένα πολύτιμο εργαλείο για τη συζήτηση, την αξιολόγηση και τη βελτίωση της πρότασης.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες επικεντρώνονται στη δημιουργία μακετών χρησιμοποιώντας φυσικά υλικά (όπως χαρτόνι, ξύλο ή πλαστικό) ή ψηφιακά εργαλεία επεξεργασίας εικόνας και φωτογραφίας. Οι κατασκευές υλοποιούνται σε διάφορες κλίμακες, όπως 1:50 για τις προμακέτες, 1:20 για την καλύτερη αναπαράσταση του εικαστικού οράματος ή 1:10, ανάλογα με το τελικό προσδοκώμενο μέγεθος του έργου. Στις δισδιάστατες μακέτες εφαρμόζουν τις τεχνικές μεγέθυνσης που διδάχθηκαν σε προηγούμενες ενότητες. Παράλληλα, κατανοούν πώς η μακέτα γεφυρώνει το επικοινωνιακό κενό, διευκολύνοντας την παρουσίαση της ιδέας τόσο στους/στις πελάτες/-ισσες όσο και στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας εργασίας. Δουλεύουν πάνω στην ένταξη του έργου στον χώρο, λαμβάνοντας υπόψη τον φωτισμό και τη συνολική αισθητική, επιστρατεύοντας τεχνικές κολάζ ή λογισμικά ψηφιακής επεξεργασίας, ανάλυσης και φωτορεαλισμού, ενώ ταυτόχρονα επεξεργάζονται τρόπους σύνταξης του συνολικού προϋπολογισμού του έργου.

Για να είναι αποτελεσματική η μακέτα, είτε αναλογική είτε ψηφιακή, πρέπει να αποδίδει με ακρίβεια τις αναλογίες, τον φωτισμό και την ατμόσφαιρα του χώρου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να δημιουργήσουν αρχικά πρόχειρες μακέτες εργασίας για εξάσκηση, να παρουσιάσουν τις ιδέες τους και να συμμετάσχουν σε ομαδικές κριτικές με σκοπό τη βελτίωση του αποτελέσματος. Με αυτόν τον τρόπο, η μακέτα αναδεικνύεται στο σημαντικότερο ίσως εργαλείο για τη σωστή προετοιμασία και την επιτυχημένη εκτέλεση της τελικής τοιχογραφίας.

2.2.Γ.6 | ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Φτάσαμε στον καταληκτικό κρίκο της διαδικασίας δημιουργίας μιας ολοκληρωμένης πρότασης τοιχογραφίας για δημόσιο κτίριο. Στόχος αυτής της υποενότητας είναι να εκπαιδεύσει τους/τις καταρτιζόμενους/-ες στην αποτελεσματική παρουσίαση του έργου τους, συνοδευόμενη από την κατάλληλη θεωρητική ανάλυση, προκειμένου να αναδείξουν τόσο την αισθητική όσο και τη λειτουργική του αξία.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εντρυφούν στην ψηφιακή εκτύπωση, καθώς και στις τεχνικές προετοιμασίας και παρουσίασης ολοκληρωμένων προτάσεων σύμφωνα με τα επαγγελματικά πρότυπα, συνοδεία ογκομετρικών μακετών. Παράλληλα, εξοικειώνονται με τη συγγραφή τεκμηριωμένων κειμένων που αναλύουν το σκεπτικό πίσω από το έργο τους, ενώ αναπτύσσουν δεξιότητες παρουσίασης με οπτικά και προφορικά μέσα.

Ουσιαστικό στάδιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας αποτελεί η αυτοαξιολόγηση και η ενθάρρυνση της κριτικής συζήτησης κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά την παρουσίαση των έργων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να εστιάσουν στην ενσωμάτωση των προσδοκιών του/της εργοδότη/-τριας ή του φορέα, στην ανάλυση των αισθητικών τους επιλογών και στη λειτουργικότητα της πρότασης μέσα στον χώρο. Η χρήση της μακέτας, σε συνδυασμό με τα προσχέδια και τις τελικές συνθέσεις, αποτελεί το βασικό μέσο για μια ολοκληρωμένη και πειστική παρουσίαση.

Μέρος της ύλης αποτελεί η εξάσκηση σε μια ποικιλία τεχνικών παρουσίασης, αναλογικών, ψηφιακών ή και συνδυασμού αυτών. Οι προτεινόμενες πρακτικές περιλαμβάνουν τη δοκιμαστική παρουσίαση ενώπιον της ομάδας ή των εκπαιδευτών/-τριών, την παροχή ανατροφοδότησης (feedback) και την προσομοίωση πραγματικών συνθηκών ανάθεσης έργου. Με αυτόν τον τρόπο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν πολύτιμη εμπειρία που θα τους/τις βοηθήσει να ανταποκριθούν με επιτυχία στις σύγχρονες απαιτήσεις του επαγγέλματος.

2.2.Γ.7 | ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΟΥ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΩΡΟ

Αφορά το στάδιο της διαδικασίας υλοποίησης μιας τοιχογραφίας σε πραγματικές συνθήκες ή την προσομοίωση αυτής με πιθανό πραγματικό πελάτη. Στη φάση αυτή εφαρμόζονται και εμπλουτίζονται γνώσεις από προηγούμενες ενότητες (τεχνικές μεταφοράς σχεδίων, εφαρμογή χρωμάτων, δημιουργία υφών κ.ά.), ενώ παράλληλα ει-

σάγονται στοιχεία που θα αναλυθούν περαιτέρω σε επόμενο εξάμηνο (αντιμετώπιση προβλημάτων επιφανειών, ανθεκτικά υλικά, ασφάλεια κ.ά.).

Συγκεκριμένα, προβάλλεται η διαδικασία της σωστής προετοιμασίας μιας επιφάνειας, ώστε να εξασφαλιστεί η ανθεκτικότητα της τοιχογραφίας. Αυτή περιλαμβάνει στάδια όπως καθαρισμό από ρύπους ή παλιές μπογιές, επιδιόρθωση ατελειών στη δομή της επιφάνειας και αστάρωμα, το οποίο εγγυάται τη σταθερότητα του τελικού χρώματος. Επισημαίνεται η σημασία της επιλογής των κατάλληλων υλικών (χρώματα, προστατευτικά βερνίκια και επιστρώματα), ιδίως όταν πρόκειται για εξωτερικούς χώρους που εκτίθενται σε θερμοκρασιακές μεταβολές, υγρασία και στην ηλιακή ακτινοβολία. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους μέσα από την εξάσκηση σε μεγάλη πλέον κλίμακα, μαθαίνοντας να μεταφέρουν τα σχέδιά τους στην τελική επιφάνεια με ακρίβεια. Για τον σκοπό αυτόν, επιστρατεύουν μεθόδους όπως το πλέγμα (grid), τη χρήση καρμπόν (για μικρότερες λεπτομέρειες) ή σύγχρονες ψηφιακές τεχνικές με προβολή των σχεδίων στον τοίχο.

Ως πρακτικές εφαρμογές προτείνονται συνθέσεις σε προσόψεις δημόσιων κτιρίων, σε αίθουσες πολιτιστικών ή σχολικών συγκροτημάτων, σε δομές υγείας ή σταθμούς μεταφορών, καθώς και οροφोगραφίες σε χώρους εστίασης και φιλοξενίας. Επιπλέον, επιχειρούνται βιωματικές προσομοιώσεις όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να εργαστούν υπό συνθήκες περιορισμένης κινητικότητας ή όρασης, ώστε να κατανοήσουν βαθύτερα τις προκλήσεις της προσβασιμότητας και της συμπερίληψης στην πράξη. Εφόσον επιτευχθεί η υλοποίηση του έργου σε φυσικό κτίριο, οι καταρτιζόμενοι/-ες ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους και αποκτούν πολύτιμη εμπειρία για τις μελλοντικές επαγγελματικές τους προκλήσεις. Σε κάθε περίπτωση, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στην επιλογή των υλικών και στην αυστηρή τήρηση των βασικών κανόνων ασφαλείας.

Στόχος είναι να δοθεί στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες η ευκαιρία να συνδυάσουν τις θεωρητικές τους γνώσεις με τη σχεδιαστική προετοιμασία, την τεχνική αρτιότητα και την επίτευξη της αισθητικής συνοχής, κατά την εκτέλεση έργων μεγάλης κλίμακας σε δημόσιους χώρους.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Ιωσηφίδης, Κ. (2008, 2009). *Mural Art: Murals on Huge Public Surfaces around the World: From Graffiti to Trompe L'oeil* (volumes 1-3). Aschaffenburg: Publikat.
2. Χαρβαλιάς, Γ. (2014). *Εικαστικές παρεμβάσεις στον δημόσιο χώρο. Ζωγραφική επί των τυφλών όψεων κτιρίων της Αθήνας*. Πρόγραμμα ΥΠΕΚΑ «ΑΘΗΝΑ-ΑΤΤΙΚΗ 2014». Αθήνα: Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, Γραφείο Διασύνδεσης. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Εκδόσεις Δεκάλογος. Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2024 από: http://www.dasta.asfa.gr/files4users/files/STREET_ART_WEB.pdf
3. Αντωνοπούλου, Γ. (2021). *Αναζητώντας την αρχαιότητα στις ζωγραφικές συνθέσεις (ζωφόρους) του Φώτη Κόντογλου στο Δημαρχείο της Αθήνας*. Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων. Εκδόσεις Ζήτη. Ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2024 από: <https://www.academia.edu/49213454>
4. Floch, Y. & Portolés, J. B. (2021). *Time to Act. How Lack of Knowledge in the Cultural Sector Creates Barriers for Disabled Artists and Audiences*. British Council. Europe Beyond Access. Retrieved November 27, 2024, from: https://on-the-move.org/sites/default/files/library/2021-12/OTM_time-to-act_2021_12.pdf
5. Πλάντζος, Δ. (2018). *Η τέχνη της ζωγραφικής στον αρχαιοελληνικό κόσμο*. Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν.

Συμπληρωματικές

1. Bradley, D. et.al. (2014). *Mural Production – A recourse handbook* (2nd edition). Ontario: Karin Eaton for Mural Routes. Retrieved November 17, 2024, from: <https://muralroutes.ca/wp-content/uploads/2018/04/muralresourcehandbook.pdf>
2. Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών. (χ.χ.). *Τα Προπύλαια του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών*. Αθήνα: ΕΚΠΑ.
3. Schacter, R. (2013). *The World Atlas of Street Art and Graffiti*. London: Quintessence Editions. Yale University Press. Retrieved from: <https://oceanofpdf.com/authors/rafael-schacter/pdf-the-world-atlas-of-street-art-and-graffiti-download/>
4. Siracusa, B. (2024). *Commercial Murals. Murals as Fine Art*. Retrieved November 20, 2024, from: <https://bonniesiracusa.com/pdf/BonnieSiracusa-Commercial-Murals.pdf>

5. The Paint Spot. (n.d.). *Mural Notes*. Retrieved November 20, 2024, from: <https://paintspot.ca/wp-content/uploads/2022/10/Tips-for-Painting-Murals-1.pdf>
6. Daoutaki, A. & Karagouni, S. (n.d.). *Green Artist 202 -2024. Instructor's manual for artistic activities*. 2021-1-FR01-KA220-ADU-000035203 KA220-ADU Cooperative partnerships in adult education. French Managing Authority "Agence Erasmus+ Education et Formation", the European Union.
7. Zbitnew, A. (n.d.). *Accessibility Toolkit: A guide to making art spaces accessible*. Tangled Art + Disability. Applied Research & Innovation. School of Media Studies at Humber College. Canada.

2.2.Δ • ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ II

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Σε συνέχεια της μαθησιακής ενότητας του εξαμήνου Α', οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα επαναλάβουν τις κλίμακες σχεδίασης και θα κατασκευάσουν σύνθετα και πολύπλοκα δισδιάστατα σχέδια, τα οποία θα εμπλουτίζουν με συμβολισμούς υλικών όπως πλακοστρώσεις, λιθοδομές κ.λπ. και εξειδικευμένους τρόπους ανάδειξης του αρχιτεκτονικού σχεδίου. Επιπρόσθετα, θα διδαχθούν τη σχεδίαση οριζόντιων και εγκάρσιων τομών, καθώς και την τρισδιάστατη σχεδίαση, μέσω της αξονομετρικής απεικόνισης. Πιο αναλυτικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν στοιχεία παραστατικής γεωμετρίας, όπως είναι η προβολή και η κατάκλιση, η παράσταση σε δύο επίπεδα προβολής, καθώς και σε τρία ή περισσότερα επίπεδα προβολής. Επίσης, θα διδαχθούν την έννοια της όψης και της τομής και θα μάθουν να διαστασιολογούν τα σχέδια ορθών προβολών. Θα εξασκηθούν στη σχεδίαση τρισδιάστατων σχεδίων, αναλύοντας τους διαφορετικούς τρόπους τρισδιάστατης αναπαράστασης, είτε μέσα από την προοπτική σχεδίαση, είτε μέσω της αξονομετρικής σχεδίασης. Θα διδαχθούν τα είδη αξονομετρικών προβολών και την ταυτοποίηση αξονομετρικών σχεδίων διαφόρων αντικειμένων, με τις αντίστοιχες κατόψεις, όψεις και τομές, καθώς και τη διαφορά του αξονομετρικού σχεδίου από το προοπτικό σχέδιο και την ορθή επιλογή της εκάστοτε απεικόνισης ανάλογα με τα ζητούμενα. Τέλος, θα διδαχθούν τους τρόπους οργάνωσης και παρουσίασης ενός συνόλου σχεδίων, σύμφωνα με τη γλώσσα οπτικής επικοινωνίας του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Σκοπός αυτής της μαθησιακής ενότητας είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες, να εξασκηθούν στο σύστημα ορθών προβολών, ώστε να αναγνωρίζουν και να εφαρμόζουν όχι μόνο τη δισδιάστατη απεικόνιση ενός χώρου, αλλά και την τρισδιάστατη αξονομετρική προβολή.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αναγνωρίζουν ένα σχέδιο τομής και όλα τα στοιχεία που εμπεριέχονται σε αυτό,
- Αναγνωρίζουν ένα σχέδιο όψης και όλα τα στοιχεία που εμπεριέχονται σε αυτό,
- Διαστασιολογούν τα σχέδια ορθών προβολών,
- Σχεδιάζουν με ακρίβεια απλούς εσωτερικούς χώρους και αντικείμενα χρησιμοποιώντας το σύστημα των ορθών προβολών,
- Συσχετίζουν στοιχεία μεγέθους, μορφής και θέσεως σε σχέδια διαφορετικών κλιμάκων απλών χώρων και αντικειμένων,
- Συνθέτουν πληροφορίες δισδιάστατων σχεδίων για τη δημιουργία τρισδιάστατης αξονομετρικής απεικόνισης,
- Εφαρμόζουν την τρισδιάστατη αξονομετρική προβολή,
- Οργανώνουν σε ενιαίο σύνολο σειρά σχεδίων απλών χώρων και αντικειμένων.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Αξονομετρική προβολή / Αρχιτεκτονικό σχέδιο / Διαστασιολόγηση / Κάτοψη / Κλίμακα / Όψη / Πινακίδα σχεδίασης / Προβολή / Ραπιδογράφος / Τομή.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (3), Σύνολο (3).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΤΗΡΙΟΥ
2	ΒΗΜΑΤΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ
3	ΣΥΣΤΗΜΑ ΟΡΘΩΝ ΠΡΟΒΟΛΩΝ
4	ΑΞΟΝΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΠΡΟΒΟΛΕΣ
5	ΔΙΑΣΤΑΣΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΨΕΩΝ
6	ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΜΩΝ

Κείμενο αναφοράς

2.2.Δ.1 | ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΤΗΡΙΟΥ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει σε μεγαλύτερη έκταση την οργάνωση ενός σχεδιαστηρίου, καθώς με αυτόν τον τρόπο οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις για την οργάνωση του δικού τους σχεδιαστηρίου.

Η σχεδίαση γραμμικού σχεδίου γίνεται πάνω σε σταθερή επίπεδη επιφάνεια, συνήθως από κόντρα πλακέ μελαμίνης, είτε σε φορητές πινακίδες σχεδίασης διαστάσεων 50x70 εκ. που τοποθετούνται πάνω σε σταθερό τραπέζι. Ανάλογα με το εργαλείο σχεδίασης, μολύβι ή μελάνι, χρησιμοποιείται και το κατάλληλο χαρτί, όπως ρυζόχαρ-

το για μολύβι ή διαφανές σε διάφορα πάχη για μελάνι, καθώς και χαρτί σέλερ, ματ για μολύβι ή γυαλιστερό για μελάνι, ενώ συνιστάται η χρήση τυποποιημένων μεγεθών χαρτιού DIN A0-A4. Τα κυριότερα όργανα σχεδίασης περιλαμβάνουν μολύβια από γραφίτη, όπου ο κωδικός εκφράζει τη σκληρότητα της μύτες τους, ενώ υπάρχουν μολύβια κυλινδρικά ξύλινα και μηχανικά με διάφορες μύτες. Οι μαλακές μύτες είναι κατάλληλες για σκίτσα με ελεύθερο χέρι, ενώ οι μεσαίες και σκληρές για τα γραμμικά σχέδια. Η σχεδίαση με ραπιδογράφο, δηλαδή τεχνικό πενάκι για μελάνι, έχει το πλεονέκτημα ότι σχεδιάζονται καθαρές και ισοπαχείς γραμμές.

Υπάρχουν δύο ειδών γόμες, για μολύβι και για μελάνι, όπου αναφορικά για το σβήσιμο του μολυβιού χρησιμοποιούνται ειδικές μαλακές άσπρες γόμες. Το κοινό ξυραφάκι είναι κατάλληλο για το σβήσιμο του μελανιού, αφού πρώτα το σχέδιο έχει στεγνώσει τελείως, ενώ στη συνέχεια χρησιμοποιείται η γόμα για να λειάνει το χαρτί. Τέλος, με τη βούρτσα γίνεται η απομάκρυνση του γραφίτη και των υπολειμμάτων από το σβήσιμο.

2.2.Δ.2 | ΒΗΜΑΤΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τα κύρια βήματα σχεδίασης ενός γραμμικού σχεδίου, μέσα από κάποιο συγκεκριμένο παράδειγμα που δίνει ο/η εκπαιδευτής/-τρια.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διαβάζουν προσεκτικά τις οδηγίες, αποσαφηνίζοντας τι θα σχεδιάσουν, πόσα σχέδια και σε ποια κλίμακα, ενώ παράλληλα κάνουν τις μετατροπές των διαστάσεων ανάλογα με τη ζητούμενη κλίμακα πάνω στο σχέδιο της άσκησης που τους δίνεται, έτσι ώστε να γνωρίζουν τις ακριβείς διαστάσεις της σχεδίασης. Για παράδειγμα, για τη σχεδίαση σε κλίμακα 1:50, οι διαστάσεις πάνω στο σχέδιο πρέπει να διπλασιαστούν. Έπειτα, καθορίζουν τον χώρο που πρέπει να καταλαμβάνουν τα σχέδια στην κόλλα σχεδίασης, κάνοντας σε ένα πρόχειρο χαρτί ένα σκίτσο της τοποθέτησής τους και σημειώνοντας τις διαστάσεις που καταλαμβάνουν, καθώς τα σχέδια πρέπει να έχουν μια απόσταση μεταξύ τους και ένα περιθώριο από την κόλλα, τόσο στις κάθετες όσο και στις οριζόντιες πλευρές της.

Αρχίζουν τη σχεδίαση από την κάτοψη και σχεδιάζουν πρώτα με μολύβι που έχει σκληρή μύτη (H), με αχνές και λεπτές γραμμές, τους τοίχους, τα ανοίγματα, τα προβαλλόμενα στοιχεία και τα κουφώματα, προσέχοντας με πόση δύναμη πατάνε τη μύτη του μολυβιού στο χαρτί, γιατί το χαράζει και δεν σβήνεται εύκολα ένα τυχόν λάθος. Σχεδιάζουν και τις υπόλοιπες όψεις και τομές, αφήνοντας στο τέλος της σχεδίασης τις πλακοστρώσεις, τις διαγραμμίσεις, τα δέντρα και άλλα στοιχεία εμπλουτισμού του σχεδίου. Στη συνέχεια, μελανώνουν με προσοχή τα σχέδια που απαιτούνται, ξεκινώντας από πάνω προς τα κάτω για να παραμείνει καθαρή η κόλλα και χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα πενάκια, με ιδιαίτερη προσοχή στις γωνίες όπου ενώνονται οι γραμμές, ενώ στο τέλος μελανώνουν τα στοιχεία εμπλουτισμού του σχεδίου.

2.2.Δ.3 | ΣΥΣΤΗΜΑ ΟΡΘΩΝ ΠΡΟΒΟΛΩΝ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει το σύστημα ορθών προβολών, όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στη διαδικασία προβολής που αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία: το αντικείμενο προβολής (σχεδίασης), την επιφάνεια ή τις επιφάνειες προβολής και τον/την παρατηρητή/-τρια.

Σύστημα ορθών προβολών ονομάζεται ένα σύνολο επιλογών που προσδιορίζει τα στοιχεία των τριών αυτών δεδομένων, καθώς και τον τρόπο παρουσίασης των όψεων του αντικειμένου στον πίνακα σχεδίασης. Το σύστημα ορθών προβολών που εφαρμόζεται στη χώρα μας, σύμφωνα με τους διεθνείς κανονισμούς (ISO 128-1982), είναι το ευρωπαϊκό σύστημα. Σε αυτό το σύστημα προβολών προσδιορίζονται τρία κρίσιμα στοιχεία: πρώτον, η θέση του αντικειμένου ως προς το επίπεδο προβολής και ως προς τον/την παρατηρητή/-τρια, δεύτερον, η δυνατότητα χρησιμοποίησης έξι επιπέδων προβολής, τα οποία με τη μορφή ενός κύβου περικλείουν το αντικείμενο και στη συνέχεια κατακλίνονται, έτσι ώστε στην τελική εικόνα που προκύπτει το πρώτο κατακόρυφο ή μετωπικό επίπεδο να βρίσκεται στο κέντρο του αναπτύγματος, και τρίτον, η ονομασία κάθε προβολής με βάση τη θέση της στο αντίστοιχο επίπεδο προβολής.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες λαμβάνουν μέτρα ώστε οι έδρες του αντικειμένου που προβάλλουν να είναι παράλληλες προς τα επίπεδα προβολής, προκειμένου να απλοποιούνται τα σχήματα των προβολών και να διευκολύνεται όλη η διαδικασία. Οι ακμές του αντικειμένου διακρίνονται σε ορατές και μη ορατές από την πλευρά του παρατηρητή, όπου οι ορατές ακμές αναπαριστούνται με πλήρη χονδρή γραμμή, ενώ οι μη ορατές με διακεκομμένη γραμμή. Ωστόσο, όταν συμπίπτουν οι προβολές μιας ορατής και μιας μη ορατής ακμής, τότε στο σχέδιο επικρατεί η πλήρης χονδρή γραμμή.

2.2.Δ.4 | ΑΞΟΝΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΠΡΟΒΟΛΕΣ

Στη συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα, παρουσιάζεται η αξονομετρική προβολή ενός αντικειμένου, η οποία ορίζεται ως μια παράλληλη προβολή του, ορθή ή πλάγια, σε ένα μόνο επίπεδο προβολής. Στην αξονομετρική προβολή εμφανίζονται όλες οι βασικές έδρες ενός αντικειμένου, όπου στην ορθή προβολή οι βασικές έδρες έχουν κλίση, ενώ στην πλάγια προβολή μπορούν να είναι και παράλληλες ως προς το επίπεδο προβολής.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες σχεδιάζουν το αξονομετρικό σχέδιο ώστε να αποδίδονται και οι τρεις διαστάσεις του χώρου, παράλληλα με τη διατήρηση του τεχνικού του χαρακτήρα. Τις διευθύνσεις αυτές τις ορίζουν με τρεις άξονες, τους x , y και z αντίστοιχα, με τον άξονα z του ύψους να σχεδιάζεται πάντοτε κατακόρυφος.

Οι αξονομετρικές προβολές διακρίνονται σε τρία είδη, στις μονομετρικές, όταν υπάρχει μια ενιαία κλίμακα συσχετισμού για όλα τα ζεύγη αξόνων ανά δύο, στις διμετρικές, όταν υπάρχουν δύο κλίμακες, και τις τριμετρικές, όταν για κάθε ζεύγος αξόνων η κλίμακα συσχετισμού είναι διαφορετική. Κάθε αξονομετρική προβολή ορίζεται από τις διευθύνσεις των αξόνων της x , y και z , καθώς και από τις κλίμακες συσχετισμού

τους, ενώ οι διευθύνσεις των αξόνων προσδιορίζονται με τη γωνία κλίσης τους ως προς την οριζόντια διεύθυνση, με κατακόρυφο πάντοτε τον άξονα ζ του ύψους.

Η πορεία εργασίας που ακολουθούν οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναφέρεται σε ένα ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο, καθώς προς αυτή την κατεύθυνση διευκολύνονται να συλλάβουν τα συνθετότερα στερεά ως αποτέλεσμα μιας προσθαφαίρεσης απλών όγκων. Αρχίζοντας από το περίγραμμα του μεγαλύτερου όγκου του συνόλου, σχεδιάζουν διαδοχικά τους μικρότερους όγκους, οι οποίοι αφαιρούνται ή προστίθενται έως ότου καταλήξουν στην τελική μορφή.

2.2.Δ.5 | ΔΙΑΣΤΑΣΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΨΕΩΝ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενοότητα εμβαθύνει στην έννοια της διαστασιολόγησης, και συγκεκριμένα στη διαστασιολόγηση όψεων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται στην τοποθέτηση διαστάσεων σε μια σειρά όψεων, όπως την πρόσοψη, την κάτοψη και την πλάγια όψη, ακολουθώντας σε γενικές γραμμές τους ίδιους κανόνες με τη διαστασιολόγηση απλών επίπεδων σχημάτων.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εντοπίζουν τις διαφορές σε δύο κύρια σημεία: πρώτον, στις τρεις όψεις όπου υπάρχουν κοινά μεγέθη, όπως για παράδειγμα τα ύψη στην πρόσοψη και στην πλάγια όψη, όπου πρέπει να αποφεύγονται οι άσκοπες επαναλήψεις, και δεύτερον, στα πραγματικά σχήματα τα οποία είναι πλέον στερεά και έχουν τρεις διαστάσεις. Με αυτόν τον τρόπο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται τη δομή των σχημάτων ώστε να ολοκληρώσουν σωστά τη διαστασιολόγησή τους.

Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έχουν τη δυνατότητα αλλά και την υποχρέωση να κατανέμουν τις διαστάσεις σε όλες τις όψεις, διατηρώντας όμως την ενότητά τους σε επιμέρους μορφές ώστε να διευκολύνεται η ανάγνωσή τους, ενώ παράλληλα πρέπει να αποφεύγουν να τοποθετούν διαστάσεις σε διακεκομμένες γραμμές που αναπαριστούν τις μη ορατές ακμές. Ειδικά στα αρχιτεκτονικά σχέδια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες τοποθετούν τις διαστάσεις μήκους και πλάτους στις κατόψεις, ενώ αντίθετα οι διαστάσεις του ύψους τοποθετούνται στα σχέδια τομών και όψεων, και μάλιστα με τη μορφή υψομετρικής στάθμης που αναφέρεται στο επίπεδο του εδάφους.

Ως πρακτική άσκηση, προτείνεται η εξάσκηση των εκπαιδευομένων στη διαστασιολόγηση όψεων ορθογώνιου παραλληλεπίπεδου, ορθογώνιου τριγωνικού πρίσματος, ορθού κυλίνδρου και άλλων στερεών σωμάτων.

2.2.Δ.6 | ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΜΩΝ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενοότητα παρουσιάζει την προβολή τομών με μεγαλύτερη λεπτομέρεια, καθώς οι εκπαιδευόμενοι/-ες απεικονίζουν αντικείμενα που έχουν εσωτερικές κοιλότητες ή πολύπλοκη μορφή, η οποία δεν είναι εύκολο να γίνει αντιληπτή μόνο από τις όψεις τους. Αναγνωρίζουν τότε ένα επίπεδο τέμνει το αντικείμενο σχεδίασης και το χωρίζει σε δύο τμήματα, ώστε, μετά την απομάκρυνση του ενός, να αποκαλύπτεται το εσωτερικό του, και το ονομάζουν τομή. Τα σχέδια τομών συνήθως

δεν παρουσιάζονται αυτόνομα, αλλά συνδυάζονται με σχέδια όψεων, στα οποία και αναφέρονται και με τα οποία συγκροτούν μια ενιαία σειρά σχεδίων.

Το επίπεδο με το οποίο γίνεται η τομή ονομάζεται επίπεδο τομής, και η θέση του προσδιορίζεται με το ίχνος του –δηλαδή την ευθεία τομής του– σε ένα από τα επίπεδα προβολής όπου είναι κάθετο. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες σχεδιάζουν το ίχνος του επιπέδου τομής επάνω σε μία από τις όψεις με χοντρή αξονική γραμμή, στα άκρα της οποίας τα κατάλληλα βέλη δείχνουν το τμήμα που πρόκειται να σχεδιάσουν μετά την απότμηση. Την κοινή επιφάνεια του επιπέδου τομής με το υλικό του αντικειμένου την ονομάζουν επιφάνεια τομής, και αναπαριστούν αυτή την επιφάνεια με διάφορους τρόπους, ανάλογα με το είδος του τεχνικού σχεδίου. Η επιφάνεια τομής στο μηχανολογικό σχέδιο καλύπτεται από διαγράμμιση με λεπτές βοηθητικές γραμμές υπό κλίση 180° ή 45° , ενώ στο αρχιτεκτονικό σχέδιο η τεμνόμενη επιφάνεια περικλείεται από χοντρές πλήρεις γραμμές, με ή χωρίς πρόσθετη διαγράμμιση ή άλλη τονική διαφοροποίηση. Υπάρχει ακόμη η δυνατότητα να διαφοροποιούνται οι επιφάνειες τομής με συμβολισμό των υλικών τους, ενώ για τις ανάγκες του μαθήματος συνιστάται η χρήση πραγματικών αρχιτεκτονικών σχεδίων και η παρουσίαση στην τάξη με χρήση της αντίστοιχης ορολογίας.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Αγαλιώτου, Χ. (2011). *Σχεδιαστική μεθοδολογία. Αξονομετρικό Προοπτικό Σκιαγραφία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
2. Γεωργίου, Ε. (1998). *Γραμμικό Σχέδιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

Συμπληρωματικές

1. Τζώνος, Π. & Χόιπελ, Γ. (1982). *Η οργάνωση της αρχιτεκτονικής μελέτης. Ένας οδηγός*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
2. Αυγερινού-Κολώνια, Σ., Γεράκης, Γ. & Καραλής, Γ. (2013). *Αρχιτεκτονικό Σχέδιο/Πολεοδομία και Αρχιτεκτονικές Λεπτομέρειες*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3755>
3. Μονεμβασίτου, Α., Παυλίδης, Γ. & Παυλίδου, Α. (2013). *Γραμμικό Σχέδιο*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2752/Grammiko-Schedio_G-Lykeiou-Epilogis_html-apli/
4. Άγα, Ε. Κ. (2014). *Γραμμικό Σχέδιο. Παραδόσεις για τις Τεχνικές Σχεδίασης [Σημειώσεις μαθήματος «Τεχνικές και Τοπογραφικές Σχεδιάσεις»]*. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών. Ανακτήθηκε από: <https://www.survey.ntua.gr/files/articles/teχνikes-sxediasis-2014.pdf>

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Σε συνέχεια του μαθήματος του εξαμήνου Α', οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν τη σχεδίαση σύνθετων γεωμετρικών σχημάτων με μολύβι, μελετώντας τους άξονες, τις κλίσεις και την τονικότητά τους. Θα συνεχίσουν με τη γνωριμία της προοπτικής απεικόνισης εσωτερικού και εξωτερικού χώρου. Πιο συγκεκριμένα, θα διδαχθούν την ιστορική αναδρομή της προοπτικής απεικόνισης, τα επίπεδα προοπτικού βάθους και τονικών διαβαθμίσεων, καθώς και την ατμοσφαιρική προοπτική. Στη συνέχεια, θα διδαχθούν τη σχεδίαση στο ύπαιθρο για τη δημιουργία σκίτσων που να χαρακτηρίζονται από την εκφραστική οικονομία και την ταχύτητα της εκτέλεσης. Επιπρόσθετα, θα διδαχθούν τη σωστή απόδοση των διαστάσεων ενός αντικειμένου σε σχέση με τον χώρο που το περιβάλλει και το τονικό του βάρος (πόσο έντονοι τόνοι κυριαρχούν ή το αντίθετο). Πιο αναλυτικά, θα διδαχθούν τους κανόνες, τις αισθητικές προσεγγίσεις και τις καλλιτεχνικές και διακοσμητικές πρακτικές κατά τη σχεδίαση ενός εσωτερικού χώρου, μέσω της τεχνικής σχεδίασης σκίτσου με ένα σημείο φυγής. Επιπλέον, θα διδαχθούν τη χρήση της ύλης ως εκφραστικό εργαλείο, ανεξάρτητα από τη χρηστική λειτουργία της. Θα διδαχθούν τις τεχνοτροπίες και τις εικαστικές προσεγγίσεις διαφορετικών εποχών και θα τις συνδέσουν με τις διαφορετικές ιδιότητες του κάθε υλικού, ώστε να υπηρετήσουν με καλλιτεχνική ευαισθησία το εκάστοτε θέμα τους. Ακόμα, θα αναλύσουν το χρώμα ως εκφραστικό εργαλείο, δηλ. ως στοιχείο δημιουργίας συναισθημάτων. Σκοπός του μαθήματος είναι, με την ολοκλήρωση του εξαμήνου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες να σχεδιάζουν με ευχέρεια από πρωτότυπο και να αποδίδουν την ιδέα τους με τρισδιάστατα σκίτσα, βασιζόμενα στις αρχές της προοπτικής απεικόνισης με ένα σημείο φυγής.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Σχεδιάζουν αντικείμενα εκ του φυσικού παρατηρώντας τις κλίσεις και τις αναλογίες τους,
- Αναλύουν τα βασικά στοιχεία μιας σύνθεσης (σημείο, γραμμή, περίγραμμα, φόρμα, σχήμα),
- Σχεδιάζουν σκίτσα χώρων και αντικειμένων με ένα σημείο φυγής βάσει σκαριφημάτων και φωτογραφιών,
- Κατανοούν τις αρχές σκιαγραφίας εφαρμόζοντας τονικές διαβαθμίσεις με μολύβι σε χώρους ή αντικείμενα,
- Διαχειρίζονται τα διάφορα υλικά στην απόδοση της υφής υλικών, όγκων, σχημάτων κ.ά.,
- Αναπτύσσουν με αφαιρετικό τρόπο το σχήμα, τη κατεύθυνση, τη φόρμα, το βάθος, τον όγκο,

- Αναγνωρίζουν την αξία της χρήσης φωτός και σκιάς στην ανάδειξη όγκων,
- Κατανοούν την αξία των αναλογιών σε δισδιάστατη απεικόνιση,
- Δημιουργούν τρισδιάστατα σκίτσα,
- Σχεδιάζουν προοπτικά σκίτσα με ένα σημείο φυγής,
- Καλλιεργούν την καλλιτεχνική τους ευαισθησία ως μια υψηλή εκδοχή νοημοσύνης,
- Αντιλαμβάνονται τη σχέση υλικού και ύφους.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Αναπαράσταση όγκου / Βελόνα / Εικαστική σύνθεση / Κάρβουνο / Ματιέρα / Μολύβι / Πινακίδα χαρτιού / Σημείο φυγής / Σκίτσο από παρατήρηση / Σχεδιαστικό έργο.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (3), Σύνολο (3).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενότητων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ
2	ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ ΩΣ ΜΙΑ ΜΟΡΦΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
3	ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΠΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ
4	ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΚΥΛΙΝΔΡΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΚΑΙ ΟΓΚΩΝ
5	ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ
6	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΒΕΛΟΝΑ

Κείμενο αναφοράς

2.2.E.1 | ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

Η πρώτη μαθησιακή ενότητα παρέχει μια περαιτέρω θεωρητική κατάρτιση στο ελεύθερο σχέδιο. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με σύνθετες πτυχές του ελεύθερου σχεδίου ως μια δομή της εικαστικής γλώσσας και επικοινωνίας, στο πλαίσιο της ανάπτυξης και λειτουργίας της στην αφαιρετική αλλά και παραστατική εικαστική σύνθεση, καθώς και με τα εικαστικά μηνύματα που αυτή εκφράζει.

Κατανοούν την ανάπτυξη και λειτουργία της υφής (ματιέρας) ως βασικού στοιχείου της εικαστικής γλώσσας, γνωρίζουν τις μορφές και τις τεχνικές της και τη χρησιμοποιούν σε εφαρμογές γραφιστικού σχεδίου. Παράλληλα, εντρυφούν στις βασικές αρχές της σύνθεσης και τις συνθετικές τεχνικές, όπως αυτές εκφράζονται με τη χαλάρωση και την ένταση σε μια εικαστική πρόταση. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν τους πολύπλοκους μηχανισμούς μετάδοσης του εικαστικού μηνύματος του σχεδίου (αναπαράσταση, συμβολισμός, αφαίρεση) και τους τρόπους έκφρασής τους, ώστε να εφαρμόζουν τις

παραπάνω γνώσεις στο σχεδιαστικό έργο, ενώ εξασκούνται σε σύνθετες τεχνικές και μέσα για την οργάνωση του εικαστικού μέρους μιας σχεδιαστικής σύνθεσης.

Μέσα από την εξοικείωση με το εικαστικό αλφάβητο και τις βασικές αρχές της σύνθεσης, ενισχύουν την ικανότητά τους να αναγνώσουν, να ερμηνεύσουν και να αξιολογήσουν ένα σχεδιαστικό έργο, αυξάνοντας ταυτόχρονα την αισθητική επίγνωση με την προαγωγή της σύνθετης και επαγωγικής σκέψης γύρω από το σχέδιο. Εφαρμόζουν τις αρχές της εικαστικής γλώσσας σε μια σειρά αντίστοιχων με τη θεωρία εργαστηριακών ασκήσεων, ώστε να αποκτήσουν την ικανότητα να δημιουργούν πρωτότυπα καλλιτεχνικά και σχεδιαστικά έργα.

Τέλος, στο πλαίσιο της μάθησης από ομότιμους (peer-to-peer learning), οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούν εποικοδομητική κριτική στα έργα των άλλων εκπαιδευομένων, αλλά κάνουν και την αυτοκριτική τους, με σκοπό την παραγωγή μιας άρτιας σχεδιαστικής σύνθεσης.

2.2.E.2 | ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ ΩΣ ΜΙΑ ΜΟΡΦΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τα βασικά στοιχεία του ελεύθερου σχεδίου ως μια εικαστική γλώσσα στο πλαίσιο των αρχών του εικαστικού αλφάβητου/σύνθεσης.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κάνουν συγκριτική ανάλυση και σύνδεση του ελεύθερου σχεδίου με κλασσικές αισθητικές θεωρίες και σύγχρονες θεωρίες των μορφών. Αναλύουν τα επί μέρους στοιχεία του ελεύθερου σχεδίου ως μια μορφή εικαστικής γλώσσας, και συγκεκριμένα, σε σχέση με το σημείο, τη γραμμή, το σχήμα, το χρώμα, την κίνηση, τη διεύθυνση, την υφή κ.λπ. Συνδέουν την ανεικονική μορφή των στοιχείων με εικόνες της πραγματικότητας. Κάνουν ανάγνωση των εικονικών στοιχείων σε έργα ζωγραφικής και γραφιστικής με τη χρήση οπτικοακουστικού υλικού με παράλληλη ανάλυση και κριτική των έργων. Ταυτόχρονα, εξετάζουν τη διαχρονική λειτουργία της σύνθεσης σε έργα τέχνης και κάνουν αναφορές σε γνωστά έργα αλλά και στους τρόπους με τους οποίους το ελεύθερο σχέδιο εξελίχθηκε ιστορικά από γνωστούς καλλιτέχνες και ζωγράφους. Αναλύουν και ασκούν κριτική σε συνθέσεις όπως εκφράζεται με τη χαλάρωση και την ένταση σε μια εικαστική πρόταση. Εξετάζουν τους τρόπους με τους οποίους το ελεύθερο σχέδιο εντάσσεται σε συνθετικές τεχνικές αλλά και στη λειτουργία του, μέσα από την αρμονία, την αντίθεση, τη χαλάρωση, την ένταση και πιθανούς συνδυασμούς των παραπάνω.

Συνιστάται η οπτικοακουστική προβολή γνωστών έργων τέχνης και σχεδιαστικών αναπαραστάσεων που αναδεικνύουν τους τρόπους έκφρασης καλλιτεχνικών σχολών και ρευμάτων.

2.2.E.3 | ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΠΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τις βασικές αρχές του ελεύθερου σχεδίου από παρατήρηση. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες σχεδιάζουν σκίτσα ανθρώπων μέσα

σε πέντε λεπτά από παρατήρηση λαμβάνοντας υπόψη τους άξονες κατεύθυνσης, την πόζα και τις στροφές, το βάρος και τους εσωτερικούς άξονες δομής του σκελετού του ανθρωπίνου σώματος. Επίσης, γνωρίζουν ότι ο τόνος είναι ένα μέσο καταγραφής των διαφορετικών όγκων του σώματος, ότι το ατελείωτο σκίτσο είναι η βάση της κατανόησης μας σχετικά με τις δομές της φιγούρας.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κάνουν διορθώσεις των σχεδίων τους προσέχοντας την υπόνοια του σκελετού του σώματος κάτω από τη σάρκα, το γενικό σχήμα και τη γεωμετρία των όγκων, τις μεγάλες καμπύλες/τόξα που δημιουργεί η κίνηση του σώματος, τη δυναμική του σώματος και ότι το σχέδιο πρέπει να είναι δυναμικό και όχι διακοσμητικό. Εξασκούνται σε σκίτσα από παρατήρηση (demonstration sketches) για να απεικονίσουν τους άξονες κατεύθυνσης του σώματος, την πόζα και τις στροφές του σώματος, το βάρος του σώματος, τους εσωτερικούς άξονες δομής του σκελετού του σώματος, τον τόνο ως μέσο καταγραφής των διαφορετικών όγκων του σώματος, την εσωτερική και εξωτερική δομή, δηλαδή το περίγραμμα.

Επίσης, εκτελούν σχέδια με κάρβουνο και μολύβι από παρατήρηση για να δημιουργήσουν φιγούρες μικρής κλίμακας. Σχεδιάζουν το περίγραμμα με μετρήσεις και άξονες ενώ οργανώνουν τον τόνο σε φόρμες τις οποίες μετράνε ως επιμέρους στοιχεία της σύνθεσης του αντικειμένου και ενσωματώνουν στη σύνθεση, σχεδιάζοντας και τον χώρο μέσα στον οποίο βρίσκεται το αντικείμενο.

2.2.E.4 | ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΚΥΛΙΝΔΡΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΚΑΙ ΟΓΚΩΝ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενοότητα εστιάζεται στις σχεδιαστικές αρχές κυλινδρικών μορφών και όγκων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται σε διάφορες τεχνικές για την αποτύπωση κυλινδρικών μορφών. Σχεδιάζουν με μολύβι καμπύλες γραμμές ελεύθερα, δεξιόστροφα ή από πάνω προς τα κάτω, και κυκλικές φόρμες χωρίς να σκέφτονται τη σύνθεση ή τον τόνο και απλά πυκνώνουν το πλέγμα της γραφής τους επιτρέποντας την επικάλυψη των γραμμών. Σχεδιάζουν ενότλητες ελεύθερης γραφής με μολύβι, οργανωμένες κάθετες «κοντές» και «μακριές» γραμμές, «ελάσματα», οργανωμένες σε καμπύλες και ευθείες.

Εξασκούνται, επίσης, στην τεχνική της γραμμής ως ελάσματος, όπου η ελεύθερη γραφή μετατρέπεται σε αναπαράσταση όγκου, καθώς και στην επεξήγηση των τονικών διαφορών με βάση τα μολύβια σχεδίου, λαμβάνοντας υπόψη διάφορες σχεδιαστικές παραμέτρους, όπως τα μοτίβα (pattern) και το σημείο υψηλού φωτισμού (hot spot). Επεξηγούν τις τονικές διαφορές με βάση τα μολύβια σχεδίου και γνωρίζουν ότι πολλές φορές η ποιότητα του τόνου από μόνη της μπορεί να τους/τις οδηγήσει στη δημιουργία της φόρμας, πριν ακόμα χρησιμοποιηθεί το περίγραμμα. Επίσης, αντιλαμβάνονται ότι η γραφή μπορεί να καθορίσει το σχήμα και, αντίστοιχα, ότι το σχήμα που επιχειρούν να μιμηθούν μέσα από τη μορφολογία του μπορεί να υπαγορεύσει την κατάλληλη γραφή.

Στο πλαίσιο της εξάσκησης στο σχέδιο, σχεδιάζουν κυλινδρικά αντικείμενα με λαβές, τα σκιστάρουν και κάνουν χρήση των τομών και των αξόνων τους, τους οποίους

και σχεδιάζουν. Γνωρίζουν ότι ένα σχέδιο δεν χρειάζεται να είναι τελειοποιημένο, αλλά να διατηρεί τις σωστές αναλογίες μεταξύ των αντικειμένων, τα οποία δεν σχεδιάζονται από έτοιμη σύνθεση αλλά συντίθενται από μεμονωμένα στοιχεία πάνω στο χαρτί.

2.2.E.5 | ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα ασχολείται με τη σχεδιαστική σύνθεση πολλών αντικειμένων, όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν στην πράξη τη θεωρία της σύνθεσης πολλαπλών αντικειμένων παρόμοιας μικρής κλίμακας σε ανεξαρτήτως μεγέθους οριζόντια σχεδιαστική επιφάνεια ιδεασμού.

Σχεδιάζουν με μολύβι σε πινακίδα χαρτιού του μέτρου και εξασκούνται στο σχέδιο χρησιμοποιώντας δομές από σκελετούς κεφαλιών μικρών ζώων, ως παράδειγμα «βιομορφικού σχεδιασμού». Οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνθέτουν τα αντικείμενα σε όλη την πινακίδα χωρίς επικάλυψη. Στη συνέχεια, επιλέγουν πολλαπλά αντικείμενα οικιακής χρήσης που έχουν χειρολαβές (hand held objects) ή οποιοδήποτε παρόμοιο αντικείμενο βρίσκεται στην αίθουσα διδασκαλίας, ή ακόμη και έξω από αυτήν, στην ύπαιθρο. Έπειτα, σχεδιάζουν τα αντικείμενα ακολουθώντας τις γενικές καμπύλες και άλλες γραμμές του περιγράμματος, περιγράφοντας το γενικό σχήμα και όσες λεπτομέρειες αποδίδουν τις αλλαγές στην κατεύθυνση της φόρμας του περιγράμματος.

Επιδιώκουν να έχουν διαχωρίσει τους γενικούς όγκους και τα σχήματα που απαρτίζουν το αντικείμενο στο σύνολό του, ενώ στο επόμενο στάδιο περιγράφουν το σχήμα κάθε υλικού ή τον τρόπο που διαφοροποιούνται οι όγκοι, ακόμα και μέσα από τη διαφορά των υλικών. Η σύνθεση αναλύεται αρχικά ως «διάσπαρτη», δηλαδή τα αντικείμενα βρίσκονται σε κάποια μικρή απόσταση μεταξύ τους ώστε να είναι διακριτά και να αναγνωρίζονται, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τα σημεία φυγής. Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διαπιστώνουν ότι τα αντικείμενα στο σχέδιό τους φαίνονται ως διαφανή, εφόσον δεν διακόπτουν τις γενικές γραμμές που περιγράφουν τα σχήματα.

2.2.E.6 | ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΒΕΛΟΝΑ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει πρακτικές εφαρμογές της θεωρίας πολλαπλών μετρήσεων από παρατήρηση με βελόνα, όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν ως παράδειγμα ένα κυλινδρικό μπουκάλι με λεπτομέρειες χειρολαβής.

Σε δύο κόλλες διαστάσεων 35x50 εκ. εκτελούν ένα σύνολο σκίτσων (sketches), αποδίδοντας με μαλακό μολύβι τις γεωμετρικές δομές που διέπουν τα οικιακά σκεύη χειρός μικρής κλίμακας με χερούλι – αντικείμενα που μπορούν να κρατηθούν στα χέρια – από τουλάχιστον 2-3 διαφορετικές οπτικές γωνίες. Στη συνέχεια, σχεδιάζουν με μεγάλες μονοκοντυλιές και αποκαλύπτουν τη γεωμετρία του αντικειμένου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μετρούν με τη βελόνα διαφορετικά μεγέθη από διαφορετικές αποστάσεις, καθώς και το βάθος και τον όγκο που προέρχονται από διαφορετικά είδη παραλληλεπίπεδων και κυλίνδρων. Επιλέγουν τη μέθοδο της παρατήρησης φυσικών

αντικειμένων με μερική μέτρηση με βελόνα, και ως τεχνοτροπία τη χρήση μονής γραμμής χωρίς τόνο, τον κατακόρυφο άξονα, καθώς και οριζόντιες και κάθετες σημάνσεις.

Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες κάνουν χρήση των κάθετων αξόνων σε αντικείμενα της κατηγορίας του κυλίνδρου, αλλά και σε αντικείμενα της κατηγορίας του παραλληλεπίπεδου όταν αυτά βρίσκονται σε παράλληλη θέαση προς τον/τη θεατή/-τρια. Γνωρίζουν ότι οι κάθετες τομές των κυλίνδρων είναι κύκλοι που αφορούν τις βάσεις και τις εμφανείς επιφάνειες, οι οποίες υπό γωνία θέασης παρουσιάζονται ως ελλείψεις. Τέλος, σχεδιάζουν με συνεχείς, επαναλαμβανόμενες κάθετες και οριζόντιες γραμμές καθώς και ελλείψεις, μέχρι να σιγουρευτούν ότι οι συσχετισμοί των μετρήσεων τους επαληθεύονται.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Μπρισνόβαλη, Α. (2012). *Ελεύθερο Σχέδιο*. Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ανακτήθηκε από: <https://eclass.aegean.gr/courses/511271/>
2. Μπενάκη, Α. (2010). *Αένας Εικαστικές Αρμονίες. Ελεύθερο Σχέδιο – Χρώμα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

Συμπληρωματικές

3. Παπασταμούλης, Κ. (2005). *Το σχέδιο και το χρώμα στη ζωγραφική*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
4. Kandinsky, W. (1980). *Σημείο, γραμμή στην επιφάνεια* (μτφρ. Ε. Μαλάκη-Σταθάκη). Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.

2.2.ΣΤ • ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ II

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η μαθησιακή ενότητα «Χρωματικές εφαρμογές» του εξαμήνου Β΄ έχει στόχο να ενισχύσει τις γνώσεις των καταρτιζομένων στη χρήση και εφαρμογή του χρώματος σε ζωγραφικά έργα. Σε συνέχεια της προηγούμενης ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εξοικειωθούν περισσότερο με την εφαρμογή διαφόρων τεχνικών ζωγραφικής και θα μάθουν να αποδίδουν τις υφές των υλικών που χρησιμοποιούν στις συνθέσεις τους με τη δημιουργία ματιέρων. Πιο αναλυτικά, θα διδαχθούν την οργάνωση των χρωμάτων σύμφωνα με τον Ντελακρουά και τον Σεβρέλ, καθώς και τον βασικό μηχανισμό του χρώματος που βασίζεται στη χρωματική χροιά και την ανάμειξη των χρωμάτων, ώστε να δημιουργούν τις κατάλληλες χρωματικές ταυτότητες. Επιπλέον, θα διδαχθούν τη συγγένεια μιας χρωματικής κηλίδας με το λευκό ή το μαύρο, τις τίντες και τις σκιές, αλλά και τη σχέση του

τεχνητού φωτισμού με το χρώμα. Στη συνέχεια, θα διδαχθούν τα είδη των χρωματικών σχέσεων, τις σχέσεις μεγάλης και μέτριας αντίθεσης, καθώς και τις αρχές της αρμονίας. Θα εφαρμόσουν στην πράξη χρωματικές αντιπαραθέσεις και τεχνικές χρωματισμού με ποικίλα μέσα, όπως παστέλ, ακουαρέλα, τέμπρες, γκουάς, αυγοτέμπερα, σκόνες με κόλλα, ακρυλικά και ελαιοχρώματα. Τέλος, θα διδαχθούν τα διαφορετικά είδη ματιέρας –οπτικής και απτικής– και θα προχωρήσουν σε διάφορες εργαστηριακές εφαρμογές. Σκοπός του μαθήματος είναι, με την ολοκλήρωση του εξαμήνου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες να είναι σε θέση να διαχειρίζονται και να εφαρμόζουν με ευχέρεια τις χρωματικές τους επιλογές, καθώς και τις υφές των διαφόρων υλικών, κατά την αποκατάσταση ενός τμήματος ζωγραφικού έργου.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Υλοποιούν ματιέρες υλικών οπτικές και απτικές σε επιφάνειες δύο διαστάσεων,
- Αναγνωρίζουν τις συνθέσεις μεικτών τεχνικών,
- Χρησιμοποιούν μεικτές τεχνικές συνθέσεων στη ζωγραφική τέχνη,
- Εφαρμόζουν τη θεωρία του χρώματος σε υφές υλικών ώστε να τις χρησιμοποιούν στην αποκατάσταση τμήματος ζωγραφικού έργου,
- Διαχειρίζονται τις χρωματικές επιλογές και τις υφές των υλικών μελετώντας παραδείγματα υφιστάμενων ζωγραφικών έργων,
- Διαχειρίζονται τις χρωματικές κλίμακες σε συνθέσεις ζωγραφικών έργων.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Απόχρωση / Δωδεκαμερής χρωματικός κύκλος / Κύρια χρώματα / Συμπληρωματικά χρώματα / Τονικά χρώματα / Χρωματική αντίθεση / Χρωματική αρμονία / Χρωματική συγχορδία / Χρωματική συμφωνία / Χρωματικός κύκλος του Ίττεν / Χρωματικός συμβολισμός.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (1), Εργαστήριο (3), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	Ο ΧΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΊΤΤΕΝ
2	ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ ΣΥΓΧΟΡΔΙΑ ΔΥΟ ΤΟΝΩΝ
3	ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ ΣΥΓΧΟΡΔΙΑ ΤΡΙΩΝ-ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΤΟΝΩΝ
4	ΑΝΑΜΕΙΞΗ ΧΡΩΜΑΤΩΝ
5	ΑΡΜΟΝΙΑ ΧΡΩΜΑΤΩΝ
6	ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

Κείμενο αναφοράς

2.2.ΣΤ.1 | Ο ΧΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΊΤΤΕΝ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα κάνει μια λεπτομερή παρουσίαση του χρωματικού κύκλου του Ίττεν. Ο χρωματικός κύκλος του Ίττεν είναι ένας δωδεκαμερής κύκλος που περιλαμβάνει τα βασικά, τα συμπληρωματικά αλλά και τα παράγωγα χρώματα.

Όπως έχει ήδη παρουσιαστεί σε προηγούμενες ενότητες, πρακτικά υπάρχουν πάρα πολλά χρώματα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ξεχωρίζουν τα κύρια χρώματα από τα συμπληρωματικά και τις αποχρώσεις. Μέσω της εξέτασης διαφόρων ζωγραφικών έργων τέχνης, διακρίνουν τα τρία κύρια χρώματα (κίτρινο, κόκκινο και μπλε), καθώς και τις αναμειξεις τους, δηλαδή τα συμπληρωματικά (πορτοκαλί, πράσινο και μοβ).

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εντοπίζουν τα βασικά χρώματα στο κεντρικό τρίγωνο του πίνακα των χρωμάτων και τα συμπληρωματικά χρώματα στο πολύγωνο που σχηματίζεται γύρω από αυτό. Κάθε ένα από τα τρία εξωτερικά τρίγωνα περιλαμβάνει στη βάση του τα δύο βασικά χρώματα που αναμειγνύονται για τη δημιουργία του νέου, συμπληρωματικού χρώματος. Έτσι, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν αμέσως ποια είναι τα κύρια και ποια τα συμπληρωματικά χρώματα, καθώς και την προέλευσή τους.

Με αυτόν τον τρόπο, ο κύκλος που σχηματίζεται εξωτερικά από το πολύγωνο θυμίζει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες ότι υπάρχουν και υποκατηγορίες χρωμάτων και αποχρώσεων, τις οποίες βλέπουν με μια ματιά, ώστε να γνωρίζουν ποια χρώματα πρέπει να αναμειξουν για να φτάσουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Στο πλαίσιο της πρακτικής εξάσκησης, εξετάζουν ζωγραφικούς πίνακες και χρησιμοποιούν τον χρωματικό κύκλο του Ίττεν για να βρουν ποια χρώματα και ποιες αποχρώσεις χρησιμοποίησαν οι δημιουργοί των εν λόγω έργων.

2.2.ΣΤ.2 | ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ ΣΥΓΧΟΡΔΙΑ ΔΥΟ ΤΟΝΩΝ

Στην εν λόγω μαθησιακή υποενότητα εξετάζεται η έννοια της χρωματικής συγχορδίας. Με την έννοια «χρωματική συγχορδία» νοείται ο συνδυασμός των χρωμάτων, σύμφωνα με τους νόμους των σχέσεων μεταξύ τους, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως βάση για χρωματικές συνθέσεις.

Οι χρωματικές συμφωνίες είναι πάρα πολλές, καθώς ο καθένας μπορεί να έχει και μια χρωματική συμφωνία που τον/την εκφράζει. Στο πλαίσιο της μαθησιακής υποενότητας, εξετάζονται ορισμένες ενδεικτικές χρωματικές συμφωνίες ως κανόνες, ώστε οι εκπαιδευόμενοι/-ες να γνωρίζουν τη λειτουργία τους και πώς εφαρμόζονται στην πράξη κατά τη δημιουργία ενός ζωγραφικού έργου. Οι χρωματικές συμφωνίες μπορούν να σχηματιστούν από δύο, τρία, τέσσερα ή και περισσότερα χρώματα. Παρουσιάζεται ο δωδεκαμερής χρωματικός κύκλος με τα δύο αντίθετα διαμετρικά χρώματα που είναι συμπληρωματικά, τα οποία δημιουργούν μια αρμονική συμφωνία δύο τόνων. Πρακτικά αυτό σημαίνει, για παράδειγμα, πως αν ζωγραφίσουν ένα πρόσωπο, επιλέγουν αυτή τη συμφωνία των συμπληρωματικών χρωμάτων και τους τόνους τους.

Ως πρακτική εξάσκηση, οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατασκευάζουν τον κύκλο του Σεβρέλ με 18 χρωματικές υποδιαίρεσεις, καθώς και δύο διαφοροποιημένες εκδοχές του, μία φωτεινότερη με χρήση άσπρου και μία σκοτεινότερη με χρήση μαύρου. Επίσης, προτείνεται να ζωγραφίσουν ένα πρόσωπο κοκκινορόζ στο δέρμα, και σαν σκιά και παρασκιά να επιλέξουν το πράσινο χρώμα και τους τόνους του σε αναλογία 50/50. Επιπλέον, επιλέγουν ένα δάσος όπου μέσα στα σκιερά μέρη, μαζί με το πράσινο, βάζουν κόκκινο για τις σκιές και όχι μπλε που θα το έκανε βαρύ και ψυχρό. Ως μια επιπλέον πρακτική εφαρμογή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ζωγραφίζουν πορτοκάλια με συγχορδίες δύο συμπληρωματικών τόνων.

2.2.ΣΤ.3 | ΧΡΩΜΑΤΙΚΗ ΣΥΓΧΟΡΔΙΑ ΤΡΙΩΝ-ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΤΟΝΩΝ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα συνεχίζει την παρουσίαση της χρωματικής συγχορδίας δύο τόνων, επεκτείνοντας τη μελέτη σε τρεις και τέσσερις τόνους.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διαλέγουν από τον δωδεκαμερή χρωματικό κύκλο τρία χρώματα, των οποίων το σχήμα σύνδεσης είναι το ισόπλευρο τρίγωνο, ώστε αυτά τα χρώματα να συνιστούν μια αρμονική συγχορδία τριών τόνων. Το κόκκινο-κίτρινο-μπλε είναι η ισχυρότερη από τις συγχορδίες τριών τόνων και περιγράφεται ως πρωταρχική συγχορδία τριών τόνων. Βέβαια, και τα δευτερεύοντα χρώματα πορτοκαλί – πράσινο – βιολέ αποτελούν επίσης μια πολύ ισχυρή τριμερή συγχορδία τριών τόνων, ενώ το κιτρινοπορτοκαλί – κοκκινοβιολέ – πρασινομπλέ ή κοκκινοπορτοκαλί – μπλεμώβ – κιτρινοπράσινο είναι επίσης τριμερείς συγχορδίες που οι μεταξύ τους θέσεις στο χρωματικό κύκλο σχηματίζουν ισόπλευρο τρίγωνο. Στο πλαίσιο της υποενότητας παρουσιάζεται σε μεγαλύτερο βάθος η συνεισφορά του Γιοχάνες Ίττεν ως ενός σημαντικού δασκάλου των χρωμάτων.

Ως πρακτική άσκηση, στη διμερή συγχορδία των συμπληρωματικών κίτρινο – βιολέ, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντικαθιστούν ένα από τα χρώματα με τα δύο γειτονικά του χρώματα για να κατασκευάσουν τριμερείς συγχορδίες που είναι επίσης αρμονικού τύπου. Επίσης, αναμειγνύουν κίτρινο με μπλε – βιολέ και κοκκινοβιολέ ή βιολέ με κιτρινοπράσινο και κιτρινοπορτοκαλί, ώστε να δημιουργήσουν τριμερείς συγχορδίες

αρμονικού τύπου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, αφού μελετήσουν τον δωδεκαμερή κύκλο, τοποθετούν ένα ισόπλευρο τρίγωνο που οι ακμές του θα ανταποκρίνονται σε κάθε τριάδα χρωμάτων, ώστε αυτά τα χρώματα να σχηματίσουν χρωματικές συγχορδίες τριών τόνων. Στη συνέχεια, πειραματίζονται με τη μετακίνηση του τριγώνου, ώστε να δημιουργήσουν και άλλες χρωματικές συμφωνίες τριών τόνων. Τέλος, σχηματίζουν συγχορδίες για ταυτόχρονες χρωματικές αλλαγές που είναι αρμονικές μεταξύ τους, όπως για παράδειγμα η ανάμειξη χρωμάτων που να δίνει γκριζομαύρο.

2.2.ΣΤ.4 | ΑΝΑΜΕΙΞΗ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

Στη συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνεχίζουν να πειραματίζονται με την ανάμειξη των χρωμάτων, κάνοντας συνεχείς αναφορές στον χρωματικό κύκλο του Ίττεν. Ανακατεύουν χρώματα για να δημιουργήσουν άλλα χρώματα που είτε είναι παράγωγα των βασικών είτε τονικά χρώματα. Για να δημιουργήσουν αυτά τα τονικά χρώματα, ανακατεύουν το χρώμα με άσπρο ή μαύρο, σκουραίνοντας ή ανοίγοντας τα χρώματά τους.

Ενδεικτικά, ανακατεύουν κίτρινο με πράσινο για να δώσουν ένα πιο ανοιχτό πράσινο, αλλά με περισσότερη δύναμη από το αντίστοιχο ανοιχτό πράσινο που θα έπαιρναν εάν πρόσθεταν άσπρο στο πράσινο. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες δημιουργούν το «χρωματιστό μαύρο», το οποίο αποτελείται από ίση ποσότητα των τριών βασικών χρωμάτων, για να παραχθεί ένα μαυριδερό χρώμα όταν θέλουν να εντάξουν στο ζωγραφικό τους έργο ένα χρώμα που είναι πιο σκούρο από το έτοιμο μαύρο του σωληναρίου.

Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στο να ξεχωρίζουν τα χρώματα, όπως ένα κίτρινο που δεν μπλεδίζει ή ένα κίτρινο που δεν πρασινίζει. Παράλληλα, ξεχωρίζουν διάφορες αποχρώσεις, όπως για παράδειγμα το κόκκινο *carmina* από το χοντροκόκκινο ή το *vermilion* (κόκκινο που πορτοκαλίζει), το μπλε ουλτραμέρ από το μπλε του κοβαλτίου και το μπλε της Πρωσίας, καθώς και το κίτρινο του καδμίου από το κίτρινο λεμονιού.

Προτείνεται οι εκπαιδευόμενοι/-ες να πειραματιστούν στη δημιουργία του κύκλου του Ίττεν, τοποθετώντας στο εσωτερικό τρίγωνο τα πρωτεύοντα χρώματα της επιλογής τους, τα συμπληρωματικά στο εξωτερικό εξάγωνο και τις αποχρώσεις στον τελικό κύκλο. Επιπλέον, προτείνεται η δημιουργία ενός χρωματικού κύκλου, πάνω στον οποίο θα είναι αναγεγραμμένοι για κάθε χρώμα όλοι οι δυνατοί συνδυασμοί χρωμάτων.

2.2.ΣΤ.5 | ΑΡΜΟΝΙΑ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

Στην εν λόγω μαθησιακή υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στην έννοια της αρμονίας των χρωμάτων. Η αρμονία χρωμάτων αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο δύο ή περισσότερα χρώματα κρίνονται σε έναν περιορισμένο χώρο, όπως έναν πίνακα ή μία τοιχογραφία, ανάλογα με την ισορροπία που δημιουργούν στον ανθρώπινο εγκέφαλο. Καθώς λοιπόν τα χρώματα τρέχουν με διαφορετικές ταχύτητες, η αρ-

μονία αυτών των χρωμάτων και των παραγώγων τους επιτυγχάνεται όταν ο άνθρωπος εγκέφαλος τείνει να τα γκριζάρει ή να τα εκλάβει ως λευκό χρώμα.

Ως πρακτική εξάσκηση, οι εκπαιδευόμενοι/-ες τοποθετούν δίπλα σε ένα κύριο χρώμα το συμπληρωματικό του για να επιτύχουν αρμονία. Στη συνέχεια, βάζουν ένα ακαθόριστο χρώμα ή ένα αντίθετο θερμό ή ψυχρό χρώμα, για να διαπιστώσουν ότι ενώ θέλουν να επιτύχουν αρμονία, αυτό εκλαμβάνεται ως άσχημο και έτσι δεν πρόκειται να αρέσει. Για αυτόν τον λόγο, εξασκούνται στην τοποθέτηση χρωμάτων με τέτοιον τρόπο ώστε να ηρεμεί ο εγκέφαλος. Για παράδειγμα, γύρω από μια λωρίδα κόκκινου χρώματος βάζουν ένα ανάλογο πράσινο, ώστε το κόκκινο να φαίνεται ωραίο ή, όπως λέγεται στη ζωγραφική γλώσσα, να λάμπει. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται με ζωγραφικά σχέδια όπου χρησιμοποιούν τόσο κύρια και συμπληρωματικά χρώματα, όσο και αντιθέσεις χρωμάτων για προοπτικές παραμορφώσεις με τη σύνθεση του θέματος.

Με την ολοκλήρωση της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα έχουν εξοικειωθεί με τη ματιέρα, το παιχνίδι με τα χρώματα, τα διάφορα υλικά και τις τεχνικές που έχουν ως στόχο τη δημιουργία ενός απρόσμενου αισθητικού αποτελέσματος.

2.2.ΣΤ.6 | ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

Η τελευταία μαθησιακή υποενότητα εξετάζει τους συμβολισμούς του χρώματος, καθώς οι κοινωνικοί/-ές ψυχολόγοι μελέτησαν το χρώμα σε σχέση με τη συμπεριφορά και τα αισθήματα των ανθρώπων και συμπέραναν ότι το χρώμα επιδρά ως κατευναστικό των αισθημάτων και στην ανακούφιση από το στρες. Αν και το χρώμα από μόνο του δεν έχει κάποιον συμβολισμό, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τη βιβλιογραφία για τους τρόπους συνδυασμού χρωμάτων με διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες και συναισθήματα.

Οι άνθρωποι έμαθαν να συνδυάζουν το κόκκινο με το ζωογόνο αίμα, ενώ με την ανακάλυψη της φωτιάς το κόκκινο συνδυάστηκε με τη θερμότητα, καθώς και ο ήλιος (κόκκινο και χρυσό) που δίνει φως και ζέστη έγινε σύμβολο της ζωογόνου δύναμης. Αντίθετα, το μαύρο συνδυάστηκε με το σκοτάδι της νύχτας και το λευκό με την αγνότητα και την καθαρότητα, όπως το χιόνι ή το σύννεφο, ενώ σε πολλές κοινωνίες μοβ ρούχα φορούσαν μόνο πρόσωπα της βασιλικής αυλής. Το μπλε συνδυάστηκε με τον γαλήνιο ουρανό και τη θάλασσα, ενώ το πράσινο με τη γη και τα φυτά.

Κάθε χρώμα έχει τα δικά του μοναδικά χαρακτηριστικά, καθώς το καθένα επηρεάζει με το δικό του τρόπο τον άνθρωπο, όπου ενδεικτικά το κόκκινο διεγείρει τις αισθήσεις και τα πάθη, ενώ το πορτοκαλί τη δημιουργικότητα, τη φιλοδοξία και την ενεργητικότητα. Το κίτρινο είναι το χρώμα της χαράς αλλά φέρνει σοφία και κατανόηση, το πράσινο ως το χρώμα της φύσης είναι κατευναστικό, επουλωτικό και ειρηνικό, το άσπρο αντιπροσωπεύει το φως και την αγνότητα, ενώ το μαύρο το σκοτάδι και είναι το χρώμα της κηδείας και αντιπροσωπεύει την απώλεια ή την απουσία ζωής.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Τσίλαγα, Ε. Μ. (2001). *Το χρώμα στη ζωγραφική και οι τεχνικές του. Από την Αναγέννηση μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.
2. Sargent, W. (1987). *Το χρώμα στη φύση και στην τέχνη. Η απόλαυση και η χρήση του χρώματος* (μτφρ. Ε. Καλκάνη). Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος.

Συμπληρωματικές

1. Πάντος, Θ. (1990). *Το χρώμα. Σύλληψη – αντίληψη – αίσθηση – πρακτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος.
2. Clair, K. St. (2016). *Τα χρώματα και οι μυστικές ζωές του* (μτφρ. Β. Γκρέστα). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
3. Παπασταμούλης, Κ. (2005). *Το σχέδιο και το χρώμα στη ζωγραφική*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

2.3 • ΕΞΑΜΗΝΟ Γ΄

2.3.A • ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η μαθησιακή ενότητα μελετά έννοιες που συνδέονται με τον πολιτισμό και την πολιτιστική διαχείριση. Συγκεκριμένα, μελετώνται η καλλιτεχνική δραστηριότητα φορέων και ιδιωτών, η πολιτική (τοιχογράφηση ναών, τοιχογράφηση κτιρίων σε σχέση με το οικιστικό σύνολο), οι αρχές της τοιχογραφίας (σημασία, βασικές αρχές, διεθνείς προδιαγραφές και πρότυπα) και η σπουδαιότητα της διατήρησης του πολιτιστικού αποθέματος μιας πόλης, ενός πολιτιστικού οργανισμού ή/και ενός ιδιώτη. Αναλύεται η κατάρτιση στρατηγικού σχεδιασμού (SWOT ανάλυση) στους δημόσιους φορείς (υπουργεία, περιφέρειες και δήμους), πολιτιστικούς και ιδιωτικούς οργανισμούς και επισημαίνονται η ανάγκη και τα οφέλη της στρατηγικής της καλλιτεχνικής δημιουργίας και της διατήρησής της, ως προστιθέμενης αξίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη τους. Τα μάθημα συνδυάζει τις βασικές αρχές διαχείρισης σε θέματα οργάνωσης και διοίκησης των εργαστηρίων τοιχογραφίας και πολιτιστικών δραστηριοτήτων/εκδηλώσεων με θέμα τον τομέα της δημόσιας ή της ιδιωτικής τοιχογραφίας. Μελετώνται η ανεύρεση χορηγιών, οι πρακτικές και οι μέθοδοι πολιτιστικής πολιτικής και επικοινωνίας (π.χ. ανοιχτά εργαστήρια τοιχογραφίας στα μουσεία και στους δημόσιους χώρους, ομιλίες και διαλέξεις για την τοιχογραφία και την αναγκαιότητα ύπαρξής της, εκπαιδευτική τοιχογραφία κ.ά.). Αναδεικνύονται ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα που θέτει η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τα οποία συμβάλλουν στην προστασία και ανάδειξή της. Ο τομέας της δημιουργίας τοιχογραφιών αναδεικνύεται σε κομβικό σημείο της πολιτιστικής διαχείρισης και πολιτικής καθώς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του χωροταξικού σχεδιασμού και απόδοσης τμημάτων της πόλης στους/στις καλλιτέχνες/-ιδες, της ορθής διαχείρισης οικισμών, θρησκευτικών κτιρίων, συλλογών σε συνδυασμό με τον επικοινωνιακό ρόλο του φορέα ή του ιδιώτη μέσω της διάχυσης της γνώσης προς το κοινωνικό σύνολο.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Ερμηνεύουν τις έννοιες που συνδέονται με τη διαχείριση της πολιτιστικής δραστηριότητας,
- Αναγνωρίζουν τις μεθόδους με τις οποίες ένας χώρος αποκτά οντότητα μέσα από τη δημιουργία εικαστικών παρεμβάσεων όπως η τοιχογραφία,
- Εντοπίζουν τις προδιαγραφές δομής δεδομένων (data structure) στην τεκμηρίωση μιας εικαστικής παρέμβασης,
- Εφαρμόζουν τις βασικές αρχές οργάνωσης των εργαστηρίων τοιχογραφίας,

- Σχεδιάζουν μια στρατηγική (SWOT ανάλυση) με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη και επικοινωνία των εργαστηρίων τοιχογραφίας,
- Εντάσσουν τις χορηγικές προτάσεις στον στρατηγικό επικοινωνιακό σχεδιασμό του φορέα ή του πολιτιστικού οργανισμού,
- Προετοιμάζουν τα δικαιολογητικά του χορηγικού φακέλου,
- Αντιλαμβάνονται ότι οι διαδικασίες πολιτιστικής διαχείρισης βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τη δημιουργία εικαστικών παρεμβάσεων,
- Αναπτύσσουν συνεργασίες και πρωτοβουλίες για θέματα που αφορούν ζητήματα πολιτιστικής διαχείρισης,
- Επιδεικνύουν επαγγελματική υπευθυνότητα και συνέπεια κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, σύμφωνα με τους κώδικες επαγγελματικής δεοντολογίας,
- Ανταποκρίνονται στις γενικές αρχές δημιουργίας τοιχογραφίας και διαχείρισης των έργων ζωγραφικής,
- Αναγνωρίζουν τις φθορές στη σύγχρονη τοιχογραφία (όταν δεν είναι μνημείο και δεν προστατεύεται από τον αρχαιολογικό νόμο), διεξάγοντας μακροσκοπική έρευνα,
- Συνεργάζονται με τον/τη συντηρητή/-τρια έργων ζωγραφικής ή τον/την αρμόδιο/-α μηχανικό, όταν το κτίριο παρουσιάζει φθορές και χρειάζεται επιστημονική τεκμηρίωση και συντήρηση πριν από την εκπόνηση/επιδιόρθωση της τοιχογραφίας.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Βιώσιμη ανάπτυξη / Διάγραμμα ανάλυσης SWOT / Εικαστική παρέμβαση / Θεραπευτικό μέσο / Κοινωνική ενδυνάμωση/ενσωμάτωση / Νωπογραφία και ξηρογραφία / Πρώτα σωστικά μέτρα / Στρατηγική προσέγγιση / Ταυτότητα χώρου / Χορηγικός φάκελος / Χρηματοδότηση / Ψηφιακή ανάδειξη.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (0), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ
2	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ
3	ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ
4	ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ
5	ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ
6	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

2.3.A.1 | ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Η υποεπένδυση εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στη συστηματική και ολοκληρωμένη διαχείριση τοιχογραφιών, δίνοντας έμφαση στην προστασία και ανάδειξή τους ως πολιτιστικών τεκμηρίων. Εστιάζεται στις ειδικές απαιτήσεις που προκύπτουν από τη φύση των τοιχογραφιών, ενσωματώνοντας τεχνικές, δεοντολογικές και στρατηγικές προσεγγίσεις.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται να ερμηνεύουν τις βασικές αρχές που διέπουν τη διαχείριση των τοιχογραφιών. Γίνεται κατανοητή η έννοια της διαχείρισης που αποτελεί το αντικείμενο των αποφάσεων και πολιτικών για τη διατήρηση των τοιχογραφιών –δηλαδή η ολοκληρωμένη και οργανωμένη προστασία τους– αξιοποιώντας διεπιστημονικές προσεγγίσεις και συμμετοχικές διαδικασίες, με στόχο να διατηρηθούν τόσο τα υλικά στοιχεία όσο και οι άυλες αξίες που απορρέουν από τη σύνδεσή τους με την κοινωνία, αναδεικνύοντας τη σημασία τους για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η σημασία της συνεργασίας με ειδικούς, όπως αρχαιολόγους, συντηρητές/-τριες και επαγγελματίες πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και η ανάγκη προσαρμογής της στρατηγικής διαχείρισης στα μοναδικά στοιχεία κάθε τοιχογραφίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στην ανάλυση δεδομένων για τη δημιουργία εικαστικών παρεμβάσεων και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών σχετικά με την πολιτιστική διαχείριση.

Ολοκληρώνοντας την υποεπένδυση, ερμηνεύουν τις έννοιες που συνδέονται με τη διαχείριση της πολιτιστικής δραστηριότητας, αντιλαμβάνονται την πολιτιστική διαχείριση σε άμεση συνάρτηση με τη δημιουργία εικαστικών παρεμβάσεων και αναπτύσσουν συνεργασίες ή πρωτοβουλίες για θέματα που αφορούν ζητήματα πολιτιστικής διαχείρισης. Σε επαγγελματικό επίπεδο, οι γνώσεις αυτές ενισχύουν την ικανότητα των εκπαιδευόμενων να εφαρμόζουν στρατηγικές διαχείρισης που προάγουν τη βιωσιμότητα των τοιχογραφιών, εξασφαλίζοντας τη θετική τους αντιμετώπιση και προστασία. Η εφαρμογή τέτοιων πρακτικών τους επιτρέπει να λειτουργούν ως εγγυητές της πολιτιστικής κληρονομιάς, συνδυάζοντας θεωρητική γνώση και πρακτικές δεξιότητες.

2.3.A.2 | ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Η υποεπένδυση εστιάζεται στη σημασία μιας στρατηγικής προσέγγισης για τη διαχείριση των τοιχογραφιών, καθώς αποτελεί βασικό εργαλείο για την ορθή προστασία, ανάδειξη και διατήρησή τους. Η ύπαρξη στρατηγικού σχεδιασμού ενισχύει την αποτελεσματική εφαρμογή των στόχων και την επίτευξη της βιώσιμης πολιτιστικής διαχείρισης των τοιχογραφιών.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στις αρχές του στρατηγικού σχεδιασμού και στα πολλαπλά οφέλη που προσφέρει στη διαχείριση και προστασία των τοιχογραφιών.

ών. Για την καλύτερη κατανόηση των επιπέδων στρατηγικού σχεδιασμού, προτείνεται η χρήση ενός διαγράμματος ανάλυσης SWOT (Δυνάμεις, Αδυναμίες, Ευκαιρίες, Απειλές). Μέσω αυτής της προσέγγισης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μπορούν να αναγνωρίσουν τους εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες που επηρεάζουν την προστασία των τοιχογραφιών, αξιολογώντας την παρούσα κατάστασή τους και τις δυνατότητες βελτίωσης.

Ο/Η εκπαιδευτής/-τρια ενθαρρύνει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να δημιουργήσουν τη δική τους ανάλυση SWOT, επικεντρωμένη στη στρατηγική «θέση» ενός έργου τοιχογραφίας. Παράλληλα, εξετάζουν την εξεύρεση αναγκαίων πόρων, όπως κρατικές επιχορηγήσεις, χορηγίες και χρηματοδοτήσεις μέσω κοινού (crowdfunding), προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι, όπως η χρήση καινοτόμων τεχνολογιών για την ανάδειξη και προστασία τους. Τα έργα τοιχογραφιών απαιτούν ένα ευέλικτο στρατηγικό πλάνο που να προσαρμόζεται στις τρέχουσες συνθήκες, όπως αυτές που καθορίστηκαν από την πανδημία COVID-19, και στις μελλοντικές προκλήσεις. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να λειτουργούν βάσει των αρχών επαγγελματικής δεοντολογίας, όπως αυτές καθορίζονται από τους διεθνείς κώδικες δεοντολογίας, επιδεικνύοντας υπευθυνότητα στην προστασία αυτών των πολιτιστικών θησαυρών.

Ολοκληρώνοντας την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι ικανοί/-ές να σχεδιάζουν μια στρατηγική (SWOT ανάλυση) με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη και επικοινωνία των εργαστηρίων τοιχογραφίας, να εντάσσουν τις χορηγικές προτάσεις στο στρατηγικό επικοινωνιακό σχεδιασμό του φορέα ή του πολιτιστικού οργανισμού και να προετοιμάζουν τα δικαιολογητικά του χορηγικού φακέλου.

2.3.A.3 | ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Η μαθησιακή υποενότητα εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στις διαδικασίες της αξιολόγησης, ανάλυσης και τεκμηρίωσης των τοιχογραφιών, τόσο από καλλιτεχνική όσο και από τεχνική άποψη. Η ενότητα επικεντρώνεται στη σύνδεση των έργων με το πολιτισμικό και ιστορικό τους πλαίσιο, παρέχοντας μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στη μελέτη διατήρησης και διαχείρισης της τοιχογραφίας.

Διδάσκεται η ανάλυση των βασικών τεχνικών κατασκευής τοιχογραφιών, όπως η τεχνική ζωγραφικής σε νωπό τοίχο (νωπογραφία/fresco) και η τεχνική ζωγραφικής σε στεγνό τοίχο (ξηρογραφία/secco). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στις έννοιες της στρωματογραφίας, καθώς η τοιχογραφία αποτελεί ένα πολιτιστικό αντικείμενο με πολλαπλά στρωματογραφικά επίπεδα, παρατηρώντας τις επιφάνειες φθοράς και στη συνέχεια τα υποστρώματα και τον φορέα του έργου, όπως κυρίως τοίχους, μέταλλο και άλλα υλικά. Ειδική έμφαση δίνεται στη φωτογραφική τεκμηρίωση, τη μακροσκοπική έρευνα και τη χρήση σύγχρονων διαγνωστικών μεθόδων, όπως ψηφιακά όργανα μέτρησης και μη καταστρεπτικές απεικονιστικές τεχνικές, για τις οποίες οφείλουν να συνεργάζονται με τους/τις συντηρητές/-τριες και τους/τις τεχνικούς έργων ζωγραφικής. Μέσα από ιστορική έρευνα εντοπίζεται

η σύνδεση των έργων με το περιβάλλον τους, ενώ αναλύονται περιπτώσεις τοιχογραφιών με πολιτισμική και καλλιτεχνική σημασία. Η υποεπνότητα συνδέεται με την πρώτη μαθησιακή υποεπνότητα, που εξετάζει την ιστορική εξέλιξη της τέχνης της τοιχογραφίας, καθώς και με την επόμενη υποεπνότητα, που εστιάζεται στη συντήρηση και προστασία των τοιχογραφιών.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναπτύσσουν ευαισθησία στις αρχές δημιουργίας και διαχείρισης τοιχογραφιών, αναγνωρίζουν φθορές μέσω μακροσκοπικής έρευνας και αποκτούν δεξιότητες για την τεκμηρίωση και ανάλυση σύγχρονων τοιχογραφιών. Η κατανόηση αυτών των διαδικασιών επιτρέπει, ολοκληρώνοντας την υποεπνότητα, την ορθή τεκμηρίωση και διαχείριση των σύγχρονων τοιχογραφιών, ακόμα και όταν αυτές δεν προστατεύονται από τον αρχαιολογικό νόμο.

2.3.A.4 | ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Η υποεπνότητα επικεντρώνεται στη συντήρηση, αποκατάσταση και δημιουργία τοιχογραφιών, συνδυάζοντας παραδοσιακές πρακτικές, σύγχρονες τεχνολογίες και καλλιτεχνικές προσεγγίσεις, με στόχο την εκπαίδευση στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς παράλληλα με τη συμβολή στη δημιουργία σύγχρονων έργων που εμπλουτίζουν την πολιτιστική ταυτότητα ενός χώρου.

Γίνεται γνωριμία με μεθόδους διατήρησης τοιχογραφιών όσον αφορά τις αρχές και διαδικασίες πρώτων σωστικών μέτρων, όπως είναι η περισυλλογή τμημάτων και η άμεση ενημέρωση των συντηρητών/-τριών για τη συντήρηση και διάσωση των τοιχογραφιών. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν προηγούμενες παρεμβάσεις και αξιολογούν την ιστορική και καλλιτεχνική σημασία του έργου ως δημιουργοί και οι ίδιοι/-ες τοιχογραφιών. Εξοικειώνονται με τη σύνταξη τεχνικής καταγραφής δεδομένων και κατασκευής τοιχογραφιών σε διάφορα περιβάλλοντα, στις οποίες οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στη δημιουργία δοκιμών τοιχογραφιών. Μέσα από τη διαδικασία αυτή αποκτούν γνώσεις, με σεβασμό στην αυθεντικότητα των έργων, αλλά και δεξιότητες που αφορούν τη σχεδίαση και την εφαρμογή σύγχρονων τοιχογραφιών.

Επίσης, η υποεπνότητα αφορά άμεσα τη μελέτη της νομοθεσίας για την προστασία μνημείων και ενισχύει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με γνώσεις σχετικά με τη νομιμότητα ή μη των ενεργειών τους επί των έργων, καθώς και του διακριτού επαγγελματικού ρόλου των τοιχογράφων σε σχέση με αυτόν των συντηρητών/-τριών. Η εμπάθυνση στη συντήρηση και αποκατάσταση τοιχογραφιών αποτελεί θεμέλιο για την επαγγελματική ενασχόληση των εκπαιδευομένων και τη συνεργασία με ειδικούς στη συντήρηση, μηχανικούς και άλλες ειδικότητες για τη βέλτιστη διατήρηση έργων, διασφαλίζοντας υψηλά πρότυπα επαγγελματικής ηθικής και δεοντολογίας.

Ολοκληρώνοντας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν τη συμβολή της τοιχογραφίας στη διαμόρφωση της ταυτότητας ενός χώρου, εντοπίζουν προδιαγραφές δομής δεδομένων στα έργα, εφαρμόζουν αρχές οργάνωσης και αποκατάστασης ερ-

γαστηρίων, συνεργάζονται με ειδικούς για την αποκατάσταση φθορών διασφαλίζοντας την ιστορική και καλλιτεχνική ακεραιότητα των έργων, ενώ παράλληλα επιδεικνύουν επαγγελματική συνέπεια και υπευθυνότητα.

2.3.A.5 | ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Η υποεπνότητα επικεντρώνεται στην ανάδειξη και την προβολή των τοιχογραφιών, αναδεικνύοντας τον ρόλο τους ως πολιτιστικά σύμβολα και εργαλεία διαμόρφωσης του αστικού περιβάλλοντος. Η προβολή μιας τοιχογραφίας, σε μουσειακό ή δημόσιο χώρο, μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην πολιτιστική ανάπτυξη και την οικονομική βιωσιμότητα ενός έργου.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στις βασικές αρχές προβολής και ανάδειξης τοιχογραφιών. Η διδασκαλία περιλαμβάνει τη μουσειακή παρουσίαση τοιχογραφιών, την ενσωμάτωσή τους σε εκθέσεις ή ψηφιακές πλατφόρμες, τη χρήση τεχνολογιών (όπως 3D μοντέλα, εικονική περιήγηση ή εικονική πραγματικότητα) για εκπαιδευτικούς σκοπούς, καθώς και την προώθησή τους μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στη διαφήμιση, τη βελτίωση των κοινόχρηστων και ιδιωτικών χώρων και τη σύνδεση των τοιχογραφιών με το ευρύτερο πολιτιστικό προϊόν μιας χώρας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενθαρρύνονται να αναπτύξουν στρατηγικές προβολής με επίκεντρο τις τοιχογραφίες.

Η υποεπνότητα συνδέεται άμεσα με τις προηγούμενες υποεπνότητες για τη δημιουργία και την υλοποίηση τοιχογραφιών. Οι δεξιότητες που αποκτούν οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι πολύτιμες τόσο για όσους/-ες ασχολούνται με τον πολιτισμό, τον τουρισμό και τη διαφήμιση, όσο και για εκείνους/-ες που ασχολούνται με την ιδιωτική τοιχογραφία και την τέχνη του δρόμου (street art). Μέσω της προβολής τοιχογραφιών, μπορούν να ενισχύσουν την πολιτιστική κληρονομιά, να προωθήσουν την κοινωνική αναζωογόνηση και να δημιουργήσουν εμπορική αξία για επιχειρήσεις και κοινότητες.

Με την ολοκλήρωση της υποεπνότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τη σημασία της προβολής τοιχογραφιών για την ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας, εντός και εκτός Ελλάδας, να εφαρμόζουν σύγχρονες τεχνικές μάρκετινγκ και branding, να συνεργάζονται για τη δημιουργία πολυδιάστατων προτάσεων προβολής τοιχογραφιών, καθώς και να συνδέουν την τέχνη με την ψυχαγωγία και την εκπαίδευση.

2.3.A.6 | ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Η υποεπνότητα εξετάζει τον σύνθετο ρόλο της τοιχογραφίας ως μέσου κοινωνικής ενσωμάτωσης, πολιτιστικού τουρισμού, καλλιτεχνικής έκφρασης, καθώς και ως τρόπου διαμόρφωσης ταυτότητας και προσέλκυσης τουριστών/-τριών και επενδυτών/-τριών. Εισάγεται η σημασία της τοιχογραφίας ως συνδεδετικού κρίκου ανάμεσα σε διαφορετικές γενιές και πληθυσμούς.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν την οργάνωση εργαστηρίων και τη δημιουργία πολυπολιτισμικών ομάδων, προάγοντας την πολιτιστική συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας ως μέσο έκφρασης και θεραπείας για διαφορετικές ηλικίες και κοινωνικές ομάδες, όπως ασθενείς ή άτομα με ανάγκες ένταξης (απεξαρτημένοι/-ες, ηλικιωμένοι/-ες). Χρησιμοποιώντας εργαλεία, όπως μελέτες περίπτωσης, συμμετοχικές δράσεις και εκπαιδευτικά ντοκιμαντέρ, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν γνώσεις σχετικά με τη συμβολή της τοιχογραφίας στην ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας, καθώς και στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής μέσα από την ανάδειξη ιστοριών, παραδόσεων, συμβολισμών και των αξιών μιας κοινότητας. Εμπλέκοντας την τοπική κοινωνία στη διαδικασία δημιουργίας και διατήρησης τοιχογραφιών, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να καλλιεργούν το αίσθημα συμμετοχής, ενισχύοντας την αίσθηση του «ανήκειν». Τα εργαστήρια και οι δράσεις που δημιουργούνται γίνονται γέφυρες επικοινωνίας, προσφέροντας ευκαιρίες για δημιουργική έκφραση και ενδυνάμωση των πληθυσμών. Τονίζεται η αξία της τοιχογραφίας για την προβολή της κοινότητας προς τα έξω, γεγονός που ενισχύει τον πολιτιστικό τουρισμό.

Εκπονώντας έργα μεγάλης κλίμακας, όπως δημόσιες τοιχογραφίες, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να δημιουργούν πόλους έλξης για τους/τις επισκέπτες/-τριες, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής και να μετασχηματίζουν υποβαθμισμένες περιοχές σε ζωντανούς πολιτιστικούς κόμβους, αναδεικνύοντας την τοιχογραφία ως μέσο κοινωνικής και οικονομικής αναγέννησης. Αντιλαμβάνονται την τοιχογραφία ως ένα πολυδιάστατο εργαλείο κοινωνικής αλλαγής, το οποίο εδραιώνει δεσμούς και προωθεί τη βιωσιμότητα σε επίπεδο κοινότητας.

Ενσωματώνοντας επαγγελματική συνέπεια και συνεργαζόμενοι/-ες για τη βιώσιμη ανάπτυξη, καταφέρνουν να ενισχύουν τον πολιτιστικό τουρισμό, να αναγνωρίζουν τη σημασία της εικαστικής παρέμβασης, να οργανώνουν εργαστήρια και να εφαρμόζουν πρότυπα ποιότητας, συμβάλλοντας στην ανάδειξη της τοιχογραφίας ως πολιτιστικού κεφαλαίου για την τοπική κοινωνία και τους/τις επισκέπτες/-τριες.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Συλλογικό Έργο. (2020). *Εισαγωγή στη Διαχείριση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Μια κριτική επισκόπηση του πεδίου στην Ελλάδα* (επιμ. Σ. Πουλής). Αθήνα: Εκδόσεις Ασίνη.
2. Πούλιος, Ι. κ.ά. (2015). *Πολιτισμική διαχείριση, τοπική κοινωνία και βιώσιμη ανάπτυξη*. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/2394?locale=el>

Συμπληρωματικές

1. Αργυροπούλου, Β., Μαλέα, Α., Παναγιάρης, Γ. & Στασινού, Α. (1999). *Τεχνολογία Υλικών*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3778>
2. Γκαντζιάς, Γ. (2020). *Πολιτιστική πολιτική, χορηγία & εταιρική κοινωνική ευθύνη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.
3. Gombrich E. H. (2011). *Το χρονικό της τέχνης* (μτφρ. Α. Κάσδαγλη). Αθήνα: Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.
4. Honour, H. & Fleming, J. (1998). *Ιστορία της Τέχνης* (μτφρ. Α. Παππάς). Αθήνα: Εκδόσεις Υποδομή.
5. Καραγιαννίδου, Ε. Γ. (2024). «Τοιχογραφίες», in: *Culture – Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 4(1). Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2024 από: <https://pasithee.library.upatras.gr/culture/article/download/4777/4598>

2.3.B • ΑΓΓΛΙΚΑ: ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η μαθησιακή υποενότητα εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στην ορολογία που κυριαρχεί διεθνώς σε θέματα δημιουργίας και αποκατάστασης σύγχρονων τοιχογραφιών. Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα μελετήσουν ασκήσεις κατανόησης αγγλικών κειμένων με ορολογία υλικών, νέων τεχνολογιών, φθορών και εργασιών αποκατάστασης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, βελτιώνοντας όλες τις δεξιότητες της αγγλικής γλώσσας, με έμφαση στην ανάγνωση εξειδικευμένων κειμένων, ώστε να μπορούν να διαβάζουν διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με την τέχνη της τοιχογραφίας. Επίσης, θα μελετήσουν κείμενα σχετικά με τα χρώματα στην τοιχογραφία και τη σύνδεση των χημικών ουσιών των χρωμάτων με την αποκατάσταση τμήματος τοιχογραφίας και την εικαστική παρέμβαση. Θα διερευνήσουν σε ομάδες εργασίας τις διαφορετικές εικαστικές προσεγγίσεις των τοιχογραφιών ανά

εποχή και θα οργανώσουν παρουσιάσεις, ώστε να υπάρξει διάχυση των ερευνών τους στην ολομέλεια. Στα άρθρα που θα μελετήσουν θα δοθεί έμφαση σε ορολογία όπως *chiaro/scuro*, *sfumato* κ.ά., ενώ ταυτόχρονα θα εντρυφήσουν σε άρθρα που αναφέρονται σε υλικά και τεχνικές αποκατάστασης τοιχογραφιών. Τέλος, θα μελετήσουν άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά στα οποία αναπτύσσονται τεκμηριώσεις και εργασίες επεμβατικής και προληπτικής συντήρησης σύγχρονων τοιχογραφιών, καθώς και δημοσιεύσεις που αφορούν την τέχνη του δρόμου. Θα εντρυφήσουν στο λεξιλόγιο και στις συγκεκριμένες λέξεις και συμβολισμούς (γλωσσάριο) που έχουν ήδη διαδοθεί παγκοσμίως σε σχέση με την τέχνη του δρόμου και το γκράφιτι. Ολοκληρώνοντας τη μαθησιακή ενότητα των Αγγλικών, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα πρέπει να είναι ικανοί/-ές να χρησιμοποιούν ευρέως τη γλώσσα και τη συγκεκριμένη ορολογία για να επικοινωνούν με άλλους/-ες καλλιτέχνες/-δες, να εμπλουτίζουν και να παρουσιάζουν τα έργα τους, να γράφουν τεχνικές μελέτες και άρθρα σε περιοδικά προωθώντας την εργασία τους, καθώς και να συμμετέχουν με ευχέρεια σε σεμινάρια, ομιλίες και συνέδρια στην αγγλική γλώσσα.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Κατανοούν τη διεθνή ορολογία που αφορά στην τέχνη της τοιχογραφίας στην αγγλική γλώσσα,
- Χρησιμοποιούν την αγγλική ορολογία στο γνωστικό πεδίο της ειδικότητάς τους,
- Κατανοούν τις εργασίες δημιουργίας και διατήρησης των τοιχογραφιών σε αγγλική ορολογία,
- Αναγνωρίζουν τη διεθνή ορολογία της τέχνης του δρόμου και του γκράφιτι,
- Υιοθετούν μια στάση συμμετοχής σε σεμινάρια, συνέδρια, ομιλίες και σε ευρωπαϊκά προγράμματα.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Binder / Brush / Ceiling / Colour layer / Cultural studies / Fine and applied arts / Fresco / Graffiti / Street art / Mural / Secco / Wall painting.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (0), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΑΓΓΛΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ (ENGLISH TERMINOLOGY IN CULTURAL STUDIES)
2	ΑΓΓΛΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΙΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΕΣ ΤΕΧΝΕΣ (ENGLISH TERMINOLOGY IN FINE AND APPLIED ARTS)
3	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ (INTRODUCTION TO ENGLISH TERMINOLOGY OF MURALS)
4	ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ (MATERIALS AND TECHNIQUES OF MURAL IN ENGLISH)
5	ΑΓΓΛΙΚΑ ΓΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΣΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ (ENGLISH FOR COMMUNICATIVE PURPOSES IN ARTS)
6	ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ (INTERCULTURAL COMMUNICATION IN ENGLISH)

Κείμενο αναφοράς

2.3.B.1 | ΑΓΓΛΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
(ENGLISH TERMINOLOGY IN CULTURAL STUDIES)

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα αποτελεί εισαγωγή στην αγγλική ορολογία που χρησιμοποιείται στις πολιτισμικές σπουδές (cultural studies) από την οπτική της τοιχογραφίας (mural). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν την αγγλική ορολογία για να αναφερθούν στις πολιτισμικές σπουδές ως μια δυναμική συνύπαρξη και διαλογική σχέση μεταξύ διαφορετικών επιστημονικών προσεγγίσεων στις οποίες εντάσσεται η τοιχογραφία, όπως θεωρίες μέσωσ ενημέρωσης (media), κριτικής (critical), φεμινιστικών προσεγγίσεων (feminist approaches), λογοτεχνίας (literature), θεωριών κινηματογράφου και τηλεόρασης (film and television), προσεγγίσεων στην κοινωνία της πληροφορίας (information society) και αισθητικής (aesthetics).

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις πολιτισμικές σπουδές, τη σχετική φιλοσοφία σκέψης και την πολιτική φύση της κουλτούρας (politics of culture), ενώ συζητούν για την ταυτότητα (identity), το φύλο (gender), τη σεξουαλικότητα (sexuality), τη δημοφιλή κουλτούρα (pop culture) και τα ακροατήρια (audience) υπό το πρίσμα συγγενών θεωρητικών πεδίων (πολιτισμικές αστικές σπουδές, μεταποικιακές σπουδές κ.ά.) και προσεγγίσεων από τον ευρύτερο χώρο της πολιτισμικής θεωρίας και κριτικής.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν την αγγλική επιστημονική βιβλιογραφία της τοιχογραφίας σχετικά με την ιδεολογία (ideology), τον καταναλωτισμό (consumerism), τον μεταμοντερνισμό (postmodernism), την κοινωνική δικτύωση (social networking), τις υποκουλτούρες (subcultures) και την αναπαράσταση (representation). Επίσης, εξετάζουν αντιπροσωπευτική διεθνή βιβλιογραφία της τοιχογραφίας για την ιστορική εξέλιξη και σημασία των όρων «πολιτισμός» και «κουλτούρα» από τη Βιομηχανική Επανάσταση και μετά, με σημεία αναφοράς τις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις

της Σχολής της Φρανκφούρτης και της Σχολής του Μπέρμιγχαμ. Τέλος, περιγράφουν στα αγγλικά παραδείγματα τοιχογραφιών της δημόσιας ιστορίας και του λαϊκού πολιτισμού (folk culture), περιθωριοποιημένων ομάδων (marginalized groups), πρακτικών μαζικής κουλτούρας (mass culture) και των πολιτισμικών βιομηχανιών (cultural industries).

2.3.B.2 | ΑΓΓΛΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΙΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΕΣ ΤΕΧΝΕΣ (ENGLISH TERMINOLOGY IN FINE AND APPLIED ARTS)

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στην αγγλική ορολογία που χρησιμοποιείται στην τέχνη της τοιχογραφίας στο πλαίσιο των εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν την αγγλική ορολογία για την κατανόηση της θεωρίας της τέχνης (art theory) και εξοικειώνονται με την ορολογία της ιστορίας της τέχνης (history of art), τα καλλιτεχνικά ρεύματα (art movements), όπως του Μπαρόκ (Baroque), της Αναγέννησης (Renaissance), του νεοκλασικισμού (neoclassicism), του ρομαντισμού (romanticism), του ρεαλισμού (realism), του μοντερνισμού (modernism) και του μεταμοντερνισμού (postmodernism), τα είδη (styles), καθώς και τις διάφορες εποχές (eras) όπως της Αρχαίας Ελλάδας (Ancient Greece) και του Μεσαίωνα (Medieval).

Διακρίνουν τα οπτικά στοιχεία (visual elements) στις οπτικές (visual) και εφαρμοσμένες (applied) τέχνες, όπως στη ζωγραφική (painting), στη γλυπτική (sculpture), στις εικαστικές εγκαταστάσεις (art installations), στη χαρακτική (engraving) και στις τέχνες των νέων μέσων (new media art).

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι σε θέση να διακρίνουν βασικές παραμέτρους και στοιχεία που αφορούν το θεατρικό είδος (drama), τη θεατρική παράσταση (theatre) και τις επιτελεστικές ή παραστατικές τέχνες (performance) που μπορούν να αποτυπωθούν σε μία τοιχογραφία. Για παράδειγμα, χρησιμοποιούν το κατάλληλο αγγλικό λεξιλόγιο για να περιγράψουν τους χώρους στους οποίους δημιουργείται μία τοιχογραφία.

Γνωρίζουν την αγγλική ορολογία για τα υλικά που χρησιμοποιούνται σε έργα τέχνης, όπως χρώματα (colours), καμβάς (canvas), ξύλο (wood), μάρμαρο (marble), σίδηρος (steel) και πλαστικό (plastic). Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι σε θέση να διαβάσουν στα αγγλικά ανασκοπήσεις (reviews) και κριτικό σχολιασμό (commentaries) έργων τέχνης (works of art). Τέλος, αναγνωρίζουν την αγγλική ορολογία για το γκράφιτι (graffiti) ως μία μορφή της τέχνης του δρόμου (street art).

2.3.B.3 | ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ (INTRODUCTION TO ENGLISH TERMINOLOGY OF MURALS)

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα αποτελεί εισαγωγή στην αγγλική ορολογία που χρησιμοποιείται στην τοιχογραφία. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν την αγγλική ορολογία για να περιγράψουν την τοιχογραφία (mural) ως ένα είδος ζωγραφικής που γίνεται πάνω σε τοίχο (wall painting) ή οροφή (ceiling). Συγκρίνουν την τοιχο-

γραφία με έναν πίνακα (painting) ή μια εικόνα (image) ως αναπόσπαστο κομμάτι της αρχιτεκτονικής ενός κτιρίου στο οποίο έχει ζωγραφιστεί.

Διακρίνουν την ορολογία σε δύο κύριες τεχνικές (techniques) δημιουργίας μιας τοιχογραφίας, “fresco” και “secco”, και περιγράφουν τις ομοιότητες και τις διαφορές τους. Αναφέρονται στα υδατοδιαλυτά χρώματα (water-soluble colours) πάνω σε υγρό σοβά (wet plaster), ο οποίος μόλις έχει εφαρμοστεί στον τοίχο, και γνωρίζουν ότι ο όρος fresco στα ιταλικά σημαίνει το «φρέσκο». Χρησιμοποιούν την αγγλική ορολογία για να περιγράψουν το πλεονέκτημα της τεχνικής fresco ως ένα εξαιρετικά μόνιμο αποτέλεσμα (permanent effect) και τον τρόπο με τον οποίο τα χρώματα ενσωματώνονται με το περιεχόμενο του ασβέστη (lime wash). Επίσης, αναφέρονται στην τεχνική “secco” και στο συνδετικό υλικό (binder) που θα κρατήσει τα χρώματα στην επιφάνεια του κονιάματος (mortar), όπως αυγό (egg), λάδι (oil) ή κάποιο είδος κόλλας (adhesive).

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν σχετικά αγγλικά περιοδικά και ιστοσελίδες που έχουν διγλωσσές εκδόσεις για τη συγκριτική εξέταση της ορολογίας. Τέλος, συνιστάται η παρακολούθηση αγγλικών βίντεο (και η χρήση υποτίτλων, εάν διατίθενται) για την εμπέδωση της διδαχθείσας ορολογίας.

2.3.B.4 | ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ (MATERIALS AND TECHNIQUES OF MURAL IN ENGLISH)

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα εμβαθύνει στην αγγλική ορολογία υλικών και τεχνικών της τοιχογραφίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναφέρονται στα τρία κύρια μέρη μιας τοιχογραφίας: το υποστήριγμα (support), το υπόστρωμα (rendering, ground) και το χρωματικό στρώμα (colour layer). Περιγράφουν το υποστήριγμα ως την τοιχοδομή πάνω στην οποία φέρεται το έργο ή αλλιώς τη φυσική κατασκευή (construction), όπως τοίχο (wall), οροφή (ceiling), τρούλο (dome), κολώνα (column) και δάπεδο (floor). Αναφέρονται στην ορολογία λίθινων υλικών, όπως το μάρμαρο (marble) και ο ασβεστόλιθος (limestone), αλλά και στο ξύλο (wood) και τη νωπή λάσπη (wet sludge).

Έπειτα, περιγράφουν το υπόστρωμα (rendering ground) ως ένα κονίαμα που τοποθετείται μεταξύ της τοιχοποιίας και του ζωγραφικού στρώματος. Στη συνέχεια, χρησιμοποιούν αγγλικούς όρους για να αναφερθούν στο χρωματικό στρώμα, το οποίο αποτελείται από υλικά που χρησιμοποιούνται και σε άλλα έργα τέχνης, όπως ορυκτά (mineral) και φυσικά χρωστικά υλικά (natural mineral pigments) αλλά και συνθετικά (synthetic), καθώς και στα συνδετικά υλικά (binders). Χρησιμοποιούν τη σχετική αγγλική ορολογία για να περιγράψουν τις τεχνικές της νωπογραφίας (fresco), της ξηρογραφίας (secco) και της παραλλαγής της δεύτερης (semi-secco), τόσο σε εσωτερικούς χώρους (indoor) όσο και σε εξωτερικούς (outdoor). Παράλληλα, αναγνωρίζουν την αγγλική ορολογία των εργαλείων που χρησιμοποιούνται στην τοιχογραφία, όπως μολύβι (pencil), κιμωλία και κάρβουνο (chalk and coal), πινέλο (brush), σπρέι (spray), βούρτσα (paintbrush), χάρακας (ruler) κ.λπ.

Τέλος, αναφέρονται στην αγγλική ορολογία των ψηφιακών τεχνικών, όπως τα “wallscapes”. Συνιστάται η παρακολούθηση βίντεο κατασκευής τοιχογραφιών όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες περιγράφουν στα αγγλικά τα στάδια κατασκευής, ή, όταν είναι εφικτό, κατά τη διάρκεια της δημιουργίας της δικής τους τοιχογραφίας.

2.3.B.5 | ΑΓΓΛΙΚΑ ΓΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΣΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ (ENGLISH FOR COMMUNICATIVE PURPOSES IN ARTS)

Η επικοινωνιακή αγγλική γλώσσα είναι μια προσέγγιση στην εκμάθηση της γλώσσας κατά την οποία οι εκπαιδευόμενοι/-ες, ως δημιουργοί τοιχογραφιών, έρχονται σε επαφή με άλλους/-ες δημιουργούς στο εξωτερικό, ώστε να τους/τις βοηθήσει στην αλληλεπίδρασή τους σε ένα διεθνές καλλιτεχνικό και επαγγελματικό περιβάλλον.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται σε τεχνικές επικοινωνιακών δεξιοτήτων (communication skills), καθώς και στην επικοινωνιακή προσέγγιση, μια δοκιμασμένη μέθοδο για την αποτελεσματικότερη βελτίωση της αγγλικής ορολογίας. Η ενίσχυση των επικοινωνιακών τους δεξιοτήτων στα αγγλικά χρησιμοποιείται για επαγγελματικούς λόγους και για να κάνουν μια συζήτηση σε μια διαφορετική χώρα, λαμβάνοντας υπόψη τις διαπολιτισμικές διαφορές (intercultural differences). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενθαρρύνονται να αναπτύσσουν στα αγγλικά τις απαιτούμενες δεξιότητες για μια φυσική προσέγγιση στην εκμάθηση γλωσσών και την απόκτηση λεξιλογίου (vocabulary acquisition) που τους/τις καθιστά αυτόνομους γλωσσικούς χρήστες/-τριες. Μέσω της εξάσκησης με τους/τις υπόλοιπους/-ες εκπαιδευόμενους/-ες επιδιώκουν να βελτιώνουν τον τρόπο που μιλάνε, την προφορά τους (accent) και τις δομές των προτάσεων που χρησιμοποιούν, καθώς και οτιδήποτε μπορεί να αφορά το άτομο με το οποίο μιλάνε, όπως τη γλώσσα του σώματός του (body language), λέξεις ή φράσεις της αργκό (slang) και τον τόνο με τον οποίο θέτουν ερωτήσεις.

Η μαθησιακή υποεπάρκεια είναι ιδιαίτερα χρήσιμη σε περιστάσεις διαπολιτισμικής επικοινωνίας (intercultural communication), όταν οι εκπαιδευόμενοι/-ες πρόκειται να επικοινωνήσουν με επισκέπτες/-τριες σε διεθνείς καλλιτεχνικές εκθέσεις που προέρχονται από ένα διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο (cultural background). Η εν λόγω μαθησιακή υποεπάρκεια συμβάλλει επίσης στην καλύτερη προετοιμασία για την ορολογία της επικοινωνίας στον χώρο της τέχνης γενικότερα, με έμφαση στις διπροσωπικές σχέσεις (interpersonal relations).

2.3.B.6 | ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ (INTERCULTURAL COMMUNICATION IN ENGLISH)

Η συγκεκριμένη υποεπάρκεια πραγματεύεται τους τρόπους με τους οποίους ο πολιτισμός (culture) επιδρά και καθορίζει την ανθρώπινη επικοινωνία. Ο πολιτισμός αποτελεί δομικό στοιχείο της ταυτότητας των ανθρώπων και προσδιορίζει, σε σημαντικό βαθμό, τις διαπροσωπικές σχέσεις.

Η πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες, ως δημιουργοί τοιχογραφιών, είναι να οργανώσουν τις σχέσεις τους με άλλους/-ες δημιουργούς, επισκέπτες/-τριες καλλιτεχνικών εκθέσεων αλλά και κριτικούς τέχνης με τέτοιο τρόπο, ώστε να υπάρχει αρμονική επικοινωνία και δημιουργική αλληλεπίδραση, ανεξαρτήτως του φύλου, της ηλικίας, του κοινωνικού υπόβαθρου και άλλων προσωπικών χαρακτηριστικών. Η αντίληψή μας για τον/την άλλο/-η ή τους/τις άλλους/-ες (the other) διαμορφώνεται σε συγκεκριμένο ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο που παράγει και αναπαράγει αναπαραστάσεις για τον εαυτό μας και τους/-τις άλλους/-ες. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν την ύπαρξη μιας σειράς στερεοτύπων (stereotypes) και προκαταλήψεων (prejudices) που ανάγουν την έννοια του «ξένου», του «ανεπιθύμητου» και του «εχθρού». Με τη χρήση της κατάλληλης αγγλικής ορολογίας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποφεύγουν τις διακρίσεις, την περιθωριοποίηση και την αποξένωση εθνοτικών και πολιτισμικών ομάδων.

Στο πλαίσιο της υποεπνότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν έννοιες, όπως είναι η πολυπολιτισμικότητα (multiculturalism), η διαπολιτισμικότητα (interculturalism), η αφομοίωση (assimilation) και η ένταξη (integration).

Για κάθε ομάδα κειμένων από τη διεθνή βιβλιογραφία που μελετούν, κάθε εκπαιδευόμενος/-η δημιουργεί ένα γλωσσάρι στο οποίο παρατίθενται συνώνυμα ή ορισμοί για το λεξιλόγιο των κειμένων, το οποίο τον/την ενθαρρύνει να κρατάει τις δικές του/της αγγλο-αγγλικές σημειώσεις λεξιλογίου. Επίσης, το γλωσσάρι συνοδεύεται από μια λίστα αγγλο-ελληνικών όρων ειδικά για κάθε ομάδα κειμένων.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Evans, V., Dooley, J. & Henrietta, R. P. (2016). *Career Paths: Art & Design*. Athens: Express Publishing.
2. Χρηστίδου, Σ. (2016). *Αγγλοελληνικό λεξικό καλλιτεχνικών όρων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.

Συμπληρωματικές

1. Maglavera, T. (2021). *English for Fine Arts Studies* (2nd edition). Thessaloniki: University Studio Press.
2. Koutsoumpou, N. (2021). *The archaeological dictionary: English-Greek/Greek-English*. Oxford: Archaeopress Publishing.

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα γνωρίσουν τα καλλιτεχνικά κινήματα του Μπαρόκ και του μοντερνισμού ή νεωτερικότητας, ενώ θα εξοικειωθούν με τα κινήματα του Ροκοκό, του ρεαλισμού, του ρομαντισμού και του νεοκλασικισμού, τα βασικά στοιχεία της τέχνης που χαρακτηρίζουν αυτά τα κινήματα, τις καινοτομίες, τα μορφολογικά χαρακτηριστικά τους, τις τεχνικές των έργων, τους κυριότερους εκπροσώπους και τα αντιπροσωπευτικά έργα των ιστορικών κινημάτων. Θα αναγνωρίσουν τα καλλιτεχνικά κινήματα των δεκαετιών 1900-1930 και θα εξοικειωθούν με τον εξπρεσιονισμό, τον φωβισμό, τον κυβισμό και τον φουτουρισμό. Επιπλέον, θα γνωρίσουν τα καλλιτεχνικά ρεύματα του Ντε Στιλ, του κονστρουκτιβισμού, του ντανταϊσμού, του σουρεαλισμού, τη σχολή του Μπαουχάουζ, τις ιδέες, τα μανιφέστα, τα τεχνοτροπικά και εικονογραφικά χαρακτηριστικά των έργων τέχνης, καθώς και τους σημαντικότερους δασκάλους της αρχιτεκτονικής του μοντέρνου κινήματος. Θα εξοικειωθούν με τη μεταπολεμική τέχνη στην Αμερική και στην Ευρώπη (Σχολή της Νέας Υόρκης), τον αφηρημένο εξπρεσιονισμό και τα καλλιτεχνικά ρεύματα των δεκαετιών '60-'90, όπως την Ποπ Αρτ, την Οπ Αρτ, την κινητική τέχνη, τον μινιμαλισμό, την εννοιολογική τέχνη και τον φωτογραφικό ρεαλισμό. Τέλος, θα γνωρίσουν τον μεταμοντερνισμό, καθώς και την τέχνη του βίντεο και των δρόμων (Street Art). Η μαθησιακή ενότητα θα ολοκληρωθεί με μια συνοπτική μελέτη της θεσμικής Νεοελληνικής τέχνης τον 19ο και 20ό αιώνα (αρχιτεκτονική, ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτική), της ελληνικής λαϊκής τέχνης και τις επιρροές των ευρωπαϊκών καλλιτεχνικών κινημάτων στους/στις Έλληνες/-ίδες καλλιτέχνες/-ιδες. Σκοπός του μαθήματος είναι αρχικά η κατανόηση διαφόρων ρευμάτων, κινημάτων και τεχνοτροπιών που χαρακτηρίζουν τις εποχές που εξετάζονται, και στη συνέχεια η άντληση έμπνευσης από τις διαφορετικές τάσεις της ζωγραφικής, αναλύοντας αντιπροσωπευτικά έργα.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αναγνωρίζουν τα καλλιτεχνικά κινήματα από τον 17ο μέχρι και τον 21ο αιώνα,
- Εντοπίζουν τα έργα των Ελλήνων καλλιτεχνών,
- Διακρίνουν τις διαφορές των καλλιτεχνικών ρευμάτων, μελετώντας τις τεχνοτροπίες και τα μορφολογικά στοιχεία,
- Αναφέρουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των καλλιτεχνικών κινημάτων του 20ού και 21ου αιώνα,
- Συσχετίζουν ομοιότητες και διαφορές των καλλιτεχνικών τάσεων αναλύοντας τους τρόπους με τους οποίους εκφράστηκαν στη διαμόρφωση τοιχογραφιών,
- Προτείνουν το ύφος του καλλιτεχνικού κινήματος που θα εφαρμοστεί στον χώρο που μελετούν.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Ακαδημαϊκή λαϊκότητα / Ακαδημαϊκή τέχνη / Αρχαιότητα / Βυζαντινή παράδοση / Γεωμετρία / Εκλεκτικισμός / Μοντέρνα κινήματα τέχνης / Προοπτική / Πρωτοποριακοί καλλιτέχνες/-ιδες / Σύγχρονα κινήματα τέχνης / Τέχνη προσωπικών συγκινήσεων / Υποκειμενικότητα.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (0), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΜΠΑΡΟΚ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΟΚΟΚΟ
2	ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΥ
3	ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ, ΤΟΥ ΙΜΠΡΕΣΙΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΤΑ-ΙΜΠΡΕΣΙΟΝΙΣΜΟΥ
4	ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΤΕΧΝΗ
5	ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ
6	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Γ.1 | ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΜΠΑΡΟΚ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΟΚΟΚΟ

Η εν θέματι υποενότητα επικεντρώνεται στην τέχνη του Μπαρόκ, που αναπτύχθηκε μετά την Αναγέννηση και διήρκεσε μέχρι την εποχή του Διαφωτισμού (1600-1717), συνδυάζοντας στοιχεία της κοσμικής και της θρησκευτικής εξουσίας, με στόχο την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων της περιόδου (Μεταρρύθμιση και Αντιμεταρρύθμιση) και των ιδιαίτερων τοπικών χαρακτηριστικών της μεγαλειώδους τέχνης του Μπαρόκ. Επιπλέον, παρουσιάζεται η τέχνη του ροκοκό, στις αρχές του 18ου αιώνα, η οποία επηρεάζεται από τη λογοτεχνία και χαρακτηρίζεται από ανεμελιά και κομψότητα.

Αναλύονται οι βασικές έννοιες και τα κύρια χαρακτηριστικά του Μπαρόκ (αντιφατικότητα, έμφαση στο εντυπωσιακό, αναζήτηση της υπερβολής, υπερβατικότητα). Εξετάζονται τα κέντρα τέχνης της Ευρώπης (Ιταλία, Ισπανία, Ολλανδία) και γίνεται αναφορά στις κρατικές ακαδημίες (Γαλλίας, Γερμανίας, Ισπανίας), όπως και στην έννοια της «ακαδημαϊκής τέχνης». Ειδικά στη ζωγραφική και τη γλυπτική, παρουσιάζονται οι τεχνικές και οι μορφές έκφρασης του Μπαρόκ που συνδυάζουν ιδεαλισμό και ρεαλισμό, απλότητα και ένταση, ενώ συζητούνται έργα μεγάλων καλλιτεχνών (Καραβάτζιο, Ρούμπενς, Βελάσκεθ και Βερμέρ).

Παράλληλα, αναλύεται η τέχνη του ροκοκό, η οποία επικεντρώνεται στην απόλαυση και τη φυσική ομορφιά. Περιγράφεται η τεχνική, όπως οι διαγώνιες διατάξεις,

οι αρχιτεκτονικές συνθέσεις, η χρήση των χρωμάτων και η θεματολογία, ενώ αναφέρονται οι κύριοι εκπρόσωποι (Φρανσουά Μπουσέ, Τζιοβάνι Μπατίστα Τιέπολο, Καβαλέτο και Αντουάν Βατό).

Ολοκληρώνοντας την υποενότητα, παρέχεται στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες μια πλήρης επισκόπηση της τέχνης του Μπαρόκ με έμφαση στην ένταση, την κίνηση και την εντυπωσιακή προοπτική, η οποία εμπνέει τη δημιουργία τοιχογραφιών που «ζωντανεύουν» τον χώρο και προκαλούν δέος, καθώς και της τέχνης του ροκοκό –με τη λεπτομέρεια και τα φωτεινά χρώματα– που συμβάλλει στη διακόσμηση τοίχων με κομψότητα και ανάλαφρη θεματολογία.

2.3.Γ.2 | ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΥ

Η υπό εξέταση μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στην τέχνη του νεοκλασικισμού, η οποία επηρεάστηκε από τον Διαφωτισμό και αντλούσε πρότυπα από την ελληνική τέχνη (περίπου 1750-αρχές 19ου αιώνα), καθώς και στο κίνημα του ρομαντισμού, ένα λογοτεχνικό ρεύμα που επηρέασε βαθύτατα τις τέχνες (1750-1850).

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τον νεοκλασικισμό, τη στροφή προς την ελληνο-ρωμαϊκή αρχαιότητα και τα χαρακτηριστικά του, όπως τη συμμετρία, την αναλογία, το μεγαλείο στην κλίμακα, την απλότητα της γεωμετρίας, τη σαφήνεια, την έμφαση στο σχέδιο, την ανατομική ακρίβεια και τη μυθολογική θεματολογία. Γίνεται αντιληπτή η επίδραση της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής στη σύγχρονη ευρωπαϊκή τέχνη, ενώ εξετάζεται η δημιουργία τοιχογραφιών που χαρακτηρίζονται από σαφήνεια, συμμετρία και θεματολογία εμπνευσμένη από την ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα, με έμφαση στη μυθολογία και στις αρμονικές αναλογίες.

Παράλληλα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού, όπως τη συναισθηματική ένταση, την εξύψωση των ιδανικών, τη μελαγχολία, το πάθος, την επιστροφή στη φύση, την απεικόνιση του απέραντου και την έμφαση στην υποκειμενικότητα και την ελευθερία της καλλιτεχνικής έκφρασης, ο οποίος συχνά υιοθετεί πολυμορφικές τεχνοτροπίες. Στον ρομαντισμό, οι τοιχογραφίες αποκτούν πιο συναισθηματικό και δραματικό χαρακτήρα, απεικονίζοντας έντονα συναισθήματα, φυσικά τοπία και ιδανικά της εποχής.

Εξετάζεται, επίσης, το στιλ του εκλεκτικισμού, που συνδυάζει ελεύθερα στοιχεία από παλαιότερα στιλ με νεωτεριστικά χαρακτηριστικά, ανανεώνοντας την τέχνη, ακόμη και τη θρησκευτική αισθητική και τις τοιχογραφίες στις οποίες συνδυάζονται τα παλαιά στιλ με μοντέρνα στοιχεία, δημιουργώντας ποικίλες τεχνοτροπίες.

Ο σκοπός της υποενότητας είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να αποκτήσουν γνώση για τα αντίθετα στοιχεία των δύο ρευμάτων και να ενσωματώσουν ή να εμπνευστούν στις τοιχογραφικές δημιουργίες τους από τον νεοκλασικισμό και την επίδραση της ελληνικής τέχνης, όσο και από τον ρομαντισμό που προβάλλει μια τέχνη προσωπικής αισθητικής και συγκινήσεων.

2.3.Γ.3 | ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ, ΤΟΥ ΙΜΠΡΕΣΙΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΤΑ-ΙΜΠΡΕΣΙΟΝΙΣΜΟΥ

Μεταξύ 1850-1880 εμφανίζεται το κίνημα του ρεαλισμού, το οποίο εκφράζεται με την αποτύπωση της πραγματικότητας, τη ρεαλιστική απεικόνιση της ζωής και την επίκαιρη καθημερινότητα των απλών ανθρώπων, σε αντίθεση με το ρεύμα του ρομαντισμού. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν την τέχνη του ρεαλισμού, η οποία επηρεάστηκε από τις επαναστάσεις στην Ευρώπη, τις εφευρέσεις και τα οικονομικά γεγονότα, και έδωσε έργα εμπνευσμένα από την καθημερινότητα στη ζωγραφική (Ζ.-Φ. Μιλέ, Ζ.-Μ. Κ. Κορό, Γκ. Κουρμπέ) και κριτικής του κοινωνικού γίνεσθαι στη γλυπτική (Ο. Ντομιέ, Κ. Μενιέ).

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στον ανατρεπτικό ζωγράφο Μανέ, στα χαρακτηριστικά των πρωτοποριακών συνθέσεών του (προοπτική, συνίζηση μορφών, εξασθένηση χρώματος) και στη μετάβαση στο ρεύμα του ιμπρεσιονισμού, την τέχνη των εντυπώσεων και τη μοντέρνα ζωγραφική.

Τομή αποτελούν τα κινήματα του ιμπρεσιονισμού και του μετα-ιμπρεσιονισμού στα μέσα του 19ου αιώνα. Τα έργα των Μονέ, Ρενουάρ, Φιλιππίνι, Μανέ, Ντεγκά, Μοριζό, Πισαρό και Σισλέ αποτελούν αντικείμενο μελέτης των κύριων εκφραστικών ιμπρεσιονιστικών μέσων (επίδραση του φωτός στην αντίληψη της εικόνας, χρήση βασικών χρωμάτων για τη δημιουργία έντονων, ζωντανών συνθέσεων, αποτύπωση εξωτερικών χώρων) και των καλλιτεχνικών γεγονότων της εποχής (Ετήσια έκθεση Ακαδημίας Καλών Τεχνών, Παράλληλη έκθεση απορριφθέντων και Έκθεση Ιμπρεσιονιστών). Παράλληλα, εξετάζονται οι εικαστικές αναζητήσεις του μετα-ιμπρεσιονισμού και η άρνηση καταγραφής της οπτικής εντύπωσης από σπουδαίους ζωγράφους, όπως οι Ζ. Σερά, Π. Γκογκέν, Βαν Γκογκ, Π. Σεζάν και Τ. Λωτρέκ.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρατηρούν επίσης σημαντικές τέχνες όπως τη γλυπτική (Ροντέν με γλυπτές συνθέσεις στο ίδιο επίπεδο με τον/τη θεατή/-τρια, Ρόσο με ρέουσες, ακαθόριστες μορφές, καθώς και Ντεγκά και Ρενουάρ περιστασιακά), τη φωτογραφία, την ιαπωνική ξυλογραφία και τις αφίσες.

Έχοντας ολοκληρώσει την υποενοότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έχουν εντυπώσει στις βασικές αρχές και τις καινοτομίες του κινήματος, καθώς και στα ιστορικοκοινωνικά γεγονότα της εποχής, και μπορούν να ενσωματώσουν στοιχεία της τέχνης αυτής στη μοντέρνα της εκδοχή.

2.3.Γ.4 | ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΤΕΧΝΗ

Η μαθησιακή υποενοότητα εστιάζεται στην τέχνη που αναπτύχθηκε σε μια περίοδο έντονων αλλαγών (1850-1950) λόγω της αστικοποίησης, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της κυριαρχίας του υλισμού, η οποία διαμόρφωσε τα καλλιτεχνικά κινήματα στην Ευρώπη και την Αμερική πριν και μετά τους δύο παγκόσμιους πολέμους.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αρχικά γνωρίζουν τα κινήματα του νατουραλισμού, που αποδίδει πιστά τα αντικείμενα στο φυσικό περιβάλλον, και του συμβολισμού, που εκφράζει την πνευματικότητα στα τέλη του 19ου αιώνα. Ακολουθεί η ανάλυση του Αρ

Νουβό (1890-1910) –γνωστού και ως «Στιλ Μετρό»– της Σχολής του Σικάγου, του κινήματος «Τέχνες και Χειροτεχνία» (Arts and Crafts), καθώς και της Νέας Τέχνης στη ζωγραφική.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τα κινήματα που διαμόρφωσαν την τέχνη, όπως ο φωβισμός με την ένταση των χρωμάτων, ο εξπρεσιονισμός με την ισχυρή έκφραση, ο κυβισμός με τη γεωμετρική σύνθεση, ο φουτουρισμός που επικεντρώνεται στην κίνηση και η αφηρημένη τέχνη που προσφέρει ελευθερία στις μορφές. Αναδεικνύονται επίσης τα ρεύματα της τέχνης της περιόδου 1900-1930 που δίνουν έμφαση στην αντικειμενική και λειτουργική απόδοση, όπως ο ντανταϊσμός, ο υπερρεαλισμός, το Μπαουχάουζ και ο αφηρημένος εξπρεσιονισμός. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την τέχνη της αφαίρεσης μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η υποενότητα παρουσιάζει την εξέλιξη των μοντέρνων τεχνών έως την πιο σύγχρονη μορφή τους από τα μέσα του 20ού αιώνα και μετά, καθώς και το περιβάλλον μέσα στο οποίο οι καλλιτέχνες/-ιδες ανέπτυξαν πρωτοποριακές ιδέες.

Η μοντέρνα τέχνη προσφέρει στους/στις δημιουργούς ελευθερία έκφρασης, πειραματισμό με νέες τεχνικές και υλικά, καθώς και έμπνευση για έργα με μοναδική αισθητική, ενώ παράλληλα ενσωματώνει στοιχεία αφαιρετικότητας, εννοιολογικής τέχνης και κοινωνικών μηνυμάτων, συνδέοντας την τέχνη με τον σύγχρονο πολιτισμό και την καθημερινότητα.

2.3.Γ.5 | ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ

Η υποενότητα εστιάζεται στην τέχνη από τη δεκαετία του 1960 έως σήμερα, μια περίοδο αμφισβήτησης, επανάστασης και υπερκαταναλωτισμού, η οποία εξελίχθηκε παράλληλα με την εποχή της πληροφορίας και των υπολογιστών. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν την εφήμερη, άυλη τέχνη που εκμεταλλεύεται την τεχνολογία και διάφορα υλικά για να προσφέρει στον/στη θεατή/-τρια μια μοναδική εμπειρία.

Εξετάζουν τα κινήματα της περιόδου 1960-1990, όπως την Ποπ Αρτ, που αναπτύχθηκε γύρω από τα κόμικς και τις διαφημίσεις, τον νεορεαλισμό με εστίαση στον/στην καλλιτέχνη/-ίδα, τα χάπενινγκς και τα καλλιτεχνικά περιβάλλοντα (Environments), που ενσωμάτωσαν την τέχνη στην καθημερινότητα, καθώς και την Οπ Αρτ και την κινητική τέχνη, που προκάλεσαν τον/τη θεατή/-τρια με οπτικά εφέ ψευδαίσθησης. Επίσης, εξετάζουν το κίνημα του μινιμαλισμού, που προάγει την τέχνη του ελάχιστου, την εννοιολογική τέχνη και τα σχετικά κινήματα (Arte Povera, Land Art, Process Art, Performance, Body Art και Junk Art), τα οποία επικεντρώνονται στην ιδέα πίσω από το έργο, καθώς και τον φωτογραφικό ρεαλισμό, με έμφαση στην παραστατικότητα. Μελετούν τα κινήματα του μεταμοντερνισμού (1990-2023) που αντανakλούν τις εξελίξεις της εποχής στην αρχιτεκτονική και τη βιντεοτέχνη, τον υποκειμενισμό, τη διεθνοποίηση, το κίνημα της Αβάν Γκαρντ (Avant-Garde), που πειραματίζεται με νέες μορφές έκφρασης, καθώς και τη δημόσια τέχνη.

Με αυτή την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ολοκληρώνουν την ιστορική

ανασκόπηση της τέχνης και κατανοούν το σύγχρονο πλαίσιο μέσα στο οποίο καλούνται να δημιουργήσουν τοιχογραφίες. Η γνώση των σύγχρονων καλλιτεχνικών τάσεων βοηθά να ενσωματώνουν νέες τεχνικές και υλικά στις δημιουργίες τους, επηρεάζοντας τη μορφή και την αισθητική των τοιχογραφιών. Επίσης, παρέχεται η δυνατότητα να εκφράσουν κοινωνικά και πολιτικά μηνύματα με καινοτόμους και δημιουργικούς τρόπους, ακολουθώντας τις τάσεις και τις αντιλήψεις της εποχής.

2.3.Γ.6 | ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Η υποεπαιδευτικότητα ασχολείται με την ελληνική τέχνη, η οποία συνεχίστηκε μετά το 1453 στα Επτάνησα (16ος-18ος αιώνες) και επανεκκινήθηκε με την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους. Αναδεικνύει την ανεξαρτησία της ελληνικής τέχνης, την ίδρυση του Σχολείου των Τεχνών κατά τον 19ο αιώνα, την πρόσκληση Ευρωπαίων καθηγητών και καλλιτεχνών, την ανοικοδόμηση της χώρας και την απεικόνιση της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας. Δίνεται έμφαση στους καλλιτέχνες-πρωτοπόρους που ξεφεύγουν από τις παραδοσιακές ακαδημαϊκές τάσεις και εκφράζουν τη μοντέρνα και σύγχρονη ελληνική τέχνη από τα μέσα του 19ου έως τον 20ό αιώνα.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν την ανάγκη να αποτυπωθεί ο επαναστατικός αγώνας, ενώ μαθαίνουν για τον νεοκλασικισμό και την ακαδημαϊκή λαϊκότητα. Εξοικειώνονται με τον ρομαντισμό, την αρχιτεκτονική με αναγεννησιακά και γοτθικά στοιχεία, την προπαγανδιστική ζωγραφική, καθώς και με τα είδη των προσωπογραφιών, θαλασσογραφιών, τοπιογραφιών και ηθογραφιών του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα. Περιηγούνται στην ελληνική τέχνη και ανακαλύπτουν τη δράση καλλιτεχνών σπουδαγμένων στην Ευρώπη, τους εκπροσώπους της Σχολής του Μονάχου, τους γλύπτες της καθημερινότητας και του ακαδημαϊκού ύφους, τους δασκάλους, καθώς και την έναρξη της ελληνικής χαρακτηριστικής.

Γνωρίζουν τους «πατέρες» της ελληνικής τέχνης του 20ού αιώνα, οι οποίοι διαμορφώνουν τη σύγχρονη ελληνική θεματολογία (ιστορικά, μυθολογικά, αλληγορικά θέματα, τοπιογραφία, προσωπογραφία), καθώς και τη συμβολή της «Ομάδας Τέχνη». Κατανοούν την εμφάνιση των ευρωπαϊκών καλλιτεχνικών ρευμάτων, τη συνέχιση της βυζαντινής και λαϊκής παράδοσης, αλλά και τις ομάδες που καθορίζουν την τέχνη μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, προσφέροντας προσωπικά εικαστικά «ιδιώματα».

Τέλος, γνωρίζουν τους/τις εικαστικούς που θεμελιώνουν την ελληνική διεθνή ταυτότητα μετά το 1944, καθώς και τους/τις σύγχρονους/-ες καλλιτέχνες/-ιδες, τη χρήση νέων υλικών και μέσων έκφρασης από το 1960 έως σήμερα, ολοκληρώνοντας την ιστορία της τέχνης και συνδέοντάς τη με το προσωπικό τους καθημερινό βίωμα.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Κωτίδης, Αν. (1995). *Ελληνική τέχνη: Ζωγραφική του 19ου αιώνα*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
2. Τσίλαγα, Ε. Μ. (2011). *Οι τεχνικές της ζωγραφικής μέσα από το έργο μεγάλων ζωγράφων*. Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.

Συμπληρωματικές

1. Argan, G. C. & Bonito Oliva, A. (2011). *Η μοντέρνα τέχνη, 1770-1970. Η τέχνη στην καμπή του 21ού αιώνα* (μτφρ. Λ. Παπαδημήτρη). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
2. Gombrich E. H. (2011). *Το χρονικό της τέχνης* (μτφρ. Λ. Κάσδαγλη). Αθήνα: Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.
3. Honour, H. & Fleming, J. (1998). *Ιστορία της Τέχνης* (μτφρ. Α. Παππάς). Αθήνα: Εκδόσεις Υποδομή.

2.3.Δ • ΜΕΤΡΑ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η μαθησιακή υποενότητα εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο που ορίζει τις βασικές διαδικασίες υγείας και ασφάλειας, δίνοντας έμφαση κυρίως στις ιδιαίτερες ανάγκες και τη φύση του επαγγέλματος του τοιχογράφου. Αναφέρονται τα θεσμικά όργανα της εργασίας (εργοδότης/-τρια, τεχνικός ασφαλείας, γιατρός εργασίας και επιτροπή υγιεινής και ασφάλειας), καθώς και οι ρόλοι και οι υποχρεώσεις τους προκειμένου να εξασφαλιστεί η ασφάλεια και η υγεία των εργαζομένων-τοιχογράφων. Μελετάται η μεθοδολογία εκτίμησης της επικινδυνότητας (Risk Assessment) από την έκθεση σε χημικές ουσίες, το Παγκόσμια Εναρμονισμένο Σύστημα Ταξινόμησης και Επισήμανσης Χημικών Ουσιών (GHS), ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Χημικών Προϊόντων (ECHA) και ο Ελληνικός Οργανισμός για την Υγιεινή και Ασφάλεια στην Εργασία (ΕΛΙΝΥΑΕ). Παράλληλα, αναλύεται η χρησιμότητα του Ευρωπαϊκού Κανονισμού REACH, καθώς και τα Δελτία Δεδομένων Ασφαλείας (Safety Data Sheets/SDS) με το είδος των πληροφοριών που περιέχουν για την ασφάλεια των διαφόρων υλικών. Επιπρόσθετα, παρουσιάζεται το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με το περιβάλλον και τη διαχείριση των αποβλήτων που παράγονται από τις εργασίες δημιουργίας τοιχογραφιών, καθώς και οι ορθές πρακτικές για εργαστήρια που παράγουν επικίνδυνα απόβλητα, περιλαμβάνοντας παραδείγματα κατάλληλων συστημάτων επεξεργασίας. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται

στα μέτρα ατομικής και συλλογικής προστασίας των τοιχογράφων που χρησιμοποιούν σκαλωσιές (ικριώματα). Στόχος είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να είναι ικανοί/-ές να ελέγχουν την ορθή κατασκευή και την αποξήλωση των ικριωμάτων, χρησιμοποιώντας στο ακέραιο τα κατάλληλα υλικά και δεσίματα, ώστε να εκμηδενίζεται ο κίνδυνος ατυχήματος για τους/τις ίδιους/-ες τους/τις εργαζόμενους/-ες, αλλά και για τους/τις διερχόμενους/-ες.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Εντοπίζουν τις ανάγκες του χώρου εργασίας και των εργαζομένων για εξοπλισμό προστασίας και υγιεινής, τηρώντας την τάξη και καθαριότητα, καθώς και το πρωτόκολλο ενεργειών ασφάλειας και υγείας στην εργασία,
- Φροντίζουν για την εξασφάλιση και επάρκεια του εξοπλισμού προστασίας και υγιεινής για τους/τις εργαζόμενους/-ες, τον προγραμματισμό εργασιών του εργαστηρίου ή εργοταξίου, σύμφωνα με τις προδιαγραφές χρήσης (π.χ. μάσκες για οργανικούς διαλύτες και χρώματα),
- Ελέγχουν την κατασκευή και αποξήλωση των ικριωμάτων, χρησιμοποιώντας σε πληρότητα τα κατάλληλα υλικά και δεσίματα, για την ασφαλή έδραση και στήριξή τους,
- Επιβλέπουν τη διακίνηση των υλικών,
- Φροντίζουν για τη σωστή περίδεση και μετακίνηση των υλικών για να μην κινδυνεύουν εργαζόμενοι/-ες και διερχόμενοι/-ες,
- Δημιουργούν προσωρινό εργαστήριο στο κτίριο εργασίας, εξασφαλίζοντας τις κατάλληλες συνθήκες και εξοπλισμό για τη διενέργεια των εργασιών της τοιχογραφίας και της αποθήκευσης υλικών,
- Αξιολογούν όλους τους πιθανούς κινδύνους κατά τη χρήση, αποθήκευση και απόρριψη επικίνδυνων υλικών,
- Διαχειρίζονται τους κινδύνους κατά την άσκηση των εργασιών αποκατάστασης σύγχρονων τοιχογραφιών,
- Λαμβάνουν μέτρα για την αποφυγή ατυχημάτων,
- Εφαρμόζουν τους ισχύοντες κανονισμούς και τις επιστημονικές αρχές για τη διαχείριση καθημερινών θεμάτων ασφαλείας και μέτρων υγιεινής στο εργαστήριο ή στο εργοτάξιο,
- Είναι ευαισθητοποιημένοι/-ες σε θέματα ασφαλείας στον χώρο εργασίας τους,
- Ελέγχουν την ορθή τήρηση και εφαρμογή των προδιαγραφών του έργου,
- Χρησιμοποιούν τα κατάλληλα υλικά για τη σύνθεση της τοιχογραφίας,
- Υιοθετούν κριτική άποψη και στάση όσον αφορά τη διαχείριση και μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που απορρέουν από τις εργασίες τους.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Κανονισμοί ασφάλειας και υγείας / Πρόληψη ατυχημάτων / Μέσα ατομικής προστασίας / Διαχείριση αποβλήτων / Εκτίμηση επικινδυνότητας / Περιβαλλοντική ευθύνη / Διεθνώς Εναρμονισμένο Σύστημα (GHS).

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (1), Εργαστήριο (0), Σύνολο (1).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑΣ
2	ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
3	ΜΕΣΑ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΡΘΗ ΧΡΗΣΗ
4	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ
5	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΧΗΜΙΚΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ
6	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Δ.1 | ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στην υγεία και την ασφάλεια στην εργασία, έναν κρίσιμο τομέα που ασχολείται με την προστασία της ανθρώπινης ζωής στο εργασιακό περιβάλλον.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενημερώνονται για τις διατάξεις των κανονισμών ασφάλειας και υγείας που πρέπει απαρέγκλιτα να τηρούνται σε κάθε εργασιακό χώρο, λαμβάνοντας τις απαραίτητες γνώσεις για το ισχύον θεσμικό πλαίσιο της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, διδάσκονται ότι το μεγαλύτερο μέρος του θεσμικού πλαισίου, αναφορικά με τις γενικές προβλέψεις της νομοθεσίας, περιλαμβάνεται στον Κώδικα Νόμων για την Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία (ΚΝΥΑΕ), ο οποίος κυρώθηκε με το πρώτο άρθρο του Ν. 3850/2010 (ΦΕΚ Α΄ 84).

Τονίζεται ιδιαίτερα ότι όλες οι επιχειρήσεις, εγκαταστάσεις, εκμεταλλεύσεις και εργασίες –τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα– οφείλουν να εφαρμόζουν τον Κώδικα Νόμων, ο οποίος ισχύει για το σύνολο των εργαζομένων που απασχολούνται με οποιαδήποτε σχέση εργασίας. Οι εν λόγω διατάξεις είναι εναρμονισμένες με τις ευρωπαϊκές οδηγίες και δεσμευτικές για όλα τα κράτη-μέλη, με τη σημείωση ότι κάθε χώρα διατηρεί τη δυνατότητα να υιοθετήσει ακόμη πιο αυστηρούς κανόνες για την προστασία του προσωπικού.

Εκτός από τις νομοθετικές υποχρεώσεις των εργοδοτών/-τριών, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν γνώση και για τα αναγκαία πρακτικά μέτρα που πρέπει να λαμβάνο-

νται από την εργοδοσία με σκοπό την προστασία, τη διασφάλιση της σωματικής τους ακεραιότητας και την πρόληψη των επαγγελματικών κινδύνων.

2.3.Δ.2 | ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

Σε αυτή την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενημερώνονται αναλυτικά σχετικά με τα αίτια των εργατικών ατυχημάτων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι κάθε χρόνο σημειώνονται εκατομμύρια εργατικά ατυχήματα ως αποτέλεσμα ανθρώπινου λάθους ή παράλειψης, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη εκπαίδευσης των εργαζομένων με στόχο την πρόληψη και την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των συμβάντων.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τους κινδύνους που ελλοχεύουν σε ένα εργασιακό περιβάλλον, τόσο τους εμφανείς, που είναι εύκολο να εντοπιστούν, όσο και τους κρυμμένους, για τους οποίους απαιτείται ειδική γνώση και μέθοδος εντοπισμού. Παράλληλα, ενημερώνονται για τους τρόπους διαχείρισης αυτών των απειλών και για τα μέτρα που οφείλουν να λαμβάνουν οι ίδιοι/-ες, ώστε να αποφεύγονται ατυχήματα που θα μπορούσαν να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία τους και στην ικανότητά τους για εργασία.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τις μεθόδους πρόληψης επικίνδυνων καταστάσεων, καθώς και τις συγκεκριμένες ενέργειες και τα προστατευτικά μέτρα που πρέπει να εφαρμόζουν σε κάθε στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας, με σκοπό τη δραστική μείωση ή και την πλήρη εξάλειψη του κινδύνου.

Για την καλύτερη εμπέδωση της ύλης, η διδασκαλία βασίζεται σε πρακτικά παραδείγματα και πραγματικά περιστατικά (case studies). Επιπλέον, χρησιμοποιούνται διαδραστικά σενάρια προσομοίωσης, στα οποία οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται αρχικά να χαρτογραφήσουν τους δυνητικούς κινδύνους ενός χώρου εργασίας και, στη συνέχεια, να αναπτύξουν στρατηγικές εξουδετέρωσής τους με τη λήψη των κατάλληλων προστατευτικών μέτρων.

2.3.Δ.3 | ΜΕΣΑ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΡΘΗ ΧΡΗΣΗ

Η χρήση Μέσων Ατομικής Προστασίας (ΜΑΠ) και η σωστή αξιοποίηση του εξοπλισμού ασφαλείας είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την πρόληψη των ατυχημάτων και την προστασία των εργαζομένων σε κάθε εργασιακό περιβάλλον.

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τη σημασία της χρήσης του κατάλληλου προστατευτικού εξοπλισμού ανάλογα με τη φύση και την ένταση των κινδύνων που αντιμετωπίζουν. Η υποενότητα επικεντρώνεται στα βασικά ΜΑΠ, όπως κράνη, γάντια, γυαλιά προστασίας, αναπνευστικές μάσκες και ειδικά υποδήματα ασφαλείας, τα οποία προσφέρουν αποτελεσματική θωράκιση από μηχανικούς, χημικούς ή φυσικούς κινδύνους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν πώς να επιλέγουν τα κατάλληλα μέσα βάσει των ειδικών απαιτήσεων της εργασίας τους, καθώς και πώς να τα επιθεωρούν για τυχόν φθορές, αλλοιώσεις ή αστοχίες υλικού πριν από κάθε χρήση.

Επιπλέον, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στη χρήση εξοπλισμού ασφαλείας για την εργασία σε ύψος, όπως είναι οι ζώνες ασφαλείας (ολόσωμες εξαρτήσεις) και τα ικριώματα (σκαλωσιές). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται την ορθή διαδικασία ασφαλούς ανέγερσης, χρήσης και αποσυναρμολόγησης των ικριωμάτων, λαμβάνοντας υπόψη τις αυστηρές κανονιστικές απαιτήσεις, τις προδιαγραφές των υλικών και τα συστήματα αγκύρωσης που εξασφαλίζουν τη σταθερότητα της κατασκευής.

Τέλος, περιλαμβάνονται πρακτικές ασκήσεις, όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες δοκιμάζουν και εφαρμόζουν τον εξοπλισμό σε ελεγχόμενες συνθήκες, αποκτώντας έτσι την απαραίτητη εξοικείωση και εμπιστοσύνη για τη σωστή εφαρμογή του στο πεδίο. Μέσω αυτής της ολοκληρωμένης εκπαίδευσης, ενισχύεται η ικανότητά τους να αναγνωρίζουν και να ελαχιστοποιούν τους κινδύνους, να αποφεύγουν τραυματισμούς και να καλλιεργούν μια κουλτούρα ασφάλειας που προστατεύει τους/τις ίδιους/-ες, τους/τις συναδέλφους/-ισσές τους αλλά και τους/τις διερχόμενους/-ες.

2.3.Δ.4 | ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενοότητα εστιάζεται στη μεθοδολογία εκτίμησης επικινδυνότητας, η οποία αποτελεί το βασικότερο εργαλείο για την πρόληψη των ατυχημάτων και την εξασφάλιση ενός ασφαλούς εργασιακού περιβάλλοντος.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στη συστηματική διαδικασία του εντοπισμού, της αξιολόγησης και της διαχείρισης των κινδύνων που μπορεί να προκύψουν στον χώρο εργασίας. Η εκτίμηση επικινδυνότητας βασίζεται σε διεθνή πρότυπα και καθοδηγείται από την ισχύουσα νομοθεσία, όπως ο Κώδικας Νόμων για την Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία (ΚΝΥΑΕ) και οι αντίστοιχες ευρωπαϊκές οδηγίες. Μέσα από το μάθημα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να εντοπίζουν όλους τους τύπους κινδύνων, τόσο τους εμφανείς όσο και τους λιγότερο προφανείς. Αναλύονται διεξοδικά οι παράγοντες που μπορούν να προκαλέσουν ατυχήματα, όπως η χρήση επικίνδυνων μηχανημάτων και εξοπλισμού, η έκθεση σε επιβλαβείς χημικές ουσίες, οι ακατάλληλες εργονομικές ή περιβαλλοντικές συνθήκες εργασίας, καθώς και η ανεπαρκής εκπαίδευση του προσωπικού. Παράλληλα, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην προτεραιοποίηση των κινδύνων, η οποία προκύπτει από τον συνδυασμό της πιθανότητας εκδήλωσης ενός συμβάντος και της σοβαρότητας των συνεπειών του.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται πώς να χρησιμοποιούν πρακτικά εργαλεία, όπως είναι οι λίστες ελέγχου (checklists) και οι πίνακες εκτίμησης επικινδυνότητας (risk matrices), πράγματα τα οποία διευκολύνουν τη χαρτογράφηση των απειλών και τον ορθό σχεδιασμό των απαραίτητων μέτρων προστασίας. Επιπλέον, εξετάζονται εξειδικευμένες περιπτώσεις κινδύνων που συνδέονται άμεσα με το επάγγελμα του/της τοιχογράφου, δίνοντας έμφαση στις προκλήσεις της εργασίας σε ύψος (σκαλωσιές, πλατφόρμες) και στην επαφή με επιβλαβή υλικά (χρωστικές, διαλύτες, σταθεροποιητικά).

Τέλος, η υποεπάρκεια περιλαμβάνει πρακτικές δραστηριότητες και εργαστήρια, όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να εφαρμόσουν τη διαδικασία εκτίμησης επικινδυνότητας σε υποθετικά αλλά ρεαλιστικά σενάρια, ενισχύοντας έτσι την κριτική τους σκέψη και την ικανότητά τους να προβλέπουν, να προλαμβάνουν και να εξουδετερώνουν τους κινδύνους στο μελλοντικό εργασιακό τους περιβάλλον.

2.3.Δ.5 | ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΧΗΜΙΚΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ

Η προστασία από χημικούς κινδύνους αποτελεί κρίσιμο ζήτημα σε περιβάλλοντα όπου γίνεται χρήση ή αποθήκευση επικίνδυνων χημικών ουσιών. Στην υποεπάρκεια αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν τις βασικές αρχές ασφαλούς διαχείρισης χημικών και ενημερώνονται για τους κινδύνους που ενέχει η έκθεση σε τέτοιες ουσίες.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο Διεθνώς Εναρμονισμένο Σύστημα (GHS) για την ταξινόμηση και επισήμανση των χημικών ουσιών, το οποίο επιτρέπει την ορθή αναγνώριση των επικίνδυνων χαρακτηριστικών των υλικών μέσα από τυποποιημένα σύμβολα και ενδείξεις. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εκπαιδεύονται στη χρήση των Φύλλων Δεδομένων Ασφαλείας (SDS), που παρέχουν πληροφορίες για τις ιδιότητες, τις μεθόδους αποθήκευσης και τις προφυλάξεις που απαιτούνται για κάθε χημικό.

Στη συνέχεια, εξετάζονται τα βασικά μέτρα προστασίας που πρέπει να λαμβάνονται για την αποφυγή της άμεσης ή μακροχρόνιας έκθεσης σε χημικούς παράγοντες. Αυτά περιλαμβάνουν τη χρήση μέσων ατομικής προστασίας, όπως γάντια, μάσκες και προστατευτικά γυαλιά, καθώς και τη διατήρηση κατάλληλων συνθηκών αερισμού και αποθήκευσης. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στις διαδικασίες διαχείρισης έκτακτων περιστατικών, όπως διαρροές ή εκρήξεις χημικών, και στη σημασία της γρήγορης αντίδρασης για τη μείωση των επιπτώσεων στην υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων.

Η υποεπάρκεια ολοκληρώνεται με παραδείγματα επικίνδυνων καταστάσεων και υποθετικά σενάρια, στα οποία οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να αναγνωρίσουν τους κινδύνους και να προτείνουν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας, ενισχύοντας την πρακτική τους γνώση και ετοιμότητα.

2.3.Δ.6 | ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Η διαχείριση αποβλήτων και η περιβαλλοντική ευθύνη αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιωσιμότητα των εργασιακών δραστηριοτήτων. Στην υποεπάρκεια αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τη σημασία της σωστής διαχείρισης των αποβλήτων που παράγονται κατά τη διάρκεια των εργασιών τους, με έμφαση στις επιπτώσεις που μπορεί να έχουν τα επικίνδυνα απόβλητα.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενημερώνονται για το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο ρυθμίζει τη συλλογή, την αποθήκευση, την επεξεργασία και τη διάθεση των αποβλήτων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον Ευρωπαϊκό Κανονισμό REACH και στις κατευθυντήριες οδηγίες του Ελληνικού Οργανισμού για την Υγιεινή και Ασφάλεια στην Εργασία (ΕΛΙΝΥΑΕ), που αφορούν τη διαχείριση επικίνδυνων υλικών. Επιπλέον,

οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τις αρχές της πρόληψης της ρύπανσης, όπως τη μείωση της παραγωγής αποβλήτων, την επαναχρησιμοποίηση υλικών και την ανακύκλωση. Παρουσιάζονται παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών, όπως η χρήση συστημάτων επεξεργασίας αποβλήτων που ελαχιστοποιούν τον κίνδυνο για την υγεία και το περιβάλλον.

Στο πλαίσιο των μαθημάτων, αναλύονται πρακτικά παραδείγματα διαχείρισης αποβλήτων, όπως η σωστή αποθήκευση χημικών υπολειμμάτων και η ασφαλής διάθεση υλικών που περιέχουν επικίνδυνες ουσίες. Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να αξιολογήσουν υποθετικά σενάρια και να προτείνουν λύσεις για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Κεντρικός στόχος της υποενοότητας είναι η καλλιέργεια περιβαλλοντικής συνείδησης στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες, ώστε να αναγνωρίζουν τη σημασία της υπεύθυνης διαχείρισης των αποβλήτων και να υιοθετούν πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Ανδρεάδης, Π. (1997). *Ασφάλεια εργαζομένου*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
2. Θεοδωράτος, Π. Χ. & Καρακασίδης, Ν. Γ. (2001). *Υγιεινή – Ασφάλεια & Προστασία Περιβάλλοντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
3. Κυριακόπουλος, Π. Ι. (2002). *Τεχνική Νομοθεσία*. Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική.
4. *Οδηγία του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή μέτρων για την προώθηση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία*. (89/391/EOK). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:01989L0391-20081211&from=EN>
5. Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΛΙΝΥΑΕ). (χ.χ.). *Ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός REACH*. Ανακτήθηκε από: <https://www.elinyae.gr/themata-yae/himikes-oysies/page/o-eyropaikos-kanonismos-reach>

Συμπληρωματικές

1. Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΛΙΝΥΑΕ). Ανακτήθηκε από: <https://www.elinyae.gr>
2. Ν. 4483/2017 (ΦΕΚ 107/Α/31-7-2017): *Μέσα Ατομικής Προστασίας και μέτρα για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων στους ΟΤΑ*.

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Α. Εισαγωγή των εκπαιδευομένων στις κατηγορίες αποτύπωσης φθωρών, βλαβών, παραμορφώσεων και υγρασίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν την αποτύπωση με χειρωνακτικές μεθόδους, με οπτικά εργαλεία, με τον τριγωνισμό, τον τριπλευρισμό και τον τριγωνοπλευρισμό, καθώς και με τη χρήση προφίλογράφου.

Β. Εισαγωγή των εκπαιδευομένων στα εργαλεία της ηλεκτρονικής δισδιάστατης σχεδίασης χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα AutoCAD. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν τις βασικές έννοιες της δισδιάστατης ηλεκτρονικής σχεδίασης (σύστημα συντεταγμένων, μονάδες μέτρησης, εντολές χειρισμού οθόνης, διαχείριση αρχείων και ομάδων εργαλείων).

Επίσης, θα μάθουν να σχεδιάζουν γεωμετρικές οντότητες, όπως για παράδειγμα ευθύγραμμα τμήματα, κύκλους, τόξα κ.λπ. Ακόμη, θα μάθουν να τροποποιούν τις γεωμετρικές οντότητες (αντιγραφή, περιστροφή, κατοπτρισμός κ.λπ.). Επιπρόσθετα, θα διδαχθούν να χρησιμοποιούν τα επίπεδα (layers), να διαστασιολογούν τα σχέδιά τους, να γράφουν κείμενα, να επεξεργάζονται τις γραμματοσειρές και να διαμορφώνουν και να επεξεργάζονται κλίμακες εκτύπωσης. Ακόμα, θα γνωρίζουν να δημιουργούν αρχεία .ctb, έτοιμα προς εκτύπωση των σχεδίων. Σκοπός του μαθήματος είναι, με την ολοκλήρωση του εξαμήνου, να γνωρίζουν οι καταρτιζόμενοι/-ες την τεχνική και την επεξεργασία των σχεδίων βάσει σχεδιαστικών προγραμμάτων, καθώς και να σχεδιάζουν με ευχέρεια σε δύο διαστάσεις στο πρόγραμμα AutoCAD.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αποτυπώνουν με ακρίβεια έργα τέχνης μικρής και μεσαίας κλίμακας, χρησιμοποιώντας παραδοσιακές μεθόδους,
- Κατανοούν και να εφαρμόζουν τους διάφορους επιστημονικά δόκιμους τρόπους αποτύπωσης,
- Συμμετέχουν σε ομάδες αποτυπώσεων υφιστάμενων χώρων χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία,
- Αντιλαμβάνονται τα μορφολογικά χαρακτηριστικά και την αξία ενός έργου τέχνης, ώστε να μπορούν σε συνεργασία με άλλους/-ες συντηρητές/-τριες τοιχογραφίας να λαμβάνουν τις κατάλληλες μετρήσεις για την πληρέστερη αποτύπωσή του,
- Κατανοούν τις διάφορες μεθόδους αποτύπωσης, ώστε να μπορούν να αποτυπώνουν με σχετική ακρίβεια ακόμα και όταν αντιμετωπίζουν μη συμβατικές συνθήκες,
- Αντιλαμβάνονται την ανάγκη για συνεργασία με άλλους/-ες ειδικούς, χημικούς, μηχανικούς, φωτογράφους κ.ά.,
- Αναγνωρίζουν τότε η συνεργασία με άλλους/-ες επιστήμονες είναι αναγκαία,

- Εφαρμόζουν ποικίλες τεχνικές οπτικοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων του/της πελάτη/-ισσας, χρησιμοποιώντας με άνεση προγράμματα σχεδίασης μέσω Η/Υ,
- Αντιλαμβάνονται τη διαφορετική νοοτροπία που απαιτεί η ηλεκτρονική σχεδίαση συγκριτικά με την παραδοσιακή,
- Αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της ενεργού συμμετοχής του Η/Υ στη σχεδίαση,
- Σχεδιάζουν ψηφιακά σχέδια δύο διαστάσεων χρησιμοποιώντας τα εργαλεία που παρέχει το πρόγραμμα AutoCAD,
- Χρησιμοποιούν όλες τις δυνατότητες που τους παρέχονται στην επεξεργασία δισ-διάστατων σχεδίων,
- Γνωρίζουν τον τρόπο εκτύπωσης των σχεδίων τους,
- Γνωρίζουν την εξαγωγή αρχείων σε άλλα προγράμματα.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Αποτυπώσεις φθορών / Μέθοδοι αποτύπωσης / Οργάνωση επιπέδων / Σκαρίφημα / Διαστασιολόγηση σχεδίων / Γεωμετρικά σχήματα / Τροποποίηση σχεδίων / Κλίμακα σχεδίων / Εκτύπωση σχεδίων / Εντολές 2D σχεδίασης / Παρουσίαση σχεδίων.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΦΘΟΡΩΝ, ΒΛΑΒΩΝ, ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΕΩΝ, ΥΓΡΑΣΙΑΣ
2	ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ
3	ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΛΕΣ ΔΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ
4	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΑΡΧΕΙΩΝ, ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΩΝ
5	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΩΝ, ΔΙΑΣΤΑΣΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΚΑΣ
6	ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΚΤΥΠΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΣΧΕΔΙΩΝ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Ε.1 | ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΑΠΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΦΘΟΡΩΝ, ΒΛΑΒΩΝ, ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΕΩΝ, ΥΓΡΑΣΙΑΣ

«Αποτύπωση» καλείται η αναπαραγωγή της εικόνας ενός αντικειμένου στο χαρτί, ώστε ένας περιορισμένος αριθμός απεικονίσεων να παρέχει μια όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα της μορφής και του μεγέθους του αντικειμένου. Η παρούσα μαθησιακή υποενότητα αποσκοπεί να εισαγάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στην έννοια των αποτυπώσεων και ειδικότερα στις κατηγορίες αποτύπωσης φθορών, βλαβών, παραμορφώσεων και υγρασίας.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν τους κυριότερους παράγοντες φθοράς του διακόσμου και των δομικών στοιχείων της τοιχογραφίας, οι οποίοι οφείλονται στην καταστρεπτική επίδραση του νερού και των αλάτων, στη βιολογική διάβρωση, στους σεισμούς, στην ατμοσφαιρική ρύπανση, στον ανθρώπινο παράγοντα κ.ά. Η διαφορετική ταχύτητα φθοράς που παρουσιάζει ο διάκοσμος μιας σταθερής και αμετακίνητης τοιχογραφίας, αλλά και των δομικών υλικών της τοιχοποιίας, οφείλεται στο γεγονός πως συνήθως χρησιμοποιούνται ετερογενή υλικά, τα οποία δεν φθείρονται με τον ίδιο ρυθμό.

Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εστιάζουν την προσοχή τους στις φθορές που παρουσιάζονται στον διάκοσμο των εντοιχίων παραστάσεων (ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, επιχρίσματα, αρχιτεκτονικά μέλη κ.ά.), οι οποίες κυρίως οφείλονται στα υλικά κατασκευής τους, καθώς και σε φυσικές ή ανθρωπογενείς παρεμβάσεις. Επιπλέον, εξετάζουν τα δομικά υλικά (τοιχεία, λίθους, κονιάματα κ.ά.), όπου οι μορφές φθοράς οφείλονται στη συνδυαστική ή ατομική δράση διαφόρων παραγόντων. Στη συνέχεια, αποκτούν γνώσεις τεκμηρίωσης των προτάσεων αποκατάστασης, οι οποίες προκύπτουν από τη συστηματική και λεπτομερή αποτύπωση των φθορών μιας τοιχογραφίας, με χαρτογραφήσεις σε αρχιτεκτονικά σχέδια υπό κλίμακα και την καταγραφή τους σε ειδικά δελτία.

Συνοψίζοντας, η παρούσα μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στους παράγοντες φθορών μιας τοιχογραφίας και στη λεπτομερή αποτύπωσή τους, ώστε οι εκπαιδευόμενοι/-ες να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες που απαιτούνται για την ορθή παρατήρηση, καταγραφή και αποκατάστασή τους.

2.3.E.2 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ

Στην εν λόγω μαθησιακή υποενότητα, αναπτύσσονται οι βασικές μέθοδοι αποτύπωσης, δίνοντας έμφαση στην αποκατάσταση τοιχογραφιών, μετά τη λεπτομερή αποτύπωση των φθορών τους.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με τη διαδικασία μιας αποτύπωσης, η οποία, ανεξάρτητα από τη μέθοδο που ακολουθείται, απαιτεί μια καθορισμένη σειρά εργασιών: α) Συλλογή των απαραίτητων για την απόδοση του αντικειμένου στοιχείων (σκίτσα, μετρήσεις, φωτογραφίες κ.ά.), β) Επεξεργασία των στοιχείων αυτών (εξασφάλιση των προϋποθέσεων για τη μετρητική αξιοποίησή τους) και γ) Απόδοση της εικόνας του αντικειμένου (σχεδιαστική ή φωτογραφική, και ορισμένες φορές συνδυασμός και των δύο).

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται και κατανοούν τις κύριες μεθόδους αποτύπωσης, παράλληλα με μια σειρά θεματικών ασκήσεων. Διδάσκονται την αποτύπωση με χειρωνακτικές μεθόδους, με απλά όργανα (μετροταινία, δίσκος, αλφάδι, παχύμετρο, προφίλογράφο κ.ά.), καθώς και τη σχεδίαση πρόχειρου σκαριφήματος. Επίσης, γνωρίζουν την αποτύπωση με οπτικά εργαλεία (ηλεκτρονικό όργανο μέτρησης αποστάσεων, φωτογραμμετρικός εξοπλισμός κ.ά.), και την αποτύπωση

με τη συνηθέστερη μέθοδο μέτρησης, τον τριγωνισμό, όπως και τον τριπλευρισμό και τον τριγωνοπλευρισμό, καθώς και την αποτύπωση μικρών αντικειμένων με τη χρήση προφίλογράφου.

Συνολικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις βασικές μεθόδους αποτύπωσης, με στόχο την αποτύπωση φθορών τοιχογραφιών με σχετική ακρίβεια, ακόμα και όταν αντιμετωπίζουν μη συμβατικές συνθήκες. Επιπλέον, μαθαίνουν, σε συνεργασία με άλλους/-ες συντηρητές/-τριες τοιχογραφίας, να λαμβάνουν τις κατάλληλες μετρήσεις για την πληρέστερη αποτύπωσή της. Ειδικότερα, μέσα από τις ασκήσεις αυτής της μαθησιακής υποεπάρκειας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες για να κατανοούν τις διάφορες μεθόδους αποτύπωσης, να συμμετέχουν σε ομάδες αποτυπώσεων υφιστάμενων χώρων χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία, καθώς και να αντιλαμβάνονται την ανάγκη για συνεργασία με άλλους/-ες ειδικούς (χημικούς, μηχανικούς, φωτογράφους κ.ά.).

2.3.E.3 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΛΕΣ ΔΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ

Το περιεχόμενο αυτής της μαθησιακής υποεπάρκειας αποτελεί συνέχεια της προηγούμενης, αφού μετά την ενασχόληση των εκπαιδευομένων με τις αποτυπώσεις φθορών, βλαβών, παραμορφώσεων και υγρασίας, χρειάζεται να απεικονίσουν τις μετρήσεις σε δισδιάστατα σχέδια, τα οποία σχεδιάζουν σε περιβάλλον AutoCAD. Η μορφή των σχεδίων που δημιουργούνται είναι διανυσματική (vector), που σημαίνει ότι κάθε σχέδιο είναι αποθηκευμένο στο αρχείο του ως επιμέρους σχεδιαστική οντότητα (π.χ. γραμμή, κύκλος, τόξο, καμπύλη). Το άμεσο πλεονέκτημα της διανυσματικής απεικόνισης είναι ότι τα αντικείμενα μπορούν να σχεδιαστούν ξεχωριστά.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με το περιβάλλον εργασίας του σχεδιαστικού προγράμματος και τη διαχείριση των αρχείων, τις μονάδες σχεδίασης (units), τα όρια σχεδίασης (drawing limits) με την εμφάνιση του καννάβου (grid), καθώς και το σύστημα συντεταγμένων (καρτεσιανές, πολικές). Ειδικότερα, μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τις βασικές εντολές δισδιάστατης σχεδίασης (line, polyline, circle, hatch κ.ά.), για τον σχεδιασμό απλών γεωμετρικών μοτίβων με ορθοκανονικό τρόπο αλλά και υπό γωνία, καθώς και τις εντολές επεξεργασίας (move, copy, rotate, extend, stretch, measure, break, pedit, offset, mirror, fillet, scale κ.ά.) για την τροποποίησή τους. Βασικό ρόλο για τον σωστό σχεδιασμό αποτελεί η ορθή χρήση των βοηθημάτων σχεδίασης (ortho, osnaps, polar tracking κ.ά.). Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται να αποτυπώνουν τα σχέδια με ακρίβεια, στα σωστά τους μεγέθη και να φέρουν τις κατάλληλες πληροφορίες, εξασφαλίζοντας τη σωστή παρουσίασή τους.

Συνολικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μέσα από πρακτικές ασκήσεις, αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες να σχεδιάζουν ψηφιακά σχέδια δύο διαστάσεων χρησιμοποιώντας τα εργαλεία και τις εντολές που παρέχει το πρόγραμμα AutoCAD ανάλογα με τις ανάγκες του σχεδίου, αναπτύσσοντας παράλληλα την ευχέρειά τους στη χρήση του συγκεκριμένου προγράμματος.

2.3.E.4 | ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΑΡΧΕΙΩΝ, ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Στη συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με την εισαγωγή κειμένων ή μερών άλλων σχεδίων, συμβόλων και αρχείων στα δισδιάστατα σχέδια περιβάλλοντος AutoCAD.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εστιάζουν την προσοχή τους στην εντολή εισαγωγής (INSERT), καθώς και στην επεξεργασία αρχείων που έχουν δημιουργηθεί σε άλλο πρόγραμμα, όπως εικόνων και αρχείων PDF (ως υπόβαθρα). Μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τις βασικές εντολές τροποποίησης για την τοποθέτηση της εικόνας, την περιστροφή, την αντιγραφή της κ.ά. Επίσης, γνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να τροποποιήσουν και άλλα χαρακτηριστικά της εικόνας, όπως το περίγραμμα, τη φωτεινότητα, τη διαφάνεια κ.ά. Ακόμα, κατά την εισαγωγή ενός σχεδίου σε μορφή PDF (PDFIMPORT), είναι δυνατόν να γίνει εισαγωγή όλων των αντικειμένων που υπάρχουν στο αρχείο PDF ή ενός συνόλου αυτών, διατηρώντας τις ιδιότητές τους.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες επεξεργάζονται τα εργαλεία εισαγωγής, επεξεργασίας και τροποποίησης κειμένου, συμβόλων με πληροφορίες (attributes), σχολίων, εικόνων και των ιδιοτήτων τους (TEXT, DDEDIT, Symbols Palette, MLEADER, INSERT, REVCLOUD, IMAGEATTACH, ATTEDIT κ.ά.). Ειδικότερα, διδάσκονται τη δημιουργία γραμματοσειράς και την τοποθέτηση κειμένου στο σχέδιο (TEXT, MTEXT), καθώς και την επεξεργασία του (STYLE), όπως για παράδειγμα τη γραμματοσειρά, τη στοίχιση, το ύψος, το ύψος εκτύπωσης των γραμμάτων κ.ά. Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τη δημιουργία, εισαγωγή και τροποποίηση συμβόλων (BLOCK), τα οποία μπορεί να είναι απλά σύμβολα, αντικείμενα, έπιπλα κ.ά., που βοηθούν στη γρηγορότερη σχεδίαση και αποθηκεύονται σε μια κεντρική βιβλιοθήκη, από την οποία μπορεί κάθε ενδιφερόμενος να τα εισάγει στο σχέδιό του.

Σκοπός της μαθησιακής υποενότητας είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να διαχειρίζονται σωστά αρχεία, κείμενα και σύμβολα σε σχέδια περιβάλλοντος AutoCAD.

2.3.E.5 | ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΩΝ, ΔΙΑΣΤΑΣΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΚΑΣ

Το αντικείμενο της παρούσας μαθησιακής υποενότητας είναι ο εμπλουτισμός των βασικών εντολών του προγράμματος AutoCAD, με την ενότητα της οργάνωσης των σχεδίων μέσω επιπέδων (layers), όπως η διαδικασία σχεδίασης σε διαφορετικά χαρτιά, το ένα πάνω στο άλλο, καθώς και με την εισαγωγή διαστάσεων και κλίμακας.

Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τις τεχνικές διαχείρισης επιπέδων με την επεξεργασία του εργαλείου δημιουργίας και ρύθμισης ιδιοτήτων νέου επιπέδου (Layer Creation, Layer Properties, χρώμα, τύπος γραμμής κ.ά.), με αναφορά στη λειτουργία ByLayer. Επίσης, γνωρίζουν τα εργαλεία οργάνωσης, κατηγοριοποίησης και υποομάδων επιπέδων (Layer Organization, Layer Filters, Layer Groups). Έτσι, δημιουργείται ένα πλήθος επιπέδων σε διάφορα σχεδιαστικά τμήματα του σχεδίου

(όπως αξονικές γραμμές, διακεκομμένες γραμμές, διαστάσεις, κείμενο, διαγραμμίσεις τομών κ.ά.), που τελικά διευκολύνουν στη διεκπεραίωση επαγγελματικών σχεδίων.

Ακόμα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με το εργαλείο Layer States ως μια διευκόλυνση εναλλαγής μεταξύ επιπέδων για την προετοιμασία εκτυπώσεων κ.ά., καθώς και με τις εντολές ενεργοποίησης, απενεργοποίησης και παγώματος επιπέδων (Layer Control, Freeze/Thaw, Lock/Unlock κ.ά.). Επιπλέον, πληροφορούνται για τη γρήγορη εξερεύνηση και επαλήθευση των στοιχείων με το εργαλείο LayerWalk, καθώς και για τα Xrefs, τα οποία εισάγουν «εξωτερικές αναφορές» από άλλους/-ες συνεργάτες/-ιδες που μοιράζονται τμήματα του έργου. Επίσης, μαθαίνουν την προσθήκη ψηφιακών μετρήσεων και διαστάσεων (Dimension Tools), όπως Aligned Dimension, Radius/Diameter Dimension κ.ά., και το εργαλείο διαχείρισής τους (Dimension Styles). Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ψηφιακός χειρισμός της κλίμακας (με εργαλεία όπως: Εφαρμογή κλίμακας στο σχέδιο/Drawing Scale, Ρυθμίσεις κλίμακας εκτύπωσης/Plot Scale κ.ά.), ενώ επισημαίνεται η σημασία των εντολών Snap/Osnap που διασφαλίζουν την ακρίβεια των διαστάσεων.

Συνολικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες για να διαχειρίζονται ορθά τα επίπεδα, τις κλίμακες και τις διαστάσεις.

2.3.E.6 | ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΚΤΥΠΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΣΧΕΔΙΩΝ

Η μαθησιακή υποενοότητα «Επεξεργασία εκτύπωσης και παρουσίασης σχεδίων» έχει στόχο να γνωρίσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες τη συνολική διαδικασία και τον τρόπο εκτύπωσης των σχεδίων, καθώς και τα εργαλεία, τις ρυθμίσεις, τις εντολές, αλλά και τους τύπους αρχείων που χρησιμοποιούνται για την εκτύπωσή τους, παράλληλα με τις τεχνικές παρουσίασης σχεδίων.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τον τρόπο να διαμορφώνουν αρχεία για εξαγωγή με τα κατάλληλα εργαλεία και εντολές (Layout, Viewports κ.ά.), όπως και τους τύπους αρχείων για εξαγωγή (DWG, PDF, DWF, DWFx [αρχεία με δυνατότητες προβολής χωρίς τη χρήση του AutoCAD]). Στη συνέχεια, γνωρίζουν τη χρήση των αρχείων CTB (Color-dependent Plot Style Table), τα οποία καθορίζουν την εκτύπωση των χρωμάτων στο σχέδιο, καθώς και τις ρυθμίσεις εκτύπωσης Plot Setup (μέγεθος χαρτιού, προσανατολισμός, μετατόπιση, κλίμακα, ποιότητα γραμμής, χρώμα κ.ά.).

Επίσης, μαθαίνουν τις εντολές διαχείρισης εκτυπώσεων (Publish, Exportpdf κ.ά.) και τη διαδικασία δημιουργίας τελικών σχεδίων για παρουσίαση, όπως για παράδειγμα είναι η προετοιμασία σχεδίων για παρουσίαση (Annotation/Σχολιασμός, Title Blocks/Κεφαλίδες Σχεδίων κ.ά.). Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται, μέσα από εργαστηριακές ασκήσεις αποθήκευσης και εξαγωγής αρχείων, ώστε τα αρχεία που λαμβάνει ο/η εκάστοτε συνεργάτης/-ίδα τους να είναι συμβατά με τις δικές τους προδιαγραφές. Ιδιαίτερη προσοχή, πριν από το στάδιο της εκτύπωσης, δίνεται στη ρύθμιση της κλίμακας και στα πάχη των γραμμών των CTB αρχείων των προς εκτύπωση σχεδίων.

Εν κατακλείδι, σκοπός της μαθησιακής υποενότητας είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να αποκτήσουν τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να γνωρίζουν και να διαχειρίζονται την εξαγωγή αρχείων σε άλλα προγράμματα, καθώς και να επιλέγουν τον σωστό τρόπο εκτύπωσης και παρουσίασης των σχεδίων τους.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Κάππος, Γ. Θ. (2022). *Εισαγωγή στο AutoCAD 2023. Ό,τι χρειάζεται ο χρήστης που ξεκινά με το AutoCAD*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
2. Δρόσος, Β. Κ. (2010). *Τοπογραφικά όργανα και αποτυπώσεις περιοχών*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.

Συμπληρωματικές

1. Γεωργίου, Ε. & Πορτελάνος, Α. (2001). *Αποτυπώσεις, Συντήρηση Έργων Τέχνης – Αποκατάσταση, Τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
2. Μπονάρου, Α. (2009). *Αρχιτεκτονικό Σχέδιο με Η/Υ (CAD)*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

2.3.ΣΤ • ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΧΩΡΟ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η συγκεκριμένη μαθησιακή ενότητα έχει ως στόχο οι εκπαιδευόμενοι/-ες να χρησιμοποιούν, να εφαρμόζουν και να αναπτύσσουν τις γνώσεις που αποκτούν στο σύνολο των διδασκομένων αντικειμένων του εξαμήνου Γ΄. Πιο συγκεκριμένα, διδάσκονται γενικά στοιχεία για τον σχεδιασμό τοιχογραφιών σε εκκλησιαστικούς χώρους. Σκοπός του μαθήματος είναι να μπορούν οι εκπαιδευόμενοι/-ες να πραγματοποιούν μια πλήρη μελέτη και παρουσίαση αποκατάστασης τοιχογραφίας σε σύγχρονο εκκλησιαστικό χώρο. Ως ανάθεση εκπόνησης εργασίας για την εφαρμογή των παραπάνω, ορίζεται ο σχεδιασμός/μελέτη ενός τοίχου, μιας οροφής ή ενός τρούλου σε σύγχρονη εκκλησία. Η παρουσίαση της εργασίας περιλαμβάνει την ανάπτυξη σχεδίων δύο διαστάσεων, με πλήρη θεωρητική τεκμηρίωση των επιλογών τους. Κατά τη διάρκεια των εργαστηριακών ασκήσεων επιδιώκεται οι εκπαιδευόμενοι/-ες να συμμετάσχουν σε έργο δημιουργίας τοιχογραφίας σε τοίχο, οροφή, τρούλο ή καμπίλα στοιχεία στο εσωτερικό μιας σύγχρονης εκκλησίας, ή να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα εικονογράφησης, σε συνεργασία με εκκλησιαστικούς φορείς ή εργαστήρια τοιχογραφίας που έχουν αναλάβει σχετικά έργα. Στόχος είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να αναπτύσσουν μεθόδους και τεχνικές παρουσίασης υπό κλίμακα της

μελέτης της τοιχογραφίας, εφαρμόζοντας ποικίλες τεχνικές οπτικοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων με έγχρωμα καλλιτεχνικά σχέδια και δισδιάστατες μακέτες. Με τον τρόπο αυτόν, θα είναι σε θέση να αποτιμούν την εφαρμογή διαφορετικών τεχνικών και υλικών, να συγκρίνουν τα τελικά αποτελέσματα και, στη συνέχεια, να προχωρούν στην εφαρμογή των τελικών προτάσεων επί της επιφάνειας εργασίας.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Εφαρμόζουν τις αρχές σχεδιασμού σε σύγχρονους εκκλησιαστικούς χώρους,
- Χρησιμοποιούν την ανάλογη κλίμακα στα σχέδια παρουσίασης μελέτης τοιχογραφιών,
- Επικοινωνούν με τους/τις υποψήφιους/-ες πελάτες/-ισσες καταγράφοντας τις ανάγκες τους,
- Διαχειρίζονται τα κατάλληλα υλικά,
- Εκπονούν τα απαραίτητα σχέδια φροντίζοντας να πετύχουν τους αρχικούς στόχους της μελέτης.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Secco fresco / Αγιογράφηση / Ακρυλικά χρώματα / Αποτοίχιση ζωγραφικής επιφάνειας / Καμβάς / Κονίαμα / Νωπογραφία (fresco) / Συντήρηση / Τοιχοδομή / Υγρασία / Χρωστικές ουσίες.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΚΟΝΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ
2	ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΜΕ ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ ΤΟΙΧΟ
3	ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΕ ΣΤΕΓΝΟ ΤΟΙΧΟ
4	ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΕ ΚΑΜΒΑ
5	Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥ SECCO FRESCO
6	ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕ ΑΚΡΥΛΙΚΑ ΧΡΩΜΑΤΑ
7	ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ, ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ ΣΕ ΝΑΟ

Κείμενο αναφοράς

2.3.ΣΤ.1 | ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΚΟΝΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τα υλικά και τις σκόνες που θα χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες στο πρακτικό μέρος. Τα χρώματα για ζωγραφική ή βάψιμο αποτελούνται από δύο κυρίως μέρη: τη χρωστική ουσία (κάποιο παράγωγο μετάλλου ή κατασκευασμένο σε εργαστήριο) και την κόλλα (το συνδετικό μέσον για να σταθεί το χρώμα πάνω στην επιφάνεια που βάφουμε ή ζωγραφίζουμε). Τα πλαστικά ή τα ακρυλικά χρώματα περιέχουν κόλλα συνθετική ακρυλική ή πλαστική, ενώ τα ελαιοχρώματα περιέχουν λάδι κ.λπ.

Οι σκόνες στη μείξη τους με αυγό (αυγοτέμπερα) καταλήγουν να γίνουν ένα σκληρό υλικό που δεν μπορεί να σταθεί σε μαλακό υπόστρωμα όπως είναι ο μουσαμάς (ιδιαίτερα αυτός του εμπορίου). Έτσι, οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν ξύλο το οποίο κατεργάζονται με σκληρά αστάρια με βάση συνήθως κόλλες, κάποιο αδρανές υλικό (κιμωλία ή γύψο) και κάποια χρωστική (συνήθως σκούρο υπόστρωμα, σεβόμενοι την παραδοσιακή τεχνική της τέμπερας).

Στο παρελθόν, οι χρωστικές σε σκόνη ήταν φυσικές και προέκυπταν από την επεξεργασία πετρωμάτων, φυτών κ.λπ., ενώ κάποιες προέρχονταν και από έντομα ή ορυκτά (όπως το κόκκινο κιννάβαρι). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες προτιμούν τα μη τοξικά χρώματα για λόγους υγιεινής. Εναλλακτικά, χρησιμοποιούν ένα τεχνητό υποκατάστατο που μιμείται τις χρωματικές ιδιότητες του αυθεντικού Vermilion (κιννάβαρι).

Καθώς τα χρώματα με βάση το χρώμιο, το κάδμιο, τον υδράργυρο ή τον μόλυβδο είναι πάντα επικίνδυνα, συνιστάται η χρήση μάσκας ή ενός μαντιλιού σε περίπτωση χρησιμοποίησής τους. Γενικότερα, η παλέτα του/της αγιογράφου μπορεί να είναι λιγότερο περιορισμένη (βασικά χρώματα), περισσότερο περιορισμένη (όπως η παραδοσιακή τετραχρωμία) ή και απεριόριστη.

2.3.ΣΤ.2 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΜΕ ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ ΤΟΙΧΟ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τις βασικές αρχές αγιογραφίας με νωπογραφία σε τοίχο. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αγιογραφούν πάνω στον τοίχο με την παραδοσιακή, βυζαντινή μέθοδο της νωπογραφίας (fresco). Το σοβάντισμα των τοίχων γίνεται με κονίαμα το οποίο περιέχει ασβέστη, άμμο, άχυρο και λινάρι και η αγιογραφία γίνεται ταυτόχρονα με το σοβάντισμα.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ετοιμάζουν ένα μείγμα από ασβέστη, άμμο χοντρή από ποτάμι, σταρένιο άχυρο και λινάρι. Τα δύο τελευταία συστατικά παίζουν τον ρόλο του οπλισμού για να μη σκάσει ο σοβάς. Αφήνουν το μείγμα να ζυμωθεί και με αυτό σοβαντίζουν ένα κομμάτι του τοίχου, δύο φορές, σε συγκεκριμένο πάχος, όσο τμήμα υπολογίζουν ότι θα προλάβουν να ζωγραφίσουν στο διάστημα μίας ημέρας. Στη συνέχεια, κάνουν το τελικό σοβάντισμα με ένα μείγμα ασβέστη και λίγης λεπτής άμμου και το απλώνουν έτσι ώστε να μη φαίνονται τα άχυρα, και η επιφάνεια να είναι λεία.

Έπειτα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αρχίζουν τη ζωγραφική με γήινα χρώματα τα οποία διαλύουν με ασβεστόνερο, με μεγάλη προσοχή, γιατί στη νωπή επιφάνεια το χρώμα απορροφάται αμέσως από το κονίαμα, και ολοκληρώνουν τη ζωγραφική όσο ακόμα είναι νωπό το κονίαμα. Έτσι, τα χρώματα εισχωρούν σε βάθος και στεγνώνουν μαζί με το σοβά τα οποία όταν στεγνώσουν γίνονται μία κρυσταλλική ύλη. Το τελικό αποτέλεσμα προσδοκάται να είναι μια ξεχωριστή βελούδινη όψη που να αντέχει τόσο στο χρόνο όσο και την υγρασία.

Οι χρόνοι που αφιερώνουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες σε κάθε στάδιο της διαδικασίας διαμορφώνονται συναρτήσει του συνολικού προγράμματος σπουδών.

2.3.ΣΤ.3 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΕ ΣΤΕΓΝΟ ΤΟΙΧΟ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τις βασικές αρχές αγιογραφίας σε στεγνό τοίχο. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν στην πράξη όλες τις θεωρητικές γνώσεις που απέκτησαν σε προηγούμενες ενότητες. Σε περίπτωση που δεν καταστεί δυνατή η πρακτική εφαρμογή σε ναό, συνιστάται η χρησιμοποίηση οποιουδήποτε τοίχου.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες τρίβουν τον τοίχο με χονδρό γυαλόχαρτο για να γίνει λείος και τον πλένουν με νερό και σαπούνι για να φύγουν οι σκόνες και οι κάπνες που δημιουργούν τα κεριά, τα κανδήλια και τα θυμιάματα. Έπειτα, όταν στεγνώσει, τον περνούν με ένα χέρι κόλλα. Κατόπιν, αποτυπώνουν στον τοίχο το προσχέδιο που έχουν κάνει σε χαρτί, του Αγίου ή της παράστασης που θα αγιογραφήσουν, προσέχοντας να πέσει αρμονικά το σχέδιο μέσα στον χώρο που έχουν περιγράψει με άξονες και περιθώρια.

Ωστόσο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες πρέπει να γνωρίζουν ότι αυτός ο τρόπος αγιογράφησης πρέπει να αποφεύγεται σε εκκλησίες που αγιογραφούνται πολλά χρόνια μετά την κατασκευή τους, διότι οι τοίχοι έχουν διαποτιστεί με κάπνα και λάδια, και αυτά τα υλικά είναι δύσκολο να απομακρυνθούν. Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες πρέπει να γνωρίζουν ότι με αυτόν τον τρόπο τα χρώματα δεν απορροφώνται σε βάθος αλλά παραμένουν στην επιφάνεια και, με την πάροδο του χρόνου, τα λάδια που δεν ήταν δυνατόν να απομακρυνθούν βγαίνουν στην επιφάνεια και αλλοιώνουν τα χρώματα.

2.3.ΣΤ.4 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΕ ΚΑΜΒΑ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στις βασικές αρχές αγιογραφίας σε καμβά. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αρχικά ζωγραφίζουν την αγιογραφία επί του καμβά. Στη συνέχεια, ο καμβάς επικολλάται στον τοίχο και εκεί, επί τόπου, κάνουν το τελικό φινίρισμα. Αυτή η τεχνική έχει επικρατήσει διότι το αποτέλεσμα της κρίθηκε πιο ανθεκτικό από την κατευθείαν αγιογράφηση, για διάφορους λόγους.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν καμβά από βαμβάκι, ο οποίος είναι κατάλληλα προετοιμασμένος από αυτούς. Η ζωγραφική γίνεται με ορυκτές σκόνες, μόνο που αραιώνονται με κόλλα αντί αυγού. Αφού τελειώσει η αγιογραφία, γίνεται η επικόλληση στον τοίχο. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κάνουν το φινίρισμα με μεγάλη προσοχή, για να μη φαίνονται οι ενώσεις του καμβά.

Η εργασία γίνεται κατά κύριο λόγο σε ειδικά διαμορφωμένο εργαστήριο ή στην αίθουσα διδασκαλίας σε εργαστηριακές συνθήκες, και το υπόλοιπο μέρος της εργασίας, αφού γίνει η επικόλληση, στον ναό. Στο τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες βάζουν τα τελευταία φωτίσματα, τα γραψίματα, τα ψιμύθια και τις χρυσοκονδυλιές των παραστάσεων.

Αυτό συμβαίνει διότι πρέπει οι εκπαιδευόμενοι/-ες να έχουν άμεση επαφή με την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και το φως του κάθε ναού. Για παράδειγμα, άλλες είναι οι συνθήκες του εργαστηρίου ή της αίθουσας (ύψος και φωτισμός) και άλλες αυτές του ναού. Όπως και με άλλες τεχνικές, εάν δεν είναι δυνατή η εργασία σε κάποιον ναό, συνιστάται η χρήση οποιουδήποτε τοίχου καθαρά για λόγους πρακτικής εξάσκησης.

2.3.ΣΤ.5 | Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥ SECCO FRESCO

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στην τεχνική του secco fresco, δηλαδή στη συνέχιση της ζωγραφικής στη μισοστεγνωμένη επιφάνεια του fresco με γαλακτώματα και ασβέστη. Υπάρχουν πολλοί συνδυασμοί τεχνικής, αλλά βασική προϋπόθεση για τη ζωγραφική επάνω στον τοίχο είναι να υπάρχει ένας τοίχος χωρίς προβλήματα υγρασίας.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες προετοιμάζουν τον τοίχο φροντίζοντας να απομακρύνουν τυχόν υγρασίες. Έπειτα, τρίβουν με γυαλόχαρτο ώστε να φύγουν οι προεξοχές και οι ατέλειες και, αν χρειάζεται, πλένουν τον τοίχο με σαπούνι στην περίπτωση που υπάρχει μαύρισμα και αιθάλη από καπνούς κεριών, καντηλιών κ.λπ. Μετά τον καθαρισμό και τη λείανση του τοίχου ακολουθεί η προετοιμασία με το αστάρωμα, για να ρυθμιστεί η απορροφητικότητα του σοβά και να αποκτήσει σταθερή, λεία και στιλπνή επιφάνεια ο τοίχος, χωρίς να δημιουργηθεί όμως κρούστα. Εάν είναι δυνατόν, συνιστάται η ζωγραφική με καζεΐνη, καθώς δεν έχει συγκολλητική δυνατότητα παρά μόνο για ένα πολύ λεπτό στρώμα χρώματος σε επιφάνειες όπως το χαρτί. Η καζεΐνη ανακατεμένη με ασβέστη είναι η πιο ανθεκτική και η πιο παλιά μέθοδος.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ετοιμάζουν το χρώμα του προπλασμού της φιγούρας με ώχρα τσιμέντου, λίγο μαύρο, ελάχιστη σιένα ωμή και πολύ λίγο λευκό. Έπειτα, προσπαθούν να φτιάξουν χρώμα μεσαίου τόνου, καστανό, δηλαδή ούτε πολύ ψυχρό ούτε πολύ θερμό. Ανακατεύουν με όσο αυγό αναλογεί στο χρώμα και προσθέτουν νερό, τόσο ώστε να πετύχουν ωραία διαφάνεια. Τέλος, χρησιμοποιούν πλακέ πινέλο με στρογγυλεμένες άκρες για τις μεγάλες επιφάνειες και ένα μικρότερο στρογγυλό για τις άκρες και τις γωνίες.

2.3.ΣΤ.6 | ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕ ΑΚΡΥΛΙΚΑ ΧΡΩΜΑΤΑ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στην τοιχογραφία με ακρυλικά χρώματα. Παρόλο που το τέλειο και ιδανικό υλικό της τοιχογραφίας είναι η ζωγραφική με φρέσκο, στις σύγχρονες οικοδομικές πρακτικές με το μπετόν οι κατασκευές δεν έχουν μεγάλη αντοχή στον χρόνο. Μάλιστα, τα κτήρια των ναών παραδίδονται με τε-

λειωμένο τον σοβά και ενδεχομένως βαμμένο ήδη με ακρυλικά ή πλαστικά χρώματα. Τα μοντέρνα υλικά ζωγραφικής, όπως τα ακρυλικά χρώματα, δίνουν εύκολο και γρήγορο αποτέλεσμα χωρίς κόπο, σοβαντίσματα, περιορισμούς στον χρόνο και στις συνθήκες της ζωγραφικής κ.λπ. Βέβαια, οι αντοχές αυτών των υλικών είναι άγνωστες. Η τεχνολογία δίνει μεγαλύτερη ευκολία και ταχύτητα κατασκευής, αλλά ο χρόνος ζωής των σύγχρονων υλικών είναι πάρα πολύ μικρός σε σχέση με τα δοκιμασμένα παραδοσιακά και αρχαία υλικά.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τις οργανικές ρητίνες των ακρυλικών και βινυλικών χρωμάτων που δημιουργούν μια λεπτή φλούδα χρώματος επάνω στον σοβά. Εξετάζουν τυχόν μακροπρόθεσμες επιπτώσεις που μπορεί να έχουν παρουσιαστεί λόγω προβλημάτων μούχλας στον τοίχο με την υγρασία αν δεν υπάρχει καλή εξωτερική μόνωση, αλλά και από συμπίκνωση των υδρατμών της εσωτερικής υγρασίας. Επίσης, εξετάζουν τα χρώματα με ακρυλικό ή πλαστικό συνδετικό υλικό, τα οποία με τον χρόνο μπορεί να έλκουν επάνω τους τη σκόνη και την αιθάλη και να δημιουργούν αισθητικά προβλήματα. Συνιστάται η επίσκεψη σε ναούς που έχουν τοιχογραφίες με ακρυλικά χρώματα, ώστε οι εκπαιδευόμενοι/-ες να παρατηρήσουν αυτή την τεχνική διά ζωής.

2.3.ΣΤ.7 | ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ, ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ ΣΕ ΝΑΟ

Στην τελευταία μαθησιακή υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ακολουθούν τα στάδια καθαρισμού, συντήρησης και αποκατάστασης μιας τοιχογραφίας σε ναό. Η διαδικασία καθαρισμού από την αιθάλη και τις επικαθίσεις ετών, η επιδιόρθωση ζημιών και η αισθητική αποκατάσταση αυτών ζωντανεύει τον ναό, επαναφέροντάς τον στην αρχική του κατάσταση και ενδυναμώνοντας τον δεσμό των σημερινών πιστών με τους κτήτορες του ναού.

Οι εργασίες εκτελούνται με ειδικά υλικά, για να διασφαλίζεται η διάρκεια του αποτελέσματος του καθαρισμού. Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εντοπίζουν την τοιχοδομή, το κονίαμα και τη ζωγραφική επιφάνεια της τοιχογραφίας προς αποκατάσταση. Προσδιορίζουν το είδος της φθοράς, όπως υγρασία, δράση αλάτων, μολυσμένη ατμόσφαιρα, βιολογικούς παράγοντες, επίδραση φωτός, δράση του ανέμου, νεότερες επεμβάσεις, φυσικά αίτια (σεισμό και καθίζηση εδάφους) και ερείπωση του μνημείου.

Πριν από τη συντήρηση, λαμβάνουν μέτρα για την αντιμετώπιση της εισόδου υγρασίας στην τοιχοδομή και τον έλεγχο της θερμοκρασίας και της σχετικής υγρασίας του περιβάλλοντος στο εσωτερικό του κτιρίου. Απαριθμούν τα στάδια της συντήρησης, της προκαταρκτικής εξέτασης, του καθαρισμού της ζωγραφικής επιφάνειας πριν από τη στερέωσή της, καθώς και της στερέωσης του υποστρώματος. Στην περίπτωση αποτοίχισης της τοιχογραφίας, ακολουθείται η μέθοδος αποτοίχισης μόνο της ζωγραφικής επιφάνειας (strappo), μαζί με το κονίαμα ή μέρος του κονιάματος (stacco), ή η απόσπαση και μεταφορά της ζωγραφικής, του κονιάματος και της τοιχοδομής (stacco a massello). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες φροντίζουν το νέο υπόστρωμα

της αποτοιχισμένης τοιχογραφίας να πληροί αισθητικά και φυσικοχημικά/μηχανικά κριτήρια.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες χειρίζονται σύγχρονο και εξειδικευμένο εξοπλισμό, όπως ηλεκτρικό αναβατήριο ανύψωσης προσωπικού (π.χ. για εργασίες στον θόλο), μετακινούμενη σκαλωσιά με ρόδες, ώστε να μην εμποδίζεται η καθημερινή λειτουργία του ναού, καθώς και ειδικό εξοπλισμό συντήρησης και καθαρισμού τοιχογραφιών.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Πανσελήνου, Ν. (2000). *Βυζαντινή ζωγραφική. Η βυζαντινή κοινωνία και οι εικόνες της*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
2. Σκλήρης, Σ., Χατζηαποστόλου, Δ. & Χατζηδάκη, Μ. (2014). *Εικονογραφία Α΄, Β΄ & Γ΄ Εκκλησιαστικού Λυκείου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/5459>

Συμπληρωματικές

1. Σκλήρης, Σ. (1992). *Εν Εσόπτρῳ. Εικονολογικά μελετήματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
2. Βοκοτόπουλος, Π. (1994-’95). *Βυζαντινές Τοιχογραφίες, Ελληνική Τέχνη*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

2.3.Z • ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στην ενότητα πραγματοποιείται εισαγωγή των εκπαιδευομένων στις αρχές λειτουργίας και την ιστορική εξέλιξη της φωτογραφίας. Γίνεται γνωριμία με τις φωτογραφικές μηχανές (αναλογικές/ψηφιακές), που καταγράφουν τις εργασίες αποτύπωσης μιας τοιχογραφίας και του περιβάλλοντος χώρου όπου θα εφαρμοστεί η εικαστική πρόταση. Επιπρόσθετα, γίνονται αναφορές στα είδη των φακών (ευρυγώνιος, κανονικός, τηλεφακός, φακοί ζουμ και macro), στις ιδιότητές τους και στον εξοπλισμό (παρασολέιγ, φίλτρα κ.λπ.). Αναλύονται οι τεχνικές παράμετροι της φωτογράφισης –εστίαση, βάθος πεδίου, διάφραγμα, ταχύτητα, ευαισθησία (ISO)– και η σημασία τους στους σκοπούς της αποτύπωσης ενός έργου τοιχογραφίας. Παράλληλα, εξετάζονται τα όργανα μέτρησης του φωτός (φωτόμετρο, κελβινόμετρο και φλασόμετρο) και διερευνώνται τα χρωματικά συστήματα φωτογράφισης. Μελετώνται η φωτογράφιση με φυσικό, η φωτογράφιση με τεχνητό φωτισμό και οι χρωματικές εναλλαγές του. Αναφέρονται τα φίλτρα σε σχέση με το ορατό φάσμα, η σημασία του

τριπόδου και η χρήση του στη φωτογράφιση της τοιχογραφίας. Παράλληλα, μελετώνται η χρήση του πλέγματος, του αλφαδιού και του κανόνα των τρίτων, η διόρθωση γεωμετρικών και οπτικών σφαλμάτων στη φωτογράφιση, η αποθήκευση και επεξεργασία των φωτογραφιών και γίνεται σύνδεση της μαθησιακής ενότητας με προγράμματα επεξεργασίας εικόνας. Εξετάζονται οι παράμετροι ορθής φωτογράφισης δισδιάστατων/τρισδιάστατων εκθεμάτων σε συνθήκες φυσικού/τεχνητού φωτισμού, η τοποθέτηση της φωτογραφικής μηχανής και των φωτιστικών πηγών σε σχέση με το έκθεμα, καθώς και η χρήση φίλτρων και χρωματικής κλίμακας. Παρουσιάζονται οι διαφορετικοί τύποι φωτιστικών πηγών, η καταλληλότητά τους ανάλογα με το αντικείμενο, καθώς και η μεθοδολογία λήψης φωτογραφιών για τη φωτογραμμετρική τεκμηρίωση του αντικειμένου. Στόχος του μαθήματος είναι η κατανόηση της λειτουργίας των επαγγελματικών μηχανών και η εμβάθυνση σε ζητήματα τεχνικής και αισθητικής οργάνωσης της φωτογραφικής εικόνας, ως εργαλεία χρήσιμα στην προβολή και αποτύπωση της τέχνης της τοιχογραφίας.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αναγνωρίζουν τα κυρίαρχα φωτογραφικά κινήματα και τους/τις εκπροσώπους τους από τον 19ο και τον 20ό αιώνα,
- Αναγνωρίζουν τα μέρη, τη χρήση (ρυθμίσεις) και τους φακούς μιας φωτογραφικής μηχανής,
- Χειρίζονται τις φωτογραφικές μηχανές και τα εξαρτήματά τους,
- Συσχετίζουν την ταχύτητα του κλείστρου με το διάφραγμα,
- Χρησιμοποιούν τη γνώση για το βάθος πεδίου,
- Εμβαθύνουν σε ζητήματα αισθητικής οργάνωσης της φωτογραφικής εικόνας,
- Εφαρμόζουν τις θεμελιώδεις αρχές της φωτογραφικής σύνθεσης και των νόμων που τη διέπουν,
- Επεξεργάζονται μια εικόνα σύμφωνα με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του/της φωτογράφου,
- Διαχειρίζονται ψηφιακές μηχανές για να αναβαθμίσουν τις παρουσιάσεις τους,
- Προσαρμόζουν τις ρυθμίσεις λήψης ανάλογα με το αντικείμενο και το περιβάλλον λήψης της/των φωτογραφίας/-ιών,
- Διακρίνουν τις διαφορετικές πηγές φωτισμού και το είδος της ακτινοβολίας που εκπέμπουν στο ηλεκτρομαγνητικό φάσμα,
- Εφαρμόζουν τις κατάλληλες τεχνικές παραμέτρους στη φωτογράφιση των έργων τέχνης,
- Προτείνουν τα κατάλληλα είδη φωτογραφίας για δισδιάστατα και τρισδιάστατα αντικείμενα,

- Προτείνουν την κατάλληλη διάταξη του εξοπλισμού σε σχέση με το αντικείμενο, τις συνθήκες φωτισμού και τις ιδιαιτερότητες του χώρου,
- Οργανώνουν τη φωτογραφική αποτύπωση του αντικειμένου, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της φωτογραμμετρίας,
- Υιοθετούν μια υπεύθυνη στάση ως προς την προσέγγιση των εκθεμάτων,
- Υιοθετούν ως επαγγελματική στάση την αναγκαιότητα της κατάρτισης στην τέχνη της φωτογραφίας για την προστασία των έργων τέχνης,
- Πραγματοποιούν σύντομα βίντεο από τη λειτουργία βίντεο της φωτογραφικής τους μηχανής.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Φωτογραφικά κινήματα / Camera obscura / Φωτογραφικοί φακοί / Βάθος πεδίου / Διάφραγμα, ταχύτητα, φωτοευαίσθητη επιφάνεια / Φωτόμετρο / Θερμοκρασία χρώματος / White balance / Φωτογραφικός εξοπλισμός / Φωτογραμμετρία / Λειτουργία βίντεο.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (1), Εργαστήριο (1), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΜΗΧΑΝΗΣ
2	ΟΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ
3	ΔΙΑΦΡΑΓΜΑ (F), ΤΑΧΥΤΗΤΑ (T) ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ ΑΙΣΘΗΤΗΡΑ (ISO)
4	ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΦΑΚΟΙ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ
5	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ ΧΡΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΦΩΤΙΣΜΟΥ
6	ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΣΗΣ/ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗΣ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Z.1 | ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΜΗΧΑΝΗΣ

Η παρούσα μαθησιακή υποενότητα εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στις βασικές αρχές της φωτογραφίας και στον τρόπο λειτουργίας της. Ειδικότερα, γίνεται μια σύντομη παρουσίαση από την camera obscura, την πρώτη και απλούστερη κάμερα στην ιστορία της φωτογραφία, μέχρι τις σημερινές ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές που διαθέτουν και λειτουργία βιντεοσκόπησης. Επιπλέον, γίνεται μια σύντομη αναφορά στα φωτογραφικά κινήματα της ιστορίας της φωτογραφίας και στους κύριους εκπροσώπους της, με έμφαση στον κονστρουκτιβισμό, τον ιμπρεσιονισμό, τον σουρεαλισμό και το φωτομοντάζ.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με την ανατομία της φωτογραφικής μηχανής, τα μέρη από τα οποία αποτελείται και τις βασικές της λειτουργίες. Μαθαίνουν τη λειτουργία των αυτόματων προγραμμάτων (A, P), αλλά και τις χειροκίνητες λειτουργίες που διαθέτει η μηχανή (M/manual). Αναλύεται τι είναι και πώς λειτουργεί το κλείστρο (ο φωτοφράκτης), καθώς και σε ποιες περιπτώσεις ενδείκνυται η προτεραιότητα διαφράγματος και σε ποιες η προτεραιότητα ταχύτητας. Γίνεται επίσης μια σύντομη συγκριτική παρουσίαση των ειδών των φωτογραφικών μηχανών και των πεδίων χρήσης τους (compact, μικρού/μεσαίου/μεγάλου φορμά, DSLR, mirrorless κ.ά.).

Τέλος, αναλύεται ο ψηφιακός αισθητήρας (που αντικατέστησε το φιλμ) και ο τρόπος λειτουργίας των ψηφιακών καρτών μνήμης. Ορίζεται η «ανάλυση» σε μια φωτογραφία, εξετάζονται τα είδη αρχείων που εξάγουν οι φωτογραφικές μηχανές και ο τρόπος διαχείρισής τους κατά τη διάρκεια αλλά και ύστερα από μια φωτογράφιση (π.χ. αξιολόγηση, αρχειοθέτηση, ονοματοδοσία).

Η υποεπάρκεια είναι πολύ σημαντική καθώς αναφέρεται στις βασικές αρχές της φωτογραφίας, προσφέροντας γνώσεις και δεξιότητες που θα χρειαστούν οι εκπαιδευόμενοι/-ες για την άρτια φωτογραφική αποτύπωση των έργων τους.

2.3.Ζ.2 | ΟΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ

Η συγκεκριμένη υποεπάρκεια ασχολείται με το φως και τη διαχείρισή του. Εξετάζει πώς λειτουργεί η ανθρώπινη όραση στις διάφορες φωτιστικές συνθήκες, αλλά και πώς λειτουργεί γενικότερα η οπτική αντίληψη του ανθρώπου στις εικόνες και στο φως.

Το ανθρώπινο μάτι, σε αντίθεση με τη φωτογραφική μηχανή, έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζεται κάθε φορά στις διάφορες φωτιστικές συνθήκες που επικρατούν. Η φωτογραφική μηχανή δεν έχει αυτή την ικανότητα και καταγράφει σε απόλυτο βαθμό τις τονικές διαβαθμίσεις, όπως και τα χρώματα που αποδίδονται στο φωτογραφιζόμενο σκηνικό, ανάλογα με τις φωτιστικές συνθήκες που επικρατούν· γι' αυτό και χρειάζεται να γίνονται κάποιες ρυθμίσεις προκειμένου να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα. Επιπλέον, γίνεται μια σύντομη παρουσίαση στους βασικούς κανόνες της ανάκλασης και της διάθλασης του φωτός, καθώς επίσης και στο πώς οι επιφάνειες των αντικειμένων λειτουργούν ως ανακλαστικές επιφάνειες ή μη, ανάλογα με το υλικό κατασκευής τους. Αναλύεται επίσης το όργανο μέτρησης του φωτός που χρησιμοποιούν οι φωτογράφοι, το φωτόμετρο, είτε αυτό που φέρουν οι φωτογραφικές μηχανές (ανακλώμενου φωτός), είτε το φωτόμετρο χειρός (που καταγράφει τον ανακλώμενο ή και τον προσπίπτοντα φωτισμό).

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μετά τη σχετική θεωρία, πραγματοποιούν ασκήσεις για την πλήρη κατανόηση της φωτογραφικής διαχείρισης του φωτός: με τη λειτουργία της μηχανής στην ασπρόμαυρη καταγραφή (λήψη), πραγματοποιούν ασπρόμαυρες αφαιρετικές συνθέσεις (γραμμές σε ενιαίο φόντο, ματιέρα, καμπύλες, σχήματα), τις οποίες αξιολογούν στη συνέχεια στην τάξη.

Η υποεπνότητα είναι πολύ σημαντική γιατί οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να χειρίζονται το φως στις φωτογραφίες τους, αλλά και στις συνθέσεις τους γενικότερα.

2.3.Z.3 | ΔΙΑΦΡΑΓΜΑ (F), ΤΑΧΥΤΗΤΑ (T) ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ ΑΙΣΘΗΤΗΡΑ (ISO)

Με τα βασικά «εργαλεία» της φωτογράφισης –το διάφραγμα (F), την ταχύτητα (T) και την ευαισθησία της φωτοευαίσθητης επιφάνειας/αισθητήρα (ISO)– ασχολείται η συγκεκριμένη μαθησιακή υποεπνότητα. Ειδικότερα, αναλύονται οι κλίμακες του διαφράγματος και τι σημαίνει «ανοιχτό» και «κλειστό» διάφραγμα, οι κλίμακες των ταχυτήτων της μηχανής και πώς αποτυπώνονται τα φωτογραφιζόμενα θέματα με «αργές» ή «γρήγορες» ταχύτητες, αλλά και η ευαισθησία του αισθητήρα (που αντικατέστησε το φιλμ), η κλίμακα ISO και πώς επιδρά στην τελική εικόνα η επιλογή χρήσης «χαμηλής» ή «υψηλής» ευαισθησίας ISO.

Αναλύεται ο όρος και η χρήση του F-stop, καθώς και η σχέση που πρέπει να έχουν πάντα οι τρεις αυτές λειτουργίες. Πραγματοποιούνται παραδείγματα και στη συνέχεια ασκήσεις πάνω στη ρύθμιση μεταξύ διαφράγματος, ταχύτητας και ISO, ανάλογα με το απαιτούμενο αποτέλεσμα. Αναλύονται θεωρητικά μέσα από σχετικές φωτογραφίες η υποέκθεση και η υπερέκθεση, καθώς επίσης και ο κόκκος/θόρυβος σε μια φωτογραφία και πώς μπορούν να διορθωθούν κατά τη διάρκεια της λήψης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν επίσης τι είναι το βάθος πεδίου, από ποιους παράγοντες επηρεάζεται και πώς μπορούμε να το ελέγξουμε σε μια φωτογράφιση. Στο εργαστήριο, πραγματοποιούν λήψεις με ζητούμενα ελέγχου διαφράγματος και ISO. Επίσης, κάνουν ασκήσεις πάνω στον έλεγχο του βάθους πεδίου, φωτογραφίζουν κινούμενα θέματα (ανθρώπους, αυτοκίνητα κ.ά.) με αργές και γρήγορες ταχύτητες, και στη συνέχεια τις αξιολογούν.

Η συγκεκριμένη υποεπνότητα είναι πολύ σημαντική, καθώς αποκτώνται γνώσεις και δεξιότητες σε σημαντικές λειτουργίες της φωτογράφισης.

2.3.Z.4 | ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΦΑΚΟΙ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ

Με τους φωτογραφικούς φακούς, τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητές τους ασχολείται η παρούσα μαθησιακή υποεπνότητα. Γίνεται μια σύντομη παρουσίαση στην ανατομία ενός φωτογραφικού φακού, ο οποίος αποτελείται από συστοιχίες φακών και λειτουργεί πάντα ως συγκλίνων φακός. Αναλύεται από τι εξαρτάται το μέγεθος του ειδώλου του κάθε φακού, πόσο ρόλο παίζει στην τελική εικόνα η φωτεινότητά του και τι είναι η εστιακή απόσταση του φακού. Παρουσιάζονται οι κύριες κατηγορίες των φωτογραφικών φακών και πώς αυτές ορίζονται σε σχέση με το φορμά της φωτογραφικής μηχανής, του νορμάλ (με οπτική γωνία από 35° μέχρι και 55°), του ευρυγώνιου (με οπτική γωνία 60°-90°) και του τηλεφακού (με οπτική γωνία από 40° μέχρι και 1°), αλλά και πώς λειτουργούν οι φακοί ζουμ (zoom), που είναι φακοί με μεταβλητή εστιακή απόσταση και έχουν τα χαρακτηριστικά των αντίστοιχων φακών σταθερής εστιακής απόστασης. Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε εξειδικευμένες κατηγορίες φακών,

όπως είναι οι υπερευγώνιοι (που φτάνουν μέχρι και 180°) ή οι μακρο (macro) φακοί.

Στο εργαστήριο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες πραγματοποιούν λήψεις με όλα τα είδη φακών προκειμένου να εξοικειωθούν με τα χαρακτηριστικά του κάθε φακού. Αντιλαμβάνονται πως ο νορμάλ φακός προσομοιάζει με την ανθρώπινη όραση, πειραματίζονται με τον ευρυγώνιο φακό, ο οποίος έχει μεγαλύτερη καλυπτική ικανότητα αλλά παραμορφώνει τα θέματά του στις άκρες του κάδρου, αλλά και με τον τηλεφακό, ο οποίος χρησιμοποιείται συχνά σε θέματα που δεν μπορούμε να πλησιάσουμε, αλλά θέλει προσοχή στη χρήση του καθώς διαθέτει πολύ μικρό βάθος πεδίου.

Η υποεπαισθησία είναι πολύ σημαντική, καθώς οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν τις γνώσεις και τις δεξιότητες πάνω στον απαιτούμενο εξοπλισμό που χρειάζονται κατά τη διάρκεια της εργασίας τους.

2.3.2.5 | ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ ΧΡΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΦΩΤΙΣΜΟΥ

Με τη θερμοκρασία χρώματος και τα είδη του φωτισμού ασχολείται η συγκεκριμένη μαθησιακή υποεπαισθησία. Ειδικότερα, αναλύεται το ορατό φάσμα, καθώς και η θερμοκρασία χρώματος, την οποία εκπέμπουν οι φωτιστικές πηγές (φυσικές και τεχνητές), ενώ γίνεται αναφορά στην υπέρυθρη και υπεριώδη φωτογραφία και πού εφαρμόζεται στις αντιγραφές έργων τέχνης. Μαθαίνουν την κλίμακα Kelvin (K), που είναι η μονάδα μέτρησης θερμοκρασίας των φωτιστικών πηγών (όπου το 0 K αντιστοιχεί στους -273°C) και πώς μπορούν να αποδώσουν τα πραγματικά χρώματα μιας σύνθεσης στη φωτογραφία τους, ανεξάρτητα από τις φωτιστικές συνθήκες. Αναλύονται τα βασικά είδη των φωτιστικών πηγών, που είναι ο ήλιος (σε όλες τις ώρες της ημέρας), οι λάμπες πυρακτώσεως, οι λάμπες φθορισμού, οι λάμπες LED, αλλά και το φλας. Μελετούν τη χρωματική απόδοση που αποδίδουν όλες οι φωτιστικές πηγές και πραγματοποιούν μετρήσεις με το κελβινόμετρο.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες πραγματοποιούν άσκηση πάνω στη θερμοκρασία χρώματος: έχοντας ορίσει τη μηχανή τους στα 5500K για όλες τις λήψεις, φωτογραφίζουν έναν πίνακα ζωγραφικής (διαστάσεων $20 \times 30 \text{ cm}$ και άνω) σε διαφορετικές ώρες της ημέρας, αλλά και με όλα τα είδη φωτιστικών πηγών που προαναφέρθηκαν. Ιδανικά, στη φωτογραφία θα πρέπει να φαίνεται και το χέρι ενός ανθρώπου που κρατά τον πίνακα ή είναι δίπλα από αυτόν (θα πρέπει να είναι το ίδιο χέρι/άνθρωπος σε όλες τις λήψεις). Στη συνέχεια, συγκρίνουν το τελικό αποτέλεσμα των φωτογραφιών τους, τόσο στα χρώματα του πίνακα όσο και της ανθρώπινης επιδερμίδας.

Τέλος, πειραματίζονται με τη διαδικασία εξισορρόπησης του λευκού (white balance), τεχνικής με την οποία καταγράφονται σωστά τα χρώματα μιας φωτογραφιζόμενης σύνθεσης/σκηνης, άσχετα με τις φωτιστικές συνθήκες που επικρατούν.

ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

Η τελευταία μαθησιακή υποενότητα ασχολείται με ζητήματα φωτογράφισης και βιντεοσκόπησης, καθώς επίσης και με τον εξοπλισμό που απαιτεί μια φωτογράφιση/βιντεοσκόπηση.

Καθώς οι ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές διαθέτουν όλες λειτουργία βίντεο και πολύ συχνά όλες οι εργασίες απαιτούν και καταγραφή σύντομων βίντεο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν τη λειτουργία βίντεο αλλά και τους βασικούς κανόνες βιντεοσκόπησης (κινήσεις κάμερας κ.λπ.). Ανάλογα με τον χώρο (εσωτερικό ή εξωτερικό) και τις συνθήκες που επικρατούν (φωτιστικά, χωρικοί περιορισμοί κ.λπ.), οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν τον εξοπλισμό που πρέπει να διαθέτουν όταν πρόκειται να φωτογραφίσουν/βιντεοσκοπήσουν. Μαθαίνουν να χειρίζονται ανακλαστήρες και διαχυτήρες, ποια είναι τα κυριότερα φίλτρα (πολωτικό, ουδέτερης πυκνότητας ND, υπέρυθρο, ζελατίνες κ.ά.), ποια είναι η χρήση του τριπόδου και πότε χρησιμοποιείται, ποια η χρήση του ντεκλανσέρ, πώς χρησιμοποιούμε κάρτες κλίμακας και χρωματικές κάρτες, αλλά και συσκευές αποθήκευσης του παραγόμενου οπτικοακουστικού υλικού (σκληροί δίσκοι). Πραγματοποιούν λήψεις (σε φωτογραφία και βίντεο), επιλέγοντας τους κατάλληλους φακούς και τη σωστή γωνία λήψης, ενώ χρησιμοποιούν τον βοηθητικό κάρναβο για να αποφύγουν τυχόν παραμορφώσεις στις εικόνες τους.

Επιπλέον, μαθαίνουν για την ορθή χρήση των πνευματικών δικαιωμάτων, όπως ορίζει ο Νόμος 2121/93 σε έργα τρίτων ή των δικών τους δικαιωμάτων στα δικά τους έργα, καθώς επίσης και τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό περί Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (GDPR), στις περιπτώσεις που τα έργα τους ή οι φωτογραφίες/βιντεοσκοπήσεις τους περιέχουν ανθρώπους.

Η συγκεκριμένη υποενότητα είναι πολύ σημαντική, καθώς οι εκπαιδευόμενοι/-ες αξιοποιούν όλες τις γνώσεις και τις δεξιότητες της παρούσας ενότητας προκειμένου να φωτογραφίσουν/βιντεοσκοπήσουν τα έργα τους. Συνδέεται δε άμεσα με την ενότητα «Επεξεργασία εικόνας (Photoshop)» του επόμενου εξαμήνου.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Καρτεζιάδης, Π. (2008). *Βασικά μαθήματα φωτογραφίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Φωτογράφος.
2. Hedgeroe, J. (2010). *Το νέο βιβλίο του φωτογράφου. Ο απόλυτος οδηγός για την τέχνη της φωτογραφίας* (μτφρ. Ε. Κουτσοκέρα). Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.
3. Σχίζας, Τ. (2014). *Η τεχνική της αναλογικής και της ψηφιακής φωτογραφίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Φωτογραφικό Είδωλο.

Συμπληρωματικές

1. Κοντογέρης, Α. Χ. (1999). *Υπέρυθρη φωτογραφία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
2. Περιοδικό *ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ*. (2020). *Τα πάντα για τους φωτισμούς. Know how και συμβουλές*. Ανακτήθηκε από: <https://www.photo.gr/know-how/photoschool/t%CE%B1-%CF%80%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%86%CF%89%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D%CF%82-know-how-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF/>
3. Ευρωπαϊκή Ένωση. (2018). *Γενικός Κανονισμός για την προστασία δεδομένων (ΓΚΔΠ-GDPR)*. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/general-data-protection-regulation-gdpr.html>

2.3.Η • ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στην παρούσα μαθησιακή ενότητα πραγματοποιείται εισαγωγή των εκπαιδευομένων στα υλικά και τις τεχνικές των τοιχογραφιών, παραδοσιακών και σύγχρονων. Αρχικά, διδάσκονται στοιχεία που συνδέονται με το γεωγραφικό και κοινωνικό πλαίσιο, τη μορφολογία, την τεχνοτροπία και την αισθητική των έργων σε κάθε περίοδο. Διερευνώνται τοιχογραφίες που μιμούνται ορθομαρμαρώσεις και συνθέσεις με *opus sectile*, τα *fresco* και τα *secco*, η χρήση σπρέι κ.λπ. Οι μέθοδοι εξέτασης, τεκμηρίωσης και διάγνωσης των τοιχογραφιών, τα είδη ρύπων και οι μηχανισμοί εναπόθεσης αποτελούν επίσης αντικείμενο μελέτης των εκπαιδευομένων αυτού του εξαμήνου. Στη συνέχεια, διδάσκονται τα υλικά και οι τεχνικές κατασκευής των τοιχογραφιών και μαθαίνουν να διακρίνουν την επίδραση των προαναφερόμενων επιλογών στην παθολογία τους, στη διατήρησή τους για το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, καθώς και στη διατήρηση και σταθερότητα των χρωμάτων.

Παράλληλα, αναλύονται τα υλικά και οι μέθοδοι καθαρισμού των τοιχογραφιών, καθώς και οι τεχνικές και οι τρόποι επέμβασης σε νεότερες τοιχογραφίες. Στη συνέχεια, διδάσκονται η στερέωση των τοιχογραφιών, τόσο η δομική όσο και η επιφανειακή, και τα κριτήρια επιλογής της κατάλληλης μεθοδολογίας και των υλικών στερέωσης του ζωγραφικού στρώματος. Ολοκληρώνοντας τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εντρυφούν στη μελέτη και τη σύγκριση των υλικών δημιουργίας τοιχογραφιών. Εξετάζουν τα ειδικά χαρακτηριστικά των τεχνικών και τα οπτικά αποτελέσματα της εφαρμογής τους, ενώ διεξάγουν επιτόπιες παρατηρήσεις και μελετούν δοκίμια, προκειμένου να εξοπλιστούν με γνώσεις που θα τους/τις υποστηρίξουν στις επιλογές τους κατά τη διάρκεια δημιουργίας των έργων τους. Σκοπός της μαθησιακής ενότητας είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να ορίζουν την τεχνολογία κατασκευής και τα υλικά του έργου της τοιχογραφίας, εξετάζοντας λεπτομερώς τον χώρο και τα υλικά κατασκευής του.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Γνωρίζουν στοιχεία που συνδέονται με το γεωγραφικό πλαίσιο, το κοινωνικό πλαίσιο, τη μορφολογία, την τεχνοτροπία και την αισθητική των τοιχογραφιών σε κάθε περίοδο,
- Εφαρμόζουν τα διάφορα στάδια κατασκευής του έργου τοιχογραφίας,
- Κατασκευάζουν προσχέδια πριν από το επόμενο στάδιο της τοιχογραφίας,
- Επιλέγουν τα κατάλληλα υλικά και τεχνικές τοιχογραφίας ανάλογα με το επιθυμητό αποτέλεσμα,
- Αναγνωρίζουν τις χημικές ουσίες και την ονομασία τους (χημική και εμπορική),
- Επιλέγουν τις ενδεδειγμένες χρωστικές, ανάλογα με την τεχνική τοιχογραφίας που εφαρμόζουν,
- Ταξινομούν τις χημικές ουσίες ανά είδος σύμφωνα με τις εργασίες εκπόνησης της τοιχογραφίας,
- Οργανώνουν την προμήθεια των κατάλληλων υλικών ζωγραφικής, χημικών ουσιών και εξοπλισμού για την τοιχογραφία,
- Τηρούν αρχείο καταλόγων για τη διενέργεια συστηματικής απογραφής υλικών, χημικών ουσιών και εξοπλισμού,
- Εκτελούν την προμήθεια υλικών και χημικών ουσιών, ακολουθώντας τις προδιαγραφές μεταφοράς και αποθήκευσης,
- Αναζητούν τα αναγκαία υλικά/εργαλεία και τις χημικές ουσίες των τοιχογραφιών, ακολουθώντας τις προδιαγραφές ποιότητας και ασφάλειας, που έχουν τεθεί από τον/την υπεύθυνο/-η του έργου,
- Ακολουθούν πρωτόκολλο ενεργειών για την αποτροπή προσωπικού ατυχήματος, πρόκλησης βλάβης εξοπλισμού, αντικειμένων και κτιρίου.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Νωπογραφία (fresco) / Ξηρογραφία (secco) / Συνδεδετικά υλικά / Κονίαμα / Υπόστρωμα / Προσχέδιο / Ανθίβολο / Αυγοτέμπερα / Χρωματικό στρώμα / Χρωστικές.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (3), Εργαστήριο (0), Σύνολο (3).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ
2	ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑ (FRESCO)
3	ΞΗΡΟΓΡΑΦΙΑ (SECCO)
4	ΥΠΟΣΤΡΩΜΑ ΤΩΝ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ
5	ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ
6	ΧΡΩΜΑΤΙΚΟ ΣΤΡΩΜΑ ΚΑΙ ΣΥΝΔΕΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ
7	ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ
8	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΥΛΙΚΩΝ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Η.1 | ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα θα μελετηθούν τοιχογραφίες από την εποχή των σπηλαίων μέχρι σήμερα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα γνωρίσουν τις βραχογραφίες των σπηλαίων των προϊστορικών χρόνων, όπου τα υλικά που έχουν χρησιμοποιηθεί είναι χρωστικές από φυσικά ορυκτά, ενώ έχει ανιχνευθεί λίπος, αίμα κ.ά.

Στην αρχαία Αίγυπτο χρησιμοποιήθηκε στο υπόστρωμα των τοιχογραφιών λάσπη από τον Νείλο, άμμος, γύψος και άχυρο, με τη χρήση κάποιας φυτικής γόμμας, αραβικής γόμμας ή ζελατίνης. Στη μινωική Κρήτη και στη Σαντορίνη το κονίαμα κατασκευάζεται από ασβέστη, πηλό και άχυρο, ενώ εφαρμόζεται η τεχνική της νωπογραφίας (fresco). Για τις ρωμαϊκές τοιχογραφίες χρησιμοποιήθηκαν οι τεχνικές του fresco αλλά και του secco. Στη θρησκευτική ζωγραφική των κατακομβών έχει χρησιμοποιηθεί επίσης η τεχνική της νωπογραφίας. Στη βυζαντινή περίοδο τα βασικά υλικά του υποστρώματος ήταν ασβέστης και άμμος, ενώ άλλα υλικά είναι το κεραμάλευρο, η μαρμαρόσκονη, το άχυρο και οι τρίχες ζώων. Κατά την Αναγέννηση συνεχίζεται η τεχνική της νωπογραφίας στη Δύση, αλλά αναζητούνται και νέες μέθοδοι secco, όπως η εφαρμογή της τέμπερας με λάδι. Τον 16ο αιώνα στην Ελλάδα η τοιχογραφία γνωρίζει νέα άνθηση. Η τεχνοτροπία και η τεχνική της βυζαντινής παράδοσης σταδιακά

αλλάζουν και πολλές φορές αποκτούν λαϊκό χαρακτήρα. Τον 19ο αιώνα έχουμε ξανά ανάπτυξη της τοιχογραφίας, η οποία συνεχίστηκε και τον 20ό αιώνα, με την εμφάνιση νέων συνδετικών υλικών, όπως είναι τα βινυλικά και τα ακρυλικά πολυμερή. Κατά τη διάρκεια του μαθήματος θα γίνουν αναλυτικές παρουσιάσεις αλλά και επισκέψεις σε χώρους με τοιχογραφίες.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, στη συγκεκριμένη υποενότητα, γνωρίζουν στοιχεία που συνδέονται με το γεωγραφικό πλαίσιο, το κοινωνικό πλαίσιο, τη μορφολογία, την τεχνολογία και την αισθητική των τοιχογραφιών σε κάθε περίοδο έως σήμερα.

2.3.H.2 | ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑ (FRESCO)

Στη συγκεκριμένη υποενότητα αναλύεται η τεχνική της νωπογραφίας ή fresco, όπου η ζωγραφική γίνεται όσο το υπόστρωμα είναι ακόμα νωπό, και η οποία είναι κατάλληλη κυρίως για ξηρά κλίματα. Πιο αναλυτικά, το κονίαμα εφαρμόζεται πάνω σε έναν τούβλινο ή πέτρινο τοίχο σε δύο βασικές στρώσεις. Η πρώτη στρώση (arriccio), με πάχος μισής ίντσας, απλώνεται αμέσως σε όλο τον τοίχο, ενώ η δεύτερη, λεπτότερη στρώση (intonaco), εφαρμόζεται μόνο στο τμήμα του τοίχου που πρόκειται να ζωγραφιστεί μέσα στην ίδια ημέρα.

Κατά την ξήρανση, μια κρυσταλλική επιφάνεια ανθρακικού ασβεστίου σχηματίζεται πάνω στο κονίαμα, η οποία εγκλωβίζει τα χρώματα, λειτουργεί προστατευτικά και τους προσδίδει μοναδική καθαρότητα. Ο/Η τοιχογράφος ζωγραφίζει όσο το κονίαμα του τοίχου είναι ακόμα νωπό, καθώς με αυτόν τον τρόπο το χρώμα ποτίζει σε βάθος και δεν ξεφλουδίζει με την πάροδο του χρόνου.

Λόγω της φύσης της τεχνικής, ο/η τοιχογράφος επιβάλλεται να είναι εξαιρετικά έμπειρος και γρήγορος, ενώ όλη η εργασία πρέπει να έχει σχεδιαστεί προηγουμένως με μεγάλη επιμέλεια. Σε περίπτωση λάθους, ο μόνος τρόπος διόρθωσης είναι να κοπεί το συγκεκριμένο κομμάτι του κονιάματος, να τοποθετηθεί νέο στρώμα και η διαδικασία να ξεκινήσει από την αρχή. Στις μεγάλες τοιχογραφίες ο ζωγράφος είχε πολλούς βοηθούς, και ο καθένας αναλάμβανε μια συγκεκριμένη εργασία. Κατά τη διάρκεια του μαθήματος θα παρουσιαστούν βίντεο με όλη τη διαδικασία, καθώς και αντίστοιχες φωτογραφίες από τα στάδια της εφαρμογής.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μέσα από τις γνώσεις που θα αποκομίσουν από αυτή την υποενότητα, θα είναι σε θέση να εφαρμόζουν τα διάφορα στάδια κατασκευής μιας τοιχογραφίας με την τεχνική της νωπογραφίας.

2.3.H.3 | ΞΗΡΟΓΡΑΦΙΑ (SECCO)

Στην υποενότητα «Ξηρογραφία (secco)», οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με την τεχνική της ξηρογραφίας, η οποία εφαρμόζεται επάνω σε στεγνό τοίχο. Για την εφαρμογή της απαιτείται η χρήση ενός συνδετικού μέσου ώστε να προσκολληθούν στην επιφάνεια του τοίχου οι χρωστικές, οι οποίες διεισδύουν στο υπόστρωμα μόνο υπό προϋποθέσεις. Ως συνδετικό υλικό παλαιότερα χρησιμοποιούνταν οργανικά

υλικά, όπως αυγό, κερί και λάδι, ενώ αργότερα, με την εξέλιξη της τεχνολογίας, εφαρμόζονται και συνθετικά υλικά που θα αναλυθούν σε επόμενη υποενότητα.

Η τεχνική αυτή απαιτεί να έχει ολοκληρωθεί η κατασκευή του υποστρώματος, καθώς εφαρμόζεται πάνω σε τοίχο σοβαντισμένο και ξηρό. Η εξωτερική επιφάνεια που δημιουργείται είναι περιορισμένης αντοχής, και για τον λόγο αυτόν, η ξηρογραφία θεωρείται ότι έχει περιορισμένη διάρκεια στον χρόνο σε σχέση με τη νωπογραφία.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, συνδυάζεται στην ίδια τοιχογραφία η τεχνική της νωπογραφίας (fresco) με την τεχνική secco. Ο/Η τοιχογράφος ξεκινά το έργο του με τη μέθοδο fresco, αλλά το ολοκληρώνει σε στεγνό κονίαμα με τη χρήση κάποιου συνδετικού, δηλαδή με τη μέθοδο secco. Αυτό μπορεί να συμβεί είτε γιατί ο/η δημιουργός το επέλεξε από την αρχή, είτε γιατί δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει το έργο του, προτού να στεγνώσει το ασβεστοκονίαμα, και έτσι το τελείωσε με χρωστικές που περιέχουν κάποιο συνδετικό. Οι τεχνικές αυτές θα παρουσιαστούν με προβολές βίντεο και θεωρητικών παρουσιάσεων, ενώ θα οργανωθούν και επιτόπιες επισκέψεις σε χώρους όπου έχουν εφαρμοστεί αντίστοιχες τοιχογραφίες.

Με την ολοκλήρωση της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να επιλέγουν και να εφαρμόζουν τα διάφορα στάδια κατασκευής ενός έργου τοιχογραφίας με την τεχνική της ξηρογραφίας.

2.3.Η.4 | ΥΠΟΣΤΡΩΜΑ ΤΩΝ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εξοικειωθούν με τα στοιχεία τεχνολογίας κατασκευής μιας τοιχογραφίας. Τα δομικά συστατικά της τοιχογραφίας αποτελούνται από τρία βασικά μέρη: την τοιχοδομή, το κονίαμα και τη ζωγραφική επιφάνεια. Το υποστήριγμα της τοιχογραφίας είναι η τοιχοδομή του κτιρίου. Επάνω σε αυτήν απλώνεται ένα κονίαμα, το οποίο δημιουργεί το κατάλληλο υπόστρωμα για τη ζωγραφική επιφάνεια. Το υπόστρωμα αποτελείται συνήθως από κάποιο συνδετικό υλικό και από ένα ή περισσότερα αδρανή υλικά.

Συνδετικό υλικό του υποστρώματος μπορεί να είναι ο πηλός, ο γύψος (που στην ουσία είναι τεχνητό ή φυσικό θειικό ασβέστιο) και ο ασβέστης, καθώς τα ασβεστοκονιάματα είναι τα πιο συνηθισμένα υποστρώματα τοιχογραφιών. Υπάρχουν δύο είδη ασβεστοκονιαμάτων: τα αερικά και τα υδραυλικά.

Τα αδρανή υλικά είναι τα υλικά που αναμειγνύονται με τον σβησμένο ασβέστη για να δημιουργήσουν το ασβεστοκονίαμα. Αυτά αποτελούν τον δομικό σκελετό του υλικού, του δίνουν όγκο και σταθερότητα, ενώ παράλληλα αποτρέπουν τη δημιουργία ρωγμών. Το πιο συνηθισμένο αδρανές υλικό είναι η άμμος. Η κονιορτοποιημένη πέτρα, όπως η μαρμαρόσκονη, χρησιμοποιείται αρκετές φορές στο τελευταίο στρώμα κονιάματος, το οποίο λειτουργεί ως υπόστρωμα της ζωγραφικής επιφάνειας. Άλλα υλικά που παίζουν τον ρόλο του αδρανούς, αλλά έχουν και κάποιο ποσοστό υδραυλικώς ενεργών συστατικών, είναι το κεραμάλευρο, η κονιορτοποιημένη θηραϊκή γη κ.ά.

Μέσω παρουσιάσεων, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα έρθουν σε επαφή με τομές τοί-

χων που φιλοξενούν τοιχογραφίες και θα αναλυθεί ο τρόπος κατασκευής τους. Έτσι, θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να εφαρμόζουν τα διάφορα στάδια κατασκευής ενός έργου τοιχογραφίας.

2.3.Η.5 | ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα επιδιώκει να παράσχει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες τις απαραίτητες γνώσεις για το προσχέδιο στις τοιχογραφίες. Το προσχέδιο παλαιότερα γινόταν κάποιες φορές με κίτρινη ή κόκκινη γεώδη χρωστική, όπως είναι η ώχρα ή η σιένα. Ορισμένες φορές ήταν εγχάρακτο, ολόκληρο ή τμήματά του, πράγμα που γινόταν με μετρήσεις και με τη χρήση σχεδιαστικών οργάνων, όπως ο χάρακας και ο διαβήτης (χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα φωτοστέφανα των Αγίων). Σε ορισμένες ρωμαϊκές, βυζαντινές και αναγεννησιακές τοιχογραφίες υπήρχε η σινώπια. Η σινώπια ήταν ένα λεπτομερές προσχέδιο με καστανοκόκκινο χρώμα ορυκτής προέλευσης, το οποίο συνήθως σχεδιαζόταν πριν από το τελευταίο στρώμα του κονιάματος. Ο καλλιτέχνης δημιουργούσε μια πλήρη σχεδίαση της εικόνας (που ονομάζεται καρτούν) και τη μετέφερε στη στρώση *intonaco*, είτε διαγράφοντας τα περιγράμματα με ένα στυλό (αιχμηρό αντικείμενο) είτε πασπαλίζοντας κάρβουνο μέσα από μια σειρά από τσιμπήματα καρφίτσας κατά μήκος των περιγραμμάτων. Το καρτούν συνήθως κοβόταν σε τμήματα ποικίλου μεγέθους, έτσι ώστε το καθένα να μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δουλειά μιας ημέρας (*giornata*).

Όταν η τοιχογραφία γινόταν σε στεγνό κονίαμα, υπήρχε χρόνος για λεπτομερές προσχέδιο ή ακόμη και για τη χρήση ανθιβόλου. Το ανθίβολο είναι ζωγραφικό σχέδιο με διάτρητα περιγράμματα. Επάνω στο ανθίβολο έριχναν καρβουνόσκονη, η οποία περνούσε μέσα από τις τρύπες, και έτσι αποτυπωνόταν το σχέδιο. Στη συνέχεια, χάραζαν το σχέδιο με ένα αιχμηρό εργαλείο. Τα ανθίβολα διακρίνονται σε έκτυπα, διάτρητα και ελεύθερα σχέδια-σπουδές.

Ενδεδειγμένη άσκηση εφαρμογής για τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες είναι η κατασκευή εικόνας με τη χρήση του ανθιβόλου. Μέσα από αυτή την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να κατασκευάζουν τα προσχέδιά τους πριν από το επόμενο στάδιο της τοιχογραφίας.

2.3.Η.6 | ΧΡΩΜΑΤΙΚΟ ΣΤΡΩΜΑ ΚΑΙ ΣΥΝΔΕΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

Στη νωπογραφία οι χρωστικές τοποθετούνται ανακατεμένες με νερό ή με διάλυμα υδροξειδίου του ασβεστίου στο υγρό ακόμη κονίαμα. Το κονίαμα στερεοποιείται με τη βοήθεια του διοξειδίου του άνθρακα της ατμόσφαιρας. Έτσι, οι κόκκοι της χρωστικής συγκρατούνται στο κρυσταλλικό πλέγμα του ανθρακικού ασβεστίου.

Η ξηρογραφία γίνεται με την ανάμειξη των χρωστικών με κάποιο οργανικό συνδετικό. Τα συνδετικά που χρησιμοποιούνται είναι οι ζωικές κόλλες, οι φυτικές γόμμες, η καζεΐνη, ο κρόκος του αβγού, τα ξηραινόμενα έλαια και διάφορα σύγχρονα συνθετικά υλικά, όπως τα ακρυλικά και τα βινυλικά πολυμερή.

Η καζεΐνη είναι ένα πρωτεϊνικό υλικό που προκύπτει από τον διαχωρισμό του αποβουτυρωμένου γάλακτος ή με την προσθήκη μέσων όξυνσης σε τυρόγαλα. Χρησιμοποιήθηκε συχνά με την προσθήκη πλαστικοποιητικών υλικών, όπως είναι το μέλι ή η γλυκερόλη. Οι ζωικές κόλλες προκύπτουν από τη διάσπαση του κολλαγόνου από δέρματα ζώων ή ψαριών. Ο κρόκος του αβγού περιέχει πρωτεΐνες, λιπαρές ουσίες και γαλακτωματοποιητή (λεκιθίνη). Η στερεοποίησή του γίνεται με τη μετουσίωση των αλμπουμινών (είδος πρωτεϊνών) και με την οξείδωση των ελαίων που περιέχει.

Τα ξηραίνόμενα έλαια που χρησιμοποιήθηκαν είναι το λινέλαιο, το καρυδέλαιο και το παπαρουνέλαιο. Χρησιμοποιούνται σε σύγχρονες τεχνικές τοιχογραφίας επάνω σε προετοιμασμένο ύφασμα (μουσαμά) που επικολλάται κατόπιν στον τοίχο, όπως επίσης και τα ακρυλικά και βινυλικά συνθετικά πολυμερή. Σε κάποιες περιπτώσεις οι τοιχογραφίες επιχρίονταν με μείγματα σαπωνοποιημένου κεριού ή λαδιών, για εντονότερη στιλπνότητα.

Ολοκληρώνοντας την υποενοότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μέσω παρουσιάσεων, αναγνωρίζουν τις χημικές ουσίες και την ονομασία τους (χημική και εμπορική) και ταξινομούν τις χημικές ουσίες ανά είδος, σύμφωνα με τις εργασίες εκπόνησης της τοιχογραφίας.

2.3.H.7 | ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ

Οι χρωστικές που έχουν χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή τοιχογραφιών ποικίλουν ανάλογα με την εποχή, τη γεωγραφική περιοχή και την τεχνική. Ένα βασικό κριτήριο για την επιλογή τους είναι η συμπεριφορά τους σε αλκαλικό περιβάλλον, λόγω της παρουσίας ασβέστη στις νωπογραφίες. Ανάλογα με τη χημική σύστασή τους, οι χρωστικές μπορεί να είναι οργανικές ή ανόργανες. Οι ανόργανες χρωστικές είναι ορυκτά (αζουρίτης, μαλαχίτης), φυσικές γαίες (ώχρα, πράσινη πλάκα ή πράσινη γη, σινώπια) και τεχνητές χρωστικές (βαρδάραμο, αιγυπτιακό μπλε). Οι οργανικές χρωστικές είναι φυσικές οργανικές χρωστικές φυτικής προέλευσης (ινδικό ή indigo) ή ζωικής προέλευσης (λάκα από κρεμέζι) και συνθετικές χρωστικές.

Οι περισσότερες από τις χρωστικές που έχουν χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή των τοιχογραφιών είναι γεώδεις, όπως η κίτρινη ώχρα (λειμωνίτης και γκαϊτίτης), η ψημένη ώχρα (αιματίτης), η πράσινη γη (σελαδονίτης ή γλαυκονίτης) και μείγματα αυτών. Το μαύρο χρώμα συνήθως προέρχεται από την καύση ξύλων ή οστών. Οι φυσικές οργανικές χρωστικές είναι γενικά ασταθείς, αλλοιώνονται εύκολα, αποτελούν τροφή για πολλούς μικροοργανισμούς και αποφεύγονται στην τοιχογραφία. Ακόμη, χρησιμοποιούνται φύλλα καθαρού μετάλλου χρυσού ή αργύρου, ιδιαίτερα στη βυζαντινή ζωγραφική. Αργότερα αυτά αντικαταστάθηκαν από τη χρυσομπογιά (μπρουτζίνα). Στην περίπτωση της τεχνικής fresco το αλκαλικό συνδετικό μπορεί να αντιδράσει με ορισμένες χρωστικές και να προκληθούν χρωματικές αλλοιώσεις. Τέτοιες χρωστικές είναι το λευκό του μολύβδου, το μίνιο, το κιννάβαρι, ο αζουρίτης, το ινδικό (indigo), το βαρδάραμο (verdigris) και το κίτρινο μονοξείδιο του μολύβδου (massicot).

Μέσω της συγκεκριμένης υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες επιλέγουν τις ενδεδειγμένες χρωστικές, ανάλογα με την τεχνική τοιχογραφίας που εφαρμόζουν.

2.3.Η.8 | ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΥΛΙΚΩΝ

Στην υποενότητα «Οργάνωση και προμήθεια υλικών» παρουσιάζονται οι τρόποι αναζήτησης και οργάνωσης των ενδεδειγμένων εργαλείων και υλικών για την εκάστοτε τοιχογραφία. Όταν γίνεται ανάθεση ενός έργου τοιχογραφίας, και αφού έχει αποφασιστεί το θέμα, επιλέγεται η τεχνική που θα χρησιμοποιηθεί. Η επιλογή αυτή εξαρτάται από τη θέση και τις συνθήκες του κτιρίου, το κοστολόγιο, τις προτιμήσεις του εργοδότη κ.ά.

Σε σχέση με την τεχνική, επιλέγονται στη συνέχεια τα υλικά, τα εργαλεία, οι χρωστικές και ο εξοπλισμός που θα χρειαστεί. Έπειτα, είναι αναγκαίο να συνταχθούν λίστες με αυτά, ώστε να διαμορφωθούν τα κοστολόγια και να εντοπιστούν οι προμηθευτές για να γίνουν οι κατάλληλες παραγγελίες. Όλα αυτά απαιτούν συστηματική οργάνωση και μεθοδολογία. Είναι σημαντικό να παραγγελθούν οι σωστές ποσότητες και οι ενδεδειγμένες ποιότητες, καθώς και να τηρηθεί ο απαραίτητος χρονικός προγραμματισμός.

Κατά τη διάρκεια των μαθημάτων αναλύεται αυτή η διαδικασία μέσω συγκεκριμένων παραδειγμάτων. Στο τέλος της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να αναζητούν τα αναγκαία υλικά, εργαλεία και χημικές ουσίες των τοιχογραφιών, ακολουθώντας τις προδιαγραφές ποιότητας και ασφάλειας που έχουν τεθεί από τον/την υπεύθυνο/-η του έργου. Επίσης, θα εκτελούν την προμήθεια υλικών και χημικών ουσιών ακολουθώντας τις προδιαγραφές μεταφοράς και αποθήκευσης, θα τηρούν αρχείο καταλόγων για τη διενέργεια συστηματικής απογραφής υλικών, χημικών ουσιών και εξοπλισμού, και θα ακολουθούν το πρωτόκολλο ενεργειών για την αποτροπή προσωπικού ατυχήματος ή πρόκλησης βλάβης στον εξοπλισμό, στα αντικείμενα και στο κτίριο.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Beardsley, M. C. (1998). *Ιστορία αισθητικών θεωριών. Από την κλασική αρχαιότητα μέχρι σήμερα* (μτφρ. Δ. Κούρτοβικ). Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
2. Πλακωτάρης, Κ. (1987). *Υλικά και Τεχνική στη Ζωγραφική και Διακοσμητική*. Αθήνα: Εκδόσεις Καλλιτεχνικού Πνευματικού Κέντρου Ώρα.
3. Tate, E. (2000). *Εγκυκλοπαίδεια των τεχνικών της ζωγραφικής. Ένα μοναδικό λεξικό από το Α ως το Ω των τεχνικών της ζωγραφικής* (μτφρ. Ν. Ελιασά). Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

Συμπληρωματικές

1. Λαμπρόπουλος, Β., Νταλούκα, Ε., Παπαθανασίου, Θ. & Χατζηδάκη, Μ. (2011). *Συντήρηση Έργων Τέχνης* (τόμος Β΄). Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3780>
2. Τσούμας, Ι. (2022). *Η Ιστορία των Διακοσμητικών Τεχνών και της Αρχιτεκτονικής στην Ευρώπη και την Αμερική (1760-1914)*. Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.
3. Mayer, R. (1991). *The Artist's Handbook of Materials and Techniques*. London: Faber & Faber.

2.4 • ΕΞΑΜΗΝΟ Δ΄

2.4.A • ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ (PHOTOSHOP)

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στην εν λόγω ενότητα πραγματοποιείται εισαγωγή των εκπαιδευομένων στη διδασκαλία τρόπων και τεχνικών παρουσίασης της αρχικής και τελικής τους ιδέας, καθώς και του επαγγελματικού τους φακέλου, όπως και στη χρήση ηλεκτρονικής επεξεργασίας της εικόνας, του μοντάζ των εικόνων και της διόρθωσης χρωμάτων με τη βοήθεια ειδικών λογισμικών (π.χ. Photoshop). Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εξοικειωθούν με τον διαχωρισμό των τόνων μιας φωτογραφίας, ώστε να αναδεικνύουν τους τόνους που απαιτούνται κατά περίπτωση. Θα χρησιμοποιήσουν τα εργαλεία της ρύθμισης της φωτεινότητας/αντίθεσης, το ιστόγραμμα και τις καμπύλες. Στη συνέχεια, θα διδαχθούν πώς να ταξινομούν τις φωτογραφίες με βάση τη μέθοδο των ζωνών. Θα διδαχθούν επίσης τους τρόπους βελτίωσης των τόνων στην περιοχή όπου υστερούν, καθώς και τον μετασχηματισμό των σχημάτων. Επιπλέον, θα μάθουν πώς μπορούν να αξιολογούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά μιας εικόνας και να προσαρμόζουν τη φωτογραφία στην εκάστοτε μέθοδο εκτύπωσης. Πιο αναλυτικά, θα διδαχθούν τη βελτίωση της αντίθεσης, την ισορροπία των γκριζων τόνων, τη βελτίωση της ευκρίνειας και τη μετατροπή σε CMYK. Επιπρόσθετα, θα διδαχθούν τη διαφοροποίηση επιπέδων (layers), τις μάσκες επιπέδου και τις μάσκες Bézier. Θα εξετάσουν επίσης την αλλαγή των χαρακτηριστικών μιας εικόνας μέσω των διορθωτικών και εικαστικών φίλτρων, τη δημιουργία εντυπωσιακών εφέ, καθώς και τις διαδικασίες για την προετοιμασία μιας εικόνας ανάλογα με την εκτύπωση. Ακόμη, θα μελετήσουν τις δυνατότητες που τους δίνονται από τις χρωματικές παλέτες, καθώς και από τη χρήση των πινέλων. Τέλος, θα διδαχθούν τη δημιουργία τρισδιάστατων αντικειμένων με το εργαλείο της εξώθησης (extrusion). Σκοπός είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να εξοικειωθούν και να γνωρίσουν το περιβάλλον PC και να εξειδικεύσουν τις γνώσεις τους στο πρόγραμμα επεξεργασίας εικόνας “Photoshop”, ώστε να εφαρμόζουν ποικίλες τεχνικές οπτικοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων του/της πελάτη/-ισσας.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αναγνωρίζουν την περιοχή εργασίας του προγράμματος,
- Επιλέγουν τα κατάλληλα εργαλεία και εντολές σχεδίασης,
- Γνωρίζουν πως θα πραγματοποιούν εισαγωγή εικόνας από σάρωση,
- Χρησιμοποιούν και να αξιοποιούν τα επίπεδα (layers),
- Εφαρμόζουν και να επεξεργάζονται τα χρώματα,
- Χρησιμοποιούν τις μάσκες και τα κανάλια,

- Επεξεργάζονται (ρετούς) εικόνες,
- Χρησιμοποιούν το εργαλείο της πένας,
- Εισάγουν και να εξάγουν γραφικά,
- Γνωρίζουν πως θα έχουν ακρίβεια στην εκτύπωση των χρωμάτων,
- Επεξεργάζονται εικόνες για εκτυπώσεις,
- Γνωρίζουν την τριχρωμία και την τετραχρωμία.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Τονικές διορθώσεις / Χρωματικές διορθώσεις / Μετασχηματισμοί εικόνων
/ Έγχρωμες εκτυπώσεις / Τετραχρωμία (CMYK) / Εργαλεία ζωγραφικής /
Τρισδιάστατη εικόνα / Φίλτρα / Μάσκες / Εφέ.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ (PHOTOSHOP)
2	ΤΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΕΙΚΟΝΑΣ
3	ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΕΙΚΟΝΩΝ ΣΤΟ PHOTOSHOP
4	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ PHOTOSHOP
5	ΤΑ ΦΙΛΤΡΑ (FILTERS) ΕΙΚΟΝΑΣ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΑΣΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΕ ΣΤΟ PHOTOSHOP
6	ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΕ ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ
7	ΕΓΧΡΩΜΕΣ ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ (CMYK)

Κείμενο αναφοράς

2.4.A.1 | ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΑΣ (PHOTOSHOP)

Η μαθησιακή υποενότητα «Εισαγωγή στην επεξεργασία εικόνας (Photoshop)» αποσκοπεί στην εισαγωγή των εκπαιδευομένων στην ηλεκτρονική επεξεργασία μιας εικόνας που πρόκειται να εκτυπωθεί σε μια επίπεδη επιφάνεια, μέσα από το περιβάλλον του Photoshop. Η περιοχή εργασίας του Adobe Photoshop περιλαμβάνει μενού, γραμμές εργαλείων και πάνελ, τα οποία προσφέρουν γρήγορη πρόσβαση σε μια ποικιλία εργαλείων και επιλογών για την επεξεργασία και την προσθήκη στοιχείων στην εικόνα.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να εργάζονται κυρίως με ψηφιακές εικόνες σε μορφή bitmap (εικόνες συνεχούς τόνου, που έχουν μετατραπεί σε μια σειρά μικρών τετραγώνων ή στοιχείων εικόνας που καλούνται pixels). Επίσης, γνωρίζουν τα ανυσματικά γραφικά (σχέδια που δημιουργούνται από γραμμές και κόμβους), τα

οποία μπορούν εύκολα να αλλάζουν κλίμακα χωρίς να προκύπτουν μεταβολές των αρχικών σχεδίων.

Μέσω παρουσιάσεων και παραδειγμάτων, γίνεται επίδειξη των βασικών βημάτων της διαδικασίας επεξεργασίας ηλεκτρονικής εικόνας. Έτσι, οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν τους τρόπους δημιουργίας πρωτότυπων σχεδίων μέσα στο Photoshop ή την εισαγωγή εικόνων από πολλές πηγές (όπως φωτογραφίες από ψηφιακή κάμερα ή κινητό τηλέφωνο, συλλογές φωτογραφιών, π.χ. εικόνες από το Adobe Stock, σαρώσεις φωτογραφιών, διαφανειών, γραφικών ή άλλων εγγράφων, εικόνες από ψηφιοποιημένο υλικό βίντεο, καθώς και γραφικά δημιουργήματα σε άλλες εφαρμογές).

Ο σκοπός της μαθησιακής υποενότητας είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να αποκτήσουν τις βασικές γνώσεις ηλεκτρονικής επεξεργασίας μιας εικόνας μέσα από το περιβάλλον του Adobe Photoshop. Επιπλέον, μέσω της συγκεκριμένης μαθησιακής υποενότητας, αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να περιγράφουν και να αναγνωρίζουν την περιοχή εργασίας του συγκεκριμένου προγράμματος, καθώς και τη χρησιμότητά του, με σκοπό να επιλέγουν στη συνέχεια τα κατάλληλα εργαλεία στις εφαρμογές τους.

2.4.A.2 | ΤΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

Στην εν λόγω μαθησιακή υποενότητα γίνεται αναφορά στις διαδικασίες τονικών και χρωματικών διορθώσεων μιας ψηφιακής εικόνας. Όταν μια εικόνα εισάγεται στον υπολογιστή με οποιονδήποτε τρόπο (π.χ. μέσω σαρωτή) και εμφανίζεται στην οθόνη, όσα καταγράφονται μέσω του φιλμ ή των φωτοευαίσθητων στοιχείων της ψηφιακής μηχανής μπορούν να βελτιωθούν ή να διορθωθούν μόνο με την εφαρμογή κατάλληλου λογισμικού, όπως είναι το Photoshop.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με επεξεργασίες διόρθωσης ατελειών ψηφιακών εικόνων με τη χρήση των εργαλείων του μενού ρυθμίσεων (Adjustments). Μαθαίνουν, για παράδειγμα, να διορθώνουν τις σκοτεινές/φωτεινές περιοχές μιας εικόνας με την εντολή Shadows/Highlights, προσαρμόζοντας τη φωτεινότητα με τις εντολές Levels και Curves. Στη συνέχεια, γνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να βελτιώνουν μια υπερφωτισμένη ή υποφωτισμένη ψηφιακή εικόνα μέσω των επιλογών ανάμειξης (Blending Modes). Μαθαίνουν επίσης να αλλάζουν τοπικά τα χρώματα σε μια ψηφιακή εικόνα, ταιριάζοντας τις γενικές τιμές τόνων και χρώματός της με τις τιμές κάποιας άλλης εικόνας (Match Color), καθώς και να προσαρμόζουν τις τιμές χροιάς, κορεσμού και φωτεινότητας συγκεκριμένων περιοχών (π.χ. λεύκανση δοντιών ή ματιών).

Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τη διόρθωση του ανθρώπινου προσώπου στις φωτογραφίες: αν για παράδειγμα φαίνεται «κοκκινωπό» ή πρασινίζει, τότε προστίθεται λίγο από το χρώμα που λείπει ή μειώνεται το επιπλέον χρώμα. Ακόμα, μαθαίνουν να διορθώνουν τοπικά τις υφές, ώστε να μη φαίνονται τα όρια της

διόρθωσης, χρησιμοποιώντας τα πινέλα επιδιόρθωσης (Healing Brush, Spot Healing Brush) ή/και το εργαλείο μπαλώματος (Patch Tool).

Συνοψίζοντας, σκοπός της μαθησιακής υποεπενότητας είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες, αποκτώντας βασικές γνώσεις και δεξιότητες, να αναγνωρίζουν και να διορθώνουν τις ατέλειες των ψηφιακών εικόνων πριν από το στάδιο της εκτύπωσης.

2.4.A.3 | ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΕΙΚΟΝΩΝ ΣΤΟ PHOTOSHOP

Η παρούσα μαθησιακή υποεπενότητα εστιάζεται στη μελέτη μετασχηματισμών των εικόνων, ώστε να μπορεί να μεταβληθεί με ευκολία το σχήμα ενός τμήματος ή ολόκληρης της εικόνας, αν αυτό είναι απαραίτητο σε μια συγκεκριμένη εφαρμογή.

Στόχος της υποεπενότητας είναι οι εκπαιδευόμενοι/-ες να χρησιμοποιούν τα απαιτούμενα εργαλεία σε συνδυασμό με τα κατάλληλα επίπεδα (layers) μιας εικόνας. Ιδιαίτερα, τα επίπεδα μιας εικόνας στο Photoshop, τα οποία λειτουργούν σαν διαφάνειες επάνω στις οποίες σχεδιάζονται διάφορα αντικείμενα και που, όταν τοποθετούνται η μία πάνω στην άλλη, εμφανίζουν την εικόνα ολοκληρωμένη, μπορούν να αναμειχθούν, να προστεθούν ή και να αφαιρεθούν.

Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν πώς μπορούν να κάνουν κάποιες βασικές τροποποιήσεις στα επίπεδα (Layers) μιας εικόνας, όπως είναι η μεγέθυνση, η περιστροφή και η αντιστροφή, αλλά και πώς να τους δίνουν νέο σχήμα μέσα από την επιλογή Transform, καθώς και στην ίδια την εικόνα (Image) και στον καμβά (Canvas) που επεξεργάζονται, όσον αφορά τη μεγέθυνση, την περιστροφή και την αντιστροφή τους. Έτσι, έρχονται αρχικά σε επαφή με την εντολή μετασχηματισμού (Edit > Transform...) που δίνει τη δυνατότητα αλλαγής διαστάσεων (scale), περιστροφής (rotate), παραμόρφωσης (distort), στρέβλωσης (skew) και προοπτικής (perspective).

Ειδικότερα, μέσα από μια σειρά ασκήσεων, οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν ότι με τους κατάλληλους μετασχηματισμούς των εικόνων μπορούν να αποδώσουν όλων των ειδών τα σχήματα που επιθυμούν, χρησιμοποιώντας τα εργαλεία ενός προγράμματος επεξεργασίας εικόνας (π.χ. Adobe Photoshop).

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μέσω της υποεπενότητας αυτής, αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να χρησιμοποιούν τις κατάλληλες εντολές μετασχηματισμού εικόνων των προγραμμάτων επεξεργασίας εικόνας, ώστε να επιτυγχάνουν πρωτότυπα σχήματα για κάθε είδους εκτυπωτική εφαρμογή.

2.4.A.4 | ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ PHOTOSHOP

Η εν λόγω μαθησιακή υποεπενότητα ασχολείται με τα εργαλεία ζωγραφικής και επεξεργασίας του Photoshop, τα οποία εν γένει προσφέρουν αρκετές δυνατότητες για την καλύτερη επεξεργασία της εικόνας.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με τα εργαλεία ζωγραφικής: το μολύβι (pencil), με το οποίο σχεδιάζουν γραμμές με κοφτό περίγραμμα και σε οποιοδήποτε πάχος, το πινέλο (paintbrush), με το οποίο σχεδιάζουν μαλακές γραμ-

μές με πιο θολό περίγραμμα, και τον αερογράφο (airbrush), με τον οποίο σχεδιάζουν μαλακές γραμμές, όπως με το πινέλο, αλλά με εκτόξευση του χρώματος ακόμα και όταν η συσκευή παραμένει σταθερή (στην περίπτωση που ο αερογράφος σύρεται, δημιουργούνται σκιές). Επίσης, γνωρίζουν και το εργαλείο της πέννας (pen), το οποίο χρησιμοποιείται για τη δημιουργία καμπυλών ή διαδρομών (paths).

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τη χρήση των εργαλείων επεξεργασίας: του μουτζουρώματος (smudge), που χρησιμοποιείται για να απλώνεται το χρώμα σε μια περιοχή, του θολώματος (blur), που θολώνει τα άκρα ανάμεσα στα χρώματα ώστε αυτά να συγχωνεύονται στα όριά τους, και της όξυνσης (sharpen), που αυξάνει την ένταση της αντίθεσης μεταξύ των χρωμάτων και αναδεικνύει τα τελειώματα των επιφανειών.

Επίσης, γνωρίζουν το εργαλείο της κάλυψης (dodge) που κάνει φωτεινότερη μια περιοχή, του καψίματος (burn) που κάνει σκουρότερη μια περιοχή, και του σπόγγου (sponge) που διορθώνει την ένταση των χρωμάτων. Επιπλέον, μαθαίνουν ότι τα εργαλεία θολώματος και όξυνσης ονομάζονται εργαλεία εστίασης (focus tools), καθώς το πρώτο μειώνει την εστίαση και το δεύτερο την αυξάνει, ενώ τα εργαλεία κάλυψης, καψίματος και σπόγγου ονομάζονται εργαλεία τονισμού (toning tools), επειδή αλλάζουν τους τόνους και τα χρώματα στις εικόνες.

Σκοπός της μαθησιακής υποενότητας είναι να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για την εξοικείωση και την αναγνώριση των εργαλείων ζωγραφικής και επεξεργασίας του Photoshop.

2.4.A.5 | ΤΑ ΦΙΛΤΡΑ (FILTERS) ΕΙΚΟΝΑΣ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΑΣΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΕ ΣΤΟ PHOTOSHOP

Το περιεχόμενο αυτής της μαθησιακής υποενότητας έχει στόχο την ανάλυση και κατανόηση των εφαρμογών των φίλτρων εικόνας του Photoshop, τα οποία φιλτράρουν ή διαθλούν το φως, με αποτέλεσμα να τροποποιούν την εικόνα.

Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τη χρήση των διαθέσιμων φίλτρων (μενού Filter), καθώς και των έξυπνων φίλτρων (Smart Filters), ανάλογα με τις απαιτήσεις της εικόνας (θολώματος, όξυνσης, ψευδαισθήσης κίνησης, διόρθωσης οριζόντιας και κάθετης προοπτικής εικόνας, εξομάλυνσης υφών). Επίσης, εξασκούνται στην προσθήκη σημειακών φωτεινών πηγών στην εικόνα, καθορίζοντας διαφορετικό χρώμα, ένταση, γωνία και τρόπο ανάκλασης του φωτός από τις επιφάνειες. Μαθαίνουν πώς να παραμορφώνουν μια εικόνα ή ένα επίπεδο (layer) μέσω ευλύγιστου καννάβου (Warp), καθώς και να χρησιμοποιούν διαβαθμίσεις (ντεγκραντέ) για να τονίσουν το φόντο μιας εικόνας ή για να προσθέσουν χρώμα σε αντικείμενα (Gradient Fill). Ακόμα, μαθαίνουν να χρησιμοποιούν μάσκες (μάσκα επιπέδου, ανυσματική-Bézier, κοπής, καναλιού), οι οποίες απομονώνουν και προστατεύουν τμήματα μιας εικόνας από τη γενικότερη επεξεργασία της.

Επιπλέον, μέσα από μια σειρά ασκήσεων, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στο να συνδυάζουν εφέ επιπέδων (Drop Shadow, Inner Shadow, Outer Glow, Inner Glow,

Bevel and Emboss, Satin, Color Overlay, Gradient Overlay, Pattern Overlay, Stroke), δημιουργώντας στιλ (styles) που περιλαμβάνουν τα επιλεγμένα εφέ ή/και τις ρυθμίσεις ανάμειξης (Blending Options).

Συνολικά, η εν λόγω μαθησιακή υποεπάρκεια παρέχει στους/τις εκπαιδευόμενους/-ες τις γνώσεις για την κατανόηση των αρχών και των τεχνικών της ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας και τη δημιουργία νέων εικόνων και αντικειμένων μετά τις κατάλληλες παρεμβάσεις. Έτσι, αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να αναγνωρίζουν, να μετασχηματίζουν και να δημιουργούν εντυπωσιακά εφέ σε ψηφιακές εικόνες.

2.4.A.6 | ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΕ ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ

Στη συγκεκριμένη μαθησιακή υποεπάρκεια, μελετάται η μετατροπή εικόνας σε τρισδιάστατη (3D) με διάφορες τεχνικές και εφέ. Παρόλο που το Photoshop δεν είναι ένα λογισμικό που χρησιμοποιείται κατεξοχήν για εφαρμογές τρισδιάστατης μοντελοποίησης, μπορεί ωστόσο κάποιος να δημιουργήσει ένα πειστικό εφέ 3D σε μια εικόνα χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται να επιλέγουν μια εικόνα υψηλής ανάλυσης με καθαρές άκρες και καθορισμένες λεπτομέρειες, και να τη μετατρέπουν σε κλίμακα του γκρι (Image > Mode > Grayscale) εάν είναι έγχρωμη. Στη συνέχεια, δημιουργούν ένα αντίγραφο του αρχικού επιπέδου (Layer > Duplicate Layer) και εφαρμόζουν ένα εφέ λοξοτομής και αναγλύφου (Layer > Layer Style > Bevel and Emboss), προσαρμόζοντας τις ρυθμίσεις βάθους, μεγέθους και γωνίας (Depth, Size, Angle), καθώς και άλλες παραμέτρους, ώστε να δημιουργηθεί το επιθυμητό εφέ 3D. Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με την προσθήκη σκιών στο επάνω στρώμα (Layer > Layer Style > Drop Shadow) για την περαιτέρω βελτίωση της τρισδιάστατης ψευδαίσθησης. Στη συνέχεια, προσαρμόζουν την αδιαφάνεια, την απόσταση, τη γωνία και το μέγεθος της σκιάς για να ταιριάζει με το εφέ λοξοτόμησης και ανάγλυφου.

Επιπλέον, μαθαίνουν να βελτιώνουν τις άκρες της εικόνας, αν κρίνεται απαραίτητο, χρησιμοποιώντας τα εργαλεία Burn και Dodge για να δημιουργήσουν πιο καθορισμένες σκιές και τονισμένα σημεία (highlights). Ακόμη, εξοικειώνονται και με άλλες τεχνικές βελτίωσης της 3D ψευδαίσθησης, όπως η εφαρμογή προοπτικής (Perspective), καθώς και εφέ φωτισμού, λεπτομερειών και βάθους σε εικόνες υφής (texture images).

Σκοπός της υποεπάρκειας αυτής είναι να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να μετασχηματίζουν μια εικόνα σε κατάσταση τριών διαστάσεων (3D), ρυθμίζοντας το βάθος και τη γωνία των κλίσεων, δημιουργώντας παράλληλα μια σειρά επιπέδων εργασίας.

2.4.A.7 | ΕΓΧΡΩΜΕΣ ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ (CMYK)

Η παρούσα μαθησιακή υποεπάρκεια έχει ως στόχο τη γνωριμία των εκπαιδευομένων με τη μέθοδο της τετραχρωμίας, δηλαδή την έγχρωμη εκτύπωση στις γραφικές τέχνες. Η εκτύπωση διαχωρισμών τετραχρωμίας (color separations) είναι η ιδανικότερη λύση

όταν χρειάζεται να τυπωθούν πολλά έγχρωμα αντίγραφα σε οποιαδήποτε διάσταση.

Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με την εφαρμογή του χρωματικού μοντέλου ανάμιξης των τεσσάρων χρωμάτων CMYK (Cyan, Magenta, Yellow, Μαύρο/Key color), το οποίο χρησιμοποιείται στις εκτυπώσεις τετραχρωμίας. Κατανοούν ότι η έγχρωμη εκτύπωση πραγματοποιείται με τα μελάνια Cyan, Magenta και Yellow, ενώ το μαύρο χρώμα προστίθεται για να καλυφθούν οι ατέλειες των χρωστικών C, M, Y και παράλληλα να εκτυπωθούν κείμενα και γραμμικά θέματα. Επίσης, γνωρίζουν ότι για τον διαχωρισμό τετραχρωμίας μιας εικόνας επιλέγεται η εντολή CMYK Color από το υπομενού Mode του μενού Image. Το Photoshop μετατρέπει την εικόνα από το χρωματικό μοντέλο RGB στον κόσμο της τετραχρωμίας (CMYK) και εμφανίζει την καρτέλα Channels, όπου υπάρχουν τέσσερα κανάλια, ένα για καθένα από τα τέσσερα βασικά χρώματα. Κατόπιν, επιλέγεται και εκτυπώνεται το κάθε κανάλι χωριστά.

Ακόμη, μαθαίνουν ότι για την εκτύπωση τετραχρωμίας από το Photoshop πρέπει να ενεργοποιούνται στο πλαίσιο διαλόγου Page Setup τα παρακάτω πλαίσια ελέγχου: Calibration Bars, Registration Marks, Corner Crop Marks, Center Crop Marks και Labels, για τη σωστή εκτύπωση της έγχρωμης εικόνας. Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται μέσα από μια σειρά ασκήσεων ώστε να δημιουργούν χρωματικές παλέτες με online εργαλεία διαχείρισης χρωμάτων.

Συνοψίζοντας, με την παρούσα μαθησιακή υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να μπορούν να εφαρμόζουν τη μεθοδολογία της έγχρωμης εκτύπωσης CMYK (τετραχρωμία) σε έγχρωμους εκτυπώτες, δοκίμια και εκτυπωτικές μηχανές κάθε είδους.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Chavez, C. (2023). *Adobe Photoshop βήμα προς βήμα* (μτφρ. Μ. Γκλαβά). Αθήνα: Εκδόσεις Μ. Γκιούρδα.
2. Κολοκυθάς, Κ. (2015). «Ψηφιακές εικόνες» [Κεφάλαιο], στο: Κολοκυθάς, Κ. (2015). *Ψηφιακά μέσα στις οπτικοακουστικές τέχνες* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/3492>

Συμπληρωματικές

1. Λαζαρίνης, Φ. (2015). «Επεξεργασία ψηφιογραφικών εικόνων με τα εργαλεία Adobe Photoshop & Gimp» [Κεφάλαιο], στο: Λαζαρίνης, Φ. (2015). *Πολυμέσα* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε από: <https://hdl.handle.net/11419/2043>

2.4.B • ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ (STREET ART)

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στη συγκεκριμένη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με την «τέχνη του δρόμου» (Street Art) και τα βασικά στοιχεία της. Διδάσκονται τους όρους, τους ορισμούς και τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις της τέχνης του δρόμου, αποσαφηνίζουν τις έννοιες «τέχνη» και “graffiti”, και γνωρίζουν τα διάφορα είδη δημόσιας έκφρασης των καλλιτεχνών. Παράλληλα, εξερευνούν την τέχνη της τοιχογραφίας μέσα από την ιστορία της, δηλαδή από τις προδρομικές εκφράσεις (τοιχογραφίες των σπηλαίων, γραφή και χαράγματα σε αρχαία μνημεία και δημόσια κτίρια, το Κίνημα των Τοιχογραφιών στο Μεξικό κ.λπ.) και την εξέλιξή της τις τελευταίες δεκαετίες, έως τη σύγχρονη εποχή, τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό και ελληνικό επίπεδο. Τη συνδέουν δε με την ιστορία της τέχνης, εξετάζοντας διάφορες παραμέτρους όπως η πολιτική, η αστικοποίηση, ο σύγχρονος οπτικός πολιτισμός, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η προστασία του περιβάλλοντος και η κλιματική κρίση. Στη συνέχεια, εμβαθύνουν στις διάφορες κατηγορίες της τοιχογραφίας του δρόμου, γνωρίζουν τη δουλειά σημαντικών Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών, και μέσα από την τεχνοκριτική ανάλυση συγκεκριμένων έργων τους εξοικειώνονται με τη γλώσσα και τους κώδικες της δημιουργικής τους πρακτικής. Το πρακτικό μέρος της συγκεκριμένης μαθησιακής ενότητας πραγματοποιείται σε εξωτερικούς χώρους και έχει ως στόχο, αφενός, οι εκπαιδευόμενοι/-ες να κατακτήσουν τις διάφορες τεχνικές, τεχνοτροπίες και στυλ της Street Art μέσα από την παρατήρηση και την εξερεύνηση δημόσιων έργων και, αφετέρου, να συμμετάσχουν σε έργο δημιουργίας τοιχογραφίας σε τοίχο. Η δημιουργία αυτή γίνεται είτε σε συνεργασία με Street Artists είτε με την εκπόνηση δικού τους έργου, ακολουθώντας την ενδεδειγμένη διαδικασία (αίτημα παραχώρησης χώρου, δημιουργία μακέτας, δοκιμή και επιλογή υλικών, εφαρμογή στον δημόσιο χώρο).

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Αναλύουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διαμόρφωσαν την αισθητική της τοιχογραφίας του δρόμου,
- Αξιολογούν τα ιστορικά στοιχεία της τοιχογραφίας και των έργων τέχνης του δρόμου,
- Ταυτοποιούν τοιχογραφίες με την εποχή που δημιουργήθηκαν, το ιστορικό και κοινωνικό τους πλαίσιο και τους/τις καλλιτέχνες/-ιδες που τις δημιούργησαν,
- Αποσαφηνίζουν και να διακρίνουν τις έννοιες Street Art και graffiti,
- Μελετούν το έργο σύγχρονων τοιχογράφων της τέχνης του δρόμου της Ελλάδας και του εξωτερικού,

- Εφαρμόζουν τις θεωρητικές γνώσεις του μαθήματος στη δημιουργία της δικής τους πρότασης,
- Εποπτεύουν αντίστοιχες δικές τους καλλιτεχνικές δράσεις,
- Υλοποιούν αντίστοιχες δικές τους καλλιτεχνικές δράσεις και να δημιουργούν έργα Street Art,
- Αναγνωρίζουν τις αισθητικές παραμέτρους της Street Art, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ένταξη και η αξιοποίησή της σε εκπαιδευτικές και πολιτιστικές δράσεις.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Street Art / Γκράφιτι (Graffiti) / Οπτικός πολιτισμός / Yarn bombing / Στένσιλ / Αστικοποίηση / Σπρέι ψεκασμού / Αερογράφος / Συμβολισμοί / Πολιτιστικές δράσεις.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (4), Σύνολο (6).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ
2	STREET ART: ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ
3	GRAFFITI: ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ
4	ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
5	ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
6	ΣΥΛΛΗΨΗ ΙΔΕΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ
7	ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Κείμενο αναφοράς

2.4.B.1 | ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν φυσικές επιφάνειες για να σχεδιάσουν ή να ζωγραφίσουν από τους προϊστορικούς χρόνους, όταν αποτυπώματα χεριών και σκηνές κυνηγιού ζωγραφίστηκαν στους τοίχους των σπηλαίων για να προκαλέσουν την ευημερία και την ενότητα των μικρών ανθρώπινων κοινοτήτων. Από τις ζωγραφισμένες τοιχογραφίες στο Κίνημα των Τοιχογραφιών στο Μεξικό, αλλά και γενικότερα στη Λατινική Αμερική στις αρχές του 20ού αιώνα, στον πόλεμο των διαβόητων συμμοριών της Νέας Υόρκης στις δεκαετίες του 1920 και του 1930, όταν άρχισαν να εμφανίζονται ετικέτες με ονόματα και πρωτόγονα γκράφιτι σε δρόμους σηματοδοτώντας ελεγχόμενες περιοχές, η τέχνη του δρόμου έχει ταξιδέψει πολύ για να γίνει αυτό που είναι σήμερα.

Στη δεκαετία του 1960, η Νέα Υόρκη περνούσε δύσκολες στιγμές και βρισκόταν στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Οι τεράστιες εκτάσεις με κλειστά κτίρια, κλειστά εργοστάσια και παρατημένα βαγόνια τρένων έγιναν ο καμβάς για μια ομάδα δημιουργικών παιδιών, πρώτα στο ισπανικό Χάρλεμ, γεγονός που οδήγησε στην ανάπτυξη μιας ολόκληρης μορφής τέχνης η οποία προέκυψε από μια απλή υπογραφή. Τα μέσα της δεκαετίας του 1970 είδαν την εξέλιξη διαφορετικών σтил, ενώ κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 η τέχνη του δρόμου και το γκράφιτι βρήκαν τον δρόμο τους ακόμα και σε γκαλερί και μουσεία.

Στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα μελετώνται αυτά τα ιστορικά στοιχεία μέσω παρουσιάσεων με φωτογραφίες και βίντεο, ενώ ανατίθενται εργασίες μέσω έρευνας και στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες. Ολοκληρώνοντας, αξιολογούν τα ιστορικά στοιχεία της τοιχογραφίας και των έργων τέχνης του δρόμου και ταυτοποιούν τοιχογραφίες με την εποχή που δημιουργήθηκαν, το ιστορικό και κοινωνικό τους πλαίσιο και τους/τις καλλιτέχνες/-ιδες που τις δημιούργησαν.

2.4.B.2 | STREET ART: ΟΠΟΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με την τέχνη του δρόμου (Street Art) και τα βασικά στοιχεία της, τη θεωρία, τους συμβολισμούς και τις πρακτικές της. Αναλύονται οι έννοιες «Τέχνη και Πολιτική», «Αστικοποίηση και Σύγχρονος Οπτικός Πολιτισμός» και πραγματοποιούνται τεχνοκριτικές προσεγγίσεις της Street Art.

Η τέχνη του δρόμου θεωρείται ως ένα από τα μεγαλύτερα καλλιτεχνικά κινήματα, έχει επιτύχει τεράστια δημοτικότητα και εξακολουθεί να αναπτύσσεται ταχύτατα. Τα έργα τέχνης του δρόμου εμφανίζονται κυρίως σε αστικές περιοχές και δημόσιες τοποθεσίες, όπως εξωτερικοί τοίχοι κτιρίων, διαβάσεις αυτοκινητοδρόμων και γέφυρες, και καθορίζουν αξιολογούμενα την εικόνα πολλών γειτονιών και πόλεων σε όλο τον κόσμο. Συχνά χιουμοριστική και σατιρική, η Street Art καλύπτει ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα θεμάτων. Η συχνότερη θεματολογία της κινείται γύρω από στοχασμούς για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, συνδέεται συχνά με τον ακτιβισμό και δημιουργεί ευαισθητοποίηση για πιεστικά κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα. Σε κάποιες περιπτώσεις, ωστόσο, στοχεύει απλά στο να κάνει μια περιοχή να φαίνεται πιο καλάίσητη.

Η μορφή της ποικίλλει από ψεκασμένες ετικέτες (tags), στένσιλ (stencils) και αφισοκόλληση (wheat pasting), μέχρι αυτοκόλλητα, πλεκτές ίνες που τυλίγουν τηλεφωνικούς στύλους και μνημειώδεις ζωγραφισμένες τοιχογραφίες που καλύπτουν ολόκληρα κτίρια. Η βαφή με σπρέι και αερογράφους είναι από τις πιο δημοφιλείς μεθόδους εφαρμογής, λόγω του χαμηλού κόστους και της ευκολίας μεταφοράς. Ορισμένοι/-ες καλλιτέχνες/-ιδες έχουν ξεπεράσει τα σπρέι, τους μαρκαδόρους και τα πινέλα τους, χρησιμοποιώντας περίπλοκα στένσιλ, φώτα LED, πυροσβεστήρες, ακόμη και μια νεότερη τεχνική που ονομάζεται Yarn bombing (πλεκτή παρέμβαση στον δημόσιο χώρο).

Μέσω παρουσιάσεων και αντίστοιχων ασκήσεων, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναλύουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διαμόρφωσαν την αισθητική της τοιχογραφίας του δρόμου και αναγνωρίζουν τις αισθητικές παραμέτρους της Street Art, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ένταξη και η αξιοποίησή της σε εκπαιδευτικές και πολιτιστικές δράσεις.

2.4.B.3 | GRAFFITI: ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ

Η χάραξη του ορίου μεταξύ γκράφιτι και Street Art μπορεί να είναι δύσκολη. Μια χαρακτηριστική διαφοροποίηση είναι ότι η Street Art αφορά περισσότερο τις εικόνες και τη ζωγραφική, ενώ το γκράφιτι έχει πάντα ένα θέμα που βασίζεται σε κείμενο με άλλες προσθήκες. Η πιο προφανής διάκριση θα μπορούσε να εντοπιστεί και στην πρόθεση. Η τέχνη του δρόμου, πλέον, πραγματοποιείται συχνά κατόπιν ανάθεσης, ενώ το γκράφιτι συνήθως δεν εγκρίνεται και οι αρχές των πόλεων συχνά το αντιμετωπίζουν ως βανδαλισμό. Σε πολλές περιπτώσεις, όντως αποτελεί πράξη βανδαλισμού, καθώς χρησιμοποιείται για να σπιλώσει κτίρια και επιφάνειες.

Γίνεται μια ιστορική αναδρομή με την ανάδυση του style writing graffiti στη Νέα Υόρκη στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στη διάρκεια των '70s, ενώ προϋπήρχε η παράδοση της εγγραφής συνθημάτων στους τοίχους από συμμορίες, αλλά και ψευδωνύμων πάνω στα φορτηγά τρένα τη δεκαετία του 1940. Το 1972, οι New York Times κάνουν αφιέρωμα στον ελληνικής καταγωγής Takī 183, ο οποίος υπήρξε ο πρώτος διάσημος street writer. Η τέχνη του γκράφιτι συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τις υποκουλτούρες του χιπ χοπ καθώς και με την πανκ, και εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει μια μορφή εξέγερσης με την οποία είναι συνώνυμη. Με την πάροδο των χρόνων έχει δημιουργηθεί ένα ολόκληρο λεξιλόγιο με λέξεις και όρους που χρησιμοποιούνται για το γκράφιτι. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με το λεξιλόγιο αυτό και τους συμβολισμούς του.

Μέσω παρουσιάσεων, αλλά και με επισκέψεις σε δημόσιους χώρους γίνεται σχολιασμός, ανταλλαγή απόψεων και κριτική. Ολοκληρώνοντας τη συγκεκριμένη υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποσαφηνίζουν και διακρίνουν τις έννοιες Street Art και γκράφιτι.

2.4.B.4 | ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Σε αυτή την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εμβαθύνουν στις διάφορες κατηγορίες της τοιχογραφίας του δρόμου, γνωρίζουν τη δουλειά σημαντικών Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών και, μέσα από την τεχνοκριτική ανάλυση συγκεκριμένων έργων τους, εξοικειώνονται με τη γλώσσα και τους κώδικες της δημιουργικής τους πρακτικής.

Μελετώνται μερικοί/-ές από τους/τις πιο διάσημους/-ες καλλιτέχνες/-ιδες του δρόμου παγκοσμίως. Ένας από αυτούς/-ές είναι ο Banksy, του οποίου η ταυτότητα εξακολουθεί να καλύπτεται από μυστήριο παρά τη διεθνή του φήμη. Έγινε αρχικά γνωστός τη δεκαετία του 1990 για το βάψιμο τρένων και τοίχων με σπρέι στην πατρίδα του, το Μπρίστολ. Έκτοτε, ο καλλιτέχνης εξελίχθηκε σε παγκόσμιο φαινόμενο,

αποτυπώνοντας ανατρεπτικά και αμφιλεγόμενα μηνύματα στους δρόμους όλου του κόσμου. Ο Κιθ Χάρινγκ (Keith Haring) έπαιξε σημαντικό ρόλο στην άνοδο της σκη- νής της τέχνης του δρόμου στη Νέα Υόρκη της δεκαετίας του 1980, δημιουργώντας πίνακες και σχέδια εμπνευσμένα από το γκράφιτι, τα οποία έσπασαν τα εμπόδια μεταξύ της κουλτούρας του δρόμου και της υψηλής τέχνης. Χρησιμοποίησε τη δική του, χαρακτηριστική οπτική γλώσσα για να σχολιάσει θέματα όπως ο εθισμός στα ναρκωτικά, η σεξουαλικότητα, ο πόλεμος και η εξουσία. Γεννημένος από Πορτορικα- νή μητέρα και πατέρα μετανάστη από την Αϊτή, ο Ζαν-Μισέλ Μπασκιά (Jean-Michel Basquiat) ξεκίνησε επίσης τη δράση του στους δρόμους της Νέας Υόρκης και θεω- ρείται ένας από τους πρώτους και σπουδαιότερους εκφραστές της τέχνης του δρό- μου. Άλλοι/-ες διάσημοι/-ες καλλιτέχνες/-ιδες που εξετάζονται είναι οι CornBread, Shepard Fairey, Lady Pink, Blu, Os Gêmeos κ.ά.

Μέσα από ερευνητικές ασκήσεις και παρουσιάσεις, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελε- τούν συστηματικά το έργο των σύγχρονων αυτών τοιχογράφων και καλλιτεχνών/-ι- δων της τέχνης του δρόμου του εξωτερικού.

2.4.B.5 | ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα η τέχνη του δρόμου γνωρίζει μεγάλη άνθηση και έχει γίνει πολύ δημοφιλής. Οι Έλληνες/-ίδες καλλιτέχνες/-ιδες δημιουργούν σημα- ντικότερα έργα όχι μόνο στον ελλαδικό χώρο αλλά και στο εξωτερικό, ενώ διοργα- νώνονται συνεχώς πολιτιστικές και κοινωνικές δράσεις που εκφράζονται μέσω της τέχνης του δρόμου.

Ακόμη, φαίνεται ότι η πολιτεία αρχίζει να αντιμετωπίζει σοβαρά αυτή τη μορφή τέχνης και, μέσω προγραμμάτων δημόσιων τοιχογραφιών, πολλά κτίρια και τοίχοι σε δημόσιους χώρους αποκτούν πλέον μια ενδιαφέρουσα εικαστική και καλλιτεχνική όψη. Επίσης, υλοποιούνται προγράμματα στα οποία κάθε πολίτης μπορεί να καταθέ- σει αίτηση, ώστε να δημιουργηθεί σε μία από τις όψεις του κτιρίου του τοιχογραφία από έναν/μία street artist.

Πολλές είναι οι αναθέσεις που πραγματοποιούνται το τελευταίο διάστημα, ανα- τρέποντας σιγά σιγά τη γκρίζα εικόνα των φθαρμένων τοίχων στις πόλεις. Πολλά από τα ονόματα-υπογραφές που βρίσκονται πίσω από τα γνωστότερα έργα street art εί- δαν την πορεία τους να επεκτείνεται εκτός συνόρων και πέρα από τα αυστηρά όρια του δρόμου. Έτσι, πλέον οι γραμμές και το ύφος τους είναι αναγνωρίσιμα και περιζή- τητα διεθνώς, αν και το πραγματικό τους όνομα παραμένει σε μερικές περιπτώσεις κρυφό. Κάποιοι/-ες από τους/τις δημιουργούς που αξίζει να αναφερθούν είναι οι Same84, INO, Cacao Rocks, Wild Drawing (WD), SimpleG, Achilles κ.ά.

Μέσα από αυτή την υποενοότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες επισκέπτονται, γνωρί- ζουν και μελετούν το έργο σύγχρονων τοιχογράφων της τέχνης του δρόμου στην Ελ- λάδα. Μέσα από την τεχνοκριτική ανάλυση συγκεκριμένων έργων, εξοικειώνονται με τη γλώσσα και τους κώδικες της δημιουργικής τους πρακτικής.

2.4.B.6 | ΣΥΛΛΗΨΗ ΙΔΕΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Στην υποενότητα «Σύλληψη ιδέας τοιχογραφίας του δρόμου» γίνεται πλέον εισαγωγή στο πρακτικό κομμάτι, δηλαδή στη δημιουργία του έργου μιας τοιχογραφίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν όλη τη διαδικασία από την αρχική ιδέα στην εικαστική δημιουργία.

Αρχικά, αποφασίζουν αν θέλουν να περάσουν κάποιο πολιτικό ή κοινωνικό μήνυμα ή ίσως να επικοινωνήσουν ορισμένα περιβαλλοντικά ζητήματα. Ενδέχεται επίσης να συμμετέχουν σε συγκεκριμένες καλλιτεχνικές δράσεις. Σίγουρα πρέπει να ξεκαθαρίσουν από την αρχή ποιος είναι ο στόχος τους. Κατά τη συνθετική διαδικασία σχεδιασμού, θα διερευνήσουν τις προδιαγραφές του έργου και το κυρίως θέμα. Σε σχέση με τον τόπο όπου θα εφαρμοστεί η τοιχογραφία, τον περιβάλλοντα χώρο και τα μηνύματα που ενδεχομένως θέλουν να επικοινωνήσουν, μπορούν να διατυπώσουν πολλαπλές ιδέες και προσεγγίσεις με τη βοήθεια σκίτσων και προσχεδίων.

Μέσα από τη μελέτη των σκοπών και των μέσων, ακολουθούν προτάσεις και πειραματισμοί και στην επιλογή των τεχνικών. Παρουσιάζουν την κεντρική ιδέα (concept) για εποικοδομητική κριτική από εκπαιδευτές/-τριες και συνεκπαιδευόμενους/-ες, μέσω σκίτσων και δισδιάστατων σχεδίων υπό κλίμακα. Γίνονται επίσης διαφορετικές προτάσεις συνδυασμού χρωμάτων μέσω χρωματολογίου. Μετά την επεξεργασία και τη συζήτηση των προσχεδίων, καταλήγουν στην τελική ιδέα και θεματολογία και αρχίζουν να σχεδιάζουν την οριστική τους πρόταση, αποφασίζοντας πλέον την τεχνική που θα χρησιμοποιηθεί, τα υλικά και τα χρώματα. Στη συνέχεια, σχεδιάζεται η τελική πρόταση υπό κλίμακα και γίνεται η απαραίτητη προεργασία και προετοιμασία.

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν τις θεωρητικές γνώσεις του μαθήματος στη δημιουργία της δικής τους πρότασης, πραγματοποιώντας το αρχικό στάδιο της σύλληψης της ιδέας.

2.4.B.7 | ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Στην υποενότητα αυτή, η οποία αποτελεί το τελικό στάδιο της εφαρμογής μιας τοιχογραφίας του δρόμου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έχουν πλέον κατακτήσει τις διάφορες τεχνικές, τεχνοτροπίες και στυλ της Street Art μέσα από τις παρουσιάσεις, τις ασκήσεις, την παρατήρηση και την εξερεύνηση δημόσιων έργων. Έτσι, καλούνται να πραγματοποιήσουν τη δική τους τοιχογραφία του δρόμου.

Ενδέχεται να συμμετάσχουν σε έργο δημιουργίας τοιχογραφίας σε τοίχο, σε ομαδική εργασία, σε συνεργασία με έμπειρους/-ες Street Artists ή να εκπονήσουν δικό τους έργο. Σε κάθε περίπτωση, ακολουθούν την ενδεδειγμένη διαδικασία (αίτημα παραχώρησης χώρου, δημιουργία μακέτας, δοκιμή και επιλογή υλικών, εφαρμογή στον δημόσιο χώρο). Αφού εγκριθεί το αίτημα παραχώρησης του χώρου ή του τοίχου, και εφόσον έχει ολοκληρωθεί το πρώτο στάδιο της σύλληψης της ιδέας, δημιουργούν μια μακέτα. Στη συνέχεια, ελέγχεται και προετοιμάζεται η επιφάνεια εφαρμογής (τρίψιμο, καθαρισμός κ.ά.). Κατασκευάζεται το προσχέδιο επάνω στην επιφάνεια του τοί-

χου με τη βοήθεια προτζέκτορα, καννάβου ή με ελεύθερο χέρι, και πραγματοποιούνται δοκιμές των υλικών και των χρωμάτων που θα χρησιμοποιηθούν. Έπειτα, γίνεται η προμήθεια των υλικών και, αφού ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες προχωρούν στην υλοποίηση της τοιχογραφίας του δρόμου. Σε όλη τη διαδικασία είναι παρόντες/-ουσες οι εκπαιδευτές/-τριες, οι οποίοι/-ες επιβλέπουν και κατευθύνουν το έργο, δίνοντας τις κατάλληλες οδηγίες όπου χρειαστεί.

Η υποεπένδυση αυτή επιδιώκει να παράσχει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για την αποτελεσματική εφαρμογή των τεχνικών, τη χρήση των εργαλείων και των ενδεδειγμένων πρακτικών. Ολοκληρώνοντας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να δημιουργούν έργα Street Art, καθώς και να υλοποιούν και να εποπτεύουν αντίστοιχες καλλιτεχνικές δράσεις.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Χουλιάρης, Θ. (2021). *Τα μάτια της πόλης. Μια συνολική θεώρηση της street art. Η περίπτωση της Αθήνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Εντύποις.
2. Ιωσηφίδης, Κ. (2009). *ΓΚΡΑΦ: Greek Graffiti Scene*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
3. Καραθανάσης, Π. (2014). *Τέχνη του Δρόμου: graffiti, τέχνη, πολιτική διεκδίκηση και δρόμος*. Αθήνα: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, Ίδρυμα Ωνάση. Ανακτήθηκε από: <https://www.openbook.gr/techni-toy-dromoy-graffiti-techni-politiki-diekdikisi-kai-dromos/>
4. Χαρβαλιάς, Γ. (2014). *Εικαστικές παρεμβάσεις στον δημόσιο χώρο. Ζωγραφική επί των τυφλών όψεων κτιρίων της Αθήνας*. Πρόγραμμα ΥΠΕΚΑ «ΑΘΗΝΑ-ΑΤΤΙΚΗ 2014». Αθήνα: Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, Γραφείο Διασύνδεσης. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Εκδόσεις Δεκάλογος. Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2024 από: http://www.dasta.asfa.gr/files4users/files/STREET_ART_WEB.pdf
5. Blanché, U. (2016). *Banksy. Urban Art in a Material World*. Tectum Verlag Marburg. Retrieved November 15, 2024, from: <https://library.oapen.org/bitstream/id/17c2d47c-c168-494c-90fb-43501bad8785/1004065.pdf>
6. Ross, J. I. (2016). *Routledge Handbook of Graffiti and Street Art*. London: Taylor & Francis.
7. Ganter, C. (2013). *Graffiti School, A Student Guide with Teacher's Manual*. London: Thames & Hudson.

Συμπληρωματικές

1. Μουτσόπουλος, Θ. & Στεφανίδης, Μ. (2017). *Η Τέχνη στους δρόμους του κόσμου*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

2. Πάγκαλος, Ο. (2017). *Η ιστορία των graffiti στην Ελλάδα, 1995*. Αθήνα: Εκδόσεις Futura.
3. Awad, S. H. & Wagoner, B. (2018). *Street Art of Resistance*. New York: Springer International Publishing.
4. Gastman, R. & Neelon, C. (2011). *The History of American Graffiti*. New York: Harper Design. Retrieved November 16, 2024, from: <https://www.allcity.fr/pdf/allcity-the-history-of-american-graffiti.pdf>
5. Iosifidis, K. (2019). *Mural Masters: A New Generation*. Berkeley, CA: Gingko Press.
6. MacDowall, L. & Schacter, R. (eds.). (2023). *The World Atlas of Street Art* (updated edition). London: Frances Lincoln.
7. Banksy. (2005). *Wall and piece*. London: Century. Retrieved November 16, 2024, from: https://library.uniteddiversity.coop/More_Books_and_Reports/Banksy-Wall_And_Piece.pdf

2.4.Γ • ΚΩΔΙΚΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στην παρούσα ενότητα πραγματοποιείται εισαγωγή των εκπαιδευόμενων στον κώδικα επαγγελματικής συμπεριφοράς, καθώς και στα βασικά στοιχεία της ισχύουσας νομοθεσίας για επεμβάσεις σε σύγχρονα κτίρια. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα διδαχθούν τις αξίες που συμβάλλουν στην προώθηση της ακεραιότητάς τους, τον σεβασμό στους ανθρώπους και στο περιβάλλον, την ευγένεια και την οικολογική συνείδηση που είναι περισσότερο επίκαιρη από ποτέ. Παράλληλα, θα διδαχθούν τον επαγγελματισμό που συνδέεται με την αποτελεσματικότητα, τη συνεργασία και την καινοτομία, το ήθος στη συμπεριφορά έναντι των συναδέλφων, καθώς και τη διατήρηση του κύρους του φορέα με τον οποίο ενδέχεται να συνεργαστούν. Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα μάθουν να συντάσσουν ιδιωτικό συμφωνητικό μελέτης έργου, τεχνικές περιγραφές εργασιών, καθώς και να συλλέγουν οικονομικές προσφορές αναδόχων και προμηθευτών. Θα διδαχθούν πώς συντάσσεται ο αναλυτικός προϋπολογισμός ενός έργου σύμφωνα με τα στοιχεία της τεχνικής περιγραφής, πώς διαμορφώνεται το χρονοδιάγραμμα προγραμματισμού και η γενική συγγραφή υποχρεώσεων του αναδόχου, καθώς και πώς γίνεται η επιμέτρηση εργασιών και υλικών για τον υπολογισμό του τελικού κόστους. Σκοπός του μαθήματος είναι η απόκτηση γνώσεων γύρω από τους κανόνες κατασκευής τοιχογραφιών, καθώς και η επίτευξη του μέγιστου δυνατού αποτελέσματος σε συνδυασμό με την καταλληλότητα και το ορθό κόστος των υλικών. Επιπλέον, στόχος είναι η θωράκιση των συστημάτων ηθικών αξιών και αρχών, η αντιμετώπιση παράτυπων ή ανήθικων συμπεριφορών, καθώς και η επίλυση πιθανών προβληματισμών που ανακύπτουν καθημερινά στον εργασιακό χώρο.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Γνωρίζουν τη νομοθεσία του κώδικα ηθικής και επαγγελματικής συμπεριφοράς υπαλλήλων του δημόσιου τομέα που ενδέχεται να συνεργαστούν συντάσσουν ιδιωτικό συμφωνητικό μελέτης έργου,
- Υλοποιούν τις προμετρήσεις επικείμενων εργασιών και υλικών από τη μελέτη εφαρμογής του έργου,
- Εφαρμόζουν τις βασικές αρχές υγιεινής και ασφάλειας κατά την επίσκεψη στο έργο,
- Καταγράφουν τις οικονομικές προσφορές από συνεργεία και προμηθευτές υλικών,
- Συντάσσουν χρονοδιαγράμματα προγραμματισμού εργασιών ενός έργου,
- Αναφέρουν τη σειρά των εργασιών της μελέτης εφαρμογής ενός έργου στο εργοτάξιο,
- Υλοποιούν τις επιμετρήσεις των εργασιών και υλικών ελέγχοντας τον τελικό προϋπολογισμό του έργου,
- Αναγνωρίζουν τις φάσεις υλοποίησης μιας τοιχογραφίας,
- Παρουσιάζουν τα προσχέδιά τους στον/την πελάτη/-ισσα τεκμηριώνοντας τις επιλογές τους,
- Συνδιαλέγονται με τον/την πελάτη/-ισσα για εναλλακτικές λύσεις στις προτάσεις τους,
- Τηρούν το οικονομικό πλαίσιο και το χρονοδιάγραμμα της πρότασης υλοποίησης της τοιχογραφίας, ακολουθώντας τους αρχικούς υπολογισμούς και τα χρονικά περιθώρια ολοκλήρωσης του έργου,
- Προτείνουν τον τρόπο και τις φάσεις υλοποίησης του έργου,
- Επιλέγουν τη βέλτιστη μέθοδο, σύμφωνα με το πρόγραμμα της μελέτης και τη σύμφωνη γνώμη του/της υπευθύνου/-ης της μελέτης,
- Ακολουθούν τις προδιαγραφές ποιότητας και ασφάλειας επιλογής των υλικών που έχουν τεθεί από τον/την υπεύθυνο/-η του έργου.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Δεδομένα ασφαλείας / Διασφάλιση ποιότητας / Εκτίμηση επικινδυνότητας / Επαγγελματική εικόνα / Επικοινωνιακή στρατηγική / Ηθική / Ιδιωτικά συμφωνητικά / Κώδικα δεοντολογίας / Οικονομικών προσφορών / Στρατηγικές διαχείρισης / Τεχνικές περιγραφές / Χρονοδιαγράμματα.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (0), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΑΞΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ
2	ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
3	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΡΓΩΝ
4	ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
5	ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ
6	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΕΡΓΟΥ

Κείμενο αναφοράς

2.4.Γ.1 | ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΑΞΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Η εν θέματι μαθησιακή υποενότητα εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στις βασικές αρχές που διέπουν την επαγγελματική ηθική και τη συμπεριφορά στον χώρο της εργασίας, με έμφαση στην ακεραιότητα, τον σεβασμό και την οικολογική συνείδηση. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ανακαλύπτουν τη σημασία της ευγένειας και του επαγγελματισμού ως εργαλεία αποτελεσματικότητας, και αντιλαμβάνονται τους τρόπους με τους οποίους η συνεργασία και η καινοτομία οδηγούν στην ανάπτυξη ποιοτικών σχέσεων με συναδέλφους/-ισσες και πελάτες/-ισσες. Παράλληλα, εμβαθύνουν στη σημασία του ήθους και της αξιοπιστίας, στοιχεία που θωρακίζουν την προσωπική και επαγγελματική τους ταυτότητα.

Η υποενότητα ενσωματώνει την οικολογική διάσταση της επαγγελματικής ευθύνης, δεδομένου του αυξανόμενου ενδιαφέροντος για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτό περιλαμβάνει την κατανόηση της επιρροής του επαγγελματικού έργου στο περιβάλλον, τη λήψη αποφάσεων που σέβονται τους φυσικούς πόρους και την υιοθέτηση πρακτικών που προωθούν την αειφορία.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αντιμετώπιση ανήθικων ή παράτυπων συμπεριφορών, που συχνά αποτελούν πρόκληση στον τομέα της δημιουργίας τοιχογραφιών, ιδιαίτερα σε δημόσιους χώρους. Στο σημείο αυτό, ο/η εκπαιδευτικός οφείλει να τονίσει τον σεβασμό που υποχρεούνται να δείχνουν οι δημιουργοί τοιχογραφίας στα έργα των άλλων συναδέλφων/-ισσών τους. Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται στρατηγικές διαχείρισης τέτοιων καταστάσεων, διασφαλίζοντας τη διατήρηση της επαγγελματικής τους ακεραιότητας.

Η σύνδεση με το επάγγελμα του/της τοιχογράφου είναι ουσιαστική, καθώς οι γνώσεις αυτές ενισχύουν την ικανότητα των εκπαιδευομένων να λειτουργούν με υπευθυνότητα και συνέπεια, χτίζοντας σχέσεις εμπιστοσύνης με πελάτες/-ισσες και συνεργάτες/-ιδες. Η υποενότητα ολοκληρώνεται με την κατανόηση ότι οι αξίες αυτές δεν είναι θεωρητικές έννοιες, αλλά πρακτικά εργαλεία για την ενίσχυση της επαγγελματικής τους φήμης και την αποδοτική συνεργασία στο εργασιακό περιβάλλον.

2.4.Γ.2 | ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η μαθησιακή υποεπενότητα συνδέεται με την προηγούμενη, αφού εντάσσει τις αρχές και τις αξίες της επαγγελματικής συμπεριφοράς στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο. Επικεντρώνεται στη νομοθεσία σχετικά με τις επεμβάσεις σε διάφορα κτίρια και στην τήρηση του επαγγελματικού κώδικα ηθικής.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν τις δεξιότητες που απαιτούνται για τη σύνταξη ιδιωτικών συμφωνητικών και τη συμμόρφωση με τους κανόνες που διέπουν τις επαγγελματικές συνεργασίες. Η κατανόηση της νομοθεσίας συμβάλλει στη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, στην προστασία των δικαιωμάτων των πελατών/-ισών, καθώς και στη διατήρηση της φήμης του δημιουργού τοιχογραφιών.

Η υποεπενότητα περιλαμβάνει την ανάλυση των βασικών αρχών του Κώδικα Επαγγελματικής Συμπεριφοράς Δημοσίων Υπαλλήλων, καθώς οι τοιχογράφοι ενδέχεται να συνεργαστούν με δημόσιους φορείς ή εργοδότες/-τριες δημόσιου χαρακτήρα, ενώ οι διατάξεις του επεκτείνονται θεωρητικά και στον ιδιωτικό τομέα. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν πώς να συντάσσουν ιδιωτικά συμφωνητικά μελέτης έργων, να καθορίζουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των εμπλεκόμενων μερών και να προλαμβάνουν νομικές διενέξεις. Τονίζεται επίσης η σύνταξη τεχνικών περιγραφών, ώστε να τηρούνται οι προδιαγραφές και οι απαιτήσεις κάθε έργου.

Η ενότητα αυτή είναι κρίσιμη για την καθημερινή πρακτική του δημιουργού τοιχογραφιών. Η κατανόηση του νομικού πλαισίου και η εξοικείωση με τις διαδικασίες σύνταξης συμφωνητικών και τεχνικών περιγραφών ενισχύουν τη δυνατότητα διαχείρισης έργων με διαφάνεια και επαγγελματισμό. Επιπλέον, ενισχύεται η ικανότητα διαπραγμάτευσης, γεγονός που ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο συγκρούσεων ή καθυστερήσεων, ενώ παράλληλα διασφαλίζεται η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας των δημιουργών.

Ολοκληρώνοντας την υποεπενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι σε θέση να γνωρίζουν τη σχετική νομοθεσία, να συντάσσουν ιδιωτικά συμφωνητικά, να περιγράφουν με ακρίβεια τα έργα και να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τις σχέσεις με πελάτες/-ισσες και συνεργάτες/-ιδες, προάγοντας την επαγγελματική δεοντολογία.

2.4.Γ.3 | ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΡΓΩΝ

Η μαθησιακή υποεπενότητα εστιάζεται στη συστηματική προσέγγιση της προετοιμασίας και διαχείρισης έργων τοιχογραφίας, εξασφαλίζοντας την επιτυχή ολοκλήρωσή τους από την αρχή έως το τέλος. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να δημιουργούν τεχνικές περιγραφές που περιλαμβάνουν αναλυτικές λεπτομέρειες για τα απαιτούμενα υλικά, τις μεθόδους εφαρμογής και την εκτίμηση κόστους.

Επιπλέον, εξοικειώνονται με τη συλλογή οικονομικών προσφορών από συνεργεία και προμηθευτές, διαδικασία κρίσιμη για τη διασφάλιση της ποιότητας και της οικονομίας του έργου. Με βάση τις τεχνικές περιγραφές, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καθορίζουν τον αναλυτικό προϋπολογισμό του έργου και σχεδιάζουν το χρονοδιάγραμμα

προγραμματισμού. Η συγγραφή των γενικών υποχρεώσεων και η τελική επιμέτρηση των εργασιών και υλικών εξασφαλίζουν τη συμμόρφωση του έργου με τις αρχικές προδιαγραφές.

Η διδασκαλία καλύπτει τη διαδικασία σύνταξης τεχνικών περιγραφών με έμφαση στην τεκμηρίωση των επιλογών των υλικών και της μεθόδου υλοποίησης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εκπαιδεύονται στην εκτίμηση του κόστους, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως η διαθεσιμότητα των υλικών και ο χρόνος ολοκλήρωσης. Αναλύονται επίσης οι φάσεις υλοποίησης μιας τοιχογραφίας, από τη δημιουργία του προσχεδίου έως την τελική εφαρμογή, ενώ παράλληλα εξετάζονται πρακτικές για την τήρηση των χρονικών και οικονομικών δεσμεύσεων του έργου.

Η ολοκληρωμένη διαχείριση έργων τοιχογραφίας είναι κρίσιμη για τη φήμη και την επιτυχία ενός δημιουργού. Η εξειδίκευση σε προμετρήσεις, προϋπολογισμούς και χρονοδιαγράμματα όχι μόνο διασφαλίζει την αποτελεσματική εκτέλεση των έργων, αλλά ενισχύει και την αξιοπιστία του/της επαγγελματία απέναντι σε πελάτες/-ισσες και συνεργάτες/-ιδες. Η ικανότητα να αναγνωρίζουν τις φάσεις υλοποίησης και να αξιολογούν την πρόοδο ενός έργου διασφαλίζει την επιτυχή ολοκλήρωση, ενώ η σύνταξη τεκμηριωμένων οικονομικών και τεχνικών στοιχείων επιτρέπει την παρουσίαση μιας ολοκληρωμένης πρότασης που ικανοποιεί τις ανάγκες του/της πελάτη/-ισσας.

2.4.Γ.4 | ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η υποεπαιδευτική εισαγωγή τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στις θεμελιώδεις αρχές υγιεινής και ασφάλειας, δίνοντας έμφαση στις ιδιαίτερες απαιτήσεις που προκύπτουν από τη δημιουργία τοιχογραφιών. Οι εργασίες σε εργοτάξια ή στο εργαστήριο περιλαμβάνουν κινδύνους, τόσο για την υγεία των δημιουργών όσο και για την ποιότητα του έργου. Βασικός στόχος είναι η εκμάθηση πρακτικών και κανόνων που διασφαλίζουν τη μέγιστη προστασία για τους καλλιτέχνες, τους συνεργάτες τους και το περιβάλλον.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την υγιεινή και την ασφάλεια, όπως ο ρόλος του/της εργοδότη/-τριας, του/της τεχνικού ασφαλείας και της επιτροπής υγιεινής. Η εκτίμηση επικινδυνότητας (Risk Assessment) αποτελεί κεντρικό εργαλείο για την πρόβλεψη πιθανών απειλών, ενώ παρουσιάζονται πρακτικές για τη σωστή διαχείριση χημικών ουσιών σύμφωνα με τα πρότυπα του Παγκόσμιου Εναρμονισμένου Συστήματος GHS και του Ευρωπαϊκού Κανονισμού REACH. Παράλληλα, διδάσκεται η χρήση των Φύλλων Δεδομένων Ασφαλείας Υλικού (MSDS), που παρέχουν αναλυτικές πληροφορίες για τον ασφαλή χειρισμό των υλικών.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προστασία του περιβάλλοντος μέσω της ορθής διάθεσης των αποβλήτων που προκύπτουν από τις εργασίες δημιουργίας τοιχογραφίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να χρησιμοποιούν φιλικά προς το περιβάλλον υλικά, να εφαρμόζουν τα κατάλληλα μέσα ατομικής προστασίας (ΜΑΠ) και να εξοπλίζουν το εργαστήριό τους με εργονομικό εξοπλισμό. Παρουσιάζονται επίσης οι διαδικασίες παροχής πρώτων βοηθειών και οι τρόποι αντιμετώπισης έκτακτων περιστατικών.

Η σύνδεση της υγιεινής και ασφάλειας με το επάγγελμα της τοιχογραφίας είναι ζωτικής σημασίας, καθώς όχι μόνο προστατεύει τη σωματική ακεραιότητα των δημιουργών, αλλά εξασφαλίζει και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των έργων τους. Με την τήρηση αυτών των κανόνων διαμορφώνεται ένα περιβάλλον εργασίας που προάγει την παραγωγικότητα και τη δημιουργικότητα, ενώ παράλληλα διατηρείται η υψηλή ποιότητα του τελικού αποτελέσματος.

2.4.Γ.5 | ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εκπαιδευτούν στη διαδικασία παρουσίασης των προσχεδίων τους. Θα τεκμηριώσουν τις επιλογές τους βάσει των τεχνικών, αισθητικών και οικονομικών παραμέτρων που ορίζει το έργο, λαμβάνοντας υπόψη ότι η αποτελεσματική επικοινωνία αποτελεί θεμέλιο λίθο για τη δημιουργία τοιχογραφιών που ικανοποιούν τις ανάγκες και τις προσδοκίες του/της πελάτη/-ισσας, ενώ παράλληλα ενισχύουν την επαγγελματική εικόνα του δημιουργού.

Παράλληλα, αναπτύσσουν δεξιότητες διαλόγου και συνεννόησης με τον/την πελάτη/-ισσα, ώστε να προτείνουν εναλλακτικές λύσεις και να προσαρμόζουν το έργο στις προτιμήσεις του. Καθώς η παρουσίαση των προτάσεων δεν είναι απλώς μια τυπική διαδικασία, αλλά ενσωματώνει στοιχεία τεκμηρίωσης, στρατηγικής και δημιουργικότητας, η υποενότητα στοχεύει στην εκπαίδευση για τη σύνδεση με τον/την πελάτη/-ισσα σε συναισθηματικό και πρακτικό επίπεδο.

Επιπλέον, η κατανόηση των σύγχρονων εργαλείων επικοινωνίας, όπως οι διά ζώσης συναντήσεις, τα emails, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι πλατφόρμες τηλεδιάσκεψης, επιτρέπει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες δημιουργούς τοιχογραφίας να παρουσιάζουν τα έργα τους με επαγγελματισμό και αποτελεσματικότητα. Μαθαίνουν επίσης να χρησιμοποιούν τη σύγχρονη τοιχογραφία όχι μόνο για την αισθητική αναβάθμιση του χώρου, αλλά και για την ενίσχυση της εταιρικής ταυτότητας (branding) και την προβολή επιχειρησιακών αξιών.

Η εξυπηρέτηση πελατών/-ισσών μέσα από τέτοιες διαδικασίες είναι ένα κρίσιμο εργαλείο για τη δημιουργία εμπιστοσύνης και μακροχρόνιων επαγγελματικών σχέσεων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μέσω της υποενότητας, μαθαίνουν να προσαρμόζουν την επικοινωνιακή τους στρατηγική, να ανταποκρίνονται γρήγορα στις απαιτήσεις και να παρουσιάζουν έργα που συνδυάζουν την αισθητική αρτιότητα με τις πελατειακές ανάγκες. Η καλλιέργεια αυτών των δεξιοτήτων αποτελεί βασικό παράγοντα για τη συνολική επιτυχία ενός δημιουργού τοιχογραφιών, εξασφαλίζοντας την αποδοχή και την ολοκλήρωση ενός έργου με υψηλή ποιότητα και αποτελεσματικότητα.

2.4.Γ.6 | ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΕΡΓΟΥ

Η υλοποίηση και η παρακολούθηση ενός έργου αποτελούν κρίσιμα στάδια για τη διασφάλιση της ποιότητας και της επιτυχούς ολοκλήρωσής του, αντικείμενο το οποίο πραγματεύεται η συγκεκριμένη υποενότητα. Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευό-

μενοι/-ες εισάγονται στις πρακτικές υλοποίησης τοιχογραφιών, τη διαχείριση του κόστους, καθώς και την τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων και των προδιαγραφών των υλικών.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συνεργασία με την ομάδα έργου, τη χρήση κατάλληλων τεχνολογιών και την επίτευξη ενός αρμονικού αποτελέσματος που συνδυάζει την αισθητική με τη λειτουργικότητα. Η υποεπένδυση καλύπτει όλες τις φάσεις της υλοποίησης ενός έργου, από τον προγραμματισμό μέχρι την ολοκλήρωση. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να συντάσσουν αναλυτικές προμετρήσεις, να ελέγχουν τη διαθεσιμότητα και την ποιότητα των υλικών, και να εξασφαλίζουν ότι οι εργασίες για τη δημιουργία της ή των τοιχογραφιών εκτελούνται σύμφωνα με τα χρονοδιαγράμματα.

Ειδική αναφορά γίνεται στον καθορισμό των φάσεων εργασίας, από τον σχεδιασμό και την προετοιμασία της επιφάνειας μέχρι την τελική επιμέλεια. Επιπλέον, η υποεπένδυση εστιάζεται στη σημασία της προσαρμογής στις ανάγκες του/της πελάτη/-ισσας, διατηρώντας παράλληλα τα υψηλότερα πρότυπα ποιότητας. Η σωστή επικοινωνία με τον/την πελάτη/-ισσα και η δυνατότητα παροχής εναλλακτικών προτάσεων συμβάλλουν στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και στη διατήρηση μακροχρόνιων επαγγελματικών σχέσεων.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στον υπολογισμό του τελικού κόστους χρησιμοποιώντας σύγχρονα εργαλεία διαχείρισης έργων. Η σωστή υλοποίηση ενός έργου τοιχογραφίας απαιτεί συνδυασμό καλλιτεχνικών, τεχνικών και οργανωτικών δεξιοτήτων. Μέσω αυτής της υποεπένδυσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν τις ικανότητες να τηρούν προϋπολογισμούς, να παρακολουθούν εργασίες και να διασφαλίζουν ότι τα έργα παραδίδονται εντός των καθορισμένων προθεσμιών, εξασφαλίζοντας το κύρος και την αξιοπιστία του/της επαγγελματία στον τομέα.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Εθνική Αρχή Διαφάνειας. (2022). *Κώδικας ηθικής και επαγγελματικής συμπεριφοράς υπαλλήλων του δημοσίου τομέα*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο. Ανακτήθηκε από: https://www.yypes.gr/wp-content/uploads/2022/07/Code_final-1.pdf

Συμπληρωματικές

1. Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΛΙΝΥΑΕ). Ανακτήθηκε από: <https://www.elinyae.gr>
2. Κοντογιάννης, Θ. (2021). *Εργονομία και Συστήματα διαχείρισης ασφάλειας και υγείας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.
3. Παπαλεξανδρής, Σ. (2012). *Πρώτες Βοήθειες*. Αθήνα: ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ. Ανακτήθηκε από: https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2018/02/prwtes_voitheies.pdf
4. Σταμάτης, Γ. (2007). *Ολοκληρωμένη στρατηγική επικοινωνία. Ένα πρακτικό εργαλείο για μια ολιστική αντιμετώπιση της επιχειρησιακής επικοινωνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη.
5. Τσιρίκας, Α. (2017). *Οργάνωση και Διαχείριση Έργων. Πλήρης οδηγός μελέτης και εφαρμογής*. Αθήνα: Εκδόσεις Rosili.
6. Βελονάκης, Ε. & Τσαλίκoglou, Φ. (2005). *Σύστημα διαχείρισης υγείας και ασφάλειας κατά την εργασία σε νοσοκομείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Παρισιάνου.

2.4.Δ • ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ (ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ)

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στην παρούσα ενότητα πραγματοποιείται η εισαγωγή των εκπαιδευομένων στις έννοιες του fresco (νυπογραφία) και του secco (ξηρογραφία) –τους δύο βασικούς τρόπους με τους οποίους εκτελείται μια τοιχογραφία– καθώς και σε μια σύντομη ιστορική αναδρομή. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα γνωρίσουν την προετοιμασία της νυπογραφίας σε διάφορες εποχές και τις τεχνικές αποκατάστασης του φθαρμένου τοίχου, συσχετίζοντας τις τεχνικές ζωγραφικής με συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους και καλλιτεχνικά ρεύματα. Παράλληλα, θα διδαχθούν τα υλικά και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην αισθητική αποκατάσταση της σύγχρονης τοιχογραφίας (ηρακλείτης, ασβεστοκονίαμα, μυστρί, πινέλα), εξετάζοντας διεξοδικά τη στρωματογραφία των τοιχωμάτων. Ταυτόχρονα, θα εξοικειωθούν με την παρασκευή και την εφαρμογή των κονιαμάτων του υποστρώματος, καθώς και με την εφαρμογή διαφόρων τεχνικών ζωγραφικής με τη χρήση παραδοσιακών ή/και σύγχρονων υλικών. Επιπλέον, θα διδα-

χθούν τις δύο μεθόδους με τις οποίες γίνεται η αντιγραφή ενός τμήματος της τοιχογραφίας και η μεταφορά του σχεδίου. Θα εξοικειωθούν με το ανθίβολο, τα χρώματα της νωπογραφίας, καθώς και με τους τρόπους στήριξης και ανάρτησης ενός αντιγράφου (όπως μεταλλικά πλαίσια, υποστρώματα με συνθετικά υλικά κ.λπ.). Τέλος, θα γνωρίσουν τη διαδικασία προετοιμασίας και ζωγραφικής ενός αντιγράφου νωπογραφίας, την αισθητική αποκατάσταση, τους τρόπους ζωγραφικής πάνω σε νωπό τοίχο, καθώς και τη δημιουργία τοιχογραφίας και αντιγράφου σε στεγνό κονίαμα. Σκοπός της συγκεκριμένης μαθησιακής ενότητας είναι να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες μια ολοκληρωμένη αντίληψη για τα υλικά και τις τεχνικές δημιουργίας αντιγράφου τοιχογραφίας, καθώς και για την αισθητική αποκατάσταση νεότερων τοιχογραφιών.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Διακρίνουν τα επιμέρους μέρη των τοιχογραφιών,
- Δημιουργούν αντίγραφο τοιχογραφίας σε διάφορα υποστρώματα,
- Εξηγούν τη διαφορά μεταξύ νωπογραφίας και ξηρογραφίας,
- Αποδίδουν τις φθορές που έχει υποστεί το ζωγραφικό στρώμα της τοιχογραφίας,
- Χρησιμοποιούν προσχέδια για την αποτύπωση των περιγραμμάτων των μορφών,
- Ταυτοποιούν τα υλικά με τα οποία έχει δημιουργηθεί μία τοιχογραφία, την τεχνολογία και το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται ως έργο τέχνης,
- Επεξεργάζονται το ύφος (στιλ) και τις τεχνικές των έργων τοιχογραφίας, επιλέγοντας τις ίδιες ή παρόμοιες τεχνικές για τη δημιουργία του αντιγράφου,
- Προτείνουν κατάλληλα αντίγραφα παραστάσεων τοιχογραφίας, καλύπτοντας την αισθητική του/της ιδιοκτήτη/-τριας και εντάσσοντας την τοιχογραφία στις κτιριακές επιταγές,
- Προσδιορίζουν τις τεχνικές που πρέπει να εφαρμοστούν στο αντίγραφο της τοιχογραφίας, υιοθετώντας τις βέλτιστες για το συγκεκριμένο κτίριο,
- Προτείνουν τα κατάλληλα υλικά για το αντίγραφο, ακολουθώντας τις προδιαγραφές των ιδιοτήτων και της ποιότητας των ζωγραφικών υλικών, τις τεχνικές ή αισθητικές απαιτήσεις του έργου και παρακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις στις κατασκευές,
- Προσδιορίζουν τα υλικά του υποστρώματος του αντιγράφου (σε περίπτωση μικρού φορητού αντιγράφου),
- Προτείνουν τα χρονοδιαγράμματα της υλοποίησης δημιουργίας του αντιγράφου της τοιχογραφίας, ακολουθώντας το πρόγραμμα της μελέτης ή τον προγραμματισμό της επιχείρησης πώλησης αντιγράφων,
- Υποβάλλουν συνολικό προϋπολογισμό του κόστους των εργασιών, τηρώντας την αρχική οικονομική πρόταση και προσαρμόζοντας τη δημιουργία του αντιγράφου στα τιθέμενα οικονομικά πλαίσια,

- Ακολουθούν τις διαδικασίες προμήθειας και αγοράς των υλικών,
- Δημιουργούν το αντίγραφο της τοιχογραφίας,
- Παρασκευάζουν ασβεστοκονίαμα και να προετοιμάζουν κομμάτια ηρακλείτη στα οποία θα δουλέψουν,
- Μελετούν έργα τοιχογραφίας σε στεγνό κονίαμα και να διακρίνουν τις τεχνοτροπίες, τις χρωματικές κλίμακες, τον σχεδιασμό και τη σύνθεση των έργων,
- Σχεδιάζουν το τμήμα της τοιχογραφίας που θα μεταφέρουν ή θα αποκαταστήσουν στην επιφάνεια του κονιάματος,
- Εντοπίζουν τη χρωματική κλίμακα και τις αποχρώσεις του πρωτοτύπου του οποίου θα δημιουργηθεί το αντίγραφο,
- Τοποθετούν σε τετράγωνα τις αποχρώσεις που θα χρησιμοποιήσουν,
- Αποτυπώνουν το σχέδιο στο στεγνό κονίαμα,
- Προετοιμάζουν την τέμπερα αυγού,
- Ζωγραφίζουν το αντίγραφο σύμφωνα με την κίνηση της πινελιάς, το ποσοστό της διαφάνειας των χρωμάτων, τον ρυθμό και το ύψος του έργου.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Αντίγραφο τοιχογραφίας / Αποκατάσταση / Ηρακλείτης (Heraklith) / Ανθίβολο / Προσχέδιο / Νωπογραφία / Ξηρογραφία / Χρωματική κλίμακα / Προϋπολογισμός / Χρονοδιάγραμμα.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (4), Σύνολο (6).

Διάρθρωση των μαθησιακών εννοιών σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΩΝ
2	ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ
3	ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ
4	ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ
5	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
6	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥ ΝΩΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

Κείμενο αναφοράς

2.4.Δ.1 | ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΩΝ

Στη συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα γνωρίσουν τις τεχνικές αποκατάστασης του φθαρμένου τοίχου, συσχετίζοντας τις τεχνικές ζωγραφικής με συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους και καλλιτεχνικά ρεύματα. Θα προσδιοριστούν

αναλυτικότερα οι έννοιες του fresco και του secco, οι δύο τρόποι που πραγματοποιείται μια τοιχογραφία. Θα διδαχθούν τα υλικά και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην αισθητική αποκατάσταση της σύγχρονης τοιχογραφίας (ηρακλείτης, ασβεστοκονίαμα, μυστρί, πινέλα), εξετάζοντας διεξοδικά τη στρωματογραφία των τοιχογραφιών.

Αναλύεται η διαδικασία αποκατάστασης της νωπογραφίας και οι ιδιαιτερότητές της, η παρασκευή και η εφαρμογή των κονιαμάτων του υποστρώματος, οι δύο τρόποι που γίνεται η αντιγραφή του τμήματος της τοιχογραφίας και η μεταφορά του σχεδίου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα εξοικειωθούν με το ανθίβολο και τα χρώματα της νωπογραφίας, καθώς και τους τρόπους στήριξης και ανάρτησης ενός αντιγράφου τοιχογραφίας, όπως το μεταλλικό πλαίσιο, τα υποστρώματα με συνθετικά υλικά κ.λπ. Η διδασκαλία περιλαμβάνει παρουσιάσεις φωτογραφιών και βίντεο από το διαδίκτυο με αποκαταστάσεις, όπου θα φαίνεται όλη η διαδικασία βήμα-βήμα, με θεωρητική υποστήριξη και με σχολιασμό, καθώς και επισκέψεις σε χώρους αποκατάστασης τοιχογραφιών.

Συνοψίζοντας, η εκπαιδευτική υποενοότητα επιδιώκει να καταρτίσει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, ώστε αυτοί/-ές να εξηγούν τη διαφορά μεταξύ νωπογραφίας και ξηρογραφίας, να ταυτοποιούν τα υλικά με τα οποία έχει δημιουργηθεί μια τοιχογραφία, την τεχνοτροπία και το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται ως έργο τέχνης. Επιπρόσθετα, να κατανοούν και να επεξεργάζονται το ύφος (στιλ) και τις τεχνικές των έργων τοιχογραφίας, επιλέγοντας τις ίδιες ή παρόμοιες τεχνικές για τη δημιουργία του αντιγράφου. Θα μελετούν έργα τοιχογραφίας σε νωπό και σε στεγνό κονίαμα και θα διακρίνουν τις τεχνοτροπίες, τις χρωματικές κλίμακες, τον σχεδιασμό και τη σύνθεση των έργων.

2.4.Δ.2 | ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στην περίπτωση όπου ο/η τοιχογράφος καλείται σε ένα έργο αποκατάστασης τοιχογραφίας παλαιότερων χρόνων, συνήθως είναι μέλος μιας ομάδας που αποτελείται υποχρεωτικά από συντηρητές/-τριες, μηχανικούς και τεχνικούς. Ως ομάδα πρέπει να εντοπίσουν τις φθορές και τους τρόπους αποκατάστασης. Οι φθορές της τοιχογραφίας εξαρτώνται από τα υλικά κατασκευής, από την τεχνική που έχει εφαρμοστεί, από τις περιβαλλοντικές συνθήκες και από τις επεμβάσεις που έχει υποστεί. Στη συνέχεια, θα εκπονηθεί μελέτη της κατάστασης διατήρησης και των προτεινόμενων εργασιών συντήρησης των τοιχογραφιών, πάντα σύμφωνα με το θεσμοθετημένο πλαίσιο προστασίας των τοιχογραφιών. Ο/Η τοιχογράφος συνήθως αναλαμβάνει το τελικό στάδιο της αισθητικής αποκατάστασης.

Σε περίπτωση σύγχρονης τοιχογραφίας, όπου συνήθως έχει υποστεί βανδαλισμούς από ανθρώπινο παράγοντα, πιθανότατα την αισθητική αποκατάσταση να μπορεί να την αναλάβει μόνο ο/η τοιχογράφος, χωρίς τη συνεργασία ομάδας συντηρητών/-τριών και μηχανικών.

Θα μελετηθούν μελέτες περίπτωσης με παρουσιάσεις και βίντεο, όσον αφορά την οργάνωση και παρακολούθηση των εργασιών επεμβατικής και προληπτικής συντή-

ρησης και αποκατάστασης των τοιχογραφιών και την αξιολόγηση και αποτίμηση των αποτελεσμάτων τους, καθώς και επιτόπιες επισκέψεις. Στη συνέχεια, θα ανατεθεί αντίστοιχη εργασία. Η εργασία θα αφορά μελέτη αισθητικής αποκατάστασης υπάρχουσας τοιχογραφίας (παλαιότερης ή νεότερης), η οποία θα μπορούσε να είναι και ομαδική.

Ολοκληρώνοντας την υποενοότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι σε θέση να διακρίνουν τα επιμέρους μέρη των τοιχογραφιών, να αποδίδουν τις φθορές που έχει υποστεί το ζωγραφικό στρώμα της τοιχογραφίας και να σχεδιάζουν το τμήμα της τοιχογραφίας που θα μεταφέρουν ή θα αποκαταστήσουν στην επιφάνεια του κονιάματος.

2.4.Δ.3 | ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενοότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες προχωρούν στη διαδικασία δημιουργίας αντιγράφου τοιχογραφίας, εφαρμόζοντας το πρώτο στάδιο που είναι η πρόταση του αντιγράφου. Για να πραγματοποιηθεί η πρόταση, χρειάζεται μια συστηματική και οργανωμένη προεργασία.

Αρχικά, πρέπει να προσδιοριστούν οι στόχοι του έργου. Οπότε, προηγείται μια συνέντευξη με τον/την εργοδότη/-τρια, όπου καταγράφονται οι επιθυμίες του και οι προδιαγραφές του χώρου όπου αυτό θα πραγματοποιηθεί. Στη συνέχεια, ερευνούν διεξοδικά τις τοιχογραφίες που έχουν γίνει σε ανάλογους χώρους ή κτίρια. Ένας/Μια τοιχογράφος θα πρέπει να προσπαθεί να δημιουργήσει ένα έργο τέχνης που ξεπερνά το πλαίσió του και προσθέτει στον περιβάλλοντα χώρο. Για να πραγματοποιηθεί αυτό, η τοιχογραφία πρέπει να σχετίζεται και να εντάσσεται απόλυτα με το κτίριο και τον χώρο γύρω από τον τοίχο εφαρμογής. Είναι απαραίτητο να μελετηθούν ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, το χρώμα και τα υλικά του κτιρίου, καθώς και οι διαστάσεις και το σχήμα του τοίχου, καθώς αποτελούν στοιχεία που δημιουργούν ένα σκηνικό για την τοιχογραφία.

Υπάρχουν επίσης κρυφά πλαίσια που πρέπει να ληφθούν υπόψη: ιστορικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά. Ο/Η καλλιτέχνης/-ις πρέπει να προσπαθήσει να κατανοήσει αυτές τις συνθήκες. Μια τοιχογραφία είναι ένα καλλιτεχνικό δημιούργημα που εκφράζει τις αναζητήσεις του/της καλλιτέχνη/-ιδας, αλλά πάντα με τη σύμφωνη γνώμη και με την έγκριση του/της πελάτη/-ισσας ή εργοδότη/-τριας του.

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μέσα από αυτή την υποενοότητα, θα εκτιμούν τον χώρο επεξεργασίας και θα προτείνουν κατάλληλα αντίγραφα παραστάσεων τοιχογραφίας, καλύπτοντας την αισθητική του/της ιδιοκτήτη/-τριας και εντάσσοντας την τοιχογραφία στις κτιριακές επιταγές.

2.4.Δ.4 | ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ

Στην υποενοότητα «Τεχνικές και υλικά» οι εκπαιδευόμενοι/-ες, αφού έχουν καταλήξει στην τοιχογραφία της οποίας θα δημιουργήσουν το αντίγραφο, επικεντρώνονται στη διαδικασία εφαρμογής της. Επιλέγουν τα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν, σε σχέση

με την τεχνική που θα ακολουθήσουν και σε σχέση με το θεωρητικό υπόβαθρο που έχουν αποκτήσει από προηγούμενες μαθησιακές ενότητες και υποενότητες.

Έτσι λοιπόν αποφασίζουν, σε συνεργασία με τον/την εργοδότη/-τρια τους, αν θα δουλέψουν με την τεχνική της νωπογραφίας ή της ξηρογραφίας. Αυτό εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την κατάσταση του δομημένου χώρου ή τη φάση κατασκευής του, καθώς και από τον προϋπολογισμό του έργου. Γενικότερα, η νωπογραφία εφαρμόζεται με μεγαλύτερη ευκολία σε ένα κτίριο που είναι υπό κατασκευή, ενώ η ξηρογραφία προτείνεται να εφαρμοστεί σε οποιαδήποτε φάση βρίσκεται το κτίριο και σίγουρα επιβάλλεται να εφαρμοστεί σε έναν ήδη έτοιμο δομημένο χώρο.

Επομένως, αρχικά προσδιορίζουν τις τεχνικές που πρέπει να εφαρμοστούν στο αντίγραφο της τοιχογραφίας, υιοθετώντας τις βέλτιστες για το συγκεκριμένο κτίριο. Έπειτα, ερευνούν και προτείνουν τα κατάλληλα υλικά για το αντίγραφο, ακολουθώντας τις προδιαγραφές των ιδιοτήτων και της ποιότητας των ζωγραφικών υλικών, τις τεχνικές ή αισθητικές απαιτήσεις του έργου και παρακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις και κατασκευές.

Ακόμη, εντοπίζουν τη χρωματική κλίμακα και τις αποχρώσεις του πρωτοτύπου του οποίου θα δημιουργηθεί το αντίγραφο. Σε περίπτωση μικρού φορητού αντιγράφου, προσδιορίζουν επίσης τα υλικά του υποστρώματος του αντιγράφου. Σε επόμενο στάδιο, ακολουθούν τις διαδικασίες προμήθειας και αγοράς των υλικών.

2.4.Δ.5 | ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα αποτελεί συνέχεια της διαδικασίας υλοποίησης του αντιγράφου της τοιχογραφίας. Αφού έχει αποφασιστεί η τεχνική και τα υλικά εφαρμογής, γίνεται μια αναλυτική λίστα με κάθε υλικό, εργαλείο, χρωστική ουσία και ενδεχόμενα μέτρα ασφαλείας και προστασίας που θα χρειαστούν (σκαλωσιές κ.ά.).

Στη συνέχεια, γίνεται αναλυτικός προϋπολογισμός του έργου, ο οποίος θα περιλαμβάνει το κόστος όλων αυτών, αλλά και την παροχή των υπηρεσιών για τον/την ή τους/τις τοιχογράφους ή και ενδεχομένως άλλους/-ες τεχνικούς που θα εργαστούν. Ο προϋπολογισμός αυτός πρέπει να συμβαδίζει με τα οικονομικά δεδομένα που έχει θέσει ο/η εργοδότης/-τρια (ή ο φορέας ανάθεσης) ή συμφωνείται ύστερα από ενδεχόμενες διαπραγματεύσεις. Ακολουθεί αναλυτικό χρονοδιάγραμμα εργασιών, το οποίο περιλαμβάνει τον επιμερισμό όλων των εργασιών και τον ακριβή χρόνο υλοποίησης του κάθε σταδίου. Στη διάρκεια των μαθημάτων, παρουσιάζονται αντίστοιχα χρονοδιαγράμματα και προϋπολογισμοί από έργα που έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν και ζητείται από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να συντάξουν τα δικά τους.

Ολοκληρώνοντας αυτή την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι ικανοί/-ές να προτείνουν τα χρονοδιαγράμματα της υλοποίησης δημιουργίας του αντιγράφου της τοιχογραφίας, ακολουθώντας το πρόγραμμα της μελέτης. Αν πρόκειται για φορητό αντίγραφο, τον προγραμματισμό της επιχείρησης πώλησης αντιγράφων. Ακόμη, υποβάλλουν συνολικό προϋπολογισμό του κόστους των εργασιών, τηρώντας την

αρχική οικονομική πρόταση και προσαρμόζοντας τη δημιουργία του αντιγράφου στα τιθέμενα οικονομικά πλαίσια του φορέα ή του ιδιώτη.

2.4.Δ.6 | ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η εν λόγω εκπαιδευτική υποενότητα αποτελεί την ολοκλήρωση ενός αντιγράφου τοιχογραφίας, καθώς εστιάζεται στην τελική φάση της πραγματοποίησης του σταδίου εφαρμογής του. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες έχουν κατασταλάξει πλέον στις τεχνικές και τα υλικά εφαρμογής, έχει γίνει ο προϋπολογισμός και το χρονοδιάγραμμα και, μετά τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχουν αποκτήσει και από άλλες μαθησιακές ενότητες, προχωρούν στην υλοποίηση του αντιγράφου. Αυτό μπορεί να γίνει στο πλαίσιο των μαθημάτων μέσα σε κάποιο εργαστήριο ή, αν αυτό είναι δυνατόν, ενδείκνυται να γίνει σε κάποιον τοίχο κτιρίου, τηρώντας τις διαδικασίες παραχώρησης και αδειοδότησης και με την επίβλεψη των εκπαιδευτών/-τριών.

Ολοκληρώνοντας τη συγκεκριμένη υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρασκευάζουν ασβεστοκονίαμα, προετοιμάζουν κομμάτια ηρακλείτη στα οποία θα δουλέψουν και δημιουργούν αντίγραφο τοιχογραφίας σε διάφορα υποστρώματα, λαμβάνοντας υπόψη το είδος, τις ποσότητες, το κόστος και την ποιότητα των υλικών που απαιτούνται. Στη συνέχεια, χρησιμοποιούν προσχέδια για την αποτύπωση των περιγραμμάτων των μορφών, σχεδιάζουν το τμήμα της τοιχογραφίας που θα μεταφέρουν στην επιφάνεια του κονιάματος και τοποθετούν σε τετράγωνα τις αποχρώσεις που θα χρησιμοποιήσουν. Σε περίπτωση ξηρογραφίας, αποτυπώνουν το σχέδιο στο στεγνό κονίαμα και προετοιμάζουν την τέμπερα αυγού. Στο τελικό στάδιο, ζωγραφίζουν το αντίγραφο σύμφωνα με την κίνηση της πινελιάς, το ποσοστό της διαφάνειας των χρωμάτων, τον ρυθμό και το ύψος του έργου, δημιουργώντας έτσι το αντίγραφο της τοιχογραφίας.

Σημαντικό είναι, σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, να τηρηθούν όλα τα μέτρα ασφαλείας και υγιεινής από εκπαιδευόμενους/-ες και εκπαιδευτές/-τριες.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Καραγιαννίδου, Ε. Γ. (2024). «Τοιχογραφίες», in: *Culture – Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 4(1). Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2024 από: <https://pasithee.library.upatras.gr/culture/article/download/4777/4598>
2. Brajer, I. (2002). *Transfer of Wall paintings: Based on Danish Experience*. London: Archetype Publications.
3. Bradley, D. et.al. (2014). *Mural Production – A recourse handbook* (2nd edition). Ontario: Karin Eaton for Mural Routes. Retrieved November 17, 2024, from: <https://muralroutes.ca/wp-content/uploads/2018/04/muralresourcehandbook.pdf>

Συμπληρωματικές

1. Κωτσαλάς, Σ., Μαρίνης, Σ. & Χιώτης, Α. (2001). *Αντίγραφο. Αισθητική αποκατάσταση*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/pdf/8547/4218/24-0171_Antigrafo-Aisthitektiki-Apokatastasi_B-EPAL_Vivlio-Mathiti/
2. Λαμπρόπουλος, Β., Νταλούκα, Ε., Παπαθανασίου, Θ. & Χατζηδάκη, Μ. (2011). *Συντήρηση Έργων Τέχνης* (τόμος Β'). Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3780>
3. Cather, S. (ed.). (1993). *The Conservation of Wall Paintings: Symposium Proceedings*. London: The Getty Conservation Institute. Retrieved November 17, 2024, from: https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/pdf/wall_paintings.pdf

2.4.Ε • ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΧΗΜΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Η μαθησιακή ενότητα εστιάζεται σε γενικές γνώσεις χημείας που συνδέονται με τις χημικές και φυσικές ιδιότητες των υλικών ζωγραφικής και των υλικών που χρησιμοποιούνται στην τοιχογραφία. Μελετώνται η δομή και οι μορφές της ύλης, ο περιοδικός πίνακας των στοιχείων, η ονοματολογία των χημικών στοιχείων, τα είδη χημικών δεσμών και τα είδη των χημικών αντιδράσεων. Περιγράφεται η δράση των οξέων, βάσεων, αλάτων και οξειδίων στα έργα ζωγραφικής (θεωρία Arrhenius και κλίμακα pH), καθώς και η δράση των διαλυτών (υδρογονάνθρακες, αλκοόλες, αμίνες, κετόνες, αιθέρες, εστέρες). Εξετάζονται επίσης οι τύποι διαλυμάτων, η διαδικασία δημιουργίας

και διάλυσης των χρωμάτων και η επιλογή του κατάλληλου διαλύτη με τη χρήση του τριγωνικού διαγράμματος Teas. Επιπλέον, μελετάται η χημική σύσταση των φυσικών ρητινών, των στερεωτικών και των συνδετικών μέσων που εφαρμόζονται ως υλικά για τη σταθεροποίηση, στερέωση και διατήρηση των σύγχρονων τοιχογραφιών. Γίνεται κατηγοριοποίηση όλων των υλικών για τη δημιουργία και τη διατήρηση της τοιχογραφίας ανά είδος επέμβασης (ζωγραφικά, συγκολλητικά, επικαλυπτικά, στερεωτικά, βιοκτόνα κ.λπ.), δίνοντας έμφαση στις κοινές φυσικοχημικές ιδιότητες της κάθε κατηγορίας. Αναφέρονται, επίσης, σύνθετα προβλήματα στην τέχνη της τοιχογραφίας και τα κριτήρια που τίθενται προκειμένου να βρεθούν καινοτόμες προσεγγίσεις με νέα, βελτιωμένα υλικά. Μέσα από μια ιστορική ανασκόπηση, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στα υλικά της τοιχογραφίας (παραδοσιακά και σύγχρονα), καθώς και στις φυσικοχημικές τους ιδιότητες, προκειμένου να αντιληφθούν τη συμπεριφορά τους στα περιβάλλοντα χρήσης ή έκθεσης των πολιτιστικών τεκμηρίων στα οποία έχουν εφαρμοστεί.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ες να:

- Μελετούν έργα τοιχογραφίας σε στεγνό και σε υγρό κονίαμα,
- Αναγνωρίζουν τις χημικές ουσίες και την ονομασία τους (χημική και εμπορική),
- Ταξινομούν τις χημικές ουσίες ανά είδος σύμφωνα με τις εργασίες εκπόνησης της τοιχογραφίας,
- Αναζητούν τις αναγκαίες χημικές ουσίες των τοιχογραφιών,
- Προσδιορίζουν τις κατάλληλες περιβαλλοντικές συνθήκες για την ασφαλή διατήρηση των υλικών και χημικών ουσιών,
- Διαμορφώνουν τις περιβαλλοντικές συνθήκες ασφαλούς αποθήκευσης των χημικών ουσιών και υλικών ζωγραφικής,
- Λαμβάνουν ειδικά μέτρα ατομικής προστασίας για την ασφάλεια,
- Φροντίζουν για την απομάκρυνση των επικίνδυνων υλικών.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Άνθρακας / Άτομο / Διαλυτότητα / Κλίμακα pH / Κρυσταλλικά και άμορφα υλικά / Μείγμα / Οξύτητα και αλκαλικότητα / Στερεωτικά / Συγκολλητικά / Ύλη / Χημική σύσταση / Χημικές ενώσεις.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (0), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΧΗΜΕΙΑΣ: ΑΤΟΜΑ, ΜΟΡΙΑ, ΧΗΜΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ
2	ΑΝΟΡΓΑΝΗ ΧΗΜΕΙΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ
3	ΟΡΓΑΝΙΚΗ ΧΗΜΕΙΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ
4	ΟΞΕΑ, ΒΑΣΕΙΣ, ΑΛΑΤΑ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ ΧΗΜΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ
5	ΔΙΑΛΥΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΥΜΑΤΑ
6	ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Κείμενο αναφοράς

2.4.E.1 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΧΗΜΕΙΑΣ: ΑΤΟΜΑ, ΜΟΡΙΑ, ΧΗΜΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Η υποενότητα παρέχει βασικές γνώσεις χημείας, επικεντρωμένες στον χαρακτηρισμό, τη σύσταση και τη μετατροπή της ύλης, με έμφαση στα χημικά στοιχεία και τις ενώσεις. Στόχος είναι η κατανόηση των χημικών και φυσικών ιδιοτήτων των υλικών που χρησιμοποιούνται στη ζωγραφική και τη δημιουργία τοιχογραφιών, ώστε να υποστηρίζεται η διατήρησή τους.

Αρχικά, παρουσιάζονται βασικές έννοιες της χημείας, όπως: το άτομο ως η θεμελιώδης μονάδα της ύλης, το μόριο ως η μικρότερη μονάδα μιας ουσίας που διατηρεί τις ιδιότητές της, οι ουσίες (στοιχεία και χημικές ενώσεις) με καθορισμένες αναλογίες, η αναδιάταξη ατόμων ή μορίων μέσω χημικών αντιδράσεων και η σημασία τους για την τοιχογράφιση. Η υποενότητα συνδέει αυτά τα χημικά στοιχεία με τα υλικά των έργων τοιχογραφίας, όπως τους φορείς (τοίχο, ξύλο, ύφασμα, χαρτί), τα υλικά προετοιμασίας (γύψο ή ασβεστοκονίαμα), τις κόλλες ζωικής ή φυτικής προέλευσης, τα χρωματικά υλικά (φυσικές, τεχνητές χρωστικές, ορυκτά χρώματα), τα συνδετικά μέσα (νερό, ασβέστης, αυγό ή γαλάκτωμα αυγού, ρητίνες και κερί) και τα επικαλυπτικά ή άλλα υλικά (βερνίκια, λεπτές στρώσεις κερώματος).

Ακολουθώντας, αναλύονται τα υλικά προστασίας, όπως στερεωτικά, συγκολλητικά και επικαλυπτικά, και εξηγείται η χημική αλληλεπίδρασή τους με τις δημιουργίες της τοιχογραφίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην επίδραση των περιβαλλοντικών παραγόντων και των χημικών στοιχείων στις φθορές των υλικών, ενώ αναλύονται οι επιδράσεις σε σχέση με την εποχή δημιουργίας, συμπεριλαμβανομένων των φυσικοχημικών και χημικών μεταβολών που επηρεάζουν τη στρωματογραφία του έργου.

Τέλος, η ενότητα παρέχει τις βασικές γνώσεις και τα εργαλεία για την κατανόηση των υλικών και των χημικών διεργασιών που επιδρούν στην κατασκευή και τη διατήρηση των τοιχογραφιών, δημιουργώντας τη βάση για στοχευμένη και τεκμηριωμένη δημιουργία.

2.4.E.2 | ΑΝΟΡΓΑΝΗ ΧΗΜΕΙΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στην υποενότητα αυτή, η προσοχή των εκπαιδευομένων εστιάζεται στη μελέτη των ενώσεων όλων των στοιχείων, εκτός των οργανικών, στοχεύοντας στην κατανόηση της χημικής σύστασης των υλικών και των αλληλεπιδράσεών τους στην κατασκευή και την προστασία των τοιχογραφιών.

Αρχικά, εξετάζεται η ανόργανη χημική ονοματολογία (συμπεριλαμβανομένων δυαδικών και τριαδικών ενώσεων), καθώς και η δομή της ύλης, όπως τα άτομα (πρότυπα δομής), τα μόρια, οι κρυσταλλικές και οι άμορφες δομές. Παρουσιάζονται οι ιδιότητες του ατόμου (ατομικός και μαζικός αριθμός), η ηλεκτρονιακή του διάταξη (μονή, Θεωρία Bohr/πολλαπλά ηλεκτρόνια) και η μάζα (ατομική και μοριακή). Επιπλέον, αναλύονται οι καταστάσεις της ύλης (υγρή, αέρια, στερεή, πλάσμα).

Στη συνέχεια, διερευνώνται οι τύποι χημικών ενώσεων, όπως ο χημικός, εμπειρικός, μοριακός, συντακτικός, ηλεκτρονικός και στερεοχημικός τύπος, μαζί με τους δεσμούς που τις διαμορφώνουν (ιοντικοί, ετεροπολικοί, ομοιοπολικοί, δεσμοί υδρογόνου, κρυσταλλικών στερεών). Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στον συμβολισμό κατά Lewis και στις διαμοριακές αλληλεπιδράσεις. Ακολουθεί η ανάλυση της περιοδικής ταξινόμησης με βάση τον ατομικό αριθμό, καθώς και η περιοδικότητα των στοιχείων (ενέργεια ιονισμού, ηλεκτροσυγγένεια, ηλεκτραρνητικότητα).

Έμφαση δίνεται σε στοιχεία με σημαντική εφαρμογή στις τοιχογραφίες (ασβέστιο, πυρίτιο, σίδηρος, μαγνήσιο, μόλυβδος, θείο). Η υποενότητα ολοκληρώνεται με την εξέταση παραγόντων που επηρεάζουν τη φυσική κατάσταση της ύλης (θερμοκρασία, πίεση), καθώς και της σταθερότητας των ενώσεων (μεταβολές φάσεων, σημεία φυσικών μεταβολών). Επίσης, αναλύονται οι ιδιότητες των υλικών κατασκευής και προστασίας των τοιχογραφιών, όπως η διαλυτότητα, τα σημεία βρασμού και η υγροποίηση των αερίων.

Ολοκληρώνοντας την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν την ικανότητα να μελετούν έργα τοιχογραφίας σε στεγνό και σε υγρό κονίαμα και να αναζητούν τις αναγκαίες χημικές ουσίες των τοιχογραφιών, κατανοώντας τις ιδιότητες και τις αντιδράσεις τους.

2.4.E.3 | ΟΡΓΑΝΙΚΗ ΧΗΜΕΙΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Αυτή η υποενότητα στοχεύει στην εξοικείωση των εκπαιδευομένων με τη χημεία των οργανικών υλικών κατασκευής και τη μελέτη των ανθρακικών ενώσεων, με σκοπό την κατανόηση της σύστασης, της δομής και των ιδιοτήτων των οργανικών υλικών που απαντώνται στις τοιχογραφίες και στα υλικά προστασίας τους.

Παρουσιάζεται η δομή και η γεωμετρία των οργανικών μορίων, ενώ αναλύονται τα κοινά χαρακτηριστικά των οργανικών ενώσεων (άνθρακας, συχνά υδρογόνο) και ο τρόπος σχηματισμού τους (υδρογονάνθρακες, ενώσεις με ετεροάτομα). Εξηγείται ο τρόπος σύνδεσης των ανθρακικών ατόμων μέσω διαφορετικών τύπων δεσμών και η δημιουργία κορεσμένων (π.χ. μεθάνιο, αιθάνιο, αλκοόλες όπως η αιθανόλη) και

ακόρεστων οργανικών ενώσεων με διπλούς ή τριπλούς δεσμούς (όπως καρβονυλικά οξέα, λιπαρά οξέα, εστέρες, κετόνες, αρωματικές ενώσεις). Εξετάζονται οι φυσικοχημικές ιδιότητες αυτών των ενώσεων (σημείο τήξεως, πτητικότητα, διαλυτότητα, κατάσταση ύλης, χρώμα, οξείδωση), καθώς και η γεωμετρία τους, δηλαδή η διάταξη των ατόμων στον χώρο και η θέση των ανθράκων στις ανθρακικές αλυσίδες. Γίνεται κατανοητή η σύνθεση, ο αριθμός των ατόμων, των δεσμών και των φορτίων, καθώς και η κατανομή τους, επειδή αυτά επηρεάζουν την αλληλεπίδραση των μορίων, τη δημιουργία διαμοριακών δυνάμεων και τη χημική δραστηριότητά τους. Για την εμπέδωση αυτών, χρησιμοποιούνται παραδείγματα (μόριο νερού, άτομα φορμαλδεϋδης).

Επισημαίνονται η ονοματολογία και η ταξινόμηση των οργανικών ενώσεων (κατά IUPAC), λαμβάνοντας υπόψη τη μορφή της ανθρακικής αλυσίδας (κυκλικές/άκυκλες) και τη λειτουργική ομάδα, η οποία καθορίζει τις φυσικοχημικές ιδιότητες και τη σειρά των ομόλογων ενώσεων. Παράλληλα, συσχετίζονται έννοιες που καθορίζουν την αντίδραση και τη συμπεριφορά τους (ισομέρεια – πολικότητα).

Ολοκληρώνοντας την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν την ονοματολογία των οργανικών ενώσεων, τις ταξινομούν σε σειρές, γράφουν τον χημικό τους τύπο και διακρίνουν τις κατηγορίες οργανικών ενώσεων που σχετίζονται με τις τοιχογραφίες.

2.4.E.4 | ΟΞΕΑ, ΒΑΣΕΙΣ, ΑΛΑΤΑ, ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΟΡΓΑΝΕΣ ΧΗΜΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

Η παρούσα υποενότητα εστιάζεται στα οξέα, τις βάσεις, τα άλατα και στις χημικές αντιδράσεις που σχετίζονται με τις τοιχογραφίες. Αναλύεται πώς αυτές οι χημικές διεργασίες επηρεάζουν τη σταθερότητα των υλικών, τη διατήρηση των χρωστικών και των υποστρωμάτων, καθώς και τις διαδικασίες αλληλεπίδρασης, με στόχο την κατανόηση των αιτιών φθοράς, τον εντοπισμό προβλημάτων και τη βελτιστοποίηση της διαχείρισης των τοιχογραφιών.

Εισάγεται η έννοια των ηλεκτρολυτών και τα είδη χημικών αντιδράσεων, ενώ παρέχονται ορισμοί σύμφωνα με τη θεωρία Arrhenius. Εξηγούνται τα συζυγή ζεύγη οξέων και βάσεων, η ιοντική δράση τους (οξεοβασική εκχύλιση: υδροχλωρικό οξύ, διαχωρισμός υδρογόνου σε υδάτινο περιβάλλον) και οι παράγοντες επίδρασης της ισχύος των οξέων. Παράλληλα, εξετάζονται οι βάσεις, η σημασία των υδροξειδίων στην εξουδετέρωση των οξέων, οι διαφορές ισχυρών και ασθενών βάσεων, και οι αντιδράσεις εξουδετέρωσης που παράγουν άλατα. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αριθμητική κλίμακα pH (τρόπος χρήσης, έκφραση οξύτητας και αλκαλικότητας, χρησιμότητα στην αξιολόγηση και ρύθμιση περιβαλλοντικών παραγόντων, στη διατήρηση σταθερού pH για τη χημική σταθερότητα, π.χ. όξινη υδρόλυση).

Επιπλέον, αναλύονται οι χημικές αντιδράσεις ανόργανων ενώσεων, όπως η οξείδωση μεταλλικών συστατικών, η αλλοίωση χρωμάτων, η αναγωγή ανόργανων πολυμερών με επιπτώσεις στα επικαλυπτικά στρώματα, καθώς και ο σχηματισμός συμπλόκων ιόντων μετάλλων μετάπτωσης (σταθεροποίηση διάβρωσης, προστασία

από τους ρύπους, χρήση συμπλόκων). Επεξηγούνται επίσης οι αντιδράσεις οργανικών ενώσεων, όπως η τροποποίηση και σταθεροποίηση υλικών (π.χ. ελαίων/ρητινών), η υδρόλυση (ρητινών, βερνικιών, χρωστικών), η επίδραση οξέων (αποχρωματισμός, αλλαγή pH συνδετικών), καθώς και οι ενζυμικές αντιδράσεις (μύκητες, βακτήρια, αποδόμηση συνδετικών οργανικών υλικών).

Συνοψίζοντας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν γνώσεις για τα οξέα και τις βάσεις, τη συμπεριφορά τους σε διαλύματα, την επίδρασή τους στις ιδιότητες των ουσιών και τη σημασία τους στις διαδικασίες διατήρησης τοιχογραφιών.

2.4.E.5 | ΔΙΑΛΥΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΥΜΑΤΑ

Η υποενότητα εξετάζει τη χημεία των διαλυμάτων στα οργανικά και ανόργανα υλικά που χρησιμοποιούνται στην κατασκευή τοιχογραφιών, με σκοπό τη δημιουργία χρωμάτων, επιχρωματίσεων και επικαλύψεων, διατηρώντας παράλληλα την ακεραιότητα των υλικών και του έργου. Διευκρινίζονται βασικές έννοιες για τα διαλύματα (καθαρά σώματα – μείγματα, διαλυτής, διαλυτικό μέσο, διαλυμένες ουσίες).

Αναφέρονται οι κατηγορίες των διαλυμάτων με βάση την ποσότητα της διαλυμένης ουσίας (κορεσμένα, ακόρεστα, υπέρκορα), οι τύποι τους (π.χ. στερεά διαλύματα), η περιεκτικότητα, καθώς και η μέτρηση της συγκέντρωσης (ποσοστό κατά βάρος [%W/W], ποσοστό κατά όγκο [%W/V], μοριακότητα κατά όγκο [molarity]). Η διδασκαλία εμπλουτίζεται με παραδείγματα οργανικών διαλυτών (π.χ. ακετόνη για τον καθαρισμό βερνικιών, βενζόλιο/τολουόλιο για τη διάλυση χρωμάτων και ρητινών) και ανόργανων διαλυτών (π.χ. νερό/υπεροξείδιο του υδρογόνου για την αφαίρεση οργανικών ρύπων). Εξετάζονται οι ιδιότητες των διαλυτών (πυκνότητα, ιξώδες, πηκτικότητα), η διαδικασία αραίωσης και η παρασκευή ομογενών και ετερογενών μειγμάτων.

Ειδικότερα αναλύεται η διαλυτότητα, οι παράμετροι διαμόρφωσής της, οι δυνάμεις διασποράς, η πολικότητα, η υδρογόνωση, το Τρίγωνο Διαλυτότητας (TEAS) και οι διαμοριακές δυνάμεις που καθορίζουν την αλληλεπίδραση των διαλυτών. Δίνονται παραδείγματα χρήσης διαλυτών με όμοιες χημικές φύσεις (π.χ. χλωροφόρμιο για τη διάλυση ρητίνης, χλωριωμένοι διαλύτες για την αφαίρεση λινελαίου). Τέλος, εξετάζεται η επιλογή του κατάλληλου διαλύτη και η σημασία των πολικών ή μη πολικών οργανικών διαλυτών (π.χ. αιθανόλη, μεθανόλη, ξυλόλιο, τολουόλιο) ή ανόργανων διαλυτών (π.χ. υδροχλωρικό οξύ, νιτρικό οξύ, υγρό άζωτο) στη διαδικασία δημιουργίας τοιχογραφιών (καθαρισμός αρχικής επιφάνειας, απομάκρυνση στοιχείων, εφαρμογή υλικών). Παράλληλα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τα εργαλεία, τις τεχνικές χρήσης των διαλυτών και με τους κινδύνους λανθασμένης εφαρμογής τους (τοξικότητα, εισπνοή, επαφή).

Στο τέλος της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι σε θέση να χρησιμοποιούν το διάγραμμα διαλυτότητας, να επιλέγουν και να εφαρμόζουν διαλύτες, να παρασκευάζουν διαλύματα, καθώς και να υπολογίζουν συγκεντρώσεις και διαλυτικές ικανότητες, σύμφωνα με τη χημική σύνθεση ή την πυκνότητά τους.

2.4.Ε.6 | ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Η υποενότητα αναφέρεται στη χημική σύσταση των υλικών που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή και τη διατήρηση των τοιχογραφιών. Παρέχονται σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τις ιδιότητες των στερεωτικών, συγκολλητικών και επικαλυπτικών υλικών, την επίδρασή τους στις τοιχογραφίες και τα εργαλεία για την εφαρμογή τους. Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην ενημέρωση των εκπαιδευομένων για την ασφαλή χρήση και αποθήκευση των υλικών, καθώς και για την προσωπική τους υγιεινή και ασφάλεια.

Αναλύονται τα ανόργανα υλικά κατασκευής (κονιάματα, γύψοι, επιχρίσματα) που χρησιμοποιούνται ως υποστρώματα για τις τοιχογραφίες. Στα οργανικά υλικά περιγράφονται κατηγορίες κατασκευαστικών υλικών, όπως λίπη, έλαια, φυσικά κεριά, ρητίνες και πρωτεϊνικά υλικά. Για κάθε κατηγορία αναλύονται οι φυσικοχημικές ιδιότητες, οι παράγοντες φθοράς και η αλληλεπίδρασή τους με άλλα υλικά των τοιχογραφιών. Η υποενότητα εξηγεί, επίσης, τις έννοιες της στερέωσης και της συγκόλλησης, καθώς και τη χρήση των υλικών ανάλογα με τη δομή, τη χημική τους σύσταση και τις ιδιότητές τους σε σχέση με την εκάστοτε επιφάνεια των τοιχογραφιών. Εξετάζονται ακόμη οι ρητίνες (χρήση, σκλήρυνση, αντιστρεψιμότητα), τα πολυμερή (ιδιότητες του φιλμ, της διάβρωσης και της χρήσης τους, κατηγορίες πολυμερών όπως οι υδρογονάνθρακες, τα βινυλικά, τα ακρυλικά, τα εποξειδικά, τα συνθετικά θερμοπλαστικά και τα πληρωτικά) καθώς και οι διαλύτες (καθαρότητα και εξάτμιση).

Η υποενότητα προσφέρει μια ολοκληρωμένη εικόνα των υλικών κατασκευής και προστασίας των τοιχογραφιών. Ως αποτέλεσμα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναπτύσσουν κριτική σκέψη και επιστημονική γνώση στην επιλογή των καταλληλότερων μεθόδων και υλικών κατασκευής και προστασίας τοιχογραφιών. Παράλληλα, έχουν κατανοήσει τη σημασία της συμβατότητας των υλικών με τη φυσικοχημική δομή των τοιχογραφιών και, επίσης, την ασφαλή διατήρηση των υλικών και των χημικών ουσιών μέσα από ειδικά μέτρα ασφαλείας, ατομικής προστασίας και φροντίδας για την απομάκρυνση των επικίνδυνων υλικών.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Λάλια-Καντούρη, Μ. & Παπαστεφάνου, Σ. (1995). *Γενική και Ανόργανη Χημεία*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
2. Αλεξάνδρου, Ν. Ε. & Βάρβογλης, Α. Γ. (1996). *Οργανική Χημεία*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.

Συμπληρωματικές

1. Αργυροπούλου, Β., Μαλέα, Α., Παναγιάρης, Γ. & Στασινού, Α. (1999). *Τεχνολογία Υλικών*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3778>
2. Ιωακείμογλου, Ε. Ε. (2011). *Τα οργανικά υλικά στην Τέχνη και την Αρχαιολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
3. Σπηλιόπουλος, Ι. (2008). *Βασική οργανική χημεία*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη.
4. Μπογιατζής, Σ. (χ.χ.). *Επιστήμη Υλικών II* [Ανοιχτά Διαδικτυακά Μαθήματα]. Αθήνα: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας. Ανακτήθηκε από: https://ocp.teiath.gr/courses/SAET_UNDER106/

3 | Διδακτική μεθοδολογία

Στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών συναντήσεων, αξιοποιείται η συμμετοχική ή/και η βιωματική διδασκαλία. Έχοντας ως σημείο εκκίνησης τις βασικές αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων αλλά και τη σύνδεση της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης με το πραγματικό περιβάλλον εργασίας, η εκπαίδευση έχει ένα διπλό σημείο αναφοράς: την ενεργή ανταπόκριση στις μαθησιακές ανάγκες της συγκεκριμένης κάθε φορά ομάδας εκπαιδευομένων και τις ανάγκες που προκύπτουν στο περιβάλλον εργασίας της συγκεκριμένης ειδικότητας.

Ο/Η εκπαιδευτής/-τρια οργανώνει και καθοδηγεί την εκπαιδευτική πράξη, επιλύει τυχόν προβλήματα, υποστηρίζει, ανατροφοδοτεί και ενδυναμώνει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες. Διαμεσολαβεί, διευκολύνει και ενισχύει τη διαδικασία μάθησης, σε ομαδικό και σε ατομικό επίπεδο, συνδέοντας την κατάρτιση με τον κόσμο της εργασίας.

Η συμμετοχική και βιωματική εκπαίδευση διαμορφώνει ένα δημιουργικό περιβάλλον μάθησης και ενισχύει την αλληλεπίδραση εκπαιδευτή/-τριας και εκπαιδευομένων. Προσφέρει τη δυνατότητα να γίνουν αντιληπτές αλλά και να αξιοποιηθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία οι ανάγκες, οι ιδιαιτερότητες, οι δυνατότητες, οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι εμπειρίες της συγκεκριμένης ομάδας των καταρτιζομένων. Προσφέρει τη δυνατότητα να γίνουν πρακτικές και ρεαλιστικές συνδέσεις με το πραγματικό περιβάλλον εργασίας της συγκεκριμένης ειδικότητας.

Την υποστήριξη ενός αλληλεπιδραστικού περιβάλλοντος μάθησης ενισχύουν η χρήση σύντομων εμπλουτισμένων εισηγήσεων και η συχνή εφαρμογή συμμετοχικών εκπαιδευτικών τεχνικών και μέσων. Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι η ενίσχυση της συμμετοχής των καταρτιζομένων υποβοηθείται ενεργά με την αξιοποίηση απλών τεχνικών όπως είναι ο καταγισμός ιδεών, οι ερωτήσεις-απαντήσεις ή η συζήτηση, οι ατομικές ή/και ομαδικές ασκήσεις εφαρμογής ή επίλυσης προβλήματος, η προσομοίωση, η εργασία σε ομάδες, οι μελέτες περιπτώσεων. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες που αξιοποιούν τις παραπάνω ή ανάλογες εκπαιδευτικές τεχνικές αντλούν τα θέματά τους από τη θεματολογία της κάθε μαθησιακής ενότητας και τα σχετικά ζητήματα που συνδέονται με το πραγματικό περιβάλλον εργασίας.

Η εκπαίδευση σε συγκεκριμένες –ατομικές ή/και ομαδικές– δραστηριότητες μέσα στην τάξη και στα εργαστήρια προετοιμάζει τα μέλη της ομάδας για τη συμμετοχή τους στην πρακτική άσκηση/μαθητεία. Η σταδιακή εξειδίκευση της γνώσης, η ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων/ικανοτήτων, καθώς και η καλλιέργεια κατάλληλων στάσεων και συμπεριφορών σε κρίσιμα ζητήματα δεοντολογίας, υγείας και ασφάλειας κ.λπ., προετοιμάζουν τη συγκεκριμένη κάθε φορά ομάδα εκπαιδευομένων για τα επόμενα βήματα. Το πρόγραμμα κατάρτισης συνδυάζει την απόκτηση θεωρητικών γνώσεων με την ανάπτυξη αναγκαίων πρακτικών δεξιοτήτων για την αποτελεσματική άσκηση του επαγγέλματος.

Σε ανάλογη κατεύθυνση, στο πλαίσιο της πρακτικής εφαρμογής της ειδικότητας, δίνεται και η δυνατότητα ανάπτυξης διαθεματικών προγραμμάτων/σχεδίων δραστηριοτήτων (projects), με σύγχρονη εφαρμογή διαφορετικών μαθησιακών ενοτήτων και θεματικών. Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες μπορούν να αναπτύσσονται σε μεγαλύτερη ή μικρότερη χρονική έκταση και να συμπεριλαμβάνουν, ενδεικτικά, επισκέψεις σε χώρους εργασίας και εγκαταστάσεις παραγωγής, συναντήσεις με έμπειρους επαγγελματίες της ειδικότητας ή ειδικούς του συγκεκριμένου παραγωγικού τομέα και κλάδου, υλοποίηση ομαδικών εργασιών με συνδυασμό διαφορετικών μαθησιακών ενοτήτων υπό την καθοδήγηση ομάδας εκπαιδευτών/-τριών ή ακόμη και δημιουργία ομάδων εκπαιδευομένων με στόχο την αμοιβαία άσκηση, μελέτη και αλληλοδιδασκαλία. Το σύνολο των παραπάνω δραστηριοτήτων μπορούν να αξιοποιηθούν και αυτόνομα, ανεξάρτητα δηλαδή από την υλοποίηση ενός συνολικότερου project.

Η ανάπτυξη συνεργατικού κλίματος μεταξύ των εκπαιδευομένων και η καλλιέργεια σχέσης εμπιστοσύνης με τους/τις εκπαιδευτές/-τριες συντελούν στη δημιουργία μιας κοινότητας μάθησης, η οποία μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα σημαντική για την ενίσχυση των διεργασιών μάθησης τόσο κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας όσο και πέρα από αυτή, σε περιόδους μελέτης ή/και προετοιμασίας για τις διαδικασίες αξιολόγησης/πιστοποίησης των γνώσεων και δεξιοτήτων που έχουν αποκτηθεί.

Η ενίσχυση της συνεργασίας και της δημιουργίας μιας κοινότητας μάθησης είναι δυνατόν να επηρεάσει και τους τρόπους μελέτης των εκπαιδευομένων προς μια πιο ενεργητική, δημιουργική στάση διερεύνησης και εξοικείωσης με τη γνώση. Η τήρηση προσωπικών σημειώσεων και η ανταλλαγή τους μεταξύ των εκπαιδευομένων, η μελέτη πρόσθετων βιβλιογραφικών –ελληνόφωνων και ξενόγλωσσων– πηγών, η αναζήτηση συμπληρωματικών ερεθισμάτων στο ευρύτερο κοινωνικό και επαγγελματικό περιβάλλον (παρακολούθηση οπτικο-ακουστικού υλικού, επαγγελματικών περιοδικών, εξέλιξης θεσμικού πλαισίου κ.λπ.), σχετικών με την επαγγελματική ειδικότητα, είναι δυνατόν να αποτελέσουν σημαντικά συστατικά για τη διαμόρφωση μιας ισχυρής σχέσης με την εξειδικευμένη επαγγελματική γνώση και τις δεξιότητες που απαιτεί το επάγγελμα.

Η παρακολούθηση ενός εντατικού προγράμματος κατάρτισης μεγάλης διάρκειας αναγκαστικά επιφέρει αλλαγές στην καθημερινότητα των εκπαιδευομένων. Η αποδοτική διαχείριση του καθημερινού χρόνου απαιτεί προσωπικό προγραμματισμό και φροντίδα. Η συστηματική πρόβλεψη ενός χρονικού διαστήματος μελέτης, καθημερινά, καθώς και η τήρηση ενός ημερολογίου μάθησης όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα καταγράφουν την καθημερινή τους πρόοδο, αλλά ενδεχομένως θα σημειώνουν και ερωτήματα ή παρατηρήσεις σχετικές με την κάθε μαθησιακή ενότητα, μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμες και πολύ δημιουργικές πρακτικές ενίσχυσης των διαδικασιών μάθησης.

Η φοίτηση στο Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης είναι περίοδος διαμόρφωσης μιας μελλοντικής επαγγελματικής ταυτότητας. Είναι η αρχή μιας νέας προσωπικής ιστορίας και μιας διαρκούς εξέλιξης μπροστά σε απαιτήσεις και αναγκαιότητες που χαρακτηρίζουν την κάθε επαγγελματική ειδικότητα. Είναι η ευκαιρία διασύνδεσης του/της κάθε εκπαιδευομένου/-ης με τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις στάσεις που είναι κοινές στην επαγγελματική κοινότητα στην οποία σταδιακά θα ενταχθεί.

4 | Υγεία και ασφάλεια κατά τη διάρκεια της κατάρτισης

Για την προστασία των καταρτιζομένων, τόσο στην αίθουσα διδασκαλίας και στους εργαστηριακούς χώρους στο ΙΕΚ όσο και στις επιχειρήσεις που επισκέπτονται για την υλοποίηση της πρακτικής άσκησης/μαθητείας, τηρούνται όλες οι προβλεπόμενες διατάξεις για τους κανόνες υγείας και ασφάλειας στην ειδικότητα και το επάγγελμα, αλλά και ευρύτερα, όπως προβλέπονται ιδίως από:

- Τον κώδικα νόμων για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων (βλ. Ν. 3850/2010), όπως ισχύει.
- Τις διατάξεις του κτιριοδομικού κανονισμού (βλ. 3046/304/89-ΦΕΚ 59/Δ/3-02-89), όπως ισχύει.
- Τον κανονισμό λειτουργίας των εργαστηριακών κέντρων (ΦΕΚ 1318 Β΄/2015), όπως ισχύει.
- Το ΦΕΚ 3938/Β/26-8-2021, κοινή Υπουργική Απόφαση υπ’ αριθμό. Κ5/97484 με θέμα την «Πρακτική άσκηση σπουδαστών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων», όπως ισχύει.
- Το ΦΕΚ 4146/Β/9-9-2021, κοινή Υπουργική Απόφαση υπ’ αριθμό. ΦΒ7/108652/Κ3, με θέμα το «Πλαίσιο Ποιότητας Μαθητείας», όπως ισχύει.

Παρακάτω, παρατίθενται οι βασικοί κανόνες υγείας και ασφάλειας καθώς και ο σχετικός αναγκαίος ατομικός εξοπλισμός για τις συνθήκες άσκησης της ειδικότητας.

4.1 • Βασικοί κανόνες υγείας και ασφάλειας

Ο/Η καταρτιζόμενος/-η στην ειδικότητα «Τεχνικός Τοιχογραφίας» θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη και να εφαρμόζει τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας κατά τις επισκέψεις του σε εργοτάξια, σύμφωνα με τις οδηγίες του Ελληνικού Ινστιτούτου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΛΙΝΥΑΕ) και του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ (ΙΝΕ/ΓΣΕΕ), όπως δίνονται στις ακόλουθες ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

https://www.elinyae.gr/sites/default/files/201907/XILOURGEIA%20anafora_L.1448441324406.pdf

https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/77-NOEMBRIOS_2001.pdf <https://www.stye.gr/dat/CC62E7CF/file.pdf>

<https://inegsee.gr/wp-content/uploads/2015/03/ugieinh-kai-asfaleia-twn-ergazomenon-meros-b.pdf>

4.2 • Μέσα ατομικής προστασίας

Για τα Ατομικά Μέσα Προστασίας (ΜΑΠ), ειδικά σε εργοτάξια οικοδομών και πάσης φύσεως έργων, για τον/την εκπαιδευόμενο/-η στην ειδικότητα «Τεχνικός Τοιχογραφίας» ισχύουν τα παρακάτω άρθρα του ΠΔ 1073/81:

Οι εκτελούντες/-ούσες το έργο (Εργολάβος ολόκληρου του έργου ή Υπεργολάβος τμήματος του έργου ή Κύριος του έργου) θα πρέπει να παρέχουν τα απαιτούμενα κατά περίπτωση ατομικά μέσα προστασίας, τα οποία πρέπει να είναι πιστοποιημένα κατά CE (ΠΔ 396/94, άρθρο 9 & γ).

Οι εργαζόμενοι/-ες, με τη σειρά τους, θα πρέπει να χρησιμοποιούν τα μέσα ατομικής προστασίας, εφαρμόζοντάς τα στις ανατομικές τους αναλογίες (ΠΔ 1073 /81, άρθρο 102). Κράνη προστασίας της κεφαλής φορούν όλοι/-ες οι εργαζόμενοι/-ες και επισκέπτες/-τριες στο έργο, ανεξάρτητα από τη δουλειά που κάνουν (ΠΔ 1073/81, άρθρο 103). Θα πρέπει να ελέγχεται η ημερομηνία λήξης, την οποία φέρουν όλα τα κράνη. Η χρονική διάρκεια για ασφαλή χρήση τους εξαρτάται από αρκετούς παράγοντες, όπως είναι η ηλιακή ακτινοβολία, οι θερμοκρασιακές συνθήκες, η τυχόν έκθεση σε χημικά, η κακομεταχείριση. Ο μέγιστος χρόνος ζωής ενός κράνους, υπό φυσιολογικές συνθήκες χρήσης και συντήρησης, μπορεί να φτάσει τα πέντε χρόνια.

Απαγορεύονται τα ακατάλληλα υποδήματα. Τα υποδήματα πρέπει να είναι τύπου μποτίνι με γερή και αντιολισθητική σόλα και σκληρή άνω επιφάνεια για προστασία από την πτώση βαρέων αντικειμένων (ΠΔ 1073/81, άρθρο 106).

Προδιαγραφές υλοποίησης της πρακτικής άσκησης

1 | Ο θεσμός της πρακτικής άσκησης

Η πρακτική άσκηση συνδέεται άρρηκτα με τη θεωρητική κατάρτιση, αφού, κατά τη διάρκειά της, οι πρακτικά ασκούμενοι/-ες ανακαλούν τη θεωρητική και εργαστηριακή γνώση τους για να την εφαρμόσουν στην πράξη και να αντεπεξέλθουν στις εργασίες που τους ανατίθενται. Καλούνται να αναλάβουν συγκεκριμένα καθήκοντα και να δώσουν λύση σε πρακτικά προβλήματα που ανακύπτουν, υπό την εποπτεία των εκπαιδευτών/-τριών. Έτσι, ο θεσμός της πρακτικής άσκησης στοχεύει στην ανάπτυξη επαγγελματικών ικανοτήτων/δεξιοτήτων σχετικών με την ειδικότητα, στην ενίσχυση της επαφής με τον εργασιακό χώρο και την προετοιμασία των εκπαιδευομένων για την παραγωγική διαδικασία, μέσω της απόκτησης εμπειριών ιδιαίτερα χρήσιμων για τη μετέπειτα επαγγελματική τους πορεία.

Αναλυτικότερα, η πρακτική άσκηση είναι υποχρεωτική για τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (IEK) και θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση Βεβαίωσης Επαγγελματικής Κατάρτισης (Άρθρο 27 του Ν. 4763/2020 για το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης).

Στη συνέχεια αναφέρονται χρήσιμες πληροφορίες για το θεσμό της πρακτικής άσκησης, όπως περιγράφονται στη σχετική νομοθεσία³, και αφορούν τις βασικές προϋποθέσεις, τον τρόπο και τους όρους υλοποίησής της.

Διάρκεια πρακτικής άσκησης

Η συνολική διάρκεια της περιόδου πρακτικής άσκησης είναι εννιακόσιες εξήντα (960) ώρες. Οι ώρες πρακτικής ανά ημέρα καθορίζονται σε τέσσερις (4) έως οκτώ (8) ανάλογα με τη φύση και το αντικείμενο της ειδικότητας κατάρτισης του/της ασκούμενου/-ης. Δεν επιτρέπεται η υπέρβαση του ημερήσιου ωραρίου πέραν των ωρών που ορίζονται στην ειδική σύμβαση πρακτικής άσκησης.

Όροι υλοποίησης πρακτικής άσκησης

Η πρακτική άσκηση δύναται να πραγματοποιείται σε θέσεις που προσφέρονται από φυσικά πρόσωπα, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, δημόσιες υπηρεσίες, ΟΤΑ α' και β' βαθμού και επιχειρήσεις. Εξαιρούνται οι φορείς:

- α) Προσωρινής απασχόλησης
- β) Τα νυχτερινά κέντρα
- γ) Παροχής καθαριότητας και φύλαξης

3 Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο Μέρος Δ' του εκπαιδευτικού εγχειριδίου και που αφορούν τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης, τους όρους υλοποίησης, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πρακτικά ασκούμενων προέρχονται από το ΦΕΚ 3938/Β/26-8-2021. Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. Κ5/97484. Πρακτική άσκηση σπουδαστών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

- δ) Τα πρακτορεία τυχερών παιχνιδιών
- ε) Κάθε επιχείρηση στην οποία δεν είναι εφικτός ο έλεγχος της εκπαίδευσης από τον αρμόδιο φορέα.

Ο/Η εκπαιδευόμενος/-η ΣΑΕΚ, προκειμένου να πραγματοποιήσει πρακτική άσκηση, υπογράφει ειδική σύμβαση πρακτικής άσκησης με τον/την εργοδότη/-τρια, η οποία θεωρείται από το ΣΑΕΚ φοίτησης. Η ειδική σύμβαση πρακτικής άσκησης δεν συνιστά σύμβαση εξαρτημένης εργασίας.

Βασικός συντελεστής για την επιτυχή υλοποίηση της πρακτικής άσκησης είναι και ο/η εκπαιδευτής/-τρια της επιχείρησης ή υπηρεσίας, ο/η οποίος/-α αναλαμβάνει την παρακολούθηση και υποστήριξη των ασκουμένων. Σε αυτή την κατεύθυνση, ο/η εργοδότης/-τρια ορίζει έμπειρο στέλεχος συναφούς επαγγελματικής ειδικότητας με τον/την πρακτικά ασκούμενο/-η ως «εκπαιδευτή/-τρια στον χώρο εργασίας», ο/η οποίος/-α αναλαμβάνει την αποτελεσματική υλοποίηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στον χώρο εργασίας και την παρακολούθηση της προόδου του/της πρακτικά ασκούμενου/-ης.

Η παρακολούθηση της προόδου του/της πρακτικά ασκούμενου/-ης γίνεται μέσω του βιβλίου πρακτικής άσκησης. Αναλυτικότερα, σε αυτό καταγράφει ο/η πρακτικά ασκούμενος/-η ανά εβδομάδα τις εργασίες με τις οποίες ασχολήθηκε και περιγράφει συνοπτικά τα καθήκοντα που του/της ανατέθηκαν στον χώρο πραγματοποίησης της πρακτικής άσκησης. Κάθε εβδομαδιαία καταχώρηση ελέγχεται και υπογράφεται από τον/την εκπαιδευτή/-τρια στον χώρο εργασίας.

2 | Οδηγίες για τον/την πρακτικά ασκούμενο/-η

2.1 • Προϋποθέσεις εγγραφής στο πρόγραμμα πρακτικής άσκησης

Η πρακτική άσκηση είναι υποχρεωτική για τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης και θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση Βεβαίωσης Επαγγελματικής Κατάρτισης.

Για την έναρξη της πρακτικής άσκησης στην ειδικότητα «Τέχνη Τοιχογραφίας», οι εκπαιδευόμενοι/-ες πρέπει να έχουν συμπληρώσει το εξάμηνο Δ΄ της φοίτησής τους στα ΙΕΚ. Στην περίπτωση αυτή, μπορούν πια να τοποθετηθούν σε θέση πρακτικής της ειδικότητάς τους.

2.2 • Δικαιώματα και υποχρεώσεις του/της πρακτικά ασκουμένου/-ης

Βασική προϋπόθεση για την επιτυχή υλοποίηση ενός προγράμματος πρακτικής άσκησης είναι η γνώση και η εφαρμογή των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων κάθε εμπλεκόμενου μέλους όπως ορίζονται στην εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία⁴. Στη συνέχεια παρατίθενται κάποια δικαιώματα και υποχρεώσεις των πρακτικά ασκουμένων.

Δικαιώματα πρακτικά ασκουμένων

1. Τμηματική ή συνεχόμενη υλοποίηση της πρακτικής άσκησης.
2. Δυνατότητα αποζημίωσης, η οποία ορίζεται στο 80% του νόμιμου, νομοθετημένου, κατώτατου ορίου του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη, ή όπως αυτό διαμορφώνεται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων ή αναλογικά εάν η ημερήσια διάρκεια της πρακτικής είναι μικρότερη των οκτώ (8) ωρών. Η αποζημίωση καταβάλλεται στον/στην πρακτικά ασκούμενο/-η μετά την ολοκλήρωση της πρακτικής άσκησης. Σε περίπτωση μη δυνατότητας χρηματοδότησης της αποζημίωσης της πρακτικής άσκησης, δεν υφίσταται η υποχρέωση αποζημίωσής της, παρά μόνο η υποχρέωση του/της εργοδότη/-τριας να αποδίδει τις προβλεπόμενες ασφαλιστικές εισφορές.
3. Υπαγωγή στην ασφάλιση του e-ΕΦΚΑ (πρώην ΙΚΑ-ΕΤΑΜ) για τον κλάδο του ατυχήματος. Για την ασφάλισή του/της καταβάλλονται οι προβλεπόμενες από την παρ. 1 του άρθρου 10 του Ν. 2217/1994 (Α΄ 83) ασφαλιστικές εισφορές, οι οποίες

4 ΦΕΚ 3938/Β/26-8-2021. Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. Κ5/97484. Πρακτική άσκηση σπουδαστών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

βαρύνουν το φυσικό ή νομικό πρόσωπο (εργοδότης/-τρια) στο οποίο υλοποιείται η πρακτική άσκηση.

4. Δικαίωμα αναφοράς στη ΣΑΕΚ σε περίπτωση μη τήρησης των όρων πρακτικής άσκησης.
5. Δικαίωμα διακοπής πρακτικής άσκησης βάσει τεκμηρίωσης και έπειτα από σχετική δήλωση στη ΣΑΕΚ εποπτείας.
6. Αλλαγή εργοδότη/-τριας, εφόσον συντρέχει τεκμηριωμένος σοβαρότατος λόγος.
7. Οι πρακτικά ασκούμενοι/-ες δεν απασχολούνται την Κυριακή και τις επίσημες αργίες.

Υποχρεώσεις πρακτικά ασκουμένων

1. Τήρηση του ημερήσιου ωραρίου πρακτικής άσκησης, όπως ορίζεται στην ειδική σύμβαση.
2. Τήρηση των όρων υγείας και ασφάλειας του/της εργοδότη/-τριας.
3. Σεβασμός της κινητής και ακίνητης περιουσίας του/της εργοδότη/-τριας.
4. Αρμονική συνεργασία με τα στελέχη του/της εργοδότη/-τριας.
5. Προσκόμιση –όπου απαιτείται– όλων των απαραίτητων ιατρικών βεβαιώσεων για την εξάσκηση του επαγγέλματος.
6. Προσκόμιση στο ΣΑΕΚ των απαραίτητων δικαιολογητικών, πριν από την έναρξη και μετά τη λήξη της πρακτικής άσκησης, αλλά και σε περίπτωση διακοπής της.
7. Ενημέρωση σε περίπτωση απουσίας του/της ασκουμένου/-ης της επιχείρησης και της ΣΑΕΚ εποπτείας.
8. Τήρηση βιβλίου πρακτικής άσκησης, το οποίο διατίθεται από τη ΣΑΕΚ και στο οποίο αναγράφονται από τους/τις ασκούμενους/-ες κατά εβδομάδα οι εργασίες με τις οποίες ασχολήθηκαν και περιγράφονται συνοπτικά τα καθήκοντα που τους ανατέθηκαν στον χώρο πραγματοποίησης πρακτικής άσκησης.
9. Προσκόμιση στο τέλος κάθε μήνα στη ΣΑΕΚ φοίτησης ή εποπτείας της πρακτικής άσκησης του βιβλίου πρακτικής άσκησης για έλεγχο.
10. Υποβολή μετά την ολοκλήρωση της πρακτικής άσκησης του βιβλίου πρακτικής άσκησης στη ΣΑΕΚ φοίτησης, συμπληρωμένου με τις εβδομαδιαίες εκθέσεις, τον χρόνο και το αντικείμενο απασχόλησης, τις ημέρες απουσίας, και την επίδοση του/της πρακτικά ασκουμένου/-ης. Υποβολή του εντύπου λήξης (Βεβαίωση Παρουσίας) της πρακτικής άσκησης, συμπληρωμένου, υπογεγραμμένου και σφραγισμένου από τον/την εργοδότη/-τρια-νόμιμο/-η εκπρόσωπο του φορέα απασχόλησης, στο οποίο βεβαιώνεται ότι ο/η εκπαιδευόμενος/-η πραγματοποίησε την πρακτική άσκηση στην επιχείρηση/οργανισμό, καθώς και το χρονικό διάστημα αυτής.
11. Άμεση ενημέρωση της ΣΑΕΚ φοίτησης από τον/την πρακτικά ασκούμενο/-η σε περίπτωση διακοπής της πρακτικής άσκησης και προσκόμιση του βιβλίου πρακτικής και του εντύπου της λήξης (Βεβαίωση Παρουσίας) με τις ημέρες πρακτικής

άσκησης που έχουν πραγματοποιηθεί. Για να συνεχίσει ο/η εκπαιδευόμενος/-η την πρακτική άσκηση, για το υπόλοιπο του προβλεπόμενου διαστήματος, στον ίδιο ή σε άλλο φορέα απασχόλησης (εργοδότη/-τρια), θα πρέπει να ακολουθηθεί εκ νέου η διαδικασία έναρξης πρακτικής. Αν η διακοπή της πρακτικής άσκησης γίνει από τον/την εργοδότη/-τρια, τότε οφείλει ο/η τελευταίος/-α να ενημερώσει άμεσα τη ΣΑΕΚ φοίτησης του/της πρακτικά ασκουμένου/-ης.

2.3 • Φορείς υλοποίησης πρακτικής άσκησης

Κάθε πρακτικά ασκούμενος/-η πραγματοποιεί την πρακτική άσκηση σε τμήματα των φορέων απασχόλησης αντίστοιχα με την ειδικότητά του/της, με την εποπτεία υπευθύνου/-ης του φορέα, ειδικότητας αντίστοιχης με το αντικείμενο κατάρτισής του/της.

Ειδικότερα, στην ειδικότητα «Τέχνη Τοιχογραφίας» οι εκπαιδευόμενοι/-ες πραγματοποιούν πρακτική άσκηση σε τομείς που σχετίζονται με διαφήμιση, προώθηση, σχεδιασμό, μελέτη, διακόσμηση, ανακαίνιση εσωτερικών και εξωτερικών χώρων σε φορείς/επιχειρήσεις όπως:

- Υπηρεσίες προβολών και εκθέσεων του Υπουργείου Πολιτισμού και άλλων δημόσιων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων (ΕΟΤ, ΕΟΜΜΕΧ κ.λπ.),
- Χώροι καλλιτεχνικών και αθλητικών εκδηλώσεων, (στάδια, θέατρα, πολυχρηστικοί χώροι δημοσίου/ιδιωτικοί, δεξιώσεων και τελετών, και πολιτιστικοί οργανισμοί/καλλιτεχνικών παραγωγών),
- Δημόσιοι οργανισμοί όπως τεχνικές υπηρεσίες, Πολεοδομίες, Υπουργεία, Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης,
- Εκκλησία, εκκλησιαστικές αρχές, ιδρύματα, ιεροί ναοί, ιερές μονές,
- Πρεσβείες και Μορφωτικά Ινστιτούτα πρεσβειών,
- Πανεπιστήμια της Ελληνικής Επικράτειας,
- Εθνικές και κρατικές Βιβλιοθήκες και Αναγνωστήρια,
- Νομοθετικά σώματα, Συλλογικά πολιτικά όργανα,
- Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα, Νομικά πρόσωπα, Αρχεία, Σύλλογοι,
- Εταιρείες ιδιωτικές σχεδιασμού ή υλοποίησης μεταβλητών κατασκευών (σκηνικών τηλεοπτικών εκπομπών, θεατρικών παραστάσεων, διαφημιστικών ταινιών, εκθεσιακών περιπτέρων, διαμόρφωσης καταστημάτων και εσωτερικών χώρων), Εκδοτικοί οίκοι, Διαφημιστικές εταιρείες, εταιρείες παραγωγής ταινιών, εταιρείες ΜΜΕ,
- Χώροι φιλοξενίας και τουρισμού (ξενοδοχεία, μουσεία),
- Γραφεία μελετών εσωτερικών χώρων, αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, τεχνικές και κατασκευαστικές εταιρείες,
- Ατομικές επιχειρήσεις παροχής διακοσμητικών εργασιών και εργασιών ανάδειξης και προβολής καταναλωτικών προϊόντων,

- Ιδιώτες,
- Γκαλερί, Δίκτυο γκαλερί με δημιουργία εκδηλώσεις (events) και καλλιτεχνικά δίκτυα,
- Ομάδες διοργάνωσης δράσεων πολιτισμού, μη κερδοσκοπικές Εταιρείες και ομάδες γκράφιτι,
- Εθελοντικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις,
- Ιδιωτικά εργαστήρια τοιχογραφίας,
- Σε θέσεις εργασίας τεχνικού τοιχογραφίας.

Σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ/ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ/ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Υπουργείο Πολιτισμού, Κεντρική Υπηρεσία	Γενική Διεύθυνση Σύγχρονου Πολιτισμού/Διεύθυνση Εικαστικών, Αρχιτεκτονικής, Φωτογραφίας και Μουσείων Σύγχρονου Πολιτισμού/ Τμήμα Εικαστικών Τεχνών, Αρχιτεκτονικής, Φωτογραφίας και Σχεδίου	Αντικείμενο του Τμήματος
Υπουργείο Πολιτισμού, Κεντρική Υπηρεσία	Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς/ Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς/Τμήμα Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Διαπολιτισμικών Θεμάτων	Αντικείμενο του Τμήματος
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κυρίως Δήμοι της Ελληνικής Επικράτειας		Προγράμματα Δημοσίων τοιχογραφιών, φεστιβάλ, δράσεις, σχολεία και τοίχοι δημοτών
Πρεσβείες και Μορφωτικά Ινστιτούτα πρεσβειών		
Πανεπιστήμια της Ελληνικής Επικράτειας		Προγράμματα και δράσεις εξωστρέφειας
Εθνικές και κρατικές Βιβλιοθήκες και Αναγνωστήρια		Προγράμματα και δράσεις εξωστρέφειας

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ/ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	ΠΛΑΙΣΙΟ/ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
Νομοθετικά σώματα, Συλλογικά πολιτικά όργανα	• Βουλή/Τμήμα Εκδόσεων και Ερευνών	Φεστιβάλ και τοιχογραφίες δημόσιων φορέων
Εκκλησία, εκκλησιαστικές αρχές, ιδρύματα, ιεροί ναοί, ιερές μονές		Αγιογράφηση, τοιχογράφηση εξωτερικών και εσωτερικών τοίχων και αποκατάσταση τοιχογραφιών

ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ		ΕΙΔΟΣ
Ιδρύματα/Κοινοφελή ιδρύματα		Πολιτιστικά κτίρια, προγράμματα
Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα		Συμμετοχή σε ευρωπαϊκούς στόχους και πρωτοβουλίες
Νομικά πρόσωπα		
Αρχεία		
Σύλλογοι		Τοιχογραφίες δημόσιων φορέων
Επιχειρήσεις (μαγαζιά πώλησης διαφόρων ειδών, ξενοδοχεία, μπαρ)		
Ιδιώτες (οικίες, βίλες)		
Γκαλερί, Δίκτυο γκαλερί με δημιουργία εκδηλώσεων (events) και καλλιτεχνικά δίκτυα		Φεστιβάλ και ετήσιες εκδηλώσεις (events), εκθέσεις
Ομάδες διοργάνωσης δράσεων πολιτισμού, μη κερδοσκοπικές εταιρείες και ομάδες γκράφιτι		Θεσμοί πολιτισμού και εναλλακτικού τουρισμού

ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ		ΕΙΔΟΣ
Εθελοντικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις		Φεστιβάλ
Ιδιωτικό εργαστήριο τοιχογραφίας		Δημιουργία τοιχογραφιών

3 | Ο ρόλος του/της εκπαιδευτή/-τριας της πρακτικής άσκησης

Ο/Η εργοδότης/-τρια της επιχείρησης που προσφέρει θέση πρακτικής άσκησης ορίζει ένα έμπειρο στέλεχος συναφούς επαγγελματικής ειδικότητας με τον/την πρακτικά ασκούμενο/-η ως «εκπαιδευτή/-τρια στον χώρο εργασίας», ο/η οποίος/-α αναλαμβάνει την αποτελεσματική υλοποίηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στον χώρο εργασίας, την παρακολούθηση της προόδου των εκπαιδευομένων και την ανατροφοδότηση των υπεύθυνων εκπαιδευτών στην εκπαιδευτική δομή.

Αναλυτικότερα, ο/η εκπαιδευτής/-τρια είναι το συνδετικό πρόσωπο του/της εργοδότη/-τριας της επιχείρησης με την εκπαιδευτική δομή (ΣΑΕΚ) και, κατά συνέπεια, έχει συνεχή συνεργασία με αυτήν. Επιπλέον, ο ρόλος αφορά την παροχή συμβουλών, πληροφοριών ή καθοδήγησης, καθώς πρόκειται για ένα άτομο με χρήσιμη εμπειρία, δεξιότητες και εξειδίκευση το οποίο υποστηρίζει την προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη των πρακτικά ασκουμένων.

4 | Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της πρακτικής άσκησης

Κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης, επιδιώκεται η αναβάθμιση των γνώσεων, των επαγγελματικών δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των σπουδαστών/-τριών ΙΕΚ, με αποτέλεσμα την ομαλή μετάβασή τους από την αίθουσα κατάρτισης στον χώρο εργασίας, και μάλιστα υπό πραγματικές εργασιακές συνθήκες. Στο πλαίσιο αυτής της μετάβασης και της ομαλής ένταξης, οι πρακτικά ασκούμενοι/-ες καλούνται να καλλιεργήσουν όχι μόνο επαγγελματικές δεξιότητες που αφορούν την ειδικότητα και οι οποίες δεν εξαντλούνται στο πλαίσιο της αίθουσας κατάρτισης, αλλά και οριζόντιες δεξιότητες που ενισχύουν την επαγγελματική τους συμπεριφορά και καλλιεργούν την περιβαλλοντική αλλά και επιχειρηματική κουλτούρα. Έτσι, η πρακτική άσκηση αποτελεί ένα προπαρασκευαστικό στάδιο, κατά το οποίο αναβαθμίζονται οι γενικές και ειδικές γνώσεις, συντελούνται σημαντικές διεργασίες επαγγελματικού προσανατολισμού και διευκολύνεται η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου.

Αναλυτικότερα, κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης, παρέχεται η δυνατότητα στον/στην πρακτικά ασκούμενο/-η να ασκηθεί στις εργασίες που απορρέουν από τα επιμέρους μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης στην ειδικότητα. Η άσκηση μπορεί να επιτευχθεί μέσω της παρατήρησης της εργασίας, της συμμετοχής σε ομάδα εκτέλεσης της εργασίας, της καθοδηγούμενης εργασίας ή της δοκιμής/αυτόνομης εκτέλεσης της εργασίας από τον/την πρακτικά ασκούμενο/-η.

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων της πρακτικής άσκησης για την ειδικότητα «Τέχνη Τοιχογραφίας» και οι αντίστοιχες ενδεικτικές εργασίες και ειδικές προδιαγραφές ανά ενότητα κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης. Επισημαίνεται ότι οι εν λόγω εργασίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους/τις πρακτικά ασκούμενους/-ες για τη συμπλήρωση του βιβλίου πρακτικής άσκησης.

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
A. «Σύνθεση και ανάπτυξη της σχεδιαστικής ιδέας της τοιχογραφίας για έναν χώρο» συνέχεια >>	• Γνώση και έμπνευση από την ιστορία της τέχνης και της τοιχογραφίας και διάκριση των διαφόρων μορφών τέχνης και των υλικών κατασκευής, • Αναγνώριση των διαφόρων περιόδων της τέχνης από την αρχαιότητα έως σήμερα και κατανόηση της εξέλιξης της τέχνης παράλληλα με τα ιστορικά γεγονότα, • Ικανότητα αναφοράς σημαντικών έργων τέχνης και καλλιτεχνών της κάθε περιόδου, αξιολόγηση της συμβολής τους στη μετάβαση της τέχνης στη σημερινή της μορφή, • Γνώση και αναφορά στην εξέλιξη της τέχνης της τοιχογραφίας, χρήση της ως υπόβαθρο για τη δημιουργία των έργων τοιχογραφίας, • Δημιουργία πρωτότυπων έργων και αντιγράφων τοιχογραφίας, ακολουθία διαδικασιών σύμφωνων με την κείμενη νομοθεσία, • Επεξεργασία των πληροφοριών που δόθηκαν από τον/την πελάτη/-ισσα, για τις προσδοκίες του/της για το έργο, εξέταση των χαρακτηριστικών του χώρου και διερεύνηση των αισθητικών προθέσεων σε συνεννόηση με τον/την υπεύθυνο/-η μελέτης, • Εφαρμογή των βασικών αρχών σύνθεσης, αξιοποίηση του εικαστικού λεξιλογίου, με σκοπό τη δημιουργία προτάσεων, • Άντληση έμπνευσης από την ιστορία τέχνης και τις σύγχρονες τάσεις ζωγραφικής, μελέτη έργων του παρελθόντος και ανάλυση σύγχρονων έργων, • Δημιουργία της αρχικής πρότασης και ένταξή της στο πλαίσιο της εποχής που θα ανήκει ο χώρος, • Αποτύπωση της αρχικής ιδέας σε προσχέδια, εφαρμογή σωστών αναλογιών και κλιμάκων,	Αναγκαίος εξοπλισμός • Μετροταινίες, κορδέλες μέτρησης χώρων, laser μετρητές, • Γραφική ύλη, • Υλικά, όργανα και εργαλεία σχεδίασης, • Σχεδιαστήριο με παραλληλογράφο, • Υπολογιστής εξοπλισμένος με τα κατάλληλα προγράμματα προβολής και σχεδίασης, • Υποστρώματα για αποτυπώσεις, • Πάγκος εργασίας με επιφάνεια κοπής, • Ψηφιακή φωτογραφική μηχανή, • Τρίποδο φωτογραφικής μηχανής. Επιθυμητός εξοπλισμός • Photo studio λάμπες και stand.

συνέχεια >>

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
« συνέχεια A. «Σύνθεση και ανάπτυξη της σχεδιαστικής ιδέας της τοιχογραφίας για έναν χώρο»	Ορισμός της τεχνολογίας κατασκευής και των υλικών του έργου της τοιχογραφίας, εξέταση λεπτομερώς του χώρου και των υλικών κατασκευής του.	
B. «Πρακτικές βέλτιστης παρουσίασης και λεπτομερή σχεδιαστική εκτέλεση του έργου τοιχογραφίας»	- Παρουσίαση των προσχεδίων και τεκμηρίωση των επιλογών, συνδιάλεξη με τον/την πελάτη/-ισσα για εναλλακτικές λύσεις, - Εκπόνηση των απαραίτητων σχεδίων σύμφωνα με τους αρχικούς στόχους της μελέτης, - Προσδιορισμός του τρόπου, των χρονοδιαγραμμάτων και των φάσεων υλοποίησης του έργου, επιλογή της βέλτιστης μεθόδου, σύμφωνα με το πρόγραμμα της μελέτης και με τη σύμφωνη γνώμη του/της υπευθύνου/-ης μελέτης, - Εφαρμογή ποικίλων τεχνικών οπτικοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων του/της πελάτη/-ισσας, - Χειρισμός συμβατικών μεθόδων σχεδίασης και προγραμμάτων σχεδίασης μέσω Η/Υ, εκτίμηση σύμφωνα με τις αξίες και την αισθητική του/της ιδιοκτήτη/-τριας, ακολουθία της αρχιτεκτονικής μορφής του κτιρίου, με καθοδήγηση από τον/την υπεύθυνο/-η μελέτης, - Ανάπτυξη μεθόδων και τεχνικών παρουσίασης υπό κλίμακα της μελέτης της τοιχογραφίας, εφαρμογή ποικίλων τεχνικών οπτικοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων με έγχρωμα καλλιτεχνικά σχέδια και διαστάσεις μακέτες, αποτίμηση της εφαρμογής διαφορετικών τεχνικών και υλικών και σύγκριση των τελικών αποτελεσμάτων.	Αναγκαίος εξοπλισμός - Μετροταινίες, κορδέλες μέτρησης χώρων, laser μετρητές, - Γραφική ύλη, - Υλικά, όργανα και εργαλεία σχεδίασης, - Σχεδιαστήριο με παραλληλογράφο, - Υπολογιστής εξοπλισμένος με τα κατάλληλα προγράμματα προβολής και σχεδίασης, - Υποστρώματα για αποτυπώσεις, - Πάγκος εργασίας με επιφάνεια κοπής, - Ψηφιακή φωτογραφική μηχανή, - Τρίποδο φωτογραφικής μηχανής. Επιθυμητός εξοπλισμός - Photo studio λάμπες και stand.

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
Γ. «Οργάνωση και διαχείριση υλικών και εξοπλισμού στο εργαστήριο και το εργοστάσιο» συνέχεια >>	• Εντοπισμός και καταγραφή των αναγκών του χώρου εργασίας και των εργαζομένων για τον εξοπλισμό προστασίας και υγιεινής, την τήρηση της τάξης και την καθαριότητα, καθώς και του πρωτοκόλλου ενεργειών ασφάλειας και υγείας στην εργασία, • Αναγνώριση των χημικών ουσιών και της ονομασίας τους (χημική και εμπορική), ταξινόμηση τους ανά είδος σύμφωνα με τις εργασίες εκπόνησης της τοιχογραφίας, • Οργάνωση της προμήθειας των κατάλληλων υλικών ζωγραφικής, χημικών ουσιών και εξοπλισμού για την τοιχογραφία, τήρηση αρχείου καταλόγων για τη διενέργεια συστηματικής απογραφής. Επίσης, εκτέλεση της προμήθειας ακολουθώντας τις προδιαγραφές μεταφοράς και αποθήκευσης, • Αναζήτηση των αναγκαίων υλικών/εργαλείων και χημικών ουσιών των τοιχογραφιών, ακολουθία των προδιαγραφών ποιότητας και ασφάλειας, που έχουν τεθεί από τον/την υπεύθυνο/-η του έργου, • Χειρισμός με ασφάλεια των υλικών, των εργαλείων και του εξοπλισμού ζωγραφικής σε κτίρια, ακολουθία πρωτοκόλλου ενεργειών για την αποτροπή προσωπικού ατυχήματος, πρόκλησης βλάβης εξοπλισμού, αντικειμένων και κτιρίου,	Αναγκαίος εξοπλισμός • Ικριώματα ασφαλείας, • Σύστημα πυρανίχνευσης και μέσα πυρόσβεσης, • Μεταλλικά ράφια και ερμάρια αποθήκευσης εργαλείων, εξοπλισμού και υλικών συντήρησης, • Ηλεκτρική εγκατάσταση γραφείων και σταθμών εργασίας, • Υδραυλική εγκατάσταση παροχής και αποχέτευσης νερού, • Ψυγείο για τη φύλαξη υλικών, • Ηλεκτρική εστία, • Ευρύχωροι και ανθεκτικοί ξύλινοι πάγκοι εργασίας. Επιθυμητός εξοπλισμός • Πυράντοχη ντουλάπα αποθήκευσης τοξικών και εύφλεκτων υλικών, • Απαγωγός χημικών αντιδραστηρίων.

συνέχεια >>

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
« συνέχεια Γ. «Οργάνωση και διαχείριση υλικών και εξοπλισμού στο εργαστήριο και το εργοτάξιο»	• Φροντίδα για την εξασφάλιση και επάρκεια του εξοπλισμού προ-στασίας και υγιεινής για τους/τις εργαζομένους/-ες, τον προγραμματισμό εργασιών του εργαστηρίου ή εργοταξίου, εξασφάλιση της καταλληλότητάς τους σύμφωνα με τις προδιαγραφές χρήσης (π.χ. μάσκες για οργανικούς διαλύτες και χρώματα), • Γνώση των κατάλληλων περιβαλλοντικών συνθηκών για την ασφαλή διατήρηση των υλικών και χημικών ουσιών, • Οργάνωση του χώρου και τοποθέτηση με ασφάλεια των εργαλείων ζωγραφικής, • Διαμόρφωση των περιβαλλοντικών συνθηκών ασφαλούς αποθήκευσης των χημικών ουσιών και υλικών ζωγραφικής, • Λήψη ειδικών μέτρων και μέτρων ατομικής προστασίας για την ασφάλεια, φροντίδα του προσωπικού εξοπλισμού και της απομάκρυνσης των επικίνδυνων υλικών, • Γνώση και έλεγχος της κατασκευής και αποξήλωσης των ικριωμάτων, χρήση σε πληρότητα των κατάλληλων υλικών και δεσιμάτων, για την ασφαλή έδραση και στήριξή τους, • Επίβλεψη της διακίνησης των υλικών, φροντίδα της σωστής περίδεσης και μετακίνησης για να μην κινδυνεύουν εργαζόμενοι/-ες και διερχόμενοι/-ες, • Δημιουργία προσωρινού εργαστηρίου στο κτίριο εργασίας και εξασφάλιση των κατάλληλων συνθηκών και εξοπλισμού για τη διενέργεια των εργασιών της τοιχογραφίας και της αποθήκευσης υλικών.	

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
Δ. «Εφαρμογή της μελέτης, επίβλεψη και παράδοση έργου» συνέχεια >>	- Γνώση και προετοιμασία των υλικών και των εργαλείων της σύγχρονης τοιχογραφίας, επιλογή των κατάλληλων για την επίτευξη του επιλεγμένου αποτελέσματος στο συγκεκριμένο έργο, - Χρήση των σωστών τεχνικών εφαρμογής των υλικών, ερμηνεία του σχεδίου της τοιχογραφίας, - Εκπόνηση της σχεδίασης της σχεδιαστικής παράστασης στους τοίχους, χρήση της σωστής κλίμακας εφαρμογής, - Απόδοση σχεδιαστικά και χρωματικά της παράστασης, πρόσθεση των χρωμάτων και σύνθεση της τελικής τοιχογραφίας, - Έλεγχος της ορθής τήρησης και εφαρμογής των προδιαγραφών του έργου, ανάληψη ελέγχων και ορθή χρήση των υλικών για τη σύνθεση της τοιχογραφίας, - Τήρηση του οικονομικού πλαισίου και του χρονοδιαγράμματος της πρότασης υλοποίησης της τοιχογραφίας, ακολουθία των αρχικών υπολογισμών και των χρονικών περιθωρίων ολοκλήρωσης του έργου, εφαρμογή των χρονικών διαγραμμάτων, - Παρατήρηση, ανάλυση και αναγνώριση των φθορών στη σύγχρονη τοιχογραφία (όταν δεν είναι μνημείο και δεν προστατεύεται από τον αρχαιολογικό νόμο), διεξαγωγή μακροσκοπικής έρευνας. Επίσης, συνεργασία με τον/τη συντηρητή/-τρια έργων ζωγραφικής ή τον/την αρμόδιο/-α μηχανικό, όταν το κτίριο παρουσιάζει φθορές και χρειάζεται επιστημονική τεκμηρίωση και συντήρηση πριν από την εκπόνηση/επιδιόρθωση της τοιχογραφίας,	Αναγκαίος εξοπλισμός - Υλικά, εργαλεία και χρώματα ζωγραφικής σε τοίχο, - Μετροταινίες, κορδέλες μέτρησης χώρων, laser μετρητές, - Ικριώματα ασφαλείας, - Σύστημα πυρανίχνευσης και μέσα πυρόσβεσης, - Μεταλλικά ράφια και ερμάρια αποθήκευσης εργαλείων, εξοπλισμού και υλικών συντήρησης, - Ηλεκτρική εγκατάσταση γραφείων και σταθμών εργασίας, - Υδραυλική εγκατάσταση παροχής και αποχέτευσης νερού, - Ψυγείο για τη φύλαξη υλικών, - Ηλεκτρική εστία, - Ευρύχωροι και ανθεκτικοί ξύλινοι πάγκοι εργασίας. Επιθυμητός εξοπλισμός - Πυράντοχη ντουλάπα αποθήκευσης τοξικών και εύφλεκτων υλικών, - Απαγωγός χημικών αντιδραστηρίων.

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
« συνέχεια Δ. «Εφαρμογή της μελέτης, επίβλεψη και παράδοση έργου»	- Αναγνώριση και πρόταση ενεργειών ή επεμβάσεων που χρειάζονται για τη βελτίωση της ζωγραφικής επιφάνειας της σύγχρονης τοιχογραφίας, εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων, με κριτήριο την καταλληλότητα των υλικών κατασκευής, την αντοχή και την εργονομία, - Τεκμηρίωση των σταδίων επιδιόρθωσης ή τροποποίησης της σύγχρονης τοιχογραφίας, διενέργεια επιμελών ελέγχων και εποπτεία των εργασιών στο σύγχρονο έργο τοιχογραφίας.	
Ε. «Δημιουργία αντιγράφου έργου τοιχογραφίας» συνέχεια >>	- Αναγνώριση του τρόπου δημιουργίας ενός έργου τοιχογραφίας, ταυτοποίηση των υλικών με τα οποία έχει δημιουργηθεί, την τεχνοτροπία και το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται ως έργο τέχνης, - Κατανόηση και επεξεργασία του ύφους (στιλ) και των τεχνικών των έργων τοιχογραφίας και επιλογή των ίδιων ή παρόμοιων τεχνικών για τη δημιουργία του αντιγράφου, - Εκτίμηση του χώρου επεξεργασίας και προτάσεις κατάλληλων αντιγράφων παραστάσεων τοιχογραφίας, κάλυψη της αισθητικής του ιδιοκτήτη και ένταξη της τοιχογραφίας στις κτιριακές επιταγές, - Προσδιορισμός των τεχνικών που πρέπει να εφαρμοστούν στο αντίγραφο της τοιχογραφίας, υιοθέτηση των βέλτιστων για το συγκεκριμένο κτίριο,	Αναγκαίος εξοπλισμός - Μετροταινίες, κορδέλες μέτρησης χώρων, laser μετρητές, - Γραφική ύλη, - Υλικά, όργανα και εργαλεία σχεδίασης, - Σχεδιαστήριο με παραλληλογράφο, - Υπολογιστής εξοπλισμένος με τα κατάλληλα προγράμματα προβολής και σχεδίασης, - Υποστρώματα για αποτυώσεις, - Πάγκος εργασίας με επιφάνεια κοπής, - Ψηφιακή φωτογραφική μηχανή, - Τρίποδο φωτογραφικής μηχανής. Επιθυμητός εξοπλισμός - Photo studio λάμπες και stand.

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ
« συνέχεια Ε. «Δημιουργία αντιγράφου έργου τοιχογραφίας»	• Έρευνα και προτάσεις των κατάλληλων υλικών για το αντίγραφο, σύμφωνα με τις προδιαγραφές των ιδιοτήτων και της ποιότητας των ζωγραφικών υλικών, τις τεχνικές ή αισθητικές απαιτήσεις του έργου και τις τεχνολογικές εξελίξεις και κατασκευές. Σε περίπτωση μικρού φορητού αντιγράφου, προσδιορισμός επίσης των υλικών του υποστρώματος του αντιγράφου, • Πρόταση των χρονοδιαγραμμάτων της υλοποίησης δημιουργίας του αντιγράφου της τοιχογραφίας, ακολουθία του προγράμματος της μελέτης ή του προγραμματισμού της επιχείρησης πώλησης αντιγράφων, • Υποβολή συνολικού προϋπολογισμού του κόστους των εργασιών, τήρηση της αρχικής οικονομικής πρότασης και προσαρμογή της δημιουργίας του αντιγράφου στα τιθέμενα οικονομικά πλαίσια, • Ακολουθία των διαδικασιών προμήθειας και αγοράς των υλικών, σύμφωνα με το είδος, τις ποσότητες, το κόστος και την ποιότητα των υλικών που απαιτούνται και μέτρα για την υγεία και ασφάλεια στην εργασία, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές κατασκευής και τις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Χημικών Προϊόντων (ECHA), • Δημιουργία του αντιγράφου της τοιχογραφίας, σύμφωνα με το είδος, τις ποσότητες, το κόστος και την ποιότητα των υλικών που απαιτούνται.	

5 | Αναλυτικό περιεχόμενο προγράμματος πρακτικής άσκησης

5.1.Α • ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ ΤΗΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΩΡΟ

Οι πρακτικά ασκούμενοι/-ες τοιχογράφοι, έχοντας αποκτήσει τις γνώσεις σε θεωρητικό επίπεδο, κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης σε συνεργασία με κάποιο/-α τοιχογράφο, θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις διάφορες περιόδους της τέχνης από την αρχαιότητα έως σήμερα, κατανοώντας την εξέλιξη της τέχνης παράλληλα με τα ιστορικά γεγονότα, ξεχωρίζοντας τις διάφορες μορφές τέχνης και τα υλικά κατασκευής. Ακόμα, θα αναφέρουν, κάθε φορά που θα χρειαστεί, σημαντικά έργα τέχνης και καλλιτέχνες/-ιδες της κάθε περιόδου, αξιολογώντας τη συμβολή τους στη μετάβαση της τέχνης στη σημερινή της μορφή. Κατέχουν και αναφέρονται στην εξέλιξη της τέχνης της τοιχογραφίας, χρησιμοποιώντας την ως υπόβαθρο για τη δημιουργία των έργων τους.

Δουλεύοντας δίπλα σε έναν/μία επαγγελματία τοιχογράφο ή μέσα σε μια ομάδα, δημιουργούν πρωτότυπα έργα και αντίγραφα τοιχογραφίας, ακολουθώντας διαδικασίες σύμφωνες με την κείμενη νομοθεσία, σύμφωνα με τη γραμμή και την καθοδήγηση του/της επιβλέποντα/-ουσας. Στη συνέχεια, και πάντα ως μέλη της ομάδας, επεξεργάζονται τις πληροφορίες που δόθηκαν από τον/την πελάτη/-ισσα για τις προσδοκίες του/της για το έργο, εξετάζοντας τα χαρακτηριστικά του χώρου και διερευνώντας τις αισθητικές προθέσεις, σε συνεννόηση με τον/την υπεύθυνο/-η μελέτης.

Εφαρμόζουν τις βασικές αρχές σύνθεσης, αξιοποιώντας το εικαστικό λεξιλόγιο, αποσκοπώντας και προσβλέποντας στη δημιουργία προτάσεων προς τη μελετητική ομάδα. Αντλούν έμπνευση από την ιστορία της τέχνης και τις σύγχρονες τάσεις ζωγραφικής, μελετώντας έργα του παρελθόντος και αναλύοντας σύγχρονα έργα. Δημιουργούν την αρχική τους πρόταση, εντάσσοντάς τη στο πλαίσιο της εποχής στην οποία θα ανήκει ο χώρος. Αποτυπώνουν την αρχική ιδέα σε προσχέδια, εφαρμόζοντας σωστές αναλογίες και κλίμακες.

Σε συνεργασία και με τη συμβουλή και συνεχή επίβλεψη του/της υπευθύνου/-ης μελετητή/-τριας ή τοιχογράφου, εκπαιδεύονται στο να ορίζουν την τεχνολογία κατασκευής και τα υλικά του έργου της τοιχογραφίας, εξετάζοντας λεπτομερώς τον χώρο και τα υλικά κατασκευής του. Ολοκληρώνοντας την πρακτική τους, και αφού έχουν υπάρξει μέλη της ομάδας, είναι σημαντικό να είναι σε θέση να εκτελέσουν αυτές τις διαδικασίες μόνοι/-ες τους.

5.1.B • ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΣΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Οι ασκούμενοι/-ες τοιχογράφοι, δουλεύοντας δίπλα σε έναν/μία επαγγελματία τοιχογράφο ή ως μέλη μιας ομάδας συνεργατών/-ιδων, αρχικά θα παρακολουθούν την παρουσίαση των προσχεδίων στον/στην υποψήφιο/-α πελάτη/-ισσα. Είναι σημαντικό οι επιβλέποντες/-ουσες των πρακτικά ασκουμένων να μεταδίδουν με σαφήνεια τις πληροφορίες που χρειάζονται, ώστε να καταλαβαίνουν τον τρόπο σχεδίασης των προσχεδίων και τα μυστικά και τις τεχνικές παρουσίασης ως προς το οπτικό αλλά και το ακουστικό υλικό. Σκοπός είναι να αναπτυχθεί η ευχέρεια στη συνομιλία και η απαραίτητη διπλωματία και πειθώ, ώστε η λύση να γίνεται αρκετά κατανοητή αλλά και επιθυμητή από τον/την πελάτη/-ισσα. Στη συνέχεια, θα γίνουν αρκετά έμπειροι/-ες ώστε να παρουσιάζουν οι ίδιοι/-ες τα προσχέδια, τεκμηριώνοντας τις επιλογές και συνδιαλέγοντας με τον/την πελάτη/-ισσα για εναλλακτικές λύσεις.

Ακόμη, ως μέλη της μελετητικής ομάδας, εκπονούν τα απαραίτητα σχέδια, φροντίζοντας να πετύχουν τους αρχικούς στόχους της μελέτης. Προτείνουν τον τρόπο, τα χρονοδιαγράμματα και τις φάσεις υλοποίησης του έργου, επιλέγοντας τη βέλτιστη μέθοδο, σύμφωνα με το πρόγραμμα της μελέτης και με τη σύμφωνη γνώμη και καθοδήγηση του/της υπευθύνου/-ης μελέτης.

Εφαρμόζουν ποικίλες τεχνικές οπτικοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων του/της πελάτη/-ισσας, χρησιμοποιώντας προγράμματα σχεδίασης μέσω Η/Υ. Σκοπός είναι στην πορεία ο χειρισμός των προγραμμάτων να γίνεται με τη βέλτιστη ταχύτητα και με τα ορθότερα αποτελέσματα. Ακόμη, χειρίζονται με άνεση συμβατικές μεθόδους σχεδίασης και προγράμματα σχεδίασης μέσω Η/Υ, σύμφωνα με τις αξίες και την αισθητική του/της ιδιοκτήτη/-τριας, ακολουθώντας την αρχιτεκτονική μορφή του κτιρίου, με καθοδήγηση από τον/την υπεύθυνο/-η μελέτης.

Ως μέλη της μελετητικής ομάδας, αναπτύσσουν μεθόδους και τεχνικές παρουσίασης υπό κλίμακα της μελέτης της τοιχογραφίας, εφαρμόζοντας ποικίλες τεχνικές οπτικοποίησης των αισθητικών απαιτήσεων με έγχρωμα καλλιτεχνικά σχέδια και δισδιάστατες μακέτες, αποτιμώντας την εφαρμογή διαφορετικών τεχνικών και υλικών και συγκρίνοντας τα τελικά αποτελέσματα. Σκοπός είναι να αποκτήσουν ευχέρεια στις συνδιαλλαγές με τους/τις πελάτες/-ισσες, να αναπτύξουν σεβασμό προς την ομάδα και τους/τις συνεργάτες/-ιδες, αλλά και προς τους/τις υπεύθυνους/-ες μελετητές/-τριες.

5.1.Γ • ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΤΑΞΙΟ

Ως πρακτικά ασκούμενοι/-ες οι τοιχογράφοι, είναι απαραίτητο να αποκτήσουν την κατάλληλη εμπειρία ώστε να εντοπίζουν και να καταγράφουν τις ανάγκες του χώρου

εργασίας και των εργαζομένων για εξοπλισμό προστασίας και υγιεινής, τηρώντας την τάξη και την καθαριότητα, καθώς και το πρωτόκολλο ενεργειών ασφάλειας και υγείας στην εργασία. Αναγνωρίζουν τις χημικές ουσίες και την ονομασία τους (χημική και εμπορική), ταξινομώντας τις ανά είδος σύμφωνα με τις εργασίες εκπόνησης της τοιχογραφίας.

Οργανώνουν την προμήθεια των κατάλληλων υλικών ζωγραφικής, χημικών ουσιών και εξοπλισμού για την τοιχογραφία, τηρώντας αρχείο καταλόγων για τη διενέργεια συστηματικής απογραφής. Επίσης, με την καθοδήγηση του/της επιβλέποντα/-ουσας, εκτελούν την προμήθεια ακολουθώντας τις προδιαγραφές μεταφοράς και αποθήκευσης. Αναζητούν τα αναγκαία υλικά, εργαλεία και χημικές ουσίες των τοιχογραφιών, ακολουθώντας τις προδιαγραφές ποιότητας και ασφάλειας που έχουν τεθεί από τον/την υπεύθυνο/-η του έργου.

Χειρίζονται με ασφάλεια τα υλικά, τα εργαλεία και τον εξοπλισμό ζωγραφικής σε κτίρια, ακολουθώντας πρωτόκολλο ενεργειών για την αποτροπή προσωπικού ατυχήματος, πρόκλησης βλάβης εξοπλισμού, αντικειμένων και κτιρίου. Φροντίζουν για την εξασφάλιση και την επάρκεια του εξοπλισμού προστασίας και υγιεινής για τους/τις εργαζομένους/-ες, καθώς και για τον προγραμματισμό εργασιών του εργαστηρίου ή εργοταξίου, εξασφαλίζοντας την καταλληλότητά τους σύμφωνα με τις προδιαγραφές χρήσης (π.χ. μάσκες για οργανικούς διαλύτες και χρώματα). Γνωρίζουν τις κατάλληλες περιβαλλοντικές συνθήκες για την ασφαλή διατήρηση των υλικών και χημικών ουσιών της τοιχογραφίας, χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία και εξοπλισμό, ακολουθώντας τις τεχνικές οδηγίες.

Οργανώνουν τον χώρο και τοποθετούν με ασφάλεια τα εργαλεία ζωγραφικής, ακολουθώντας πρωτόκολλο ενεργειών για την αποτροπή προσωπικού ατυχήματος, πρόκλησης βλάβης εξοπλισμού, συλλογής και κτιρίου, πυρκαγιάς και οποιουδήποτε είδους κινδύνου. Διαμορφώνουν τις περιβαλλοντικές συνθήκες ασφαλούς αποθήκευσης των χημικών ουσιών και υλικών ζωγραφικής, επιβλέποντας τη διακίνηση των υλικών και φροντίζοντας τη σωστή περίδεση και μετακίνηση, ώστε να μην κινδυνεύουν εργαζόμενοι/-ες και διερχόμενοι/-ες. Λαμβάνουν ειδικά μέτρα και μέτρα ατομικής προστασίας για την ασφάλεια, φροντίζοντας τον προσωπικό εξοπλισμό και την απομάκρυνση των επικίνδυνων υλικών. Γνωρίζουν και ελέγχουν την κατασκευή και αποξήλωση των ικριωμάτων, χρησιμοποιώντας σε πληρότητα τα κατάλληλα υλικά και δεσίματα για την ασφαλή έδραση και στήριξή τους.

Επιβλέπουν τη διακίνηση των υλικών, φροντίζοντας τη σωστή περίδεση και μετακίνηση για να μην κινδυνεύουν εργαζόμενοι/-ες και διερχόμενοι/-ες. Δημιουργούν προσωρινό εργαστήριο στο κτίριο εργασίας, εξασφαλίζοντας τις κατάλληλες συνθήκες και τον εξοπλισμό για τη διενέργεια των εργασιών της τοιχογραφίας και της αποθήκευσης των υλικών.

5.1.Δ • ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ, ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΕΡΓΟΥ

Οι ασκούμενοι/-ες τοιχογράφοι, έχοντας τις θεωρητικές γνώσεις της κατάρτισης, γνωρίζουν και προετοιμάζουν τα υλικά και τα εργαλεία της σύγχρονης τοιχογραφίας, διαλέγοντας τα κατάλληλα για την επίτευξη του επιλεγμένου αποτελέσματος στο συγκεκριμένο έργο. Με την καθοδήγηση του/της επιβλέποντα/-ουσας, χρησιμοποιούν τις σωστές τεχνικές εφαρμογής των υλικών, ερμηνεύοντας το σχέδιο της τοιχογραφίας. Εκπονούν τη σχεδίαση της σχεδιαστικής παράστασης στους τοίχους, ακολουθώντας τη σωστή κλίμακα εφαρμογής, ως μέλη ομάδας τοιχογράφων. Αποδίδουν σωστά σχεδιαστικά και χρωματικά την παράσταση, προσθέτοντας τα χρώματα και συνθέτοντας την τελική τοιχογραφία. Ελέγχουν την ορθή τήρηση και εφαρμογή των προδιαγραφών του έργου, αναλαμβάνοντας ελέγχους και χρησιμοποιώντας ορθά τα υλικά για τη σύνθεση της τοιχογραφίας.

Τηρούν το οικονομικό πλαίσιο και το χρονοδιάγραμμα της πρότασης υλοποίησης της τοιχογραφίας, ακολουθώντας τους αρχικούς υπολογισμούς και τα χρονικά περιθώρια ολοκλήρωσης του έργου, εφαρμόζοντας τα χρονικά διαγράμματα. Παρατηρούν, αναλύουν και αναγνωρίζουν τις φθορές στη σύγχρονη τοιχογραφία (όταν δεν είναι μνημείο και δεν προστατεύεται από τον αρχαιολογικό νόμο), διεξάγοντας μακροσκοπική έρευνα.

Ενίστε, συνεργάζονται με τον/την επιβλέποντα/-ουσα του έργου όταν το κτίριο παρουσιάζει φθορές, διεξάγοντας επιστημονική τεκμηρίωση πριν από την εκπόνηση ή επιδιόρθωση της τοιχογραφίας. Εξασκούνται στο να αναγνωρίζουν και να προτείνουν τις ενέργειες ή τις επεμβάσεις που χρειάζονται για τη βελτίωση της ζωγραφικής επιφάνειας της σύγχρονης τοιχογραφίας, εφαρμόζοντας σύγχρονες μεθόδους, με κριτήριο την καταλληλότητα των υλικών κατασκευής, την αντοχή και την εργονομία. Ολοκληρώνοντας την πρακτική τους, οι ασκούμενοι/-ες τοιχογράφοι είναι σε θέση να τεκμηριώνουν τα στάδια επιδιόρθωσης ή τροποποίησης της σύγχρονης τοιχογραφίας, διενεργώντας επιμελώς ελέγχους και εποπτεύοντας τις εργασίες στο σύγχρονο έργο τοιχογραφίας.

5.1.Ε • ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ

Οι ασκούμενοι/-ες τοιχογράφοι, δουλεύοντας στον αντίστοιχο χώρο εργασίας και ως μέλη ομάδας επαγγελματιών, εκπαιδεύονται να αναγνωρίζουν τον τρόπο δημιουργίας ενός έργου τοιχογραφίας, ταυτοποιώντας τα υλικά με τα οποία έχει δημιουργηθεί, την τεχνοτροπία και το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται ως έργο τέχνης. Κατανοούν και επεξεργάζονται το ύφος (στιλ) και τις τεχνικές των έργων τοιχογραφίας, επιλέγοντας τις ίδιες ή παρόμοιες τεχνικές για τη δημιουργία του αντιγράφου. Εκτιμούν τον χώρο επεξεργασίας και προτείνουν κατάλληλα αντίγραφα παραστάσεων τοιχογραφίας, καλύπτοντας την αισθητική του/της ιδιοκτήτη/-τριας και εντάσσοντας την τοιχογραφία στις κτιριακές επιταγές.

Ακόμη, εκπαιδεύονται στο να προσδιορίζουν τις τεχνικές που πρέπει να εφαρμοστούν στο αντίγραφο της τοιχογραφίας, υιοθετώντας τις βέλτιστες για το συγκεκριμένο κτίριο. Ερευνούν και προτείνουν τα κατάλληλα υλικά για το αντίγραφο, ακολουθώντας τις προδιαγραφές των ιδιοτήτων και της ποιότητας των ζωγραφικών υλικών, τις τεχνικές ή αισθητικές απαιτήσεις του έργου και παρακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις και κατασκευές. Σε περίπτωση μικρού φορητού αντιγράφου, προσδιορίζουν επίσης τα υλικά του υποστρώματος του αντιγράφου.

Προτείνουν τα χρονοδιαγράμματα της υλοποίησης δημιουργίας του αντιγράφου της τοιχογραφίας, ακολουθώντας το πρόγραμμα της μελέτης ή τον προγραμματισμό της επιχείρησης πώλησης αντιγράφων. Ως μέλη μιας ομάδας τοιχογράφων, υποβάλουν συνολικό προϋπολογισμό του κόστους των εργασιών, τηρώντας την αρχική οικονομική πρόταση και προσαρμόζοντας τη δημιουργία του αντιγράφου στα τιθέμενα οικονομικά πλαίσια του φορέα ή του ιδιώτη.

Ακολουθούν τις διαδικασίες προμήθειας και αγοράς των υλικών, λαμβάνοντας υπόψη το είδος, τις ποσότητες, το κόστος και την ποιότητα των υλικών που απαιτούνται, καθώς και τα μέτρα για την υγεία και ασφάλεια στην εργασία, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές κατασκευής και τις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Χημικών Προϊόντων (ECHA). Δημιουργούν το αντίγραφο της τοιχογραφίας, λαμβάνοντας υπόψη το είδος, τις ποσότητες, το κόστος και την ποιότητα των υλικών που απαιτούνται. Σκοπός είναι, ολοκληρώνοντας την πρακτική τους, να είναι ικανά και ενεργά μέλη μιας ομάδας, αλλά και να μπορούν να λειτουργήσουν ανεξάρτητα ως ελεύθεροι/-ες επαγγελματίες.

5.2 • Μεθοδολογία υλοποίησης πρακτικής άσκησης

Για την επιτυχή υλοποίηση της πρακτικής άσκησης, απαιτείται συνέργεια των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και αγοράς εργασίας, αλλά και συνεργασία του συνόλου του ανθρώπινου δυναμικού που συμμετέχει στη μαθησιακή διαδικασία και το οποίο περιλαμβάνει τον/την εργοδότη/-τρια που προσφέρει θέση πρακτικής άσκησης, τον/την εκπαιδευτή/-τρια στον χώρο εργασίας, τους/τις εργαζόμενους/-ες στην επιχείρηση, καθώς και τον/την εκπαιδευτή/-τρια και τον/την επόπτη/-τρια από την πλευρά της εκπαιδευτικής δομής. Η εν λόγω συνεργασία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την αναβάθμιση της ποιότητας του τρόπου εφαρμογής της πρακτικής άσκησης και για την πραγμάτωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων της ειδικότητας.

Στο πλαίσιο της μάθησης στον χώρο εργασίας, ο/η ασκούμενος/-η έρχεται σε επαφή με πραγματικά εργασιακά περιβάλλοντα, ασκείται σε πραγματικές εργασιακές συνθήκες και συνεργάζεται με επαγγελματίες της ειδικότητας ή άλλων ειδικοτήτων που εργάζονται στην ίδια επιχείρηση. Για τον λόγο αυτόν, η ύπαρξη κουλτούρας μάθησης αποτελεί προαπαιτούμενο για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

Αναλυτικότερα, κομβικός είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτή/-τριας της επιχείρη-

σης, ο/η οποίος/-α καλείται να λειτουργήσει ως μέντορας, να υποστηρίξει τον/την εκπαιδευόμενο/-η στη διερεύνηση των επαγγελματικών του/της στόχων, να ενθαρρύνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την απόκτηση νέων εμπειριών, ώστε να εισέλθει στον κόσμο της πραγματικής εργασίας. Επομένως, καλείται να δημιουργήσει ένα περιβάλλον εμπιστοσύνης και ασφάλειας, το οποίο παρέχει στον/στην εκπαιδευόμενο/-η τη δυνατότητα δοκιμής και λάθους μέσω της ενθάρρυνσης της ατομικής πρωτοβουλίας. Απαραίτητα μεθοδολογικά βήματα, από την πλευρά του/της εκπαιδευτή/-τριας της επιχείρησης για την ομαλή ένταξη των εκπαιδευομένων στο εργασιακό περιβάλλον και την προώθηση της συνεργασίας με το υφιστάμενο προσωπικό της επιχείρησης είναι η περιγραφή της θέσης πρακτικής άσκησης, ο προσανατολισμός στο έργο και η εναλλαγή εργασιακών θέσεων.

Ειδικότερα, ως προς την περιγραφή της θέσης πρακτικής άσκησης, ο/η εκπαιδευτής/-τρια καλείται να λάβει υπόψη τη συνοπτική περιγραφή της ειδικότητας και τις αρμοδιότητες/καθήκοντα όπως αποτυπώνονται στον οδηγό κατάρτισης, γεγονός που προϋποθέτει τη συνεργασία με την εκπαιδευτική δομή. Καλείται να τροφοδοτήσει τους/τις ασκούμενους/-ες με τις απαραίτητες πληροφορίες που αφορούν την εκτελούμενη εργασία, τις ευθύνες, τις δεξιότητες και την εκπαίδευση που απαιτείται, τις συνθήκες κάτω τις οποίες γίνεται η εργασία και τις σχέσεις της με άλλες εργασίες.

Παράλληλα, απαραίτητος κρίνεται και ο προσανατολισμός στο έργο με στόχο να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες το εργασιακό περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται, να λάβουν υπόψη τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο λειτουργίας της επιχείρησης, να γνωρίσουν το προσωπικό της και να αναπτύξουν το αίσθημα του ανήκειν. Στο πλαίσιο του προσανατολισμού, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενημερώνονται για την ιστορία της επιχείρησης, την πολιτική της, τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες, την κτιριακή υποδομή, τη γενική δομή, τους κανόνες συμπεριφοράς, την πολιτική προαγωγών, τα συστήματα αξιολόγησης κ.λπ.

Τέλος, προτείνεται η εναλλαγή των εργασιακών θέσεων (job rotation), κατά την οποία ο/η εκπαιδευόμενος/-η περνάει διαδοχικά από όλες τις συναφείς ή συσχετιζόμενες θέσεις εργασίας, μέχρι να ασκηθεί σε όλο τον κύκλο της εργασίας. Η συγκεκριμένη πρακτική μειώνει τη μονοτονία, την κούραση και, κατά συνέπεια, τα σφάλματα, ενώ αυξάνει την απόδοση και την ικανοποίηση. Ωστόσο, δεν συνιστάται για τις ειδικότητες που απαιτούν υψηλή ειδίκευση και οι οποίες χρειάζονται χρόνο, επομένως ο/η εκπαιδευτής/-τρια πρέπει να λάβει υπόψη του τον περιορισμένο χρόνο (εξάμηνο) υλοποίησης της πρακτικής άσκησης. Τέλος, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι το μικρό μέγεθος της επιχείρησης μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά στην εφαρμογή της εν λόγω πρακτικής.

Βιβλιογραφία

Α | Βιβλιογραφικές αναφορές σχετικές με την ειδικότητα

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Άγα, Ε. Κ. (2014). *Γραμμικό Σχέδιο. Παραδόσεις για τις Τεχνικές Σχεδίασης* [Σημειώσεις μαθήματος «Τεχνικές και Τοπογραφικές Σχεδιάσεις»]. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών. Ανακτήθηκε από: <https://www.survey.ntua.gr/files/articles/texnikes-sxediaseis-2014.pdf>
- Αγαλιώτου, Χ. (2011). *Σχεδιαστική μεθοδολογία. Αξονομετρικό Προοπτικό Σκιαγραφία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Αλεβιζόπουλος, Α. Γ. (2022). *Γενικές αρχές της ζωγραφικής και της αγιογραφίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κούρος.
- Αλεξάνδρου, Ν. Ε. & Βάρβογλης, Α. Γ. (1996). *Οργανική Χημεία*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
- Ανδρεάδης, Π. (1997). *Ασφάλεια εργαζομένου*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Αντωνοπούλου, Γ. (2021). *Αναζητώντας την αρχαιότητα στις ζωγραφικές συνθέσεις (ζωφόρους) του Φώτη Κόντογλου στο Δημαρχείο της Αθήνας*. Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων. Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων. Εκδόσεις Ζήτη. Ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2024 από: <https://www.academia.edu/49213454>
- Argan, G. C. & Bonito Oliva, A. (2011). *Η μοντέρνα τέχνη, 1770-1970. Η τέχνη στην καμπή του 21ού αιώνα* (μτφρ. Λ. Παπαδημήτρη). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Αργυροπούλου, Β., Μαλέα, Α., Παναγιάρης, Γ. & Στασινού, Α. (1999). *Τεχνολογία Υλικών*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3778>

- Arnheim, R. (2005). *Τέχνη και οπτική αντίληψη. Η ψυχολογία της δημιουργικής όρασης* (μτφρ. Ι. Ποταμιανός). Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.
- Αρφαράς, Μ. (2001). *Το Ελεύθερο Σχέδιο (Α΄ & Β΄ τόμοι)*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Αρφαράς, Μ. & Μελισσουργάκη, Μ. (2003). *Το γραμμικό σχέδιο. Α΄ Διακοσμητικά – Ναοδομία*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάμειρος.
- Αρφαράς, Μ. & Μελισσουργάκη, Μ. (2003). *Το γραμμικό σχέδιο. Β΄ Παραδοσιακά θέματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάμειρος.
- Αυγερινού-Κολώνια, Σ., Γεράκης, Γ. & Καραλής, Γ. (2013). *Αρχιτεκτονικό Σχέδιο/Πολοδομία και Αρχιτεκτονικές Λεπτομέρειες*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3755>
- Beardsley, M. C. (1998). *Ιστορία αισθητικών θεωριών. Από την κλασική αρχαιότητα μέχρι σήμερα* (μτφρ. Δ. Κούρτοβικ). Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
- Βελονάκης, Ε. & Τσαλίκoglου, Φ. (2005). *Σύστημα διαχείρισης υγείας και ασφάλειας κατά την εργασία σε νοσοκομείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Παρισιάνου.
- Βοκοτόπουλος, Π. (1994-'95). *Βυζαντινές Τοιχογραφίες, Ελληνική Τέχνη*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Βρανός, Ι.-Χ. (2022). *Η τεχνική της αιογραφίας. Με προσθήκη κεφαλαίου και έγχρωμων σχεδίων για την ένωση του φωτίσματος με τον προπλασμό στο πρόσωπο (Α΄ τόμος)*. Ιδιωτική έκδοση.
- Γεωργίου, Ε. (1998). *Γραμμικό Σχέδιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Γεωργίου, Ε. & Πορτελάνος, Α. (2001). *Αποτυπώσεις, Συντήρηση Έργων Τέχνης – Αποκατάσταση, Τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
- Chavez, C. (2023). *Adobe Photoshop βήμα προς βήμα* (μτφρ. Μ. Γκλαβά). Αθήνα: Εκδόσεις Μ. Γκιούρδα.
- Γκαντζιάς, Γ. (2020). *Πολιτιστική πολιτική, χορηγία & εταιρική κοινωνική ευθύνη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.

- Clair, K. St. (2016). *Τα χρώματα και οι μυστικές ζωές του* (μτφρ. Β. Γκρέστα). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Γούναρης, Γ. Γ. (2008). *Εισαγωγή στην Παλαιοχριστιανική Αρχαιολογία. Αρχιτεκτονική* (Α΄ τόμος), (2η έκδοση). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις University Studio Press.
- Γούναρης, Γ. Γ. (2007). *Εισαγωγή στην Παλαιοχριστιανική Αρχαιολογία. Ζωγραφική* (Β΄ τόμος). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις University Studio Press.
- Δρόσος, Β. Κ. (2010). *Τοπογραφικά όργανα και αποτυπώσεις περιοχών*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.
- Εθνική Αρχή Διαφάνειας. (2022). *Κώδικας ηθικής και επαγγελματικής συμπεριφοράς υπαλλήλων του δημοσίου τομέα*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο. Ανακτήθηκε από: https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2022/07/Code_final-1.pdf
- Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών. (χ.χ.). *Τα Προπύλαια του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών*. Αθήνα: ΕΚΠΑ.
- Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΛΙΝΥΑΕ). Ανακτήθηκε από: <https://www.elinyae.gr>
- Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΛΙΝΥΑΕ). (χ.χ.). *Ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός REACH*. Ανακτήθηκε από: <https://www.elinyae.gr/themata-yae/himikes-oysies/page/o-eyropaikos-kanonismos-reach>
- Ευρωπαϊκή Ένωση. (2018). *Γενικός Κανονισμός για την προστασία δεδομένων (ΓΚΔΠ-GDPR)*. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/general-data-protection-regulation-gdpr.html>
- Εφesiού, Ε., Μονεμβασίτου, Α., Παυλίδης, Γ. & Παυλίδου, Α. (1999). *Αρχιτεκτονικό Σχέδιο*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/5511>
- Ζιρώ, Ο., Μερτζάνη, Ε. & Πετρίδου, Β. (2009). *Ιστορία της Τέχνης*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/4706/Istoria-tis-Techinis_B-G-EPAL_html-apli/

- Gombrich E. H. (2011). *Το χρονικό της τέχνης* (μτφρ. Λ. Κάσδαγλη). Αθήνα: Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.
- Hedgcoe, J. (2010). *Το νέο βιβλίο του φωτογράφου. Ο απόλυτος οδηγός για την τέχνη της φωτογραφίας* (μτφρ. Ε. Κουτσοκέρα). Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.
- Hill, A. (2000). *Προχωρημένα μαθήματα στο σχέδιο και στο σκίτσο* (μτφρ. Ρ. Χατχούτ). Αθήνα: Εκδόσεις Ντουντούμη.
- Honour, H. & Fleming, J. (1998). *Ιστορία της Τέχνης* (μτφρ. Α. Παππάς). Αθήνα: Εκδόσεις Υποδομή.
- Θεοδωράτος, Π. Χ. & Καρακασίδης, Ν. Γ. (2001). *Υγιεινή – Ασφάλεια & Προστασία Περιβάλλοντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Ιωακείμογλου, Ε. Ε. (2011). *Τα οργανικά υλικά στην Τέχνη και την Αρχαιολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Ιωσηφίδης, Κ. (2009). *ΓΚΡΑΦ: Greek Graffiti Scene*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Janson, H.-W. & Janson, A. F. (2011). *Ιστορία της Τέχνης. Η Δυτική Παράδοση* (μτφρ. Μ. Αντωνοπούλου & Ν. Κουβαράκου). Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Kandinsky, W. (1980). *Σημείο, γραμμή στην επιφάνεια* (μτφρ. Ε. Μαλάκη-Σταθάκη). Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
- Kandinsky, W. (2011). *Σημείο, Γραμμή, Επίπεδο. Συμβολή στην Ανάλυση των Ζωγραφικών στοιχείων* (μτφρ. Ε. Μαλάκη-Σταθάκη). Αθήνα: Εκδόσεις Δωδώνη.
- Κάππος, Γ. Θ. (2022). *Εισαγωγή στο AutoCAD 2023. Ότι χρειάζεται ο χρήστης που ξεκινά με το AutoCAD*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
- Καραγιαννίδου, Ε. Γ. (2024). «Τοιχογραφίες», in: *Culture – Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 4(1). Ανακτήθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2024 από: <https://pasithee.library.upatras.gr/culture/article/download/4777/4598>
- Καραθανάσης, Π. (2014). *Τέχνη του Δρόμου: graffiti, τέχνη, πολιτική διεκδίκηση και δρόμος*. Αθήνα: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, Ίδρυμα Ωνάση. Ανακτήθηκε από: <https://www.openbook.gr/techni-toy-dromoy-graffiti-techni-politiki-diekdikisi-kai-dromos/>

- Καρτεζιάδης, Π. (2008). *Βασικά μαθήματα φωτογραφίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Φωτογράφος.
- Κολοκυθάς, Κ. (2015). «Ψηφιακές εικόνες» [Κεφάλαιο], στο: Κολοκυθάς, Κ. (2015). *Ψηφιακά μέσα στις οπτικοακουστικές τέχνες* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/3492>
- Κοντογεώργης, Α. Χ. (1999). *Υπέρυθρη φωτογραφία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Κοντογιάννης, Θ. (2021). *Εργονομία και Συστήματα διαχείρισης ασφάλειας και υγείας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.
- Κυριακόπουλος, Π. Ι. (2002). *Τεχνική Νομοθεσία*. Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική.
- Κωτίδης, Αν. (1995). *Ελληνική τέχνη: Ζωγραφική του 19ου αιώνα*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Κωτσαλάς, Σ. Μαρίνης, Σ. & Χιώτης, Α. (2001). *Αντίγραφο. Αισθητική αποκατάσταση*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/pdf/8547/4218/24-0171_Antigrafo-Aisthitiki-Apokatastasi_B-EPAL_Vivlio-Mathiti/
- Λαζαρίνης, Φ. (2015). «Επεξεργασία ψηφιογραφικών εικόνων με τα εργαλεία Adobe Photoshop & Gimp» [Κεφάλαιο], στο: Λαζαρίνης, Φ. (2015). *Πολυμέσα* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε από: <https://hdl.handle.net/11419/2043>
- Λάλια-Καντούρη, Μ. & Παπαστεφάνου, Σ. (1995). *Γενική και Ανόργανη Χημεία*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
- Λαμπρόπουλος, Β., Νταλούκα, Ε., Παπαθανασίου, Θ. & Χατζηδάκη, Μ. (2011). *Συντήρηση Έργων Τέχνης* (τόμος Β΄). Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3780>
- Μαυρομάτη, Ε., Διάγκου, Ε., Δίκου, Χ. & Κατσινίκας, Κ. (2024). *Οδηγός Κατάρτισης «Τέχνη Τοιχογραφίας»*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης. Ανακτήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2024 από: <https://gsvetlly.minedu.gov.gr/publications/docs2023/82.pdf>

- Μονεμβασίτου, Α., Παυλίδης, Γ. & Παυλίδου, Α. (1999). *Γραμμικό Σχέδιο – Α΄, Β΄ & Γ΄ ΕΠΑ.Λ.* Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
- Μονεμβασίτου, Α., Παυλίδης, Γ. & Παυλίδου, Α. (2013). *Γραμμικό Σχέδιο*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2752/Grammiko-Schedio_G-Lykeiou-Epilogis_html-apli/
- Μουτσόπουλος, Θ. & Στεφανίδης, Μ. (2017). *Η Τέχνη στους δρόμους του κόσμου*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Μπενάκη, Α. (2010). *Αέναες Εικαστικές Αρμονίες. Ελεύθερο Σχέδιο – Χρώμα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Μπογιατζής, Σ. (χ.χ.). *Επιστήμη Υλικών II* [Ανοιχτά Διαδικτυακά Μαθήματα]. Αθήνα: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας. Ανακτήθηκε από: https://ocp.teiath.gr/courses/SAET_UNDER106/
- Μπονάρου, Α. (2009). *Αρχιτεκτονικό Σχέδιο με Η/Υ (CAD)*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Μποττόν, Α. ντε. (2013). *Η αρχιτεκτονική της ευτυχίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Μπρισνόβαλη, Α. (2012). *Ελεύθερο Σχέδιο*. Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ανακτήθηκε από: <https://eclass.aegean.gr/courses/511271/>
- Ν. 4483/2017 (ΦΕΚ 107/Α/31-7-2017): *Μέσα Ατομικής Προστασίας και μέτρα για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων στους ΟΤΑ*.
- Οδηγία του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή μέτρων για την προώθηση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία. (89/391/ΕΟΚ). Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:01989L0391-20081211&from=EN>
- Οικονόμου, Κ. Ε. (2013). *Αστική και Λαϊκή Κατοικία στην ελληνική παράδοση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
- Πάγκαλος, Ο. (2017). *Η ιστορία των graffiti στην Ελλάδα, 1995*. Αθήνα: Εκδόσεις Futura.

- Πανσελήνου, Ν. (2000). *Βυζαντινή ζωγραφική. Η βυζαντινή κοινωνία και οι εικόνες της*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Πάντος, Θ. (1990). *Το χρώμα. Σύλληψη – αντίληψη – αίσθηση – πρακτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος.
- Παπαϊωάννου, Κ. (2003). *Το ελληνικό παραδοσιακό σπίτι*. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ.
- Παπαλεξανδρής, Σ. (2012). *Πρώτες Βοήθειες*. Αθήνα: ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ. Ανακτήθηκε από: https://imegseevee.gr/wp-content/uploads/2018/02/prwtes_voitheies.pdf
- Παπασταμούλης, Κ. (2005). *Το σχέδιο και το χρώμα στη ζωγραφική*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Περιοδικό ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ. (2020). *Τα πάντα για τους φωτισμούς. Know how και συμβουλές*. Ανακτήθηκε από: <https://www.photo.gr/know-how/photoschool/t%CE%B1-%CF%80%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%86%CF%89%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D%CF%82-know-how-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF/>
- Πλακωτάρης, Κ. (1987). *Υλικά και Τεχνική στη Ζωγραφική και Διακοσμητική*. Αθήνα: Εκδόσεις Καλλιτεχνικού Πνευματικού Κέντρου Ώρα.
- Πλάντζος, Δ. (2018). *Η τέχνη της ζωγραφικής στον αρχαιοελληνικό κόσμο*. Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν.
- Πούλιος, Ι. κ.ά. (2015). *Πολιτισμική διαχείριση, τοπική κοινωνία και βιώσιμη ανάπτυξη*. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/2394?locale=el>
- Πρέσσας, Α. Χ. (1998). *Συνθέτοντας βασικές αρχές εικονοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Ramstedt, F. (2022). *Πρακτικός οδηγός Εσωτερικής Διακόσμησης* (μτφρ. Π. Βασιλάτος). Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.

- Sargent, W. (1987). *Το χρώμα στη φύση και στην τέχνη. Η απόλαυση και η χρήση του χρώματος* (μτφρ. Ε. Καλκάνη). Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος.
- Σιαπκίδης, Ν. & Τροβά, Β. (1999). *Αρχές Σύνθεσης*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <http://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/3759>
- Σκλήρης, Σ. (1992). *Εν Εσώπτρῳ. Εικονολογικά μελετήματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Σκλήρης, Σ., Χατζηαποστόλου, Δ. & Χατζηδάκη, Μ. (2014). *Εικονογραφία Α΄, Β΄ & Γ΄ Εκκλησιαστικού Λυκείου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ». Ανακτήθηκε από: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/5459>
- Σπηλιόπουλος, Ι. (2008). *Βασική οργανική χημεία*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη.
- Σταμάτης, Γ. (2007). *Ολοκληρωμένη στρατηγική επικοινωνία. Ένα πρακτικό εργαλείο για μια ολιστική αντιμετώπιση της επιχειρησιακής επικοινωνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη.
- Συλλογικό Έργο. (2015). *Κατοικία: Σχεδιάζω, κατασκευάζω, σκέπτομαι. Κείμενα για τη διδασκαλία και τον σχεδιασμό της κατοικίας* (μτφρ. Α. Λαδά). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις University Studio Press.
- Συλλογικό Έργο. (2020). *Εισαγωγή στη Διαχείριση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Μια κριτική επισκόπηση του πεδίου στην Ελλάδα* (επιμ. Σ. Πουλής). Αθήνα: Εκδόσεις Ασίνη.
- Σχίζας, Τ. (2014). *Η τεχνική της αναλογικής και της ψηφιακής φωτογραφίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Φωτογραφικό Είδωλο.
- Tate, E. (2000). *Εγκυκλοπαίδεια των τεχνικών της ζωγραφικής. Ένα μοναδικό λεξικό από το Α ως το Ω των τεχνικών της ζωγραφικής* (μτφρ. Ν. Ελιασά). Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Τζώνος, Π. & Χόιπελ, Γ. (1982). *Η οργάνωση της αρχιτεκτονικής μελέτης. Ένας οδηγός*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.

- Thompson, D. V. (1997). *Αυγοτέμπερα: Θεωρία και πρακτική* (μτφρ. Α. Σπανός). Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός.
- Τσίλαγα, Ε. Μ. (2001). *Το χρώμα στη ζωγραφική και οι τεχνικές του. Από την Αναγέννηση μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπασωτηρίου.
- Τσίλαγα, Ε. Μ. (2011). *Οι τεχνικές της ζωγραφικής μέσα από το έργο μεγάλων ζωγράφων*. Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Τσιρίκας, Α. (2017). *Οργάνωση και Διαχείριση Έργων. Πλήρης οδηγός μελέτης και εφαρμογής*. Αθήνα: Εκδόσεις Rosili.
- Τσούμας, Ι. (2022). *Η Ιστορία των Διακοσμητικών Τεχνών και της Αρχιτεκτονικής στην Ευρώπη και την Αμερική (1760-1914)*. Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Φατούρος, Α. Δ. (1995). *Ένα συντακτικό της αρχιτεκτονικής σύνθεσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Φίκας, Ι. (2005). *Τέχνη και πολιτισμός του αρχαίου κόσμου*. Αθήνα: Εκδόσεις Καρακώτσου.
- Χαρβαλιάς, Γ. (2014). *Εικαστικές παρεμβάσεις στον δημόσιο χώρο. Ζωγραφική επί των τυφλών όψεων κτιρίων της Αθήνας. Πρόγραμμα ΥΠΕΚΑ «ΑΘΗΝΑ-ΑΤΤΙΚΗ 2014»*. Αθήνα: Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, Γραφείο Διασύνδεσης. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Εκδόσεις Δεκάλογος. Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2024 από: http://www.dasta.asfa.gr/files4users/files/STREET_ART_WEB.pdf
- Χουλιάρης, Θ. (2021). *Τα μάτια της πόλης. Μια συνολική θεώρηση της street art. Η περίπτωση της Αθήνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Εντύποις.
- Χρηστίδου, Σ. (2016). *Αγγλοελληνικό λεξικό καλλιτεχνικών όρων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.
- Winckelmann, J. (2010). *Ιστορία της Αρχαίας Τέχνης. Η τέχνη των ανατολικών λαών, των Ετρούσκων, των Ελλήνων και των Ρωμαίων* (μτφρ. Λ. Αναγνώστου). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

- American Institute for Conservation (AIC). (2024). *Mural Creation Best Practices*. Washington, DC. USA.
- Awad, S. H. & Wagoner, B. (2018). *Street Art of Resistance*. New York: Springer International Publishing.
- Banksy. (2005). *Wall and piece*. London: Century. Retrieved November 16, 2024, from: https://library.uniteddiversity.coop/More_Books_and_Reports/Banksy-Wall_And_Piece.pdf
- Blanché, U. (2016). *Banksy. Urban Art in a Material World*. Tectum Verlag Marburg. Retrieved November 15, 2024, from: <https://library.oapen.org/bitstream/id/17c2d47c-c168-494c-90fb-43501bad8785/1004065.pdf>
- Bradley, D. et.al. (2014). *Mural Production – A recourse handbook* (2nd edition). Ontario: Karin Eaton for Mural Routes. Retrieved November 17, 2024, from: <https://muralroutes.ca/wp-content/uploads/2018/04/muralresourcehandbook.pdf>
- Brajer, I. (2002). *Transfer of Wall paintings: Based on Danish Experience*. London: Archetype Publications.
- Cather, S. (ed.). (1993). *The Conservation of Wall Paintings: Symposium Proceedings*. London: The Getty Conservation Institute. Retrieved November 17, 2024, from: https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/pdf/wall_paintings.pdf
- Daoutaki, A. & Karagouni, S. (n.d.). *Green Artist 2022-2024. Instructor's manual for artistic activities*. 2021-1-FR01-KA220-ADU-000035203 KA220-ADU Cooperative partnerships in adult education. French Managing Authority "Agence Erasmus + Education et Formation", the European Union.
- Eltokhy, M. A., Gabr, H. S. & Zayed, M. A. (2024). "Importance of murals in beautifying residential buildings and their impact on urban aesthetics", in: *Journal of Engineering Research*, 12(2024), pp. 587-598. Retrieved November 20, 2024, from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2307187723002560/pdf?md5=f929000fda959fae9cc6b4067ddc304f&pid=1-s2.0-S2307187723002560-main.pdf>

Evans, V., Dooley, J. & Henrietta, R. P. (2016). *Career Paths: Art & Design*. Athens: Express Publishing.

Falzone, p. (2019). "Color Architecture Landscape in the Ancient Mediterranean World Mural Painting, Analysis and Comparison: Mutual Influence and Contamination through the Mediterranean Sea", in: *Athens Journal of Architecture*, 5(3), pp. 199-262. Retrieved November 18, 2024, from: <https://www.athensjournals.gr/architecture/2019-5-3-1-Falzone.pdf>

Floch, Y. & Portolés, J. B. (2021). *Time to Act. How Lack of Knowledge in the Cultural Sector Creates Barriers for Disabled Artists and Audiences*. British Council. Europe Beyond Access. Retrieved November 27, 2024, from: https://on-the-move.org/sites/default/files/library/2021-12/OTM_time-to-act_2021_12.pdf

Ganter, C. (2013). *Graffiti School, A Student Guide with Teacher's Manual*. London: Thames & Hudson.

Gastman, R. & Neelon, C. (2011). *The History of American Graffiti*. New York: Harper Design. Retrieved November 16, 2024, from: <https://www.allcity.fr/pdf/allcity-the-history-of-american-graffiti.pdf>

Iosifidis, K. (2019). *Mural Masters: A New Generation*. Berkeley, CA: Ginkgo Press.

Ιωσηφίδης, Κ. (2008, 2009). *Mural Art: Murals on Huge Public Surfaces around the World: From Graffiti to Trompe L'oeil* (volumes 1-3). Aschaffenburg: Publikat.

Koutsoumpou, N. (2021). *The archaeological dictionary: English-Greek/Greek-English*. Oxford: Archaeopress Publishing.

MacDowall, L. & Schacter, R. (eds.). (2023). *The World Atlas of Street Art* (updated edition). London: Frances Lincoln.

Maglaverá, T. (2021). *English for Fine Arts Studies* (2nd edition). Thessaloniki: University Studio Press.

Mayer, R. (1991). *The Artist's Handbook of Materials and Techniques*. London: Faber & Faber.

Myatt, G. (2019). *Designing and Painting Murals*. UK: The Crowood Press.

Nelson Police Department. (n.d.). *A Practical Guide to Creating a Mural*. Nelson, Canada. Retrieved November 22, 2024, from: <https://www.nelson.ca/DocumentCenter/View/294/Practical-Guide-to-Creating-aMural-PDF>

Ross, J. I. (2016). *Routledge Handbook of Graffiti and Street Art*. London: Taylor & Francis.

Schacter, R. (2013). *The World Atlas of Street Art and Graffiti*. London: Quintessence Editions. Yale University Press. Retrieved from: <https://oceanofpdf.com/authors/rafael-schacter/pdf-the-world-atlas-of-street-art-and-graffiti-download/>

Siracusa, B. (2024). *Commercial Murals. Murals as Fine Art*. Retrieved November 20, 2024, from: <https://bonniesiracusa.com/pdf/BonnieSiracusa-Commercial-Murals.pdf>

Siracusa, B. (2024). *Residential Murals. Murals as Fine Art*. Retrieved November 20, 2024, from: <https://bonniesiracusa.com/pdf/BonnieSiracusa-Residential-Murals.pdf> και <https://bonniesiracusa.com/murals-applications.php>

Theisen, O. J. (2010). *Walls That Speak: The Murals of John Thomas Biggers*. Texas: University of North Texas Press.

The Paint Spot. (n.d.). *Mural Notes*. Retrieved November 20, 2024, from: <https://paintspot.ca/wp-content/uploads/2022/10/Tips-for-Painting-Murals-1.pdf>

Zbitnew, A. (n.d). *Accessibility Toolkit: A guide to making art spaces accessible*. Tangled Art + Disability. Applied Research & Innovation. School of Media Studies at Humber College. Canada.

B | Βιβλιογραφικές αναφορές σχετικές με τη μεθοδολογία ανάπτυξης των εκπαιδευτικών εγχειριδίων

Βαρβιτσιώτη, Ρ., Γούλας, Χρ., Θεοδωρή, Ελ., Καρατράσογλου, Ι., Μαρκίδης, Κ., Μπαμπανέλου, Δ. & Νάτσης, Π. (2022). *Πρότυπος Οδηγός Κατάρτισης*. Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Βαρβιτσιώτη, Ρ., Θεοδωρή, Ελ., Μαρκίδης, Κ. & Μπαμπανέλου, Δ. (2023). *Ανάπτυξη οριζόντιας εκπαιδευτικής μεθοδολογίας/Εκπαιδευτικός σχεδιασμός στο πεδίο της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης*. Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Βαρβιτσιώτη, Ρ., Θεοδωρή, Ελ., Μαρκίδης, Κ. & Μπαμπανέλου, Δ. (2023). *Πρότυπο Εκπαιδευτικό Εγχειρίδιο*. Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Βαρβιτσιώτη, Ρ., Θεοδωρή, Ελ., Μαρκίδης, Κ. & Μπαμπανέλου, Δ. (2023). *Πρότυπη Τράπεζα Θεμάτων*. Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης. Τμήμα Σπουδών, Προγραμμάτων και Οργάνωσης Επαγγελματικής Κατάρτισης. (2020). *Οδηγοί σπουδών ειδικοτήτων ΙΕΚ του Ν. 4186/2013*. Ανακτήθηκε στις 5 Μαρτίου 2026 από: <https://gsvetlly.minedu.gov.gr/sxoles-anoteris-epaggelmatikis-katartisis-s-a-e-k/odigoi-katartisis-spoudon>

Γούλας, Χ. & Λιντζέρης, Π. (2017). *Διά Βίου Μάθηση, Επαγγελματική Κατάρτιση, Απασχόληση και Οικονομία: Νέα Δεδομένα, Προτεραιότητες και Προκλήσεις*. Αθήνα: ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ.

Γούλας, Χ., Μαρκίδης, Κ. & Μπαμπανέλου, Δ. (2021). *Πρότυπο ανάπτυξης εκπαιδευτικών υλικών του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ* [Εσωτερική έκδοση]. Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας.

Δημουλάς, Κ., Βαρβιτσιώτη, Ρ. & Σπηλιώτη, Χ. (2007). *Οδηγός Ανάπτυξης Επαγγελματικών Περιγραμμάτων*. Αθήνα: ΓΣΕΕ, ΣΕΒ, ΓΣΕΒΕΕ, ΕΣΕΕ.

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ. (2021). *Νέα βίντεο παρουσίασης επαγγελμαμάτων* [Video]. Ανακτήθηκε από: <https://oasi.inegsee.gr/>

- Καραλής, Θ., Καρατράσογλου, Ι., Μαρκίδης, Κ., Βαρβιτσιώτη, Ρ., Νάτσης, Π. & Παπαευσταθίου, Κ. (2021). *Μεθοδολογικές προσεγγίσεις ανάπτυξης επαγγελματικών περιγραμμάτων και πλαισίων εκπαιδευτικών προδιαγραφών προγραμμάτων*. Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ. Ανακτήθηκε στις 15 Μαρτίου 2022 από: https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2021/07/Me8odologia_EP_Ebook.pdf
- Λευθεριώτου, Π. (χ.χ.). *Η Εκπαιδευτική Διεργασία στην Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Cedefop. (2014). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στη Ελλάδα: Συνοπτική Περιγραφή*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Cedefop. (2014). *Terminology of European Education and Training Policy: A Selection of 130 Key Terms* (2nd edition). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Cedefop. (2018). *Skills forecast, trends and challenges to 2030*. DOI: 10.2801/4492TI-RF-18-002-EN-NISBN: 978-92-896-2712-2/12/2018.
- Kopnov, V. A., Shmurygina, O., Shchipanova, D., Dremina, M. A., Papaloizou, L., Orphanidou, Y. & Morevs, P. (2018). "Functional Analysis and Functional Maps of Qualifications in ECVET Context", in: *The Education and Science Journal*, 20(6), pp. 90-117. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/326242379_Functional_Analysis_and_Functional_Maps_of_Qualifications_in_ECVET_Context
- Mansfield, B. & Schmidt, H. (2001). *Linking Vocational Education and Training Standards and Employment Requirements: An International Manual*. European Training Foundation. Retrieved June, 9, 2020, from: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/m/C12578310056925BC12571FE00473D6B_NOTE6UAEET.pdf
- Μπουραντάς, Δ. Κ. (2002). *Μάνατζμεντ, θεωρητικό υπόβαθρο, σύγχρονες πρακτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου.

Psifidou, I. (2009). "What learning outcome based curricula imply for teachers and trainers", in: *7th International Conference "Comparative Education and Teacher Training"* (June 29-July 3, 2009), vol. 7, pp. 183-188. Sofia, Bulgaria: Bureau for Educational Services.

Γ | Σχετική εθνική νομοθεσία

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις βασικές ικανότητες της διά βίου μάθησης (2006/962/ΕΚ). Ανακτήθηκε στις 20 Ιουλίου 2026 από: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2006/962/oj>

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2018 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της διά βίου μάθησης (2018/C 189/01). Ανακτήθηκε στις 20 Ιουλίου 2026 από: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=PL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=PL)

Νόμος υπ' αρ. 4763/2020 «Εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/958 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28ης Ιουνίου 2018 σχετικά με τον έλεγχο αναλογικότητας πριν από τη θέσπιση νέας νομοθετικής κατοχύρωσης των επαγγελμάτων (ΕΕ L 173), κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας για το Ελληνογερμανικό Ίδρυμα Νεολαίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 254/Α/21-12-2020).

Υπ' αρ. ΦΒ7/108652/Κ3 Απόφαση Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων – Παιδείας και Θρησκευμάτων – Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Πλαίσιο Ποιότητας Μαθητείας» (ΦΕΚ 4146/Β/9-9-2021).

Υπ' αρ. Κ5/97484 Απόφαση Υπουργών Οικονομικών – Ανάπτυξης και Επενδύσεων – Παιδείας και Θρησκευμάτων – Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων – Υγείας «Πρακτική άσκηση σπουδαστών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων» (ΦΕΚ 3938/Β/26-8-2021).

Υπ' αρ. Κ1/118932/2017 Απόφαση Υπουργών Οικονομίας και Ανάπτυξης – Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων – Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Υγείας «Ρύθμιση θεμάτων επιδότησης και ασφάλισης της Μαθητείας των σπουδαστών των δημόσιων και ιδιωτικών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) και Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ)» (ΦΕΚ 2440/Β/18-7-2017).

Υπ' αρ. Κ1/54877/2017 Απόφαση Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων
«Τροποποίηση του Κανονισμού λειτουργίας Ινστιτούτων Επαγγελματικής
Κατάρτισης (ΙΕΚ) που υπάγονται στη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης
(ΓΓΔΒΜ)» (ΦΕΚ 1245/Β/11-4-2017).

Υπ' αρ. 5954/2014 Απόφαση Υφυπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων «Κανονισμός
Λειτουργίας Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ)
που υπάγονται στη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης (ΓΓΔΒΜ)»
(ΦΕΚ 1807/Β/2-7-2014).

Υπ' αρ. 110998/2006 Απόφαση Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών – Εθνικής
Παιδείας και Θρησκευμάτων – Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας
«Πιστοποίηση Επαγγελματικών Περιγραμμάτων» (ΦΕΚ 566/Β/8-5-2006).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ

Συντακτική ομάδα

Ρένα Βαρβιτσιώτη

Ελένη Θεοδωρή

Κωνσταντίνος Μαρκίδης

Δέσποινα Μπαμπανέλου

Επιμέλεια σύνταξης

Δέσποινα Μπαμπανέλου

Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο συντάχθηκε στο πλαίσιο της Πράξης με τίτλο «Διαμόρφωση οδηγών κατάρτισης και εκπαιδευτικών εγχειριδίων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (IEK)» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5069281 μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο-Ε.Κ.Τ.).

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

